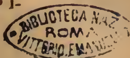
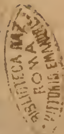

C. PLINII CAECILII SECVNDI NOVOCOMENSIS EPISTOLARVM LIBRI DECEM.

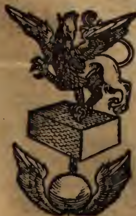

Nunc quidem ab innumeris mendis uariorum exemplarium collatione repurgati.

*

Reliqua quae in hoc habentur uolumine, sequens pagina commonstrabit.

LVGDVNI APVD SEB. GRYPHIVM.
1547.

CONTENTA IN HOC OPERE.

SEBASTIANVS GRY-
PHIVS LECTORI
S. P. D.

AII Plinij Secundi epistolæ, quæ bis iam à nobis, non minore, quàm ab alijs diligentia excusæ sunt, tertiò demum è nostra prodeunt officina. Quibus cùm neque magis elaboratum quidquam, neque tersius, neq; in eo genere acutius: neq; uerò temporum iniuria corruptius legeremus, dignas existimaui, in quibus emendandis operæ nostræ pars aliqua poneretur. Collatis itaque non oscitanter codicibus satis multis, adhibitoq; iudicio, non meo solùm, sed eorum quoque, quorum mihi ad eam rem fidelis semper præsto est opera, quanta, quàm fœda, quàm multa in eo opere uulnera sanauerimus, dici non potest. Id certe studiosè fecimus, ut si qua incideret in lectione eiusmodi uarietas, ut quid esset optimum non facilè iudicaremus, tuum semper ijs de rebus uellemus esse iudicium. Nobis etenim, qui libris cudendis & castigandis damus operam, non minor esse cura debet, ut fideliter id, quàm ut ingeniosè à nobis fiat. Non quin facilius multò sit, fidem hominibus suam, quàm ingenium probare: sed quia earum rerum maximè nobis iucundam laudem esse oportet, in quibus nihil, nisi damno multorum, & omnium uituperatione peccatur.

Vale. Lugduni ad x. Calend. April.

ALDVS PIVS MANVTIVS ROMANVS ALOISIO Mocenico Equiti, & Senatori Veneto S. P. D.

OLEBAM *superioribus annis Aloisi, uir clarissime, quum aut T. Liuij Decades, quæ non extare creduntur, aut Sallustij, aut Trogi historias, aut quemuis alium ex antiquis autoribus inuentum esse audiebam, nugas dicere, ac fabulas. Sed ex quo tu è Gallia, ubi pro Senatu tuo integerrimè, accuratissimeq; Legatum agens, magnam tibi laudem, & gloriam peperisti, cùm plurimis, quæ inesse optimo oratori oportet, tum eloquentia illa tua singulari, qua tibi antè & diuitias & gratiam in hac Repub. excellentissima comparaueras, has Plinij epistolas in Italiam reportasti, in membrana scriptas, atque adeò diuersis à nostris characteribus, ut nisi quis diu assueuerit, non queat legere: cœpi sperare mirum in modum, fore ætate nostra, ut plurimi ex bonis autoribus, quos non extare credimus, inueniantur. Est enim uolumen ipsum non solùm correctissimum, sed etiam ita antiquum, ut putem scriptum Plinij temporibus. Quamobrem si, ut uidetur, à Plinij ætate ad hæc usque tempora hoc epistolarum uolumen seruatum est, fit, ut facilè credam & T. Liuium, & alios, quos tum uetustate, tum hominum negligentia, tum ui aliqua, incursione'ue exterarum gentium perijsse credimus, alicubi, tanquam in impio conclusos carcere, squalidos delitere: speremq; exituros in lucem, id'que temporibus nostris, ac mea, si diu uixero, præcipuè opera, Christo IESV annuente σωτῆρ͂ι ἐάωρ. Nunc*

autem

autem, quod possumus, hasce Secundi epistolas damus quàm correctissimas, in quibus etiam multæ sunt, quæ antehac non habebantur. Sed tibi in primis habenda est plurima gratia inclyte Aloisi, qui exemplar ipsum epistolarum reportasti in Italiam, mihiq; dedisti, ut excusum publicarem. Deinde *Iucundo Veronensi, uiro singulari ingenio, ac bonarum literarum studiosissimo, quòd & easdem Secundi epistolas ab eo ipso exemplari à se descriptas in Gallia diligenter, ut facit omnia, & sex alia uolumina epistolarum, partim manu scripta, partim impressa quidem, sed cum antiquis collata exemplaribus, ad me ipse sua sponte, quæ ipsius est erga studiosos omneis beneuolentia, adportauerit: idq; biennio antè, quàm tu ipsum mihi exemplar publicandum tradidisses.* Exeunt *igitur hæ* Plinij *epistolæ in manus literatorum & tua, &* Iucundi *nostri in illos beneuolentia emendatissimæ. Sed quoniam epistolas decimi libri, quæ scribuntur ad* Traianum *imperatorem, sunt qui non esse* Plinij *putant, tum quia stylo, & elegantia diuersæ ab alijs uidentur, tum etiam, quia præter doctorum consuetudinem,* Domine *dicat* Plinius *ad* Traianum *scribens, operæpretium fuerit & illas à Secundo scriptas fuisse ostendere.* Non *imus inficias scripsisse* Plinium *alias epistolas, ut ipse ait, paulò accuratius: sed & has ad* Traianum, *si quis diligenter inspiciat, & doctas esse, & eleganteis fatebitur, nec à stylo* Plinij *alienas: id quod cum ex omnibus id genus epistolis licet cognoscere, tum ex ea manifestius, quæ de* Dione *quodam scribitur, qui suorum reliquias in religioso loco posuerat.* Recitat *enim ibi, quæ in causa utrinque dicta fuerant se iudice, quemadmodum in alijs quibusdam facit epistolis, cùm de causis, quas ipse egerat, ad amicos scribit.* Domine *autem*

principibus dicere temporibus Plinij, iam receptum fuisse, illud etiam. Martialis in epistola libri octaui ad Domitianum, ostendit: Omnes quidem libelli mei Domine. Item illud: Edictum domini, Deiq; nostri. Esse autem Plinij epistolas ad Traianum, multis rationibus probari potest, sed his potißimùm: Primùm, quia in antiquißimo exemplari unà cum alijs, ut nos imprimendas curauimus, sub Plinij Secundi nomine scriptæ sunt. Deinde, quia Plinij illud de Christianis ad Traianum, & rescriptum Traiani super ea re, habetur in una ex eisdem epistolis ad Traianum: cuius rei Tertullianus, Eusebius, Paulus Orosius meminere. Prætereà in ijsdem epistolis multa habentur, quæ luce clarius ostendunt ab eodem manasse & has ad Traianum, & illas familiareis: ut illud de Voconio Romano in secundo libro ad Priscum: Conuertere ad nostros, nec hos multos: sed meæ uerecundiæ sufficit unus, aut alter, ac potius unus, is erit Voconius Romanus. Et paulò pòst subiungit: Hunc ego, cùm simul studeremus, arctè, familiariterq; dilexi. Ille meus in urbe, ille in sessu contubernalis: cum hoc seria, cum hoc iocos miscui: quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale iucundius? In eadem epistola laudat Voconium, quòd patrem habuerit in equestri gradu clarum, clariorem uitricum: laudat & à doctrina, à moribus: meminit & matris eius. Hæc eadem in quarta epistola libri decimi ad Traianum de Voconio scribit his uerbis: Indulgentia tua Imper. Opt. quam plenißimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos sibi uel præcipuum locum uendicat Voconius Romanus, ab ineunte ætate condiscipulus & contubernalis meus. Et paulò inferius ait: Pro moribus Romani mei, quos & liberalia studia

exornant,

exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipsam matris liberalitatem, & statim patris hæreditatem, & adoptionem à uitrico meruit. Auget hæc & natalium, & paternarum facultatum splendor. Præterea in secundo libro in epistolis ad Arrianum de Mario Prisco sic scribit: Marius Priscus accusantibus Afris, quibus proconsul præfuit, amissa defensione iudices petijt: Ego, & Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iussi, existimauimus fidei nostræ conuenire, notum Senatui facere, excessisse Priscum immanitate, & sæuitia crimina, quibus dari iudices possent, cùm ob innocenteis condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepisset. Eiusdem Marij Prisci meminit in tertia epistola libri decimi ad Traianum his uerbis: Qua ex causa, cum patronum me prouinciales optassent contra Marium priscum, & petij ueniam huius muneris, & impetraui. Suetonio quoque Tranquillo cum ex alijs quibusdam ad illum literis amicum summum fuisse Plinium facile est cognoscere, tum ex his: Libera tandem Hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis spoponderunt. Deinde sic claudit epistolam: Patere me uidere titulum tuum, patere audire, describi, legi, uenire uolumina Tranquilli mei. Aequum est nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te uoluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. De eodem ad Traianum libro decimo sic scribit: Suetonium Tranquillum, probissimum, honestissimum, eruditissimum uirum, & mores eius sequutus, & studia iampridem Domine in contubernium adsumpsi, tantoq; magis diligere cœpi, quanto hunc propius inspexi. Huic ius trium liberorum necessarium faciunt duæ causæ: Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium expertus est, impetrandumq;

dumq; à bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Adde quòd omnibus ferè literis, quibus Plinio respondet Traianus, inest familiarißima illa appellatio, Secunde charißime. His igitur, alijsq; rationibus colligi potest, has ipsas epistolas, de quibus agimus, Secundum scripsisse. Sed hæc sint satis uel obstinatioribus, & qui, quod dicitur, nodum in scirpo quærunt. Operæpretiū etiam uisum est addere huic operi Plinij Panegyricum de laudibus Traiani: primùm, quia quæcunque ipsius habere potui, conuenientißimum existimaui in uno uolumine simul edere: deinde, quia adeò illum elegantem, doctum, acutum, utilem iudico, ut in eo seipsum superasse Plinius uideatur. Legendus ille quidem aßiduè omnibus, tum sententiarum grauitate, tum rerum copia, tum ad bene, beateq; uiuendum sanctißimis, optimisq; præceptis: sed præcipue magnis uiris, & principibus, ijsq; omnibus qui alijs præsunt, & quibus λαοί τ᾽ ἐπιτετράφαται καὶ τόσα μέμηλε. *Talem enim fuisse Traianum scribit, ut quæcunque habere oporteat optimum principem,* ᾧ ἔδωκε κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω σκῆπτρόν τ᾽ ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βασιλεύῃ, *Traianus habuerit. Quamobrem non immerito creandis imperatoribus dicitur, Sis felicior Augusto, & melior Traiano. Qui quidem ipso Cyro Xenophontis eò maior, quòd ille non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperij, ut refert Marcus Tullius in epistola ad Quintum fratrem: hic autem re uera talis fuit, qualem fuisse legimus. Quare, ut Africanus ille Xenophontis libros non sine causa de manibus ponere non solebat: quia nullum esset prætermissum in his officium diligentis, & moderati imperij: sic nos hunc Secundi nostri Panegyricum de manibus ponere non debemus, ut optimi uiri, fortißimi*

Imperato

Imperatoris, iustißimi Principis exemplo, tales & ipsi efficiamur. Addidimus præterea duos libros: alterum eiusdem Plinij de ijs, qui uel in armis, uel in administranda repub. clari extiterunt, alterum Suetonij Tranquilli de claris Grammaticis, & Rhetoribus. Nec me latet à quibusdam hos libros utrosque Tranquillo potius adscribi, idq; diui Hieronymi autoritate, qui in eo libro, quem & ipse scripsit de uiris illustribus, Tranquillum se imitaturum dixit, his uerbis: Hortaris Dexter, ut Trãquillum sequens ecclesiasticos scriptores in ordinem digeram: & quod ille in enumerandis gentilium literarum uiris fecit illustribus, id ego in nostris faciam. Hæc diuus Hieronymus. Sed illi hac eadem Hieronymi autoritate redarguuntur. Non enim testatur Hieronymus Tranquillum scripsisse de uiris in re militari, atque in Repub. administranda claris, quemadmodum in hoc Secundi libro licet uidere: sed de ijs tantum, qui in literis fuere illustres, quos ipse gentilium literarum illustreis dicit: id uerò fecit Tranquillus in eo libro, qui de claris Grammaticis, & Rhetoribus inscribitur: quem sequutus diuus Hieronymus Dextri rogatu, de ijs scripsit, qui in literis sacris fuere illustres. Esse autem Plinij Secundi eum librum, in quo uiri clari in armis, & in repub. administranda enumerantur, tutatur titulus, qui in omnibus id genus libris, qui manu scripti habentur, sub Plinij nomine, non Suetonij, aut Cornelij Taciti, aut cuiusuis alius legitur. Hos uerò libellos de uiris illustribus, ut correctiores exirent in manus literatorum, Ioannes Baptista Egnatius, uir in utraque lingua eruditißimus, & polyhistor maximus, mecum accuratè quidem, sed cursim, quòd parum daretur ocij, recognouit. Addito etiam Iulij Obsequentis libro de prodigijs, quem mihi Iucundus meus iucundißi-

mus dono dedit, ut unà cum alijs in hoc uolumine imprimendum curarem: idq; fecimus sub tuo nomine Aloisi Mocenice grauißimi Senatus Veneti decus: ut quia non solum Secundi epistolas ad nos sedulus è Gallia reportasti, sed publicandas etiam mihi dedisti, tibi præcipuè debeant, te plurimum ament studiosi omnes de hoc munere. Vale.

C. PLINII CAECILII SEcundi uita per Ioannem Mariam Cataneum conscripta.

CRIPTORVM illustrium duo in Vrbe secula in primis felicißima fuere, Augusti scilicet, & Vespasianorum fratrum: cùm inter alios duo Plinij floruere: è quibus iunior, quo die & anno natus sit, adhuc quæritur: sub Nerone non ambigitur. Patria Nouocomensis, L. Cæcilio patre, & historici Plinij ex sorore genitus: à quo per adoptionem familiæ eius insertus auunculi bonorum & studiorum alio scribendi genere successor. Præceptores habuit Fabium Quintilianum, & Niceam sacerdotem. In Syria Tribunus militum Euphratem philosophum audiuit: ubertate Liuiana plerunque capiebatur. Græca in Latium, nostra in Græciam transferens, studium suum adolescens intendebat, puer admodum comœdiam Græcam composuit, elegos, & heroicos aliquando pangens, suos etiam hendecasyllabos, quorum libellum emisit, à Græcis probari gloriatur. Nonnunquam enim uersiculos parum seueros, ipse tamen integerrimus uita, lusit non sine summorum uirorum exemplo. Vndeuicesimo ætatis anno dicere in foro cœpit, & in Senatu plures

res grauißimas causas egit. Prætor ludos dedit, uix Domitiani callidam immanitatem declinans, cùm omnem uirtutem excindere conaretur. Cæsaris Quæsturam, Trib. Pleb. Præfecturam ærarij, Aemiliæ uiæ & aluei Tyberis curam, Auguratum, Consulatum summa fama, & pari integritate administrans. In Tribunatu militum, & Quæstura Calestrium Tyronem collegam, in consulatu & præfectura Cornutum Tertullum sortitus: augurali dignitate Iulio Frontino succeßit. Ponti, & Bithyniæ ad statum ordinandum missus, proconsulari potestate non minorem prudentiæ gloriam, quàm moderationis & diligentiæ secum retulit. Traiano gratißimus, & summa cum autoritate, à quo amicis suis honores sæpius impetrauit, sibi uerò quot optauerat unquam. In sigillo quadriga utebatur: diuitias, quas patrimonijs, & honestis hæreditatibus largas comparauerat, liberaliter dispensauit: nam & nutrix eius, & Quintilianus præceptor, ac interdum quamplurimi munificentiam Plinij sunt experti. In municipio suo bibliothecam dedicauit, & annuos sumptus in alimenta ingenuorum pollicitus erogauit: tertiamq; salarij partem publico præceptori obtulit. Romanum, & Firmum censu equestri iuuit. Caninium ad bonas artes reuocauit. In agendis causis abstinuit non modò pactione, dono, munere, uerumetiam xenijs. Laurentinum rus, & alterum in Tuscis, quibus mirè adficiebatur, epistolis celebrauit: de multis autem, quas iuxta Larium poßedit uillas, dilexit in primis, quam ferè in plano conditam Comœdiam, & quam Tragœdiam uocat: quia in edito sita. Romæ habitauit in Exquilijs. Vxores duas habuit, posteriorem nomine Calphurniam Calphurnij, & Pompeiæ Celerinæ filiam, cum qua iucundißimè, quamuis sine prole, uixit, & eius studiorum ministram

quidam

quidam testantur. Ex doctißimis amicorum referam Virginium Rufum, Vestricium Spurinnam, Silium Italicum, Pompeium Saturninum, Valerium Martialem, Cor. Tacitum, Suetonium Tranquillum, Voconium Romanum, Antonium, Martialem etiam uiatico secedentem prosequutus, Tacitum ut rectorem & magistrum suspiciens, Tranquillum contubernalem suum fouens, & ornans. Fuit illi cum Aristone, Corœlio, Frontino, Neratio, Arriano iurisconsultis amicitia summa. Inter libertorum prædilectos habuit Zosimum & Encolpum. Gloriæ appetens, & immortalitatis summus aucupator: quod reliquum temporis dabatur à rebus ciuilibus, & domesticis, id totum studijs impartiens: quorum uarijs generibus nulli satis confisus experiebatur: nam præter iudiciales, quibus Demosthenem imitabatur, demonstratiuas scripsit orationes: historias incertum. hunc potißimum crediderim Fabium per ista demonstrasse, Sunt hodie summa, quibus illustratur forum, ingenia: nanque & consummati iam patroni ueteres æmulantur, & eos iuuenum ad optima tendentium imitatur, ac sequitur industria. Nullum emendandi genus omittebat, ac primum quæ scripserat, secum ipse pertractabat: deinde duobus, aut tribus legebat, mox alijs tradebat adnotanda, notasq; eorum, si dubitabat, cum uno rursus aut altero pensitabat, nouißime pluribus recitabat.

CAII

CAII PLINII SECVNDI, VIRI CONSVLARIS, ORATORISQ. DISERTISS. EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

C. PLIN. SECVNDVS *SEPTITIO SVO SALVTEM.

*SECVNDO

REQVENTER hortatus es, ut epistolas, si quas paulò accuratius scripsissem, colligerem, publicaremq;. Collegi, non seruato temporis ordine, neque enim historiam componebam, sed ut quæque in manus uenerat. Superest ut nec te consilij, nec me pœniteat obsequij. Ita enim fiet, ut eas, quæ adhuc neglectæ iacent, requiram: & si quas addidero, non supprimam. Vale.

C. PLIN. ARRIANO S.

QVia tardiorem aduentum tuum prospicio, librum quem prioribus epistolis promiseram, exhibeo. Hunc rogo ex consuetudine tua & legas, & emendes, eo magis quòd nihil antè peræq;*eodem ζήλῳ scripsisse uideor. Tentaui enim imitari Demosthenem semper tuum, Caluum nuper meum figuris duntaxat orationis. Nam uim tantorum uirorum pauci, quos æquus Iupiter amauit, assequi possunt. Nec materia ipsa huic (uereor ne improbe dicam) æmulationi repugnauit. Erat enim propè tota posita in conten

ζήλῳ, id est, æmulatione.

*eodemq; stylo

contentione dicendi, quod me longæ desidiæ indormientem excitauit: si modò is sum ego, qui excitari possim. Non tamen omnino Marci nostri τὰς λυχνοὺς fugimus, quoties paululum itinere decedere non intempestiuis amœnitatibus admonebamur: acreis enim, non tristeis esse uolebamus. Nec est quod putes me sub hac exceptione ueniam postulare. Imò quò magis intendam limam tuam, confiteor & ipsum me, & contubernaleis ab editione non abhorrere, si modò tu fortasse errori nostro album calculum adieceris. Est enim planè aliquid edendum, atque utinam hoc potißimum quod paratum est. Audis desidiæ uotum. Edendum autem ex pluribus causis, maximè quòd libelli, quos emisimus, dicuntur in manibus esse, quamuis iam gratiã nouitatis exuerint: nisi tamen auribus nostris bibliopolæ blandiuntur. Sed sanè blandiantur, dum per hoc mendacium nobis studia nostra commendent. Vale.*

λυχνοὺς, id est, lucernas: figurate lucubrationes. Non absimili figura obseruauit Fab. Quintil. uti: Et uigilandæ, inquit, noctes, & fuligo lucubrationum bibenda.

C. PLIN. CANINIO RVFO S. 3

QVid agit Comum, tuæ, meæq; deliciæ? Quid suburbanum amœnißimum? Quid illa porticus uerna semper? Quid πλατανὼν opacißimus? Quid Euripus uiridis & gemmeus? Quid subiectus & seruiens lacus? Quid illa mollis & tam solida gestatio? Quid balineum illud, quod plurimus sol implet, & circuit? Quid triclinia illa uel popularia, uel illa paucorum? Quid popinæ? Quid cubicula diurna, nocturnaq;? Poßident'ne te, & per uices partiuntur? An, ut solebas, intentione rei familiaris obeundæ, crebris excursionibus auocaris? Si te poßident, felix, beatusq; es: sin minus, unus ex multis. Quin tu (tempus est enim) humileis & sordidas curas alijs mandas: & ipse te in alto isto, pinguiq; secessu studijs adseris? Hoc sit negotiũ tuum, hoc otium: hic labor, hæc quies: in his uigilia, in his etiam

Id est, Platanetum.

somnus

somnus reponatur. Effinge aliquid, & excude, quod sit perpetuo tuum. Nam reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur: hoc nunquam tuum desinet esse, si semel coeperit. Scio quem animum, quod horter ingenium. Tu modo enitere, ut tibi ipse sis tanti, quanti uideberis alijs, si tibi fueris. Vale.

C. PLIN. POMPEIAE CELERINAE SOCRVI S. 4

QVantum copiarum in Oriculano, in Narniensi, in Carsolano, in Perusino tuo. In Narniensi uerò etiam balineum, ex epistolis meis (nam iam tuis opus non est) una illa breuis & uetus sufficit. Non mehercule tam mea sunt, quæ mea, quàm quæ tua: hoc tamen differunt, quòd solicitius, & intentius tui me quàm mei excipiunt. Idem fortasse eueniet tibi, si quando in nostra diuertêris, quod uelim facias: primùm, ut perinde nostris rebus, ac nos tuis perfruaris: deinde, ut mei expergiscantur aliquando, qui me securé, ac propè negligenter expectant. Nam mitium dominorum apud seruos ipsa consuetudine metus exolescit: nouitatibus excitantur, probariq; dominis per alios potius, quàm per seipsos laborant. Valc.

C. PL. VOCONIO ROMANO SVO. 5

VIdistiʼne quenquam Marco Regulo timidiorem, humilioremque post Domitiani mortem? sub quo non minora flagitia commiserat, quàm sub Nerone: sed tectiora. Coepit uereri ne sibi irascerer: nec fallebatur, irascebar. Rustici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò ut librum recitaret, publicaretq;, in quo Rusticum insectatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat. Adijcit Vitelliana cicatrice stigmosum. Agnoscis eloquentiam Reguli. Lacerat Herennium Senecionem,

*nem, tam intemperanter quidem, ut dixerit ei Metius Carus: Quid tibi cum meis mortuis? Nunquid ego aut Crasso, aut Camerino molestus sum? quos ille sub Nerone accusauerat. Hæc me Regulus dolenter tulisse credebat: ideoq; etiam cùm recitaret librum, non adhibuerat. Præterea reminiscebatur, quàm capitaliter ipsum me apud Centumuiros lacessisset. Aderam Arionillæ Timonis uxori, rogatu Aruleni Rustici. Regulus contrà. Nitebamur nos in parte causæ sententia * Metij Modesti optimi uiri: is tunc in exilio erat, relegatus à Domitiano. Ecce tibi Regulus, Quæro, inquit, Secunde, quid de Modesto sentias? Vides quod periculum si respondissem, bene: quod flagitium, si malè. Non possum dicere tum mihi aliud, quàm deos adfuisse. Respondebo, inquam, quid sentiam, si de hoc Centumuiri iudicaturi sunt. Rursus ille, Quæro quid de Modesto sentias? Iterum ego: Solebant testes in reos, non in damnatos interrogari. Tertiò ille: Non iam quid de Modesto, sed quid de pietate Modesti sentias, quæro. Quæris, inquam, quid sentiam? At ego me interrogare quidem fas puto, de quo pronunciatum est. Conticuit: me laus & gratulatio secuta est, quòd nec famam meam aliquo responso, utili fortasse, inhonesto tamen, læseram: nec me laqueis tam insidiosæ interrogationis inuolueram. Nunc ergo coscientia exterritus, apprehendit Cæcilium Celerem, mox Fabium Iustum, rogat ut me sibi reconcilient. Nec contentus, peruenit ad Spurinnam. Huic suppliciter (ut est cum timet, abiectissimus) Rogo, inquit, mane uideas Plinium domi, sed planè mane (neque enim diutius ferre solicitudinem possum) & quoquo modo efficias, ne mihi irascatur. Euigilaueram. Nuncius à Spurinna: Venio ad te. Imò ego ad te. Coimus in porticum Liuiæ. Cùm alter ad alterum*

*Vectij Modesti

tende

tenderemus, exposuit Reguli mandata, addit preces suas, ut decebat optimum uirum pro dißimilimo, parce inquiens. Cui ego: Dispicies ipse quid renuntiandum Regulo putes. Te decipi à me non oportet. Expecto Mauricum (nondum enim ab exilio uenerat) ideo nihil alterutram in partem respondere tibi possum, facturus quicquid ille decreuerit. Illum enim esse huius consilij ducem, me comitem decet. Paucos post dies ipse me Regulus conuenit in Prætoris iudicio, illuc me persecutus, secretum petit. Ait timere se, ne animo meo penitus hæreret, quod in Centumuirali iudicio aliquando dixisset, cùm responderet mihi, & Satrio Rufo: Satrius Rufus, cui non est cum Cicerone æmulatio, & qui contentus non est eloquentia seculi nostri. Respondi, nunc me intelligere malignè dictum, quia ipse confiteretur, cæterum potuisse honorificũ existimari. Est enim, inquam, mihi cum Cicerone æmulatio, nec sum contentus eloquentia seculi nostri. Nam stultißimum credo, ad imitandum non optima quæque proponere. Sed tu qui huius iudicij meministi, cur illius oblitus es, in quo me interrogasti, quid de Metij Modesti pietate sentirem? Expalluit notabiliter, quamuis semper palleat. Hæsitabundus, inquit, interrogaui, non ut tibi nocerem, sed ut Modesto. Vide hominis crudelitatem, qui se non dißimulet exuli nocere uoluisse. Subiunxit egregiam causam. Scripsit, inquit, in epistola quadam, quæ apud Domitianum recitata est: Regulus omnium bipedum nequißimus. Quod quidem Modestus uerißimè scripserat. Hic ferè nobis sermonis terminus. Neque enim uolui progredi longius, ut mihi omnia libera seruarem, dum Mauricus ueniret. Nec me præterit esse Regulum δυσκαθαίρετον. Est enim locuples, factiosus, curatur à multis, timetur à pluribus, quod plerunque (*Id est, pertinacem.*)

amore est fortius. Potest tamen fieri ut hæc concussa labantur. Nam gratia malorum tam infida est quàm ipsi. Verùm, ut idem sæpius dicam, expecto Mauricum. Vir est grauis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura poßit ex præteritis prouidere. Mihi & tentandi aliquid, & quiescendi illo autore ratio constabit. Hæc tibi scripsi, quia æquũ erat te pro amore mutuo non solum omnia mea facta dictaq́;, uerumetiam consilia cognoscere. Vale.

C. PLIN. CORNELIO TACITO S. 6

Ridebis, & licet rideas. Ego Plinius ille, quem nosti, apros tres, & quidem pulcherrimos cepi. Ipse inquis? Ipse, non tamen ut omnino ab inertia mea & quiete discederem. Ad retia sedebam: erant in proximo non uenabulum, aut lancea, sed stylus, & pugillaris. Meditabar aliquid, enotabamq́;, ut si manus uacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est quod contemnas hoc studendi genus. Mirum est, ut animus hac agitatione motuq́; corporis excitetur.* Nam undique syluæ, & solitudo, ipsumq́; illud silentium, quod uenationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde cùm uenabere, licet autore me, ut panarium & laguunculam, sic etiam pugillarem feras: experieris non Dianam magis montibus, quàm Mineruam inerrare. Vale.*

**scribendi*

**Iam*

C. PLINIVS OCTAVIO RVFO S. 1

Vide in quo me fastigio collocaris, cùm mihi idem potestatis, idem'que regni dederis, quod Homerus Ioui Opt. Max. τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε. Nam ego quoque simili nutu ac renutu respondere uoto tuo possum. Etenim sicut fas est mihi, præsertìm te exigente, excusare Bæticis contra unum hominem aduo

Id est, Huic aliud quidẽ concessit pater, aliud autem denegauit. Carmẽ ex 16. Iliados.

aduocationem: ita nec fidei nostræ, nec constantiæ, quam diligis, conuenit, adesse contra prouinciam, quam tot officijs, tot laboribus, tot etiam periculis meis aliquando deuinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, ut ex duobus, quorum alterum petis, eligam id potius, in quo non solum studio tuo, uerumetiam iudicio satisfaciam. Neque enim tantopere mihi considerandum est, quid uir optimus in præsentia uelis, quàm quid semper sis probaturus. Me circa Idus Octobreis spero Romæ futurum, eademq; hæc præsentem quoque tua meaq; fide Gallo confirmaturum, cui tamen nunc iam licet spondeas de animo meo,

ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρῦσι νεῦσε κρονίων. — *Id est, Dixit et cæruleis superciliys annuit.*

Cur enim non usquequaque Homericis uersibus agam tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo, ut uidear mihi hac sola mercede corrumpi posse, ut uel contra Bæticos adsim. Penè præterij, quod minimè prætereundum fuit, accepisse me cariotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis certamen habent. Vale. — *Hemistichion Homericum ex 1. & 2. Iliad.*

C. PLIN. POMPEIO SATVRNINO S.

PEropportunè mihi redditæ sunt literæ tuæ, quibus flagitabas, ut tibi aliquid ex scriptis meis mitterem, cùm ego idipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria sponte currenti: pariterq; & tibi ueniam recusandi laboris, & mihi exigendi uerecundiam sustulisti. Nam nec me timidè uti decet eo quod oblatum est: nec te grauari quod depoposcisti. Non est tamen quòd ab homine desidioso aliquid noui operis expectes. Petiturus sum enim ut rursus uaces sermoni, quem apud municipes meos habui bibliothecam dedicaturus. Memini quidem te iam quædam adnotasse, sed generaliter. Ideo nunc rogo, ut non tantum

uniuersitati eius attendas, uerumetiam particulas qua soles lima persequaris. Erit *enim & post emendationem liberum nobis uel publicare, uel continere.* Quinimo *fortasse hanc ipsam cunctationem nostram in alterutram sententiam emendationis ratio deducet, quæ aut indignum editione opus, dum sæpius retractat, inueniet: aut dignum, dum idipsum experitur, efficiet.* Quanquam *huius cunctationis meæ causæ non tam in scriptis, quàm in ipso materiæ genere consistunt.* Est *enim paulò quasi gloriosius, & elatius.* Onerabit *hoc modestiam nostram, etiamsi stylus ipse pressus demissusq; fuerit, propterea quòd cogimur cum de munificentia parentum nostrorum, tum de nostra disputare.* Anceps *hic & lubricus locus est, etiam cùm illi necessitas lenocinetur.* Etenim *si alienæ quoque laudes parum æquis auribus accipi solent, quàm difficile est obtinere, ne molesta uideatur oratio de se, aut de suis disserentis?* Nam *cum ipsi honestati, tum aliquando magis gloriæ eius prædicationiq; inuidemus: atque ea demum rectè facta minus detorquemus & carpimus, quæ in obscuritate & silentio reponuntur.* Qua *ex causa sæpe ipse mecum, nobis'ne tantum, quicquid istud est, composuisse, an & alijs debeamus ut nobis.* Admonet *illud quoque, quòd pleraque, quæ sunt agendæ rei necessaria, eadem peracta nec utilitatem parem, nec gratiam retinent.* Ac *ne longius exempla repetamus, quid fuerit utilius, quàm magnificentiæ rationem etiam stylo prosequi?* Per *hoc enim assequebamur, primùm, ut honestis cogitationibus immoraremur: deinde, ut pulchritudinem illarum longiore tractu* produceremus: postremò, ut subitæ largitionis comitem pœnitentiam caueremus.* Nascebatur *ex his exercitatio quædam contemnendæ pecuniæ.* Nam *cùm omneis homines ad custodiam*

**peruideremus*

stodiam

ſtodiam eius natura reſtrinxerit, nos contrà multum ac diu penſitatus amor liberalitatis communibus auaritiæ uinculis eximebat: tantoq; laudabilior munificentia noſtra fore uidebatur, quòd ad illam non impetu quodam, ſed conſilio trahebamur. Accedebat his cauſis, quòd non ludos, aut gladiatores, ſed annuos ſumptus in alimenta ingenuorum pollicebamur. Oculorum porrò & aurium uoluptates adeo non egent commendatione, ut non tam incitari debeant oratione, quàm reprimi. Vt uerò aliquis libenter educationis tædium laboremq; ſuſcipiat, non præmijs modò, uerumetiam exquiſitis adhortationibus impetrandum eſt. Nam ſi medici ſalubreis, ſed uoluptate carenteis cibos blandioribus alloquijs proſequuntur: quantò magis decuit publicè conſulentem utiliſſimum munus, ſed non perinde populare, comitate orationis inducere? Præſertim cùm enitendum haberemus, ut quod parentibus dabatur, etiam nobis probaretur; honoremq; paucorum cæteri patienter expectarent, & mererentur. Sed ut tunc communibus magis commodis, quàm priuatæ iactantiæ ſtudebamus, cùm intentionem effectumq; muneris noſtri uellemus intelligi: ita nunc in ratione edendi ueremur, ne fortè non aliorum utilitati, ſed propriæ laudi ſeruiſſe uideamur. Præterea meminimus, quantò maiore animo honeſtatis fructus in conſcientia, quàm in fama reponatur. Sequi enim gloria, nō appeti debet: nec ſi caſu aliquo non ſequatur, idcirco quòd gloriam non meruit, minus pulchrum eſt. Hi uerò qui benefacta ſua uerbis adornant, non ideo prædicare quia fecerint: ſed ut prædicarent fecisſe creduntur. Sic quod magnificum referente alio fuiſſet, ipſo qui geſſerat recenſente uaneſcit. Homines enim cùm rem deſtruere non poſſunt, iactationem eius inceſſunt. Ita ſi ſilenda feceris, factum ipſum: ſi laudanda, quòd non ſileas*

*imitarentur

ipſe, culpatur. Me uerò peculiaris quædam impedit ratio. Etenim hũc ipſum ſermonem non apud populum, ſed apud Decuriones *habui: nec in propatulo, ſed in curia. Vereor ergo ut ſit ſatis congruens, cùm in dicendo aſſentationem uulgi acclamationemq́; defugerim, nunc eadem illa editione ſectari: cumq́; plebem ipſam, cui conſulebatur, limine curiæ, parietibusq́; diſcreuerim, ne quam in ſpeciem ambitionis inciderem, nunc eos etiam ad quos ex munere noſtro nihil pertinet, præter exemplum, uelut obuia oſtentatione conquirere.* Habes *cunctationis meæ cauſas. Obſequar tamen conſilio tuo, cuius mihi autoritas pro ratione ſufficit.* Vale.

C. PLIN. MINVTIO FVNDANO S. 9

M*Irum eſt, quàm ſingulis diebus in urbe ratio aut conſtet, aut conſtare uideatur pluribus, cunctisq́; non conſtet.* Nam *ſi quem interroges, hodie quid egiſti? reſpondeat: officio togæ uirilis interfui, ſponſalia, aut nuptias frequentaui: ille me ad ſignandum teſtamentum, ille in aduocationem, ille in conſilium rogauit. Ita hæc quo die feceris, neceſſaria: eadem ſi quotidie feciſſe te putes, inania uidentur, multò magis cùm ſeceſſeris.* Tunc *enim ſubit recordatio quot dies quàm frigidis rebus abſumpſi:* Quod *euenit mihi, poſtquàm in* Laurentino *meo aut lego aliquid, aut ſcribo, aut etiam corpori uaco, cuius fulturis animus ſuſtinetur.* Nihil *audio, quod audiſſe: nihil dico, quod dixiſſe pœniteat.* Nemo *me apud quenquam ſiniſtris ſermonibus carpit: neminem ipſe reprehendo, niſi* tum me, cùm parum commode ſcribo: nulla ſpe, nullo timore ſolicitor, nullis rumoribus inquietor.* Mecum *tantum, & cum libellis loquor.* O* *regiam, ſynceramq́; uitam.* O *dulce otium, honeſtumq́;, ac penè omni negotio pulchrius.* O *mare, ò littus, uerum, ſecretũq́; μουσεῖον quàm multa inuenitis, quàm multa*

**unum me*

**rectam*

Id eſt, Muſeũ. Locus omnis in uniuerſum, ubi res ad Muſas pertinentes tractantur.

multa dictatis? Proinde tu quoq; strepitum istum, inanemq́; discursum, & multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio relinque, teq́; studijs uel otio trade. Satius est enim, ut Attilius noster eruditissime simul & facetissime dixit, otiosum esse, quàm nihil agere. Vale.

C. PLIN. ARRIO CLEMENTI S. 10

SI quando urbs nostra liberalibus studijs floruit, nunc maxime floret. Multa claraq́; exempla sunt, suffecerit unum Euphrates philosophus. Hunc ego in Syria, cùm adolescentulus militarem, penitus & domi inspexi, amariq́; ab eo laboraui, etsi non erat laborandum. Est enim obuius & expositus, plenusq́; humanitate, quam praecipit. Atq; utinã sic ipse, spem quam de me concepit, impleuerim, ut ille multum uirtutibus suis addidit. At ego nunc illas miror, quia magis intelligo, quanquàm ne nunc quidem satis intelligo. Vt enim de pictore, sculptore, fictore, nisi artifex iudicare, ita nisi sapiens non potest perspicere sapientem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic eminent & elucent, ut mediocriter quoq; doctos uertant, & adficiant, Disputat subtiliter, grauiter, ornatè: frequenter etiam * Platonis illam sublimitatẽ, & latitudinem effingit. Sermo est copiosus & uarius: dulcis in primis, & qui repugnãteis quoq; ducat, impellat. Ad haec proceritas corporis, decora facies, demissus capillus, ingens & cana barba. Quae licet fortuita & inania putentur, illi tamen plurimum uenerationis acquirunt. Nullus horror* in uultu, nulla tristitia, multum seueritatis: reuerearis occursum, non reformides. Vitae sanctitas summa, par comitas. Insectatur uitia, non homines: nec castigat erranteis, sed emendat. Sequaris monentem attentus, & pendens: & persuadere tibi etiam cum persuaserit, cupias. Iam uerò liberi tres, duo mares, quos dili-

*Platonicã

*aliàs, in cultu,

gentiſsime inſtituit. Socer Pompeius Iulianus,* cùm etiam reliqua uita, tum uel hoc uno magnus & clarus, quòd ipſe prouinciæ princeps inter altiſsimas conditiones generum non honoribus principem, ſed ſapientia elegit. Quanquam quid ego plura de uiro, quo mihi frui non licet? An ut magis angar, quòd non licet? Nam diſtringor officio ut maximo, ſic moleſtiſsimo. Sedeo pro tribunali, ſubnoto libellos, conficio tabulas: ſcribo plurimas, ſed illiteratiſsimas, literas. Soleo nonnunquam, nam idipſum quandoq; contingit, de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me conſolatur. Affirmat etiam eſſe hanc philoſophiæ, & quidem pulcherrimam partem, agere negotium publicum, cognoſcere, iudicare, promere, & exercere iuſtitiam, quæq; ipſi doceant, in uſu habere. Mihi tamen hoc unum non perſuadet, ſatius eſſe iſta facere, quàm cum illo dies totos audiendo, diſcendoq; conſumere. Quo magis te, cui uacat, hortor, cùm proxime in urbem ueneris, uenias autem ob hoc maturius, illi te expoliendum, limandumq; permittas. Neq; enim ego, ut multi, inuideo alijs bonũ, quo ipſe careo: ſed contrà ſenſum quendam uoluptatemq; percipio, ſi ea quæ mihi denegantur, amicis uideo ſupereſſe. Vale.

* cum cætera uita

C. PLINIVS FABIO IVSTO. 11.

OLim nullas mihi epiſtolas mittis. Nihil eſt, inquis, quod ſcribam. At hoc ipſum ſcribe, nihil eſſe quod ſcribas: uel ſolùm illud, unde incipere priores ſolebant: Si uales, bene eſt, ego ualeo. Hoc mihi ſufficit,* eſtq; mihi maximum. Ludere me putas? Seriò peto. Fac ſciam quid agas, quod ſine ſolicitudine ſumma neſcire non poſſum. Vale.

* aliàs, eſt enim

C. PLIN. CALESTRIO TIRONI. 12.

IActuram grauiſsimam feci, ſi iactura dicenda eſt tanti uiri amiſsio. Deceſsit Corellius Rufus, & quidem ſponte, quod

quod dolorem meum exulcerat. Est enim luctuosissimum genus mortis, quae non ex natura, nec fatalis uidetur. Nam utcunque in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatium est: in ijs uerò quos accersita mors aufert, hinc insanabilis dolor est, quòd creduntur potuisse diu uiuere. Corellium quidem summa ratio, quae sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium compulit, quanquam plurimas uiuendi causas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam autoritatē, praeterea filiam, uxorem, nepotem, sorores, interq; tot pignora ueros amicos. Sed tam longa, tam iniqua ualetudine conflictabatur, ut haec tanta pretia uiuendi mortis rationibus uincerentur. Tertio & tricesimo anno, ut ipsum praedicantem audiebam, pedum dolore correptus est. Patrius hic illi: nam plerunque morbi quoq; per successiones quasdam, ut alia tradūtur. Hunc abstinentia sanctitateq; uiridis aetas uicit, & fregit, nouissime cum senectute ingrauescentem, uiribus animi sustinebat. Cùm quidem incredibiles cruciatus, & indignissima tormenta pateretur (iam enim dolor non pedibus solis, ut prius insidebat, sed omnia membra peruagabatur) ueni ad eum Domitiani temporibus in suburbano iacentem. Serui è cubiculo recesserunt. Habebat enim hoc moris, quoties intrasset fidelior amicus, quinetiam uxor, quanquam omnis secreti capacissima, digrediebatur. Circuntulit oculos, & Cur, inquit, me putas hos tantos dolores tandiu sustinere? ut scilicet isti latroni uel uno die superstim. Dedisses huic animo par corpus, fecisset quod optabat. Affuit tamen deus uoto, cuius ille compos, ut iam securus, liberq; moriturus, multa illa uitae, sed minora retinacula abrupit. Increuerat ualetudo, quam temperantia mitigare tentauit, perseuerantem constantia fugit. Iam dies alter, ter

tertius, quartus, abstinebat cibo : misit ad me uxor eius Hispulla, communem amicum, C. Geminium cum tristissimo nuncio, destinasse Corellium mori, nec aut suis, aut filiæ precibus flecti, solum superesse me, à quo reuocari posset ad uitam. Cucurri, perueneram in proximum, cùm mihi ab eadem Hispulla Iulius Atticus nunciat, nihil iam ne me quidem impetraturum, tam obstinatè magis ac magis induruisse. Dixerat sanè medico admouenti cibum, κέκρικα. *Quæ uox quantum admirationis in animo meo, tantum desiderij reliquit. Cogito, quo amico, quo uiro caream. Impleuit quidem annum septimum & sexagesimum, quæ ætas etiam robustissimis satis longa est. Scio euasit perpetuam ualetudinem. Scio decessit superstitibus suis, florente Rep. quæ illi omnibus suis charior erat, & hoc scio. Ego tamen tanquam iuuenis, & fortissimi morte doleo : doleo autem, licet me imbecillum putes, meo nomine. Amisi enim, amisi uitæ meæ testem, rectorem, magistrum. In summa dicam, quod recenti dolore contubernali meo Caluisio dixi, uereor ne negligentius uiuam. Proinde adhibe solatia mihi, non hæc, senex erat, infirmus erat, hæc enim noui : sed noua aliqua, sed magna, quæ audierim nunquam, legerim nunquam. Nam quæ audiui, quæ legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur. Vale.*

Id est, iudicaui.

C. PLIN. SOSIO SENECIONI S. 13.

MAgnum prouentum poëtarum annus hic attulit. Toto mense Aprili nullus ferè dies, quo non recitaret aliquis. Iuuat me quòd uigent studia, proferunt se ingenia hominum, & ostentant. Tametsi ad audiendum pigre coitur. Pleriq; in stationibus sedent, tempusq; audiendi fabulis conterunt, ac subinde sibi nunciari iubent, an iam recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte

euolue

euoluerit librum: tum demum, ac tum quoque lentè cunctanterq; ueniunt, nec tamen permanent, sed ante finem recedunt, alij dißimulanter & furtim, alij simpliciter & liberè. At hercule memoria parentum Claudium C*æsarem ferunt, cùm in palatio spatiaretur, audissetq; clamorem, caussam requisisse, cumq; dictum esset recitare* Nonianum, *subitum recitanti inopinatumq; uenisse.* Nunc *ociosißimus quisque multò antè rogatus, & identidem admonitus, aut non uenit: aut si uenit, queritur se diem, quia non perdiderit, perdidisse. Sed tantò magis laudandi probandiq;, quos à scribendi recitandiq; studio hæc auditorum desidia, uel superbia non retardat.* Equidem *propè nemini defui: erant sanè plerique amici.* Neque *enim est ferè quisquam, qui studia, ut non simul & nos amet. His ex causis longius quàm destinaueram, tempus in urbe consumpsi. Possum iam repetere secessum, & scribere aliquid quod non recitem, ne uidear, quorum recitationibus affui, non auditor fuisse, sed creditor.* Nam *ut in cæteris rebus, ita in audiendi officio perit gratia, si reposcatur.* Vale.

C. PLIN. IVNIO MAVRICO S. /14

PEtis, *ut fratris tui filiæ prospiciam maritũ, quod meritò mihi potißimũ iniungis. Scis enim quantopere summum illum uirum suspexerim, dilexerimq;, quibus ille adolescentiã meã exhortationibus fouerit, quibus etiã laudibus ut laudandus uiderer, effecerit.* Nihil *est quod à te mandari mihi aut maius, aut gratius: nihil quod honestius à me suscipi poßit, quàm ut eligam iuuenẽ, ex quo nasci nepotes* Aruleno Rustico *deceat: qui quidem diu quærendus fuisset, nisi paratus, & quasi prouisus esset* Minutius* Acilianus, *qui me ut iuuenis iuuenem (est enim minor pauculis annis) familiarißimè diligit, reueretur ut senem: nã ita à me formari & instit*

*Aemilianus

institui cupit, ut ego à uobis solebam. Patria est ei Brixia, ex illa nostra Italia, quæ multum adhuc uerecundiæ & frugalitatis atque etiam rusticitatis antiquæ retinet ac seruat. Pater Minutius Macrinus equestris ordinis princeps, quia nihil altius uoluit. Adlectus enim à diuo Vespasiano inter Prætorios, honestam quietem huic nostræ, ambitioni dicam, an dignitati? constantißime prætulit. Habet auiam maternam Serranam procul à me municipio Patauino, nosti loci mores. Serrana tamen Patauinis quoque seueritatis exemplum est. Contigit & auunculus ei P. Acilius, grauitate, prudentia, fide propè singulari. In summa nihil erit in domo tota, quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano uerò ipsi plurimum uigoris & industriæ, quanquam in maxima uerecundia quæsturam, tribunatum, præturam honestißimè percurrit, ac iam pro se tibi neceßitatem ambiendi remisit. Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa: est ingenua totius corporis pulchritudo, & quidam Senatorius decor. Quæ ego nequaquam arbitror negligenda: debet enim hoc castitati puellarum quasi præmium dari. Nescio an adijciam esse patri eius amplas facultates. Nam dum imaginor uos, quibus quærimus generum, silendum de facultatibus puto: cum publicos mores, atque etiam leges ciuitatis, intueor, quæ uel in primis census hominum spectandos arbitrantur, ne id quidem prætereundum uidetur. Et sanè de posteris, & his pluribus cogitanti, hic quoque in conditionibus deligendis ponendus est calculus. Tu fortasse me putes indulsisse amori meo, supraq; ista, quàm res patitur, sustulisse. At ego fide mea spondeo futurum, ut omnia longè ampliora, quàm à me prædicantur, inuenias. Diligo quidem adolescentem ardentißime, sicut meretur. Sed hoc ipsum amantis est*

*Proculam è municip.

tis est

tis est,non onerare eum laudibus. Vale.

C. PLINIVS ERVTIO S. 15.

HEus tu,promittis ad cœnam,nec uenis.Dicitur ius, ad assem impendium reddes, nec id modicum. Paratæ erant lactucæ singulæ, cochleæ ternæ,oua bina, alica cum mulso,&* niue.Nam hanc quoque computabis,imò hanc in primis, quæ perit in ferculo,* oliuulæ bæticæ,cucurbitæ,bulbi, alia mille non minus lauta. Audisses comœdum, uel lectorem,uel lyristen, uel quæ mea liberalitas, omneis. At tu apud nescio quem,ostrea,uuluas,echinos Gaditanos maluisti.Dabis pœnas,non dico quas.Durè fecisti,inuidisti,nescio an tibi, certè mihi,sed tamen & tibi. Quantum nos lusissemus,risissemus, studuissemus. Potes apparatius cœnare apud multos,nusquam hilarius,simplicius,incautius,in summa experire.Et nisi postea te alijs potius excusaueris, mihi semper excusa. Vale.

*iure

*lebeta

C. PLIN. SEPTITIO CLARO. 16.

AMabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum, laudabamq; eius ingenium, etiam antequam scirem quàm uariũ,quàm flexibile,quàm multiplex esset:nunc uerò totum me tenet, habet, poßidet. Audiui causas agentem acriter,& ardenter,nec minus politè, & ornatè, siue meditata,siue subita proferret. Adsunt acutæ crebræq; sententiæ,grauis & decora constructio, sonantia uerba & antiqua.Omnia hæc mirè placent,cum impetu quodam,&* flumine præuehuntur, placent si retractentur. Senties quod ego, cum orationes eius in manus sumpseris, quas facile cuilibet ueterum,quorum est æmulus,comparabis.Idem tamen in historia tibi magis satisfaciet uel breuitate, uel luce, uel suauitate,uel splendore etiam, & sublimitate narrandi. Nam in concionibus eadem quæ in orationibus uis est,

*fulmine per uehuntur

preßior

*preßior tamen & circunscriptior, & adductior. Prætereà facit uersus, qualeis Catullus meus, aut Caluus. Quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris inserit sanè, sed data opera * mollius leniusq́ue duriusculos quosdam, & hoc quasi Catullus meus aut Caluus. Legit mihi nuper epistolas, quas uxoris esse dicebat, Plautum uel Terentium metro solutum legi credidi. Quæ siue uxoris sunt, ut affirmat, siue ipsius, ut negat, pari gloria dignus est, qui aut illa componat, aut uxorem, quam uirginem accepit, tam doctam, politamq́ue reddiderit. Est ergo mecum per diem totum, eundem antequam scribam, eundem cùm scripsi, eundem etiam cùm * remitto, non tanquam eundem lego. Quod te quoque ut facias & hortor, & moneo. Neque debet operibus eius obesse, quòd uiuit. An si inter eos, quos nunquam uidimus, floruisset, non solùm libros eius, uerumetiam imagines conquireremus: eiusdem nunc honor præsentis & * gratia quasi satietate languescit? Ad hoc prauum, malignumq; est, non admirari hominem admiratione dignißimum: quia uidere, alloqui, adire, complecti, nec laudare tantùm, uerumetiam amare contingit. Vale.*

*mollius- culos, leniusculosq;

remittor

*gloria

C. PLIN. CORN. TITIANO S. 17

Est adhuc curæ hominibus fides & officium. Sunt qui defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab Imperatore nostro impetrauit, ut sibi liceret statuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum & magna laude dignum, amicitia principis in hoc uti, quantumq; gratia ualeas, aliorum honoribus experiri. Est omnino Capitoni in usu, claros uiros colere. Mirum est, qua religione, quo studio, imagines Brutorum, Caßiorum, Catonum domi, ubi potest, habeat. Idem clarißimi cuiusque uitam egregijs carminibus

nibus exornat. Scias ipsum plurimis uirtutibus abundare, qui alienas sic amat. Redditus est L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito prospexit, pariter & suæ. Neq; enim magis decorum & insigne est, statuam in foro populi Romani habere, quàm ponere. Vale.

C. PLIN. TRANQVILLO S.

SCribis te perterritum somnio, uereri ne quid aduersi in actione patiaris. Rogas ut dilationem petam, & pauculos dies. Certè proximum excusem difficile est, sed experiar, καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν. Refert tamen, euentura soleas, an contraria somniare. Mihi reputanti somnium meum, istud quod times tu, egregiam actionem portendere uidetur. Susceperam causam Iunij Pastoris, cùm mihi quiescenti uisa est socrus mea aduoluta genibus, ne agerem obsecrare. Et eram acturus adolescentulus adhuc. Eram in quadruplici iudicio. Eram contra potentißimos ciuitatis, atque etiam Cæsaris amicos, quæ singula excutere mentem mihi post tam triste somniū poterant. Egi tamen λογισάμενος illud, εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Nam mihi patria, & si quid charius patria, fides uidebatur: prospere cesßit: atq; *adeò illa actio mihi aures hominū, illa ianuam famæ patefecit. Proinde dispice, an tu quoque sub hoc exemplo' somnium istud in bonum uertas. Aut si tutius putas illud cautißimi cuiusq; præceptum. Quod dubitas, ne feceris: idipsum rescribe. Ego aliquam stropham inueniam, agamq; causam tuam, ut ipsam agere, cùm tu uoles, poßis. Est enim sane alia ratio tua, alia mea fuit. Nam iudicium Centumuirale differre nullo modo, istud ægrè quidem, sed tamen potest. Vale.

Id est, Nā somniū ex Ioue est. Hemistichion Homericum ex 1. Iliados.

λογισάμενος. Id est, meditatus.

εἷς οἰωνός. Id est, unū augurium optimum defendere patriam.

*ideo

C. PLIN. ROMANO.

MVniceps tu meus, & condiscipulus, & ab ineunte

ætate

ætate contuberualis: Pater tuus *& matri, & auunculo meo, mihi etiam, quantum ætatis diuersitas passa est, familiaris. Magnæ & graues causæ, cur suscipere & augere dignitatem tuam debeam. Esse autem tibi centum millium censum, satis indicat quòd apud nos decurio est. Igitur ut te non decurione solùm, uerumetiam equite* Romano *perfruamur, offero tibi ad implendas equitis facultates* C C C. *millia nummûm.* Te *memorem huius muneris amicitiæ nostræ diuturnitas spondet.* Ego *ne illud quidem admoneo, quod admonere deberem, nisi te scirem sponte facturum, ut dignitate à me data quàm modestißime, ut à me data utare.* Nam *solicitius custodiendus est honor, in quo etiam beneficium amici tuendum est.* Vale.

C. PLIN. CORNELIO TACITO. 20.

F*Requens mihi disputatio est cum quodam docto homine & perito, cui nihil æquè in causis agendis ut breuitas placet.* Q*uam ego custodiendam esse confiteor, si causa permittat, alioqui præuaricatio est transire dicēda: præuaricatio etiam cursim & breuiter attingere, quæ sint inculcanda, infigenda, repetenda.* Nam *plerisq; longiore tractatu uis quædam & pondus accedit: utq; corpori ferrum, sic oratio animo non ictu magis quàm mora imprimitur.* Hic *ille mecum autoritatibus agit.* Ac *mihi ex* Græcis *orationes* Lysiæ *ostentat, ex nostris* Gracchorum, Catonisq;, *quorum sanè plurimæ sunt circuncisæ & breues.* Ego Lysiæ Demosthenem, Aeschinem, Hyperidem, *multosq; præterea,* Gracchis *&* Catoni Pollionem, Cæsarem, Cælium, *in primis* M. Tullium *oppono, cuius oratio optima fertur esse quæ maxima.* Et *hercule, ut aliæ bonæ res, ita bonus liber melior est quisque, quo maior.* Vides, *ut statuas, signa, picturas, hominum denique, multorumq; animalium formas*

mas, arborum etiam, si modò sint decoræ, nihil magis quàm amplitudo commendet: idem orationibus euenit. Quinetiam uoluminibus ipsis autoritatem quandam & pulchritudinem adijcit magnitudo. Hæc illa, multaq; alia, quæ à me in eandem sententiam solent dici: ut est in disputando incomprehensibilis & lubricus, ita eludit, ut contendat hos ipsos, quorum orationibus nitar, pauciora dixisse, quàm ediderint. Ego contrà puto. Testes sunt multæ multorum orationes, & Ciceronis pro Muræna, pro Vareno, in quibus breuis, & nuda quasi subscriptio quorundam criminum solis titulis indicatur. Ex his apparet, illum permulta dixisse, cùm ederet omisisse. Idem pro Cluentio ait, se totam causam ueteri instituto solum perorasse, & pro Cornelio quadriduo egisse: ne dubitare poßimus, quæ per plureis dies, ut necesse erat, latius dixerat, postea recisa, ac purgata in unum librum, grandem quidem, unum tamen coarctasse. At aliud est actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita uideri, sed ego forsitan fallar: persuasum habeo posse fieri, ut sit actio non bona, quæ sit bona oratio: non posse autem bonam actionem esse, quæ non sit bona oratio. Est enim oratio actionis exemplar, & quasi ἀρχέτυπον. Ideo in optima quaque mille figuras extemporaleis inuenimus, in his etiam quas tantum editas scimus, ut in Verrem, artificem quem'nam? rectè admones, Polycletum esse dicebant. Sequitur ergo, ut actio sit absolutißima, quæ maximè orationis similitudinem expresserit, si modo iustum & debitum tempus accipiat: quod si negetur, nulla oratoris, maxima iudicis culpa est. Adsunt huic opinioni meæ leges, quæ longißima tempora largiuntur, nec breuitatem dicentibus, sed copiam, hoc est, diligentiam suadent, quam præstare nisi in angustißimis causis non potest breuitas. Adijciam

Actio bona, & Oratio.

Id est, primum exemplar.

Vsus. ciam, quod me docuit usus magister egregius: frequenter egi, frequenter iudicaui, frequenter in consilio fui. Aliud alios mouet, ac plerunq; paruæ res maximas trahunt: uariæ sunt hominũ iudicia, uariæ uoluntates. Inde qui eandem causam simul audierunt, sæpe diuersum, interdum idem, sed ex diuersis animi motibus sentiunt. Præterea suæ quisq; inuentioni fauet, & quasi fortissimum complectitur, cùm ab alio dictum est, quod ipse præuidit. Omnibus ergo dandum est aliquid, quod teneant, quod agnoscant. Dixit aliquando mihi Regulus, cùm simul adessemus: tu omnia, quæ sunt in causa, putas exequenda. Ego iugulum statim uideo, hunc premo (premit sanè quod eligit, sed in eligendo frequenter errat) Respondi, posse fieri, ut genu esset, aut tibia, aut talus, ubi iugulum putaret. At ego, inquam, qui iugulum perspicere non possum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ. Vtq; in cultura agri non uineas tantùm, uerumetiam arbusta: nec arbusta tantùm, uerumetiam campos curo, & exerceo: utq; in ipsis campis non far, aut siliginem solam, sed ordeum, fabam, cæteraq; legumina sero: sic in actione plurima quasi semina latius spargo, ut quæ prouenerint colligam. Neque enim minus imperspicua, incerta, fallaciaq; sunt iudicum ingenia, quàm tempestatum terrarumq;. Nec me præterit summum oratorem Periclem sic à Comico laudari Eupolide:

Id est, omnem lapidem agito, Adagiũ apud Græcos frequẽtissimum. Vide chil. Erasmi.

Præter eius celeritatem
Suadela quædam insidebat labris,
Ita demulcebat, & solus oratorũ
Aculeũ relinquebat auditoribus.

Πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Senarioli ex Eupolidos Δήμοις, quorum primum hemistichion aliter etiam legitur.

πειθὼ, Suadela, Flexanima dea, Suada, Lepos, Dea persuadendi.

Verum huic ipsi Pericli nec illa πειθὼ, nec illud ἐκήλει breuitate, uel uelocitate, uel

Hanc etiam designari à Fabio suspicor libro 1. his uerbis: Qui uerò imaginem ipsam eloquentiæ diuina quadam mente conceperit: quiq; illam, ut ait Sophocles non ignobilis tragicus, reginam rerum orationem ponet ante oculos, fructumq; non ex stipe aduocationem, sed ex animo suo, & contemplatione, ac scientia petet, perpetuum illum nec fortunæ subiectum persuadebit sibi. Sed lectorem admonere libet, perpendat, an sit potius legendum Euripides, non Sophocles, ut Fabius ad carmen illud eiusdem Euripidis alludat,

πειθὼ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην.

uel utraq; (differunt enim) sine facultate summa contigisset. Nam delectare, persuadere, copiam dicendi, spatiumq; desiderant: relinquere uerò aculeum in audientium animis is demum potest, qui non pungit, sed infigit. Adde quæ æque de eodem Pericle Comicus alter ἤστραπτ᾽, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα. Non enim amputata oratio & abscissa, sed lata, magnifica, & excelsa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat, ac miscet. Optimus tamen modus est. quis negat? Sed* non magis seruat modum qui infra rem, quàm qui supra: qui adstrictius, quàm qui effusius dicit. Itaque, quod audis frequenter, ut illud immodice, & redundanter: ita hoc ieiunè, & infirmè. Alius excessisse materiam, alius dicitur non implesse: æque uterque: sed ille imbecillitate, hic uiribus peccat: quod certè etsi non limatioris, maioris tamen ingenij* uitium est. Nec uerò cùm hæc dico, illud Homericum, ἀμετροεπῆ probo, sed hunc, καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν, non quia non & ille mihi ualidissime placeat, παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. Si tamen detur electio, illam orationem similem niuibus hybernis, id est, crebram, assiduam, & largam: postremo diuinam, & cœlestem uolo. At est gratior multis actio breuis. Est quidem, sed inertibus, quorũ delitias, desidiamq; quasi iudicium respicere, ridiculũ est. Nam si hos in cõsilio habeas, non solum satius est breuiter, sed omnino non dicere. Hæc est adhuc

ἤστραπτ᾽, ἐβρ. Fulgurabat, tonabat, concutiebat Græciam.

*minus non

*indicium

Ἀμετροεπῆ. Id est, sine modo uerba effundentem.

Καὶ ἔπεα, Id est, Et uerba niuibus similia brumalib⁹. Carmen ex 1. Iliados.

Παῦρα μὲν, Id est, Pauca quidem, sed admodũ arguta.

sententia mea, quam mutabo, si tu dissenseris. Sed planè cur dissentias, explices rogo. Quamuis enim cedere autoritati tuæ debeam, rectius tamē arbitror in tanta re, ratione, quàm autoritate superari. Proinde si non errare uideor, idipsum quàm uoles breui epistola, sed tamen scribe: confirmaris enim iudicium meum. Si uerò errare, longißimā para. Num corrupi te, qui tibi, si mihi accederes, breuis epistolæ necessitatem: si dissentires, longißimæ imposui? Vale.

C. PLIN. PATERNO S. 21.

V*T animi tui iudicio, sic oculorum plurimum tribuo, non quia multum, ne tibi placeas, sed quia tantū quantum ego sapis, quanquàm hoc quoque multum est. Omißis iocis, credo decenteis esse seruos, qui sunt empti mihi ex consilio tuo: superest ut frugi sint, quod de uenalibus melius auribus, quàm oculis iudicatur.* Vale.

C. PLIN. CATILIO SEVERO S. 22.

T. Aristo. D*Iu iam in urbe hæreo, & quidem attonitus. Perturbat me longa, & pertinax ualetudo Titi Aristonis, quem singulariter & miror, & diligo. Nihil est enim illo grauius, sanctius, doctius, ut mihi non unus homo, sed literæ ipsæ, omnesq; bonæ artes in uno homine summum periculum adire uideantur. Quàm peritus ille & priuati iuris, & publici? quantum rerum? quantum exemplorum? quantum antiquitatis tenet? Nihil est quod discere uelis, quod ille docere non poßit. Mihi certè quoties aliquid abditum quæro, ille thesaurus est. Iam quanta sermonibus eius fides? quanta autoritas, quàm pressa & decora cunctatio? quid est quod non statim sciat? & tamen plerunque hæsitat. Dubitat diuersitate rationum, quas acri magnoq; iudicio ab origine, causisq; primis repetit, discernit, expendit. Ad hæc quàm parcus in uictu, quàm modicus in*

cultu

cultu? Soleo ipsum cubiculum illius, ipsumq; lectum, ut imaginem quandam priscæ frugalitatis aspicere. Ornat hæc magnitudo animi, quæ nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert: recteq; facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. In summa, non facile quis quenquam ex istis, qui sapientiæ studium habitu corporis præ se ferunt, huic uiro compararit. Non quidem gymnasia sectatur, aut porticus, nec disputationibus longis aliorum ocium, suumq; delectat: sed in toga, negotijsq; uersatur. Multos aduocatione, plureis consilio iuuat. Nemini tamen istorum castitate, pietate, iustitia, fortitudine etiam primo loco cesserit. Mirareris, si interesses, qua patientia hanc ipsam ualetudinem toleret, ut dolori resistat, ut sitim differat, ut incredibilem febrium ardorem immotus opertusq; transmittat. Nuper me, paucosq; mecum, quos maximè diligit, aduocauit: rogauitq;, ut medicos consuleremus de summa ualetudinis: ut si esset insuperabilis, sponte exiret è uita: sin tantum difficilis & longa, resisteret, maneretq;. Dandum enim precibus uxoris, dandum filiæ lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne spes nostras, si modò non essent inanes, uoluntaria morte desereret. Id ergo arduum in primis, & præcipua laude dignum puto. Nam impetu quodam & instinctu procurrere ad mortem, commune cũ multis: deliberare uerò, & causas eius expendere, utq; suaserit ratio, uitæ, mortisq; consilium suscipere, uel ponere ingentis est animi. Et medici quidem secunda nobis pollicentur. Superest, ut promissis Deus adiuuat, tandemq; me hac solicitudine exoluat: qua liberatus, Laurentinum meum, hoc est, libellos & pugillareis, studiosumque ocium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil scribere, aut assidenti uacat, aut anxio libet. Habes quid timeam,

 quid

quid optem, quid etiam in posterum destinem. Tu quid egeris, quid agas, quid uelis agere, inuicem nobis, sed * latioribus epistolis scribe. Erit confusioni meæ non mediocre solatium, si tu nihil quereris. Vale.

*letioribus

C. PLIN. POMPEIO FALCONI. 23.

CONsulis, an existimem te in tribunatu causas agere debere. Plurimum refert, quid esse tribunatum putes, inanem umbram, & sine honore nomen, an potestatem sacrosanctam, & quam in ordinem cogi ut à nullo, ita ne à se quidem deceat. Ipse cùm tribunus essem, errauerim fortasse, qui me aliquid putaui, sed tanquam essem, abstinui causis agendis. Primùm, quòd deforme arbitrabar, cui assurgere, cui loco cedere omneis oporteret, hunc omnibus sedentibus stare: & qui iubere posset tacere quemcunque, huic silentium clepsydra indici: & quem interfari nefas esset, hunc etiam conuitia audire: & si inulta pateretur, inertem: si ulcisceretur, insolentem uideri. Erat hic quoque æstus ante oculos, si fortè me appellasset, uel ille cui adessem, uel ille quem contra intercederem, & auxilium ferrem, an quiescerem, silerémq;, & quasi eiurato magistratu priuatum ipse me facerem. His rationibus motus, malui me tribunum exhibere omnibus, quàm paucis aduocatum. Sed tu, iterum dicam, plurimum interest, quid esse tribunatum putes. * Tuam personam tibi imponas, quæ sapienti uiro ita aptanda est, ut præferatur. Vale.

*quam

C. PLINIVS BEBIO HISPANO. 24.

TRanquillus contubernalis meus uult emere agellum, quem uenditare amicus tuus dicitur. Rogo, cures, quanti æquum est, emat. Ita enim delectabit emisse. Nam mala emptio semper ingrata est, eò magis, quòd exprobrare stultitiam domino uidetur. In hoc autem agello, si modò

arri

atriſerit pretium, Tranquilli mei ſtomachum multa ſolicitant, uicinitas urbis, opportunitas uiæ, mediocritas uillæ, modus ruris, qui auocet magis, quàm diſtringat. Scholaſticis porrò * dominis, ut hic eſt, ſufficit abunde tantum ſoli: ut releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, * una ſemita terras omneisq; uiticulas ſuas noſſe, & numerare arbuſculas poßint. Hæc tibi expoſui, quò magis ſcires, quãtum ille eſſet mihi, quantum ego tibi debiturus, ſi prædiolũ iſtud, quod commendatur his dotibus, tam ſalubriter emerit, ut pœnitentiæ locum non relinquat. Vale.

*ſtudioſis

*unamq; ſemitam tere- re, om.

LIBRI PRIMI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER II.

C. PLINIVS ROMANO S. I.

POST aliquot annos inſigne ac etiam memorabile populi Romani oculis ſpectaculum exhibuit publicum funus Virginij Rufi maximi, & clarißimi ciuis, & perinde felicis. Triginta annis gloriæ ſuæ ſuperuixit. Legit ſcripta de ſe carmina, legit hiſtorias, & poſteritati ſuæ interfuit. Perfunctus eſt tertio conſulatu, ut ſummum faſtigium priuati hominis impleret, cùm principis noluiſſet. Cæſares, quibus ſuſpectus, atque etiam inuiſus uirtutibus fuerat, euaſit. Reliquit ſe incolumem, optimum, atque amicißimum, tanquam ad hunc ipſum honorem publici funeris reſeruatum. Annum tertium & octogeſimum exceßit in altißima tranquillitate,

Virginius Rufus.

defleam, si tamen fas est aut flere, aut omnino mortem*uocare, qua tanti uiri mortalitas magis finita, quàm uita est. Vixit enim, uiuetq; semper, atq; etiam latius in memoria hominum, & sermone uersabitur, postquàm ab oculis recessit. Volo tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione defixus est. Virginium cogito. Virginium uideo. Virginium iam uanis imaginibus, recentibus tamen audio, alloquor, teneo, cui fortasse ciues alios uirtutibus pares & habemus, & habebimus, gloria neminem. Vale. *uocari

C. PLINIVS PAVLINO S. 2

IRascor, nec liquet mihi, an debeam, sed irascor. Scis quàm sit amor iniquus interdum, impotens sæpe, μικραίτιος semper. Hæc tamen causa magna est, an iusta nescio: sed ego tanquam non minus iusta, quàm magna sit, grauiter irascor, quòd à te tandiu literæ nullæ. Exorare me potes uno modo, si nunc saltem plurimas, & longißimas miseris. Hæc mihi sola excusatio uera, cæteræ falsæ uidebuntur. Non sum auditurus, non eram Romæ, uel occupatior eram. Illud enim nec dij sinant, ut infirmior. Ipse ad uillam partim studijs, partim desidia fruor, quorum utrunque ex ocio nascitur. Vale. Id est, parua causans.

C. PLINIVS NEPOTI S. 3

MAgna Isæum fama præcesserat, maior inuentus est. Summa est facultas, copia, ubertas. Dicit semper ex tempore, sed tanquam diu scripserit. Sermo Græcus, imò Atticus, præfationes tersæ, graciles, dulces, graues interdum, & erectæ. Poscit controuersias plureis, electionem auditoribus permittit, sæpe etiam paratus surgit. Iam igitur incipit, statim omnia, ac penè pariter ad manum. Sensus reconditi, occursant uerba: sed qualia Isæus.

quæsita & exculta. Multa lectio in subitis, multa scriptio elucet. Procemiatur aptè, narrat apertè, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelse: postremò docet, delectat, adficit. Quid maxime, dubites: Crebra ἐνθυμήματα, syllogismi circumscripti, & effecti, quod stylo quoque assequi magnum est. Incredibilis memoria, repetit altius quæ dixit ex tempore, ne uerbo quidem labitur, ad tantam ἕξιν studio, & exercitatione peruenit. Nam diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. Annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum est. Quo genere hominum nihil aut simplicius, aut syncerius, aut melius. Nos enim, qui in foro, uerisq; litibus* terimur, multum malitiæ, quamuis* nolentes addiscimus. Schola, & auditorium, & ficta causa, res inermis, innoxia est, nec minus felix, senibus præsertim. Nam quid in senectute felicius, quàm quod dulcissimum est in iuuenta? Quare ego Isæum non disertissimum tantum, uerumetiam beatissimum iudico: quem tu nisi cognoscere concupiscis, saxeus, ferreusq; es. Proinde si non ob alia, nosq; ipsos, at certe ut hunc audias, ueni. Nunquamne legisti Gaditanum quendam Titi Liuij nomine, gloriaq; commotum, ad uisendum eum ab ultimo terrarum orbe uenisse, statimq; ut uiderat, abijsse? ἀφιλόκαλον, illiteratum, iners, ac penè etiam turpe est non putare tanti cognitionem, qua nulla est iucundior, nulla pulchrior, nulla denique humanior. Dices, habeo hic quos legam, non minus disertos. Etiam: Sed legendi semper occasio est, audiendi non semper. Præterea multò magis, ut uulgò dicitur, uiua uox adficit. Nam licet acriora sint quæ legas, altius tamen in animo sedent, quæ pronunciatio, uultus, habitus, gestus etiam dicentis adfigit. Nisi uerò falsum putamus illud Aeschinis, qui cum legisset Rhodijs orationem Demosthenis, admi

Ἐνθυμήματα. Id est, commentationes. Nam Rhetores commentatione & exemplo utuntur: Dialectici autem ratiocinatione, & inductiõe, ut scribit Aristoteles, & Themistius reperit.

Ἕξιν Id est, habitum.

*terimus ætatem

*nolimus

Id est, inelegans. In quibusdam codicibus scribitur ἀπειρόκαλον, hoc est, in friuolis iactatorem.

admirãtibus cũctis, adiecisse fertur, τί δ' εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου τὰ αὐτὰ ῥήματα βοῶντος ἀκηκόειτε? Et erat Aeschines, si Demostheni credimus, μεγαλοφωνότατος. Fatebatur tamen longe melius eadem illa pronunciasse ipsum, qui pepererat. Quæ omnia huc tendunt, ut audias Isæum, uel ideo tantum, ut audieris. Vale.

Τί δ' εἰ, Id est, Quid si eam ipsam bestiam hæc uerba tonantem audissetis?

μεγαλοφ. Id est, maxime uocalis. Epitheton, quod Lucianus etiã Homero tribuit in musicæ laudatione.

C. PLINIVS CALVINAE S. 4

SI pluribus pater tuus, uel uni cuilibet alij plus quàm mihi debuisset, fuisset fortasse dubitandum, an adires hæreditatem etiam uiro grauem: cùm uerò ego adductus adfinitatis officio, dimißis omnibus, qui, non dico molestiores, sed diligentiores erant, creditor solus extiterim: cumq; uiuente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, præter eam summam, quam pater tuus quasi de meo dixit (erat enim soluenda de meo) magnum habes facilitatis meæ pignus, cuius fiducia debes famam defuncti, pudorem'que suscipere: ad quod ne te uerbis magis quàm rebus horter, quicquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri iubeo. Nec est quod uerearis, ne sit* mihi ista onerosa donatio. Sũt quidem omnino nobis modicæ facultates, dignitas sumptuosa, reditus propter conditionem agellorum, nescio minor, an incertior: sed quod cessat ex reditu, frugalitate suppletur, ex qua uelut ex fonte liberalitas nostra decurrit. Quæ tamen ita temperanda est, ne nimia profusione inarescat: sed temperanda in alijs, in te uerò facile ratio constabit, etiam si modum excesserit. Vale.

*tibi

C. PLINIVS LVPERCO SVO S. 5

ACtionem à te frequenter efflagitatam, & à me sæpe promissam exhibui tibi, non tamen totam: adhuc enim pars eius perpolitur. Interim quæ absolutiora mihi uidebantur, non fuit alienum iudicio tuo tradi.

His

His tu rogo intentionem ſcribentis accommodes: nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorem ſolicitudinē præſtare deberem. Nam in cæteris actionibus existimationi hominum diligentia tantum, & fides noſtra, in hac etiam pietas ſubijcitur. Inde & liber creuit, dum ornare patriam & amplificare gaudemus, pariterq́; & defenſioni eius ſeruimus, & gloriæ. Tu tamen hæc ipſa, quantum ratio exegerit, reſeca. Quoties enim ad faſtidium legentium, delicias'que reſpicio, intelligo nobis commendationem etiam ex ipſa libri mediocritate petendam. Idem tamen qui à te hanc auſteritatem exigo, cogor id, quod diuerſum eſt poſtulare, ut in pleriſq; frontem remittas. Sunt enim quædam adoleſcentiū auribus danda, præſertim ſi materia non refragetur. Nam deſcriptiones locorum, quæ in hoc libro frequentiores erunt, non hiſtoricè tantùm, ſed propè poëticè proſequi fas eſt. Quod tamen, ſi quis extiterit, qui putet nos latius feciſſe, quàm orationis ſeueritas exigat, huius, ut ita dixerim, triſtitiam reliquæ partes actionis exorare debebunt. Adnixi certè ſumus, ut quamlibet diuerſa genera lectorum per plureis dicendi ſpecies teneremus. Ac ſicut ueremur, ne quibuſdam pars aliqua ſecundum ſuam cuiuſque naturam non probetur, ita uidemur poſſe confidere, ut uniuerſitatem omnibus uarietas ipſa commendet. Nam & in ratione conuiuiorum, quamuis à pleriſq; cibis ſinguli temperemus, totam tamen cœnam laudare omnes ſolemus: nec ea, quæ ſtomachus noſter recuſat, adimunt gratiam illis, quibus capitur. Atque hoc ego ſic accipi uolo, non tanquam adſecutum eſſe me credam: ſed tanquam adſequi laborauerim, fortaſſe non fruſtra, ſi modò tu curam tuam admoueris, interim iſtis, mox ijs, quæ ſequuntur. Dices, te non poſſe ſatis diligenter id facere, niſi prius totam actionem congnoueris. Fateor*

*exonerare

tcor

tcor,in præſentia tamen & iſta tibi familiariora fient, & quædam ex his talia erunt,ut per parteis emendari poßint. Etenim ſi auulſum ſtatuæ caput,aut membrum aliquod inſpiceres,non tu quidem ex illo poſſes congruentiam,æqualitatemq́; deprehendere, poſſes tamen iudicare, an idipſum ſatis elegans eſſet. Nec alia ex cauſa principia librorum circunſeruntur, quàm quia exiſtimatur pars aliqua etiam ſine cæteris eſſe perfecta. Longius me prouexit dulcedo quædam tecum loquendi. Sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epiſtola excedam. Vale.

Symmetriam intelligit.

C. PLINIVS AVITO S. 6

LOngum eſt altius repetere, nec refert, quemadmodum acciderit,ut homo minimè familiaris, cœnarem apud quendam,ut ſibi uidebatur, lautum & diligentem: ut mihi,ſordidum,ſimul & ſumptuoſum. Nam ſibi, & paucis opima quædam, cæteris uilia, & minuta ponebat. Vinum etiam paruulis lagunculis in tria genera deſcripſerat, non ut poteſtas eligendi,ſed ne ius eſſet recuſandi. Et aliud ſibi,& nobis,aliud minoribus amicis; nam gradatim amicos habet:aliud ſuis, noſtriſq́;libertis. Animaduertit qui mihi proximus recumbebat, & an probarem interrogauit. Negaui. Tu ergo, inquit, quam conſuetudinem ſequeris? Eadem omnibus pono: ad cœnam enim non ad notam inuito, cunctisq́; rebus exæquo, quos menſa, & thoro æquaui. Etiamne libertos? etiam: conuictores enim tunc,non libertos puto. Et ille, magno tibi conſtat? Minime. Quî fieri poteſt? Poteſt, quia ſcilicet liberti mei non idem quod ego bibunt, ſed idem ego quod liberti. Et hercule, ſi gulæ temperes,non eſt oneroſum,quo utaris ipſe,communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quaſi in ordinem redigen

digenda est, si sumptibus parcas, quibus aliquantò rectius tua continentia, quàm aliena contumelia consulas. Quorsum hæc? ne tibi optimæ indolis iuueni quorundam immensa luxuria specie frugalitatis imponat. Conuenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, sub exemplo præmonere, quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis esse uitandum, quàm istam luxuriæ & sordium nouam societatem: quæ cùm sint turpißima discreta, ac separata, turpius iunguntur. Vale.

C. PLINIVS MACRINO S. 7

HEri à Senatu Vestricio principe autore, Spurinnæ triumphalis statua decreta est: non ita ut multis, qui nunquam in acie steterunt, nunquam castra uiderunt, nunquam denique tubarum sonum, nisi in spectaculis audierunt: uerum ut illis, qui decus istud sudore, & sanguine, & factis assequebantur. Nam Spurinna Bructerum regem ui & armis induxit in regnum, ostentatoq; bello, ferocißimam gentem, quod est pulcherrimum uictoriæ genus, terrore perdomuit: & hoc quidem uirtutis præmium. Illud solatium doloris accepit, quòd filio eius Coctio, quem amisit absens, habitus est honor statuæ. Rarum id in iuuene, sed pater hoc quoque merebatur, cuius grauißimo uulneri magno aliquo fomento medendum fuit. Præterea Coctius ipse tum clarum specimen indolis dederat, ut uita eius breuis & angusta debuerit hac ueluti immortalitate proferri. Nam tanta ei sanctitas, grauitas, autoritas etiam, ut posset senes illos prouocare uirtute, quibus nunc honore adæquatus est. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modò defuncti memoriæ & dolori patris, uerumetiam exemplo prospectum est. Acuent ad bonas arteis iuuentutem, adolescentibus quoque (ut digni sint) modo tanta

præ

præmia constituta: acuent principes uiros ad liberos suscipiendos, & gaudia ex superstitibus, & ex amißis tam gloriosa solatia. His ex causis statua Coctij publicè lætor, nec priuatim minus. Amaui consummatißimum iuuenem tam ardenter, quàm nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri, subinde respicere, sub hac consistere, præter hanc commeare. Etenim si defunctorum imagines domi positæ dolorem nostrum leuant: quantò magis hæ, quibus in celeberrimo loco non modò species, & uultus illorum, sed honor etiam & gloria refertur? Vale.

C. PLINIVS CANINIO S.

STudes? an piscaris? an uenaris? an simul omnia? Possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. Nam lacus piscem, feras syluæ, quibus lacus cingitur, studia altißimus iste secessus adfatim suggerit. Sed siue omnia simul, siue aliquid facias, non possum dicere, inuideo: angor tamen non & mihi licere, quæ sic concupisco, ut ægri uinum, balnea, fonteis. Nunquamne hos arctißimos laqueos, si soluere* non datur, abrumpam? nunquam puto. Nam ueteribus negotijs noua adcrescunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationum agmen extenditur. Vale.

*negatur

C. PLINIVS APOLLINARI S.

ANxium me & inquietum habet petitio Sexti Ericij mei, adficior cura: & quam pro me solicitudinem non adij, quasi pro me in altero patior: & alioqui meus pudor, mea existimatio, mea dignitas in discrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum à Cæsare nostro, ego quæsturam impetraui: meo suffragio peruenit ad ius tribunatus petendi, quem nisi obtinet in senatu, uereor

ut

ut decepisse Cæsarem uidear. Proinde adnitendum est mihi, ut talem eum iudicent omneis, qualem esse Princeps mihi credidit: quæ causa, si studium meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuuenem probißimum, grauißimum, eruditißimum, omni denique laude dignißimum, & quidem cum tota domo. Nam pater eius Erucius clarus uir, sanctus, antiquus, disertus, in agendis causis exercitatus: quas summa fide, pari constantia, nec uerecundia minore defendit. Habet auunculum C. Septitium, quo nihil uerius, nihil simplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui. Omnes me certatim, & tamen æqualiter amant: omnibus nunc ego in uno referre gratiam possum. Itaq; prendo amicos, supplico, ambio, domos, stationesq; circumeo, quantumq; uel autoritate, uel gratia ualeam, precibus experior. Teq; obsecro, ut aliquam oneris mei partem suscipere tanti putes. Reddam uicem, si reposces: reddam, & si non reposces. Diligeris, coleris, frequentaris. Ostende modò uelle te, nec deerunt, qui quod uelis, cupiant. Vale.

C. PLINIVS OCTAVIO. 10.

*Nominem *H*Ominem te patientem, uel potius durum, ac pene crudelem, qui tam insigneis libros tandiu teneas. Quousque & tibi, & nobis inuidebis, tibi maximam laudem, nobis uoluptatem? Sine per ora hominum ferantur: iisdemq;, quibus lingua Romana, spatijs peruagentur. Magna etiam, longaque expectatio est, quam frustrari adhuc, & differre non debes. Enotuerunt quidam tui uersus, & inuito te claustra tua refregerunt: hos nisi retrahes in corpus quandoque, ut errones, aliquem, cuius dicantur, inuenient. Habe ante oculos mortalitatem, à qua adserere te hoc uno monimento potes: nam cætera, fragilia, & caduca non minus quàm ipsi homines, occidunt, desinuntq;.*

Dices, ut soles, amici mei uiderint. Opto equidem amicos tibi tam fideleis, tam eruditos, tam laboriosos, ut tantum curæ, intentionisq; suscipere & poßint, & uelint. Sed dispice, ne sit parum prouidum, sperare ex alijs, quod tibi ipse non præstes. Et de editione quidem interim, ut uoles, recita saltem, quo magis libeat emittere, utq; tandem percipias gaudium, quod ego olim non pro te temere præsumo. Imaginor enim qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat, quo ego, cùm dico, uel recito, non minus quàm clamore delector. Sit modo silentium acre, & intentum, & cupidum ulteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quæ cùm modum excedit, uerendum est, ne inertiæ, & desidiæ, uel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

C. PLIN. ARRIANO SVO S. 11.

Solet esse gaudio tibi, si quid actum est in Senatu dignum ordine illo: quamuis enim quietis amore secesseris, insidet tamen animo tuo maiestatis publicæ cura. Accipe ergo, quod per hos dies actum est, personæ claritate famosum, seueritate exempli salubre, rei magnitudine æternum. Marius Priscus accusantibus Afris, quibus * proconsul præfuit, omissa defensione iudices petijt. Ego & Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iußi, existimauimus fidei nostræ conuenire, notum senatui facere, exceßisse Priscum immanitate & sæuitia crimina, quibus dari iudices possent, cùm ob innocenteis condemnandos, interficiendos etiam pecunias accepisset. Respondit Fronto Catius, deprecatusq; est, ne quid ultra repetundarum legem quæreretur, omniaq; actionis suæ uela, uir mouendarũ lacrymarum peritißimus, quodam uelut uento miserationis impleuit. Ma- *pro Cõsule

gna contentio, magni utrinque clamores, aliis cognitionem senatus lege conclusam, aliis liberam, solutamq; dicentibus, quantum'que admisisset reus, tantum uindicandum. Nouißimè consul designatus Iulius Ferox, uir rectus, & sanctus: Mario quidem iudices interim censuit dandos: euocandos autem, quibus diceretur innocentium pœnas uendidisse. Quæ sententia non præualuit modò, sed omnino post tantas dissensiones fuit sola frequens: adnotatumq; est experimentis, quòd fauor & misericordia acreis & uehementeis primos impetus habent, paulatim consilio & ratione, quasi restincta considunt. Vnde euenit, ut quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus cæteris dicere uelit. Patescit enim, cùm separaris à turba, contemplatio rerum, quæ turba teguntur. Venerunt qui adesse erant iußi, Vitellius Honoratus, & Flauius Martianus: ex quibus Honoratus trecentis milibus exilium equitis Romani, septemq; amicorum eius ultimam pœnam: Martianus unius equitis Romani septingentis milibus plura supplicia arguebatur emisse. Erat enim fustibus cæsus, damnatus in metallum, strangulatus in carcere. Sed Honoratum cognitioni senatus mors opportuna subtraxit. Martianus * inductus est absente Prisco. Itaque Tutius Cerealis consularis iure senatorio postulauit, ut Priscus certior fieret, siue quia miserabiliorem, siue quia inuidiosiorem fore arbitrabatur, si præsens fuisset, siue (quod maximè credo) quia æquißimum erat, commune crimen ab utroque defendi, & si dilui non potuisset, in utroque puniri. Dilata res est in proximum senatum, cuius ipse conspectus augustißimus fuit. Princeps præsidebat (erat enim consul) ad hoc Ianuarius mensis cum propter cætera, tum præcipuè senatorum frequentia celeberrimus

*introductus

rimus: præterea causæ amplitudo, auctaq; dilatione expectatio, & fama, insitumq; mortalibus studium magna & inusitata noscendi, omneis undique exciuerat. Imaginare quæ solicitudo nobis, qui metus, quibus super tanta re, in illo cœtu, præsente Cæsare dicendum erat. Equidem in senatu non semel egi, quinimo nusquam audiri benignius soleo: tunc me tamen, ut noua omnia, nouo metu permouebant. Obuersabatur præter illa quæ suprà dixi, causæ difficultas, stabat modò consularis, modò septemuir epulonum, iam neutrum. Erat igitur per quàm onerosum accusare damnatum, quem ut premebat atrocitas criminis, ita quasi peractæ damnationis miseratio tuebatur. Vtcunque tamen animum cogitationemq; collegi. Cœpi dicere non minore audientium assensu, quàm solicitudine mea: Dixi horis penè quinque. Nam duodecim clepsydris, quas spaciosißime acceperam, sunt additæ quatuor. Adeò illa ipsa, quæ dura & aduersa dicturo uidebantur, secunda dicenti fuerunt. Cæsar quidem mihi tantum studium, tantam etiam curam (nimium est enim dicere solicitudinem) præstitit, ut libertum meum post me stantem sæpius admoneret, uoci, lateriq; consulerem, cùm me uehementius putaret incendi, quàm gracilitas mea perpeti posset. Respondit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Missus deinde senatus, & reuocatus in posterum diem: neque enim iam inchoari poterat actio, nisi ut noctis interuentu scinderetur. Postero die dixit pro Mario Saluius Liberalis, uir subtilis, dispositus, acer, disertus, in illa uerò causa omneis arteis suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentißime, & quod eximium orationi eius inest, σεμνῶς. Dixit pro Mario rursus Fronto Catius insigniter, ut quæ iam locus ille poscebat, plus in precibus Id est, grauiter

d 2 temporis

temporis, quàm in defensione consumpsit. Huius actionem uespera inclusit, non tamen sic, ut abrumperet. Itaq; in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrum & antiquum, senatum nocte dimitti, triduo uocari, triduo contineri. Cornutus Tertullus consul designatus, uir egregius, & pro ueritate firmißimus, censuit septingenta milia, quæ acceperat Marius, ærario inferenda, Mario urbe, Italiaq; interdicendum: Martiano hoc amplius, Africa. In fine sententiæ adiecit, quòd ego & Tacitus iniuncta aduocatione diligenter, fortiterq; functi essemus, arbitrari senatum, ita nos fecisse, ut dignum mandatis partibus fuerit. Assenserunt consules designati, omnes etiam consulares usque ad Pompeium collegam. ille & septingenta milia quæ acceperat Marius, ærario inferenda, & Martianum in quinquennium relegandum. Marium repetundarum pœnæ, quam iam passus esset, censuit relinquendum. Erant in utraque sententia multi, fortasse etiam plures in hac uel solutiore, uel molliore. Nam quidam ex illis quoque qui Cornuto uidebantur assensi, hunc qui post ipsos censuerat, sequebantur. Sed cùm fieret discessio, qui sellis consulum adstiterant, in Cornuti sententiam ire cœperunt. Tum illi, qui se collegæ adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt, collega cum paucis relictus. Multum postea de impulsoribus suis, præcipue de Regulo questus est, qui se in sententia, quam ipse dictauerat, deseruisset. Est alioqui Regulo tam mobile ingenium, ut plurimum audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis amplißimæ, superest tamen λειτούργιον non leue. Hostilius Firminus legatus Marij Prisci, qui permistus causæ, grauiter uehementerq; uexatus est. Nam & rationibus Martiani, & sermone, quem ille habuerat in ordine Lepti-

Id est, ministerium.

canorum, operam suam Prisco ad turpissimum ministerium commodasse, stipulatusq; de Martiano quinquaginta milia * denariorum probatur: ipse præterea accepisse * sestertia decem millia, fœdissimo quidem titulo, nomine unguentarij, qui titulus à uita hominis compti semper & pumicati non abhorrebat. Placuit censente Cornuto referri de eo proximo senatu: tunc enim, casu incertum an conscientia absfuerat. Habes res urbanas, inuicem rusticas scribe, quid arbusculæ tuæ, quid uineæ, quid segetes agunt, quid oues delicatissimæ. In summa, nisi æque longam epistolam reddis, non est quod postea nisi breuissimam expectes. Vale.

*denariûm

*sestertiûm

C. PLIN. ARRIANO SVO S. 12

Λειτούργιον illud, quod superesse Marij prisci causæ proximè scripseram, nescio an satis, circuncisum tamen, & * adrasum est. Firminus inductus in senatum, respondit crimini noto. Secutæ sunt diuersæ sententiæ consulum designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine mouẽdum. Acutius Nerua, in sortitione prouinciæ rationem eius non habendam: quæ sententia tanquam mitior, uicit, cùm sit alioqui durior tristiorq;. Quid enim miserius, quàm* exectum, & exemptum honoribus senatorijs labore & molestia non carere? Quid grauius, quàm tanta ignominia adfectum, non in solitudine latere, sed in hac altissima specula conspiciendum se, monstrandumq; præbere? Præterea quid publice minus aut* congruum, aut decorum, quàm notatum à senatu in senatu sedere, ipsisq; illis, à quibus sit notatus, æquari? summotum à proconsulatu, quia se in legatione turpiter gesserat, de proconsulibus iudicare? damnatumq; sordium, uel damnare alios, uel absoluere? Sed hoc pluribus leuius uisum est: numerantur enim

*adrasum

*exactum

*congruens

sententiæ, non ponderantur. Nec aliud in publico *consilio fieri potest, in quo nihil est tam inæquale, quàm æqualitas ipsa.* Nam *cùm sit impar prudentia, par omnium ius est.* Impleui *promissum, priorisq; epistolæ fidem exolui, quam ex spatio temporis iam recepisse te colligo.* Nam & *festinanti & diligenti tabellario dedi, nisi quid impedimenti in uia passus est.* Tuæ *nunc partes, ut primum illam, deinde hanc remunereris literis, quales istinc redire uberrimæ possunt.* Vale.

C. PLINIVS PRISCO SVO S. 13.

ET *tu occasiones obligandi me auidissime amplecteris, & ego nemini libentius debeo.* Duabus *ergo de causis à te potissimum petere constitui, quod impetratum maxime cupio.* Regis *exercitum amplissimum, hinc tibi beneficiorum larga materia, longum prætereà tempus, quo amicos tuos exornare potuisti.* Conuertere *ad nostros, nec hos quidem multos.* Malles *tu quidem multos, sed meæ uerecundiæ sufficit unus, aut alter, ac potius unus.* Is *erit* Voconius Ro. *pater* Plinij, *in equestri gradu clarus, clarior uitricus, imò pater alius.* Nam *huic quoque nomine & pietate successit mater.* È *primis ipse citerioris* Hispaniæ: *scis quod iudicium prouinciæ illius, scis quanta sit grauitas: ipse* Flamen *proximè fuit.* Hunc *ego, cùm simul studeremus, arctè familiariterq; dilexi.* Ille *meus in urbe, ille in secessu contubernalis.* Cum *hoc seria, cum hoc iocos miscui.* Quid *enim aut illo fidelius amico, aut sodale iucundius?* Mira *in sermone, mira etiam in ore ipso, uultuq; suauitas.* Ad *hoc ingenium excelsum, subtile, dulce, facile, eruditum in causis agendis.* Epistolas *quidem scribit, ut* Musas *ipsas* Latinè *loqui credas.* Amatur *à me plurimum, nec tamen uincitur.* Equidem *iuuenis statim iuueni, quantum potui per*

ætatem

ætatem auidißimè contuli, & nuper ab optimo principe trium liberorum ei ius impetraui: quod quanquam parce, & cum delectu daret, mihi tamen tanquam eligeret, indulsit. Hæc beneficia mea tueri nullo modo melius, quàm ut augeam, possum: præsertim cùm ipse illa tam gratè interpretetur, ut dum priora accipit, posteriora mereatur. Habes qualis, quàm probatus, charusq; sit nobis. Quem rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. In primis ama hominem. Nam licet tribuas ei quantum amplißimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cuius esse eum usq; in intimam familiaritatem capacem, quò magis scires, breuiter tibi studia, mores, omnem denique uitam eius expreßi. Extenderem preces, nisi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epistola fecissem. Rogat enim, & quidem efficacißime, qui reddit causas rogandi. Vale.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S. 14.

VErum opinaris, distringor Centumuiralibus causis, quæ me exercent magis, quàm delectant. Sunt enim pleræque paruæ, & exiles. Rarò incidit uel personarum claritate, uel negotij magnitudine insignis. Ad hoc perpauci, cum quibus iuuet dicere: cæteri audaces, atque etiam magna ex parte adolescentuli obscuri ad declamandum huc transeunt, tam irreuerenter & temere, ut mihi Attilius noster expresse dixisse uideatur, sic in foro pueros à Centumuiralibus causis auspicari, ut ab Homero in scholis. Nam hic quoque, ut illic, primùm cœpit esse, quod maximum est. At hercule, ante memoriam meam, ita maiores natu solebant dicere, ne nobilißimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente, tanta ueneratione pulcherrimum opus* colebatur. Nunc refractis pudoris & reuerentiæ claustris, omnia

* celebrabatur

omnia patent omnibus. Nec inducuntur, ſed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus ſimiles, conducti & redempti mancipes. Conuenitur * à conductis & redemptis in media Baſilica, ubi tam palàm ſportulæ, quàm in triclinio dantur. Ex iudicio in iudicium pari mercede tranſitur. Inde iam non inurbane σοφοκλεῖς uocantur, ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ καλεῖσθαι, iiſdem Latinum nomen impoſitum eſt Laudicœni, & tamen creſcit in dies fœditas utraque lingua notata. Heri duo nomenclatores mei: habent ſanè ætatem eorum, qui nuper togas ſumpſerunt: ternis denarijs ad laudandum trahebantur, tanti conſtat ut ſis diſertiſſimus. Hoc pretio quamlibet numeroſa ſubſellia implentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores commouentur, cum μεσόχορος dedit ſignum. Opus eſt enim ſigno apud non intelligenteis, ne audienteis quidem. Nam plerique non audiunt, nec ulli magis laudant. Siquando tranſibis per Baſilicam, & uoles ſcire, quo modo quiſque dicat, nihil eſt quod tribunal aſcendas, nihil quod præbeas * aures, facilis diuinatio. Scito eum peſſimè dicere, qui laudabitur maximè. Primus hunc audiendi morem induxit * Largius Licinius, hactenus tamen, ut auditores corrogaret, ita certè ex Quintiliano præceptore meo audiſſe memini: Narrabat ille: Aſſectabar Domitium Afrum, cùm apud Centumuiros diceret grauiter & lentè: hoc enim illi actionis genus erat: audit ex proximo immodicum, inſolitum'que clamorem, admiratus reticuit: ubi ſibi ſilentium factum eſt, repetit quod abruperat. Iterum clamor, iterum reticuit: & poſt ſilentium, cœpit idem tertiò. Nouiſſimè quis diceret quæſiuit: reſponſum eſt, Licinius. Tum intermiſſa cauſa, Centumuiri, inquit, hoc artificium perijt. Quod alioqui perire incipiebat, cùm periſſe

* à cõductis & redemptis, non habet uet. cod.

Ἀπὸ τοῦ. Has uoces Græcas nõ habet uet. cod.

*aurem

*Titus

perisse Afro uideretur: nunc uerò propè funditus extinctum, & euersum est. Pudet referre, quæ quàm fracta pronunciatione dicantur, quibus quàm teneris clamoribus excipiantur. Plausus tantum, ac potius sola cymbala, & tympana illis * cantibus desunt. Vlulatus quidem: neq; enim alio *canticis uocabulo potest exprimi, theatris quoque indecora laudatio largè supersunt. Nos tamen adhuc & utilitas amicorum, & ratio ætatis moratur, ac retinet. Veremur enim, ne fortè non has indignitates reliquisse, sed laborem refugisse uideamur. Sumus tamen solito rariores, quod initium est gradatim desinendi. Vale.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S. 15

QVo modo te ueteres Marsi tui? Quo modo emptio noua? Placent agri, postquam tui facti sunt? Rarum id quidem: nihil enim æquè gratum est adeptis, quàm concupiscentibus. Me prædia * materna parum commodè *paterna tractant, delectant tamen, ut materna. Alioqui longa patientia obcalui. Habent hunc finem aßiduæ querelæ, quòd queri pudet. Vale.

C. PLINIVS ANNIANO SVO. 16.

TV quidem pro * certa tua diligentia admones me, co- *cætera dicillos Aciliani, qui me ex parte instituit hæredem, pro non scriptis habendos, quia non sint confirmati testamento. Quod ius ne mihi quidem ignotum est, cùm sit ijs etiam notum, qui nihil aliud sciunt. Sed ego propriam quandam legem mihi dixi, ut defunctorum uoluntates etiam si * iura deficerent, quasi perfectas tuerer. Con- *iure deficestat autem codicillos istos Aciliani manu scriptos. Li- rentur cet ergo non sint confirmati testamento, à me tamen ut confirmati obseruabuntur, præsertim cùm delatori locus non sit. Nam si uerendum esset, ne quid ego dedissem,

populus eriperet, cunctatior fortasse, & cautior esse deberem. Cùm uerò liceat hæredi donare, quod in hæreditate subsedit, nihil est quod obstet illi meæ legi, cui publicæ leges non repugnant. Vale.

C. PLINIVS GALLO SVO. 17.

MIraris, cur me Laurentinum, uel (si ita mauis) Laurens meum tantopere delectet? Desines mirari, cùm cognoueris gratiam uillæ, opportunitatem loci, littoris spatium. Decem & septem milibus passuum ab urbe secessit, ut peractis quæ agenda fuerint, saluo iam & composito die possis ibi manere. Aditur non una uia, nam & Laurentina & Ostiensis eòdem ferunt: sed Laurentina à quartodecimo lapide, Ostiensis ab undecimo relinquenda. Vtraque excipit iter aliqua ex parte arenosum, iumentis paulò grauius & longius, equo breue, & molle. Varia hinc atque inde facies: nam modò occurrentibus syluis uia coarctatur, modò latissimis pratis diffunditur, & patescit. Multi greges ouium, multa ibi equorum, boumq; armenta, quæ montibus hyeme depulsa, herbis, & tepore uerno nitescunt. Villa usibus capax, non sumptuosa tutela. Cuius in prima parte atrium frugi, nec tamen sordidum, deinde porticus in O literæ similitudinem circumactæ, quibus paruula, sed festiua area includitur, egregium hæc aduersus tempestates receptaculum. Nam specularibus, ac multò magis imminentibus tectis muniuntur. Est contra medias cauædium hilare, mox triclinium satis pulchrum, quod in littus excurrit: ac si quando Africo mare impulsum est, fractis iam, & nouissimis fluctibus leuiter adluitur. Vndique ualuas, aut fenestras non minores ualuis habet, atque ita à lateribus, & à fronte quasi tria maria prospectat. A tergo cauædium, porticum, aream, porticum rursus, mox atrium,

syluas

*ſyluas, & longinquos reſpicit monteis. Huius à læua retractius paulò cubiculum eſt amplum: deinde * aliud non minus, quod altera feneſtra admittit orientem, occidentem altera retinet. Hæc & ſubiacens mare longius quidem, ſed ſecurius intuetur. Huius cubiculi, & triclinij illius obiectu includitur angulus, qui puriſsimum ſolem continet, & accendit. Hoc hybernaculum, hoc etiam gymnaſium meorum eſt. Ibi omnes ſilent uenti, exceptis qui nubilum inducunt, & ſerenum antequam uſum loci eripiunt. Adnectitur angulo cubiculum in apſida curuatum, quod ambitum ſolis feneſtris omnibus ſequitur. Parieti eius in bibliothecæ ſpeciem armarium inſertum eſt, quod non legendos libros, ſed lectitandos capit. Adhæret dormitorium membrum tranſitu interiacente, qui * ſuſpenſus ſublicis conceptum uaporem ſalubri temperamento huc illuc digerit & miniſtrat. Reliqua pars lateris huius ſeruorum, libertorumq; uſibus detinetur, pleriſque tam mundis, ut accipere hoſpites poſsint. Ex alio latere cubiculum eſt politiſsimum, deinde uel cubiculum grande, uel modica cœnatio, quæ plurimo ſole, plurimo mari lucet: poſt hanc cubiculum cum procœtone, altitudine æſtiuum, munimentis hybernum. Eſt enim ſubductum omnibus uentis. Huic cubiculo aliud, & procœton communi pariete iunguntur: inde balinei cella frigidaria ſpatioſa & effuſa, cuius in contrarijs parietibus duo baptiſteria uelut eiecta ſinuantur, abunde capacia, ſi * innare in proximo cogites. Adiacet unctorium hypocauſtum, adiacet prognigeon balinei: mox duæ cellæ magis elegantes quàm ſumptuoſæ, cohæret calida piſcina mirifice, ex qua natantes mare aſpiciunt: nec procul ſphæriſterium, quod calidiſsimo ſoli, inclinato iam die, occurrit. Hinc*

**aliud minus*

**aliàs, ſuſpenſus & tabulatus cõcept. &c.*

**nare*

turris

zetæ turris erigitur, sub qua diætæ duæ, totidem in ipsa: præterea cœnatio, quæ latißimum mare, longißimum littus, amœnißimas uillas prospicit. Est & alia turris, in hac cubiculum, in quo sol nascitur, conditurq́;. Lata pòst apotheca, & horreum: sub hoc triclinium, quod turbati maris non nisi fragorem & sonum patitur, cumq́; iam languidum ac desinentem, hortum & gestationem uidet, qua hortus includitur: gestatio buxo, aut roremarino, ubi deficit buxus, ambitur. Nam buxus qua parte defenditur tectis, abunde uiret: aperto cœlo, apertóque uento, & quanquàm longinqua aspergine maris, inarescit. Adiacet gestationi interiore circuitu uinea tenera, & umbrosa, nudisq́; etiam pedibus mollis, & cedens. Hortum morus, & ficus frequens uestit, quarum arborum illa uel maxime ferax est terra, malignior cæteris, hac non deteriore, quàm maris facie cœnatio remota à mari fruitur. Cingitur* diætis duabus à tergo, *zetis quarum fenestris subiacet uestibulum uillæ, & hortus alius pinguior & rusticus. Hinc cryptoporticus propè publici operis instar extenditur. Vtrinque fenestræ, à mari plures, ab horto singulæ, & * alternis pauciores. Hæ cùm *altius serenus dies & immotus, omnes: cum hinc uel inde uentis inquietus, quà uenti quiescunt, siue iniuria patent. Ante cryptoporticum xystus uiolis odoratus, teporem solis infusi repercussu cryptoporticus auget, quæ ut tenet solem, sic Aquilonem inhibet, submouetq́;, quantumq́; caloris antè, tantum retro frigoris. Similiter Africum sistit, atque ita diuersißimos uentos, alium alio à latere frangit, & finit. Hæc iucunditas eius hyeme minor, maior æstate. Nam ante meridiem xystum, post meridiem gestationis hortiq́; proximam partem umbra sua temperat: quæ ut dies creuit decreuitq́;, modò breuior, modò longior, hâc uel illâc cadit.

Ipsa

Ipsa uerò cryptoporticus tunc maximè caret sole, cùm ardentißimus culmini eius insistit. Ad hoc patentibus fenestris Fauonios accipit, trāsmittitq;, nec unquam aëre pigro, & manēte ingrauescit. In capite xysti deinceps cryptoporticus, horti* diæta est: amores mei, reuera amores, ipse posui. *zeta
In hac heliocaminus quidem alia xystum, alia mare, utraque solem: cubiculum autem ualuis, cryptoporticum fenestra prospicit, qua mare contra parietem medium* diæta perquàm eleganter recedit. Quæ specularibus, & uelis obductis, reductis'ue modò adijcitur cubiculo meo, modò aufertur. Lectum, & duas cathedras capit, à pedibus mare, à tergo* uilla, à capite syluæ, tot facies locorum totidem fenestris & distinguit, & miscet. Iunctum est cubiculum noctis & somni: non illud uoces seruulorum, non maris* murmur, non tempestatum motus, non fulgurum lumen, ac ne diem quidem sentit, nisi, fenestris apertis. Tam alti, abditi'que secreti illa ratio, quod interiacens andron parietem cubiculi hortiq; distinguit, atque ita omnem sonum media inanitate cōsumit. Applicitum est cubiculo hypocaustum perexiguum, quod angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio exigit, aut effundit, aut retinet. Procœton inde & cubiculum porrigitur in solem, quem orientem statim exceptum, ultra meridiem, obliquum quidem, sed tamen seruat. In hanc ego * diætam cum me recipio, abesse mihi etiam à uilla mea uideor: magnamq; eius uoluptatem* ecce præcipue Saturnalibus capio, cùm uel reliqua pars tecti licentia dierum, festisq; clamoribus personat. Nam nec ipse meorum lusibus, nec illi studijs meis obstrepunt. Hæc utilitas, hæc amœnitas deficitur aqua salienti, sed puteos, ac potius fonteis habet: sunt enim in summo. Et omnino littoris illius mira natura, quocunque

*zeta
*uillæ
*fremitum
*zetam
*ecce, non habet uet. cod.

que

que loco moueris humum, obuius & paratus humor occurrit, isq; syncerus, ac ne leuiter quidem tanta maris uicinitate corruptus. Suggerunt affatim ligna proximæ syluæ: cæteras copias Ostiensis colonia ministrat. Frugi quidem homini sufficit etiam uicus, quem una uilla discernit. In hoc *balnea meritoria tria. Magna commoditas, si forte balineum domi, ni uel subitus aduentus, uel breuior mora calefacere dissuadeat. Littus ornant uarietate gratißima, nunc continua, nunc intermissa tecta uillarum, quæ præstant multarum urbium faciem, siue ipso mari, siue ipso littore utare: quod nonnunquam longa tranquillitas mollit, sæpius frequens & contrarius fluctus indurat. Mare non sanè pretiosis piscibus abūdat: soleas tamen & squillas optimas* egerit. Villa uerò nostra etiam mediterraneas copias præstat, lac in primis. Nam illuc è pascuis pecora conueniunt, si quando aquam umbramúe sectantur. Iustisńe de causis eum tibi uideor incolere, inhabitare, diligere secessum? quem tu nimis urbanus es, nisi concupiscis, atque utinam concupiscas, ut tot, tantisq; dotibus uillulæ nostræ maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

*balinea

*suggerit

C. PLIN. MAVRICO SVO. 15.

QVid à te iucundius mihi potuit iniungi, quàm ut præceptorem fratris tui liberis quærerem? Nam beneficio tuo in scholam redeo. Et illam dulcißimam ætatem quasi resumo. Sedeo inter iuuenes, ut solebam. Atque etiam experior, quantum apud illos autoritatis ex studijs habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter se coram * multis ordinis nostri clare * iocabantur: intraui, conticuerunt. Quod non referrem, nisi ad illorum magis laudem, quàm ad meam pertineret: ac nisi sperare te

*multi

*loquebantur

re te uellem, posse fratris tui filios probe discere. Quod superest, cùm omneis qui profitentur, audiero, quid de quoque sentiam, scribam efficiamq́;, quantum tamen epistola consequi potero, ut ipse omneis audisse uidearis. Debeo enim tibi, debeo memoriæ fratris tui hanc fidem, hoc studium, præsertim super tanta re. Nam quid magis interest * nostra, quàm ut liberi, dicerem tui, nisi nunc illos magis amares, digni illo patre, & te patruo reperiantur? quam curam mihi etiam si non mandasses, uendicassem. Nec ignoro suscipiendas offensas in eligendo præceptore. Sed oportet me non modò offensas, uerumetiam simultates pro fratris tui filijs tam æquo animo subire, quàm parentes pro suis. Vale. *uestra

C. PLIN. CEREALI SVO S. 19.

HOrtaris, ut orationem amicis pluribus recitem. Faciam *quod hortaris, quamuis uehementer addubitem. Neq; enim me præterit, actiones, quæ recitantur, impetum omnẽ, caloremq́;, ac propè nomen suum perdere, ut quas * solet commendare simul, & accendere iudicum consessus, celebritas aduocatorum, expectatio euentus, fama non unius actoris, diductumq́; in parteis audientium studium. Ad hæc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibus'que motibus animi consentaneus uigor corporis. Vnde accidit, ut hi qui sedentes agunt, quamuis illis maxima ex parte supersint eadem illa quæ stantibus, tamen hoc quòd sedent, quasi debilitentur, & deprimantur. Recitantium uerò præcipua pronuntiationis adiumenta oculi, manus præpediuntur: quo minus mirum est, si auditorum intentio relanguescit, nullis extrinsecus aut blandimentis capta, aut aculeis excitata. His accedit, quòd oratio de qua loquor, pugnax, & contentiosa est. Porrò ita natura comparatum est, *quia *soleant

ut ea

ut ea quæ ſcripſimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus. Et ſanè quotuſquiſque tam rectus auditor, quem non potius dulcia hæc, & ſonantia, quàm auſtera & preſſa delectent? Eſt quidem omnino turpis iſta diſcordia: eſt *quia *tamen,* quod plerunque euenit, ut aliud auditores, aliud iudices exigant, cùm alioqui præcipuè auditor adfici debeat, quibus idem ſi foret iudex, maximè permoueretur. Poteſt tamen fieri, ut quanquam in his difficultatibus libro iſti nouitas lenocinetur, nouitas apud noſtros: apud Græcos enim eſt quiddam, quamuis ex diuerſo, non tamen omnino diſsimile. Nam ut illis erat moris, leges, quas ut contrarias prioribus legibus arguebant, aliarum collatione conuincere: ita nobis ineſſe repetundarum legi quod poſtularemus, cùm hac ipſa lege, tum alijs colligendum fuit. Quod nequaquam blandum auribus imperitorum, tantò maiorem apud doctos habere gratiam debet, quantò minorem apud indoctos habet. Nos autem, ſi placuerit recitare, adhibituri ſumus eruditiſsimum quenque. Sed planè adhuc an ſit recitandum, examina tecum, omneſq; quos ego noui in utraq; parte calculos, pone, idq; elige, in quo uicerit ratio: à te enim ratio exigetur, nos excuſabit obſequium. Vale.*

C. PLIN. CALVISIO SVO S. 20.

Aſſem para, & accipe aureā fabulam, fabulas imò, nam me priorum noua admonuit. Nec refert à qua potiſsimum incipiam. Verania Piſonis grauiter iacebat, huius dico Piſonis, quem Galba adoptauit: Ad hanc Regulus uenit. Primum impudentiam hominis, qui uenerit ad ægram, cuius marito inimiciſsimus, ipſi inuiſiſsimus fuerat. Eſto, ſi uenit tantum: at ille etiam proximus thoro ſedit, quo die, qua hora nata eſſet interrogauit. Vbi audiuit, componit uultum, intendit oculos, mouet labra, agitat digitos, computat

putat nihil, nisi ut diu miseram expectatione suspendat. Habes, inquit, climatericum tempus, sed euades. Quod ut tibi magis liqueat, aruspicem consulam, quem sum frequenter expertus. Nec mora, sacrificium facit, affirmat exta cum syderum significatione congruere. Illa ut in periculo credula, poscit codicillos, legatum Regulo scribit, mox ingrauescit, clamat moriens: ô hominem nequam, perfidum, ac plus etiam quàm periurum, qui sibi per salutem filij sui peierasset. Facit hoc Regulus non minus scelerate, quàm frequenter, quòd iram deorum, quos ipse quotidie fallit, in caput infelicis pueri detestatur. Velleius Blæsus ille locuples consularis, nouissima ualetudine conflictabatur, cupiebat mutare testamentum. Regulus qui speraret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eum cœperat, medicos hortari, rogare, quoquomodo spiritum homini prorogarent. Postquam signatum est testamentum, mutat personam, uertit allocutionem, iisdemq; medicis, quousque miserum cruciatis? quid inuidetis bona mortis, cui dare uitam non potestis? Moritur Blæsus, & tanquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duæ fabulæ? an scholastica lege tertiam poscis? est unde fiat. Aurelia ornata fœmina, signatura testamentum, sumpserat pulcherrimas tunicas. Regulus cùm uenisset ad signandum, Rogo, inquit, has mihi leges. Aurelia ludere hominem putabat, ille serio instabat. Ne multa, coëgit mulierem aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta, legare. Obseruauit scribentem, inspexit an scripsisset: & Aurelia quidem uiuit, ille tamen istud tanquam morituram coëgit: & hic hæreditates, hic legata, quasi mereatur, accipit, ἀλλὰ τί διατείνομαι in ea ciuitate, in qua iam pridem non minora præmia, imò maiora nequitia & improbitas, quàm

Id est, sed quid proueho r.

pudor & uirtus habent. Aspice Regulum, qui ex paupere, & tenui, ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit cum consuleret, quàm cito sestertium sexcenties impleturus esset, inuenisse se exta duplicata, quibus portendi millies & ducenties habiturum: & habebit, si modo, ut cœpit, aliena testamenta, quod est improbissimum genus falsi, ipsis quorum sunt illa, dictauerit. Vale.

LIBRI SECVNDI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER III.

C. PLINIVS CALVISIO SVO. I.

ESCIO *an ullum iucundius tempus exegerim, quàm quo nuper apud Spurinnam fui, adeò quidem, ut neminem magis in senectute (si modò senescere datum est) æmulari uelim. Nihil est etenim illo uitæ* *dierum *genere distinctius: me autem certus ut * syderum cursus, ita uita hominum disposita delectat, senum præsertim. Nam iuuenes adhuc confusa quædam, & quasi turbata non indecent, senibus placida omnia, & ordinata conueniunt: quibus industria sera, turpis ambitio est. Hanc regulam Spurinna constantissime seruat, * qui etiam parua hæc, si non quotidie fiant, ordine quodam, & uelut orbe circumagit. Manè lectulo continetur, hora secunda calceos poscit, ambulat millia passuum tria: nec minus animum, quàm corpus exercet. Si adsunt amici, honestissimi sermones * explicantur*

*quin

*conferũtur

cantur: si non, liber legitur, interdum etiam præsentibus amicis, si tamen illi non grauantur. Deinde considet, & liber rursus, aut sermo libro potior: mox uehiculum ascendit, adsumit uxorem singularis exempli, uel aliquem amicorum, ut me proxime. Quàm pulchrum illud, quàm dulce secretum, quantum ibi antiquitatis, quæ facta, quos uiros audias, quibus præceptis imbuare? quamuis ille hoc temperamentum modestiæ suæ indixerit, ne præcipere uideatur. Peractis septem milibus passuum, iterum ambulat mille, iterum residet, uel se cubiculo, aut stylo redit. Scribit enim, & quidem utraque lingua lyrica doctißima. Mira illis dulcedo, mira suauitas, mira hilaritas, cuius gratiam cumulat sanctitas scribentis. Vbi hora balinei nunciata est: est autem hyeme nona, æstate octaua: in sole, si caret uento, ambulat nudus: deinde mouetur pila uehementer & diu. Nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum senectute. Lotus accubat, & paulisper cibum differt: interim audit legentem remißius aliquid, & dulcius. Per hoc omne tempus liberum est amicis uel eadem agere, uel alia, si malint. Apponitur cœna non minus nitida, quàm frugi, in argento puro, & antiquo. Sunt in usu & Corinthia, quibus delectatur, & adficitur. Frequenter comœdis cœna distinguitur, ut uoluptates quoq; studijs condiantur. Sumit aliquid de nocte etiã æstate. Nemini hoc longum est, tanta comitate conuiuium trahitur. Inde illi post septimũ & septuagesimum annũ aurium, oculorumq; uigor integer, inde agile, & uiuidum corpus, solaq; ex senectute prudentia. Hanc ego uitam uoto & cogitatione præsumo, ingressurus auidißime, ut primum ratio ætatis receptui canere permiserit. Interim mille laboribus conteror, quorum mihi & solatium, & exemplum est idem Spurinna. Nam ille quoq;, quoad honestũ fuit, obijt officia,

gesit magistratus, prouincias rexit, multoq; labore hoc ocium meruit. Igitur eũdem mihi cursum, eundem terminum statuo, idq; iam nunc apud te subsigno, ut si me longius euehi uideris, in ius uoces ad hanc epistolam meam, & quiescere iubeas, cùm inertiæ crimen effugero. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 2.

Q*Vod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadem materia suppeteret, id nunc iure uideor à te meis petiturus. Arrianus Maturus Altinatium est princeps. Cùm dico princeps, non de facultatibus loquor, quæ illi largè supersunt: sed de castitate, iustitia, grauitate, prudentia. Huius ego consilio in negotijs, iudicio in studijs utor. Nam plurimum fide, plurimum ueritate, plurimum intelligentia præstat. Amat me: nihil possum ardentius dicere, ut tu. Caret ambitu, ideo se in equestri gradu tenuit, cùm facile posset ascendere altißimum. Mihi tamen ornandus, excolendusq; est. Itaque magni æstimo dignitati eius aliquid adstruere inopinantis, nescientis, imò etiam fortasse nolentis: adstruere autem quod sit splendidum, nec molestum, cuius generis quæ prima occasio tibi, conferas in eum rogo, habebis me, habebis ipsum gratißimum debitorem. Quamuis enim ista non adpetat, tam gratè tamen accipit, quàm si concupiscat.* Vale.

C. PLI. CORELLIAE HISPVLLAE S. 3

C*Vm patrem tuum grauißimum & sanctißimum uirum suspexerim magis, an amauerim, dubitem, teque in memoriam eius, & in honorem tuum unice diligam, cupiam, necesse est, atque etiam, quantum in me fuerit, enitar, ut filius tuus auo similis existat: equidem malo materno, quanquam illi paternus etiam clarus, spectatusq; contigerit, pater quoque, & patruus illustri laude conspicui: quibus*

bus omnibus ita demum similis adolescet, si imbutus honestis artibus fuerit, quas plurimum refert, à quo potißimum accipiat. Adhuc illum pueritiæ ratio intra contubernium tuum tenuit. Præceptores domi habuit, ubi est uel erroribus modica, uel etiam nulla materia: iam studia eius extra limen proferenda sunt. Iam circunspiciendus rhetor Latinus, cuius scholæ seueritas, pudor in primis, castitas constet. Adest enim adolescenti nostro cum cæteris naturæ, fortunæq; dotibus eximia corporis pulchritudo, cui in hoc lubrico ætatis non præceptor modò, sed custos etiam rectorq; quærendus est. Videor ergo demonstrare tibi posse Iulium genitorem, amatur à me, iudicio tamen meo non obstat charitas hominis, quæ ex iudicio nata est. Vir est emendatus & grauis, paulò etiam horridior & durior, ut in hac licentia temporum: quantum eloquētia ualeat, pluribus credere potes. Nam dicendi facultas aperta, & exposita statim cernitur. Vita hominum altos recessus, magnasq; latebras habet, cuius pro genitore me sponsorem accipe. Nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturum: nihil discet, quod nescisse rectius fuerit: nec minus sæpe ab illo, quàm à te, meq; admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina, & quanta sustineat. Proinde fauentibus dijs, trade eum præceptori, à quo mores primum, mox eloquentiam discat, quæ male sine moribus discitur. Vale.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 4.

Q*Vamuis & amici, quos præsentes habebam, & sermones hominum factum meum comprobasse uideántur, magni tamen æstimo scire quid sentias tu. Nam cuius integra re consilium exquirere optassem, huius etiam peracta iudicium nosse mire concupisco. Cùm publicum opus mea pecunia inchoaturus, in Thuscos excurrissem,*

accepto,ut præfectus ærarij, commeatu, Legati prouinciæ Beticæ questuri de proconsulatu Cæcilij Claßici, aduocatum me à senatu petierunt. Collegæ optimi, meiq; amantißimi de communis officij neceßitatibus prælocuti, excusare me, & eximere tentarunt. Factum est senatusconsultum perquàm honorificum, ut darer prouincialibus patronus, si ab ipso me impetrassent. Legati rursus inducti, iterum me iam præsentem postulauerunt aduocatum, implorantes fidem meam, quam essent contra Massam Bæbium experti, adlegantes patrocinij fœdus. Secuta est clarißima senatus adsensio, quæ solet decreta præcurrere. Tum ego, desino inquam P. C. putare me iustas excusationis causas attulisse. Placuit & modestia sermonis, & ratio. Compulit autem me ad hoc consilium non solum consensus senatus, quanquam hic maxime, uerum & alij quidem minores, sed tamen innumeri. Veniebat in mentem priores nostros etiam singulorum hospitum iniurias accusationibus uoluntarijs executos, quo deformius arbitrabar publici hospitij iura negligere. Præterea cùm recordarer, quanta pro ijsdem Beticis priore aduocatione etiam pericula subissem, conseruandum ueteris officij meritum nouo uidebatur. Est enim ita natura comparatum, ut antiquiora beneficia subuertas, nisi illa posterioribus cumules. Nam quamlibet sæpe obligati, si quid unum neges, hoc solum meminerunt, quod negatum est. Ducebar etiam quòd decesserat Claßicus, amotumq; erat, quod in eiusmodi causis solet esse tristißimum periculum senatoris. Videbam ergo aduocationi meæ non minorem gratiam, quàm si uiueret ille, propositam, inuidiam nullam. In summa computabam, si munere hoc tertio fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, si quis incidisset, quem non deberem accusare. Nam cùm est*

*numeri

omnium

omnium officiorum finis aliquis, tum optime libertini uenia obsequio præparatur. Audisti consilij mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuum. In quo mihi æquè iucunda erit simplicitas dissentientis, quàm comprobantis autoritas. Vale.

C. PLINIVS MACRO SVO S. 5.

*PErgratum est mihi, quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omneis uelis, quærasq; qui sint omnes. Fungar indicis partibus, atque etiam quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim hæc quoque studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri unus, hunc cum præfectus alæ militaret, pari ingenio, curaq; composuit. De uita Pomponij Secundi duo, à quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici, quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ uiginti, quibus omnia, quæ cum Germanis geßimus bella, collegit. Inchoauit, cùm in Germania militaret, somnio monitus: adstitit enim ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latißimæ uictor ibi perijt. Commendabat memoriam suam, orabatq;, ut se ab iniuria obliuionis adsereret. Studiosi tres, in sex uolumina propter amplitudinem diuisi, quibus oratorem ab incunabulis instituit, & perfecit. Dubij sermonis octo scripsit sub Nerone, nouißimis annis, cùm omne studiorum genus paulò liberius, & erectius periculosum seruitus fecisset. A' fine Aufidij Baßi triginta unus, * Naturalium historiarum trigintaseptem, opus diffusum, eruditum, nec minus uarium, quàm ipsa natura. Miraris, quòd tot uolumina, multaq; in his tam scrupulosa homo occupatus absoluerit: magis miraberis, si scieris, illum aliquandiu causas actitasse, deceßisse anno sexto & quinquagesimo. Medium tempus distentum, impeditumq;, quà officijs maximis,*

C. Plinij lucubrationes.

*Naturæ

qua amicitia principum egisse pernoscitur. Sed erat acre ingenium, incredibile studium, summa uigilantia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auspicandi causa, sed studendi: æstate, statim à nocte multa: hyeme uerò, ab hora septima, uel cum tardißime, octaua, sæpe sexta: erat sanè somni parcißimi, nonnunquam etiam inter ipsa studia instantis, & deserentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum Imperatorem: nam ille quoque noctibus utebatur: inde ad delegatum sibi officium: reuersus domum, quod reliquum erat temporis studijs reddebat. Post cibum sæpe, quem interdiu leuem, & facilem ueterum more sumebat. Aestate si quid otij, iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat, excerpebatq;. Nihil enim legit, quod non excerperet. Dicere etiam solebat, nullum esse librum tam malum, qui non aliqua parte prodesset. Post solem plerunque frigida lauabatur, deinde gustabat, dormiebatq; minimum. Mox quasi alio die studebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem cursim. Memini quendam ex amicis, cùm lector quædã perperam pronunciasset, reuocasse & repeti coëgisse: huic auunculum meum dixisse, intellexeras nempe? cùm ille adnuisset: cur ergo reuocabas? decem amplius uersus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat æstate à cœna, luce: hyeme intra primã noctis, & tanquam aliqua lege cogente hæc inter medios labores, urbisq; fremitum. In secessu solum balinei tempus studijs eximebatur. Cùm dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum destringitur, tergiturq;, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere quasi solutus cæteris curis huic uni uocabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebantur, ut ne cœli quidem asperitas ullum studij tẽpus eriperet: qua ex*

causa

*ut

causa Romæ quoque sella uehebatur. Repeto me correptum ab eo, cur ambularem: poteras, inquit, has horas non perdere. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studijs non impertiretur. Hac inuentione tot ista uolumina peregit. Electorumq́; commentarios centum sexaginta mihi reliquit, opistographos quidem, & minutißimis scriptos, qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse potuisse se, cùm procuraret in Hispania, uendere hos commentarios Laërtio Licinio quadringentis milibus nummûm, & tunc aliquanto pauciores erant. Non'ne uidetur tibi recordanti quantum legerit, quantum scripserit, nec in officijs ullis, nec in amicitia* Principis fuisse? rursus cùm audis quid studijs laboris impenderit, nec scripsisse satis, nec legisse? Quid est enim, quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc instantia non poßit efficere? Itaq; soleo ridere, cùm me quidam studiosum uocant, qui si comparer illi, sum desidiosißimus. Ego autem tantum, quantum partim publica, partim amicorum officia non distringunt, uaco. Quis ex istis, qui tota uita literis adsident, collatus illi, non quasi somno, & inertiæ deditus erubescat? Extendi epistolam, cùm hoc solum, quod requirebas scribere destinassem, quos libros reliquisset. Confido tamen hæc quoque tibi non minus grata, quàm ipsos libros futura, quæ te non tantum ad legendos eos, uerumetiam ad simile aliquid elaborandum possunt æmulationis stimulis excitare. Vale.

* Principum

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

EX hæreditate quæ mihi obuenit, emi proxime Corinthium signum, modicum quidem, sed festiuum & expressum, quantum ego sapio, qui fortasse in omni re, in hac certè perquàm exiguum sapio. Hoc tamẽ signum ego quoq;

intelligo. Est enim nudum, nec aut uitia, si qua sunt, celat, aut laudes parum ostentat. Effingit senem stantem, ossa, musculi, nerui, uenæ, rugæ etiam ut spirantis apparent, rari & cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum, pendent lacerti, papillæ iacent, recessit uenter. A tergo quoque eadem ætas, ut à tergo æs ipsum, quantum uerus color indicat, uetus & antiquum. Talia denique omnia, ut poßint artificum etiã oculos tenere, delectare imperitorum, quod me, quanquàm tyrunculum, solicitauit ad emendum. Emi autem, non ut haberem domi: neque enim ullum æs adhuc Corinthium domi habeo: uerum ut in patria nostra celebri loco ponerem, ac potißimum in Iouis templo. Videtur enim dignum templo, dignum deo donum. Tu ergo, ut soles omnia, quæ à me tibi iniunguntur, suscipe hanc curam, & iam nunc iube basim fieri, ex quo uoles marmore, quæ nomen meum, honoresq; capiat, si hos quoq; putabis addẽdos. Ego signum ipsum, ut primum inuenero aliquem, qui nõ grauetur, mittam tibi: uel ipse, quod mauis, adferam mecum. Destino enim, si tamen officij ratio permiserit, excurrere istò. Gaudes quòd me uenturum esse polliceor, sed contrahes frontem, cùm adiecero, ad paucos dies: neq; enim diutius abesse me sinunt eadem hæc, quæ nondum exire patiuntur. Vale.

C. PLINIVS CANINIO RVFO. 7.

Silij Italici mors.

*MOdò nunciatus est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia uitam finisse. Caussa mortis, ualetudo. Erat illi natus insanabilis clauus, cuius tædio ad mortem irreuocabili constantia decurrit, usque ad supremum diem beatus & felix, nisi quòd minorem è liberis duobus amisit: sed * maiorem & meliorem, florentem atque etiam consularem reliquit. Læserat famam suam sub Nerone: credebatur*

**maiorẽ melioremq;*

debatur sponte accusasse: sed in Vitellij amicitia sapienter se, & comiter gesserat. Ex proconsulatu Asiæ gloriam reportauerat, maculam ueteris industriæ laudabili ocio abluerat. Fuit inter principes ciuitatis sine potentia, sine inuidia. Salutabatur, colebatur, multumq; in lectulo iacens, cubiculo semper, * eius ex fortuna, frequenti. Doctißimis *non sermonibus dies transigebat, cùm à scribendo uacaret: scribebat carmina maiori cura, quàm ingenio. Nonnunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Nouißime ita suadentibus annis ab urbe secessit, seq; in Campania tenuit, ac ne aduentu quidem noui principis inde commotus est. Magna Cæsaris laus, sub quo hoc liberum fuit: magna illius, qui hac libertate ausus est uti. Erat φιλόκαλ@ Id est, elegans. usque ad emacitatis reprehensionem. Plureis ijsdem in locis uillas poßidebat, adamatisq; nouis, priores negligebat, multum ubique librorum, multum statuarum, multum imaginum, quas non habebat modò, uerumetiam uenerabatur. Vergilij ante omneis, cuius natalem religiosius, quàm suum celebrabat: Neapoli maxime, ubi monimentum eius adire, ut templum, solebat. In hac tranquillitate annum quintum & septuagesimum excessit, delicato magis corpore, quàm infirmo. Vtque nouißimus à Nerone factus est consul, ita postremus ex omnibus, quos Nero consules fecerat, decessit. Illud etiam notabile, ultimus ex Neronianis consularibus obijt, quo consule Nero perijt. Quod me recordantem, fragilitatis humanæ miseratio subit. Quid enim tam circumcisum, tam breue, quàm hominis uita longißima? An non uidetur tibi Nero modò fuisse, cùm interim ex ijs, qui sub illo gesserant consulatum, nemo iam supersit? quanquàm quid hoc miror? Nuper Lucius Piso, pater Pisonis illius, qui à Valerio Festo per summum facinus in

Africa occisus est, dicere solebat, neminem se uidere in senatu, quem consul ipse sententiam rogauisset. Tam angustis terminis tantæ multitudinis uiuacitas ipsa concluditur, ut mihi non uenia solum dignæ, uerumetiam laude uideantur illæ regiæ lacrymæ. Nam ferunt Xerxem, *cùm immensum exercitum oculis obiisset, illacrymasse, quòd tot milibus tam breuis immineret occasus. Sed tantò magis hoc quicquid est temporis futilis & caduci, si non datur factis, nam horum materia in aliena manu, nos certè studijs proferamus. Et quatenus nobis denegatur diu uiuere, relinquamus aliquid, quo nos uixisse testemur. Scio te stimulis non egere, me tamen tui charitas euocat, ut currentem quoque instigem, sicut tu soles me, ἀγαθὴ δ' ἔρις, cum inuicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt.* Vale.

Id est, honesta autem contentio.

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S.

F*Acis pro certa reuerentia, quam mihi præstas, quòd tam solicite petis, ut tribunatum, quem à* Neratio *Marcello clarißimo uiro impetraui tibi, in Cæsennium Syluanum propinquum tuum transferam. Mihi autem, sicut iucundißimum, ipsum, te* Tribunum, *ita non minus gratum, alium per te uidere.* Neque *enim esse congruens arbitror, quem augere honoribus cupias, huic pietatis titulis inuidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores.* Video *etiam, cum sit egregium & mereri beneficia, & dare: utranque te laudem simul assecuturum, si quod ipse meruisti,* * *alijs tribuas. Præterea intellego mihi quoque gloriæ fore, si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantum tribunatus posse, uerumetiam dare: quare ego uerè honestißimæ uoluntati tuæ pareo.* Neque *enim adhuc nomen in numeros relatum est. Ideoq; liberum est nobis*

**alij*

nobis Syluanum in locum tuum subdere, cui cupio tam gratum esse munus tuum, quàm tibi meum est. Vale.

C. PLINIVS CORNEL. MINVTIANO SVO S. 9.

POssum iam perscribere tibi quantum in publica prouinciæ Bæticæ causa laboris exhauserim: nam fuit multiplex, actaq; est sæpius cum magna uarietate. Vnde uarietas? unde plures actiones? Cæcilius Claßicus homo fœdus, & aperte malus, proconsulatum in ea nō minus uiolenter, quàm sordide gesserat, eodem anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Bætica, ex Africa Claßicus. Inde dictum Bæticorũ, ut plerunq; dolor etiam uenustos facit, non illepidum ferebatur, Dedi malum, & accepi. Sed Marium una ciuitas publicè, multiq; priuati reum peregerunt: in Claßicum tota prouincia incubuit. Ille accusationem uel fortuita, uel uoluntaria morte præuertit. Nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen. Vt enim credibile uidebatur uoluisse exire de uita, cum defendi nō posset: ita mirum pudorem damnationis morte fugisse, quem nō puduisset damnanda committere. Nihilominus Bætica etiam in defuncti accusatione præstabat: prouisum hoc legibus, intermissum tamen, & post longam intercapedinem tunc reductum. Addiderunt Bætici, quot simul socios, ministrósque Claßici detulerunt, nominatimq; in eos inquisitionem postulauerunt. Aderam Bæticis, mecumq; Lucius* Albinus, uir in dicendo copiosus, ornatus: quem ego cum olim mutuò diligerem, ex hac officij societate amare ardentius cœpi. Habet quidem gloria, in studijs præsertim, quiddam ἀκοινώνητον, nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cùm uterque pari iugo non pro se, sed pro causa niteretur. Cuius & magnitudo, & utilitas uisa est postulare, ne tantum oneris

*Albius

Id est, insociabile.

singulis

singulis actionibus subiremus. Verebamur ne nos dies, ne uox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos uno uelut fasce complecteremur. Deinde, ne iudicum intentio multis nominibus, multisq; causis non lassaretur modò, uerumetiam confunderetur. Mox ne gratia singulorum collata, atque permista, pro singulis quoque uires omnium acciperet. Postremò, ne potentißimi, uilißimo quoque quasi piaculari dato, alienis pœnis elaberentur. Etenim tum maxime fauor & ambitio dominatur, cum sub aliqua specie seueritatis delitescere potest. Erat in consilio Sertorianum illud exemplum, qui robustißimum, & infirmißimum militem iußit caudam equi, reliqua nosti. Nam nos quoque tam numerosum agmen reorum ita demum uidebamus posse superari, si per singulos carperetur. Placuit in primis ipsum
*Hinc aptis. *Claßicum ostendere nocentem. * Is aptißimus ad socios eius, & ministros transitus erat: quia socij ministriq; probari, nisi illo nocente, non poterant. Ex quibus duos statim Claßico iunximus, Bæbium Probum, & Fabium Hispanum, utrunque gratia, Hispanum etiam facundia ualidum. Et circa Claßicum quidem breuis & expeditus labor. Sua manu reliquerat scriptum, quid ex quaque re, quid ex quaque causa accepisset. Miserat etiam epistolas* Romam *ad amiculam quandam iactanteis & gloriosas,*
" *his quidem uerbis. Io io, liber ad te uenio, iam sestertium*
" *quadragies redegi, parte uendita Bæticorum. Circa Hispanum, & Probum multum sudoris. Horum antequàm crimina ingrederer, necessarium credidi elaborare, ut constaret ministerium crimen esse: quod nisi effecissem, frustra ministros probassem. Neque enim ita defendebantur, ut negarent, sed ut neceßitati ueniam precarentur. Esse enim se prouincialeis, & ad omne proconsulum imperium*

*perium metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi respondit, uir exercitatus, & uigilans, & quamlibet subitis paratus, nunquàm sibi tantum caliginis, tantum perturbationis offusum, quantum cum ea prærepta, & extorta defensioni suæ cerneret, in quibus omnem fiduciam reponebat. Consilij nostri exitus fuit, bona Clasici, quæ habuisset ante prouinciam, placuit senatui, à reliquis separari: illa filiæ, hæc spoliatis relinqui. Additum est, ut pecuniæ, quas creditoribus soluerat, reuocarentur. Hispanus, & Probus in quinquennium relegati. Adeò graue uisum est, quod initio dubitabatur, an omnino crimen esset. Post paucos dies * Claudium Fuscum Clasici generum, & Stillonium Priscum, qui tribunus cohortis sub Clasico fuerat, accusauimus, dispari euentu: Prisco in biennium Italia interdictum, absolutus est Fuscus. Actione tertia commodissimum putauimus plureis congregare: ne si longius esset extracta cognitio, satietate, & tædio quodam iustitia cognoscentium, seueritas'que languesceret, alioqui supererant minores rei, data opera hunc in locum reseruati, * recepta tamen Clasici uxore, quæ sicut implicita suspicionibus, ita non satis conuinci probationibus uisa est. Nam Clasici filia, quæ & ipsa inter reos erat, ne suspicionibus quidem hærebat. Itaque cum ad nomen eius in extrema actione uenissem (neque enim ut initio, sic etiam in fine uerendum erat, ne per hoc totius accusationis autoritas minueretur) honestissimum credidi non premere immerentem, id'que ipsum dixi & libere, & uarie. Nam modò legatos interrogabam, docuissent'ne me aliquid, quod reprobari posse confiderent: modò consilium à senatu petebam, putaret'ne debere me, si quam haberem in dicendo facultatem, in iugulum*

*Clauium

*excepta

iugulum innocentis, quasi telum aliquod intendere. Postremo totum locum hoc fine conclusi: Dicet aliquis, iudicas ergo? Ego uerò non iudico. Memini tamen me aduocatum ex iudicibus datum. Hic numerosissimæ causæ terminus fuit, quibusdam absolutis, pluribus damnatis, atq; etiam relegatis, alijs in tempus, alijs in perpetuum. Eodē senatusconsulto industria, fides, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est, dignum, solum'que par pretium tanti laboris. Concipere animo potes quàm simus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi testes interrogandi, subleuandi, refutandi. Iam illa quàm ardua, quàm molesta, tot reorum amicis secreto rogantibus negare, aduersantibus palàm obsistere? Referam unum aliquod ex omnibus ijs quæ dixi. Cùm mihi quidam è iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo reclamarent, non minus inquam hic innocens erit, si ego omnia dixero. Coniectabis ex hoc, quantas contentiones, quantas etiam offensas subierimus, duntaxat ad breue tempus. Nam fides in præsentia eos quibus resistit, offendit: deinde illis ipsis suspicitur, laudatur'que. Non potui magis te in rem præsentem perducere. Dices, non fuit tanti: quid enim mihi cum tam longa epistola? Nolito ergo identidem quærere, quid Romæ geratur. Et tamen memento etiam non esse epistolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot denique reos, causasq; complexa est. Quæ omnia uideor mihi non minus breuiter, quàm diligenter persecutus. Temere dixi diligenter, succurrit quod prætericram, & quidem sero, sed quanquàm præpostere, reddetur. Facit hoc Homerus, multiq; illius exemplo. Est alioqui perdecorum, à me tamen non ideo fiet. E' testibus quidam, siue iratus quòd euocatus esset inuitus, siue subornatus

natus ab aliquo reorum ut accusationem exarmaret, Norbanum Licinianum legatum, & inquisitorem reum postulauit, tanquam in causa Castæ uxoris Classici hic præuaricaretur. Est lege cautum, ut reus antè peragatur, dehinc de præuaricatore quæratur, uidelicet quia optime ex accusatione ipsa accusatoris fides æstimatur. Norbano tamen non ordo legis, non legationum, non inquisitionis officium* *legati nomē *præsidio fuit, tanta conflagrauit inuidia, homo alioqui flagitiosus, & Domitiani temporibus usus, ut multi, electusq; tunc à prouincia ad inquirendum non tanquam bonus & fidelis, sed tanquam Classici inimicus. Erat ab illo relegatus, dari sibi diem ad diluenda crimina postulauit. neutrum impetrauit, coactus est statim respondere, respondit, malum, prauumq; ingenium hominis facit ut dubitem, confidenter, an constanter, certè paratissime. Obiecta sunt multa, quæ magis, quàm præuaricatio nocuerunt. Quinetiam duo consulares, Pomponius Rufus, & Libo Frugi læserunt eum testimonio, tanquam apud iudicem sub Domitiano Saluij Liberalis accusatoribus adfuisset, damnatus, & in insulam relegatus est. Itaque cum Castam accusarem, nihil magis pressi, quàm quòd accusator eius, præuaricationis crimine corruisset. Pressi tamen frustra. Accidit enim res contraria, & noua, ut accusatore præuaricationis damnato, rea absolueretur. Quæris quid nos, dum hæc aguntur? indicauimus senatui ex Norbano didicisse nos publicam causam, rursus'que debere ex integro discere, si ille præuaricator probaretur. Atque ita dum ille peragitur reus, sedimus: postea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit, eandemq; usque ad extremum, uel constantiam, uel audaciam pertulit. Interrogo ipse me, an aliquod omiserim rursus: & rursus penè omisi. Summo die Saluius Liberalis reli-*

quos legatus grauiter increpuit, tanquam non omneis, quos mandasset prouincia, reos peregissent. Atque ut est uehemens, & disertus, in discrimen adduxit. Protexi uiros optimos, eosdemq; gratißimos, mihi certe debere se prædicant, quòd illum turbinem euaserint. Hic erit epistolæ finis, re uera finis, literam non addam, etiam si adhuc aliquid prætериisse me sensero. Vale.

C. PL. SPVRINNAE ET COTTIAE S. 10.

COmposuisse me quædam de filio uestro non dixi uobis, cùm proxime apud uos fui: primùm quia non ideo descripseram, ut dicerem, sed ut meo amori, meo dolori satisfacerem: deinde, quia te Spurinna, cùm audisset recitasse me, ut mihi ipse dixisti, quid recitassem, simul audisse credebam. Præterea ueritus sum ne uos festis diebus confunderem, si in memoriam grauißimi luctus reduxissem. Nunc quoque paulisper hæsitaui, id solum quod recitaui, mitterem exigentibus uobis, an adijcerem, quæ in aliud uolumen cogito reseruare. Neq; enim affectibus meis uno libello charißimam mihi, & sanctißimam memoriam prosequi satis est, cuius famæ latius consuletur, si dispensata & digesta fuerit. Verum hæsitanti mihi, omnia quæ iam composui, uobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem: simplicius & amicius mihi uisum est, omnia, præcipuè cum affirmetis intra uos futura, donec placeat, emittere. Quod superest, rogo, ut pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda indicetis. Mihi difficile est hucusque intendere animum in dolore, difficile & uobis: sed tamen ut sculptorem, ut pictorem, qui filij uestri imaginem faceret, admoneretis, quid exprimere, quid emendare deberet: ita me quoq; formate, regite, qui non fragilem & caducam, sed immortalem, ut uos putatis, effigiem conor efficere: quæ hòc diuturnior*

*de eo scripseram

nior erit, quò uerior, melior, absolutior fuerit. Vale.

C. PLIN. IVLIO GENITORI SVO. 11.

EST omnino Artemidori nostri tam benigna natura, ut officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, ut uera, ita supra meritum prædicatione circumfert. Equidem cùm essent philosophi ab urbe summoti, fui apud illum in suburbano, & quo notabilius hoc esset periculosiusq́;, fui prætor. Pecuniam etiam qua tunc illi ampliore opus erat, ut æs alienum exolueret, contractum ex pulcherrimis causis, mussantibus magnis quibusdam & locupletibus amicis, mutuatus ipse, gratuitam dedi. Atque hæc feci tum septem amicis meis, aut occisis, aut relegatis: occisis Senecione, Rustico, Heluidio: relegatis Maurico, Gratilla, Arriano, Phania. Tot circa me iactis fulminibus, quasi ambustus, mihi quoque impendere idem exitium certis quibusdam notis augurarer. Non ideo tamen eximiam gloriam meruisse me, ut ille prædicat, credo: sed tantum effugisse flagitium. Nam &* C. Musonium socerum eius, quantum licitum est per ætatem, cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipsum, iam tum cum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus sum: idq́; primum nonnullius indolis dedi specimen, quòd uirum aut sapientem, aut proximum, simulimumq́; sapienti intelligere sum uisus. Nam ex omnibus, qui nunc se philosophos uocant, uix unum, aut alterum inuenies tanta synceritate, tanta uirtute: Mitto qua patientia corporis, hyemes iuxtà & æstates ferat, ut nullis laboribus cedat, ut nihil in cibo aut potu uoluptatibus tribuat: ut oculos, animumq́; contineat. Sunt hæc magna, sed in alio, in hoc uero minima, si cæteris uirtutibus comparentur, quibus meruit, ut à C. Musonio ex omnibus

*Q.

omnium ordinum assectatoribus gener assumeretur. Quæ mihi recordanti est quidem iucundum, quod me cum apud alios, tum apud te tantis laudibus cumulat. Vereor tamen ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim unde cœpi reuertor) solet tenere. Nam in hòc uno interdum, uir alioqui prudentißimus, honesto quidem, sed tamen errore uersatur, quòd plureis amicos suos, quàm sunt, arbitratur. Vale.

C. PLI. CATILIO SEVERO SVO S. 12

V*Eniam ad cœnam, sed iam nunc paciscor, expedita sit, parca: Socraticis tantum sermonibus abundet. In his quoque teneat modum. Erunt officia antelucana, in quæ incidere impune ne Catoni quidem licuit. Quem tamen C. Cæsar ita reprehendit, ut laudet. Describit enim eos, quibus obuius fuerit, cum caput ebrij retexissent, erubuisse. Deinde adijcit, putares non ab illis Catonem, sed illos à Catone deprehensos. Potuit'ne plus autoritatis tribui Catoni, quàm si ebrius quoque tam uenerabilis erat? Nostræ tamen cœnæ, ut apparatus & impendij, sic temporis modus constet. Neque enim ij sumus, quos uituperare ne inimici quidem poßint, nisi ut simul laudent.* Vale.

C. PL. VOCONIO ROMANO SVO S. 13

L*Ibrum, quo nuper optimo principi Consul gratias egi, misi exigenti tibi, missurus & si non exegisses. In hoc consideres uelim, ut pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. In cæteris enim lectorem nouitas ipsa intentum habet, in hac nota, uulgata dicta sunt omnia: quo fit, ut quasi ociosus, securusq; lector tantum elocutioni uacet, in qua satisfácere difficilius est, cùm sola æstimatur. Atque utinam ordo saltem, & transitus & figuræ simul spectarentur. Nam inuenire præclare, enunciare magnificè interdum*

dum etiam barbari ſolent: diſponere aptè, figurare uariè, niſi eruditis negatum eſt. Nec uerò affectanda ſunt ſemper elata, & excelſa. Nam ut in pictura lumen non alia res magis, quàm umbra commendat: ita orationem tam ſummittere, quàm attollere decet. Sed quid ego hæc doctiſſimo uiro? Quin potius illud, adnota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, ſi quædam diſpliciuiſſe cognouero. Vale.

C. PLIN. ACILIO SVO S. 14.

REm atrocem, nec tantum epiſtola dignam. Largius Macedo uir prætorius à ſeruis ſuis paſſus eſt, ſuperbus alioqui dominus, & ſæuus, & qui ſeruiſſe patrem ſuum parum, imò minimum meminiſſet. Lauabatur in uilla Formana: repente eum ſerui circunſiſtunt, alius fauces inuadit, alius os uerberat, alius pectus & uentrem, atque etiam (fœdum dictu) uerenda contundit: & cùm exanimem putarent, abijciunt in feruens pauimentum, ut experirentur an uiueret. Ille, ſiue quia non ſentiebat, ſiue quia ſe non ſentire ſimulabat, immobilis & extentus fidem peractæ mortis impleuit: tum demum quaſi æſtu ſolutus effertur, excipiunt ſerui fideliores: concubinæ cum ululatu & clamore concurrunt. Ita & uocibus excitatus, & recreatus loci frigore, ſublatis oculis, agitatóq; corpore, uiuere ſe, & iam tutum erat, confitetur. Diffugiunt ſerui, quorum magna pars comprehenſa eſt, cæteri requiruntur. Ipſe paucis diebus ægre reſocillatus, non ſine ultionis ſolatio deceſſit, ita uiuus uindicatus, ut occiſi ſolent. Vides quot periculis, quot contumelijs, quot ludibrijs ſimus obnoxij, nec eſt quod quiſquam poſſit eſſe ſecurus, quia ſit remiſſus, & mitis: non enim iudicio domini, ſed ſcelere perimuntur. Verum hæc hactenus. Quid præterea

firmata est opinio mea hesterno Fanniæ sermone. Neptis hæc Arriæ illius, quæ marito & solatium mortis, & exemplum fuit. Multa referebat auiæ suæ, non minora hoc, sed obscuriora, quæ tibi existimo tam mirabilia legenti fore, quàm mihi audienti fuerunt. Aegrotabat Cæcinna Pætus maritus eius, ægrotabat & filius, uterque mortiferè, ut uidebatur, filius decessit eximia pulchritudine, pari uerecundia, & parentibus non minus ob alia charus, quàm quòd filius erat. Huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, ut ignoraret maritus: quinimò quoties cubiculum eius intraret, uiuere filium, atque etiam commodiorem esse simulabat. Ac persæpe interroganti, quid ageret puer: respondebat, bene quieuit, libenter cibum sumpsit. Deinde cum diu cohibitæ lacrymæ uincerent, prorumperent'que, egrediebatur, tum se dolori dabat. Satiata, siccis oculis, composito uultu redibat, tanquam orbitatem foris reliquisset. Præclarum quidem illud eiusdem, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere uocem immortalem, ac penè diuinam: Pæte non dolet. Sed tamen ista facienti, dicentiq; gloria & æternitas ante oculos erant, quo maius est sine præmio æternitatis, sine præmio gloriæ abdere lacrymas, operire luctum, amisso'que filio matrem adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium mouerat. Fuerat Pætus in partibus, & occiso Scriboniano Romam trahebatur. Erat ascensurus nauem, Arria milites orabat, ut simul imponeretur. Nempe enim, inquit, daturi estis consulari uiro seruulos aliquos, quorum è manu cibum capiat, à quibus uestiatur, à quibus calcietur, omnia sola præstabo: non impetrauit. Conduxit piscatoriam nauiculam, ingensq; nauigium minimo secuta est. Eadem apud Claudium

uxori Scriboniani, cùm illa profiteretur indicium, Ego, inquit, te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, & uiuis? Ex quo manifestum est, ei consilium pulcherrimæ mortis non subitum fuisse. Quinetiam cum Thrasea gener eius deprecaretur, ne mori pergeret, interq; alia dixisset: Tu uis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum? Respondit: Si tandiu tantaq; concordia uixerit tecum, quàm ego cum Pæto, uolo. Auxerat hoc responso curam suorum. Attentius custodiebatur, sensit, & nihil agitis, inquit: Potestis enim efficere, ut male moriar, ne moriar non potestis. Dum hæc dicit, exiluit cathedram, aduersoq; parieti caput ingenti impetu impegit, & corruit: focillata, dixeram, inquit, uobis inuenturam me quamlibet duram ad mortem uiam, si uos facilem negassetis. Videntur'ne hæc tibi maiora illo? Pæte non dolet, ad quod per hæc peruentum est. Cùm interim illud quidem ingens fama, hæc nulla circumfert. Vnde colligitur, quod initio dixi, alia esse clariora, alia maiora. Vale.

C. PLIN. SERVIANO SVO S. 17.

RECte'ne omnia, quòd iam pridem epistolæ tuæ cessant? an non omnia recte, sed occupatus es tu? An tu non occupatus, sed occasio scribendi uel rara, uel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse nõ possum. Exime autem uel data opera tabellario misso, ego uiaticum, ego etiã præmium dabo, nunciet mihi modò quod opto. Ipse ualeo, si ualere est suspensum & anxium uiuere, expectantem in horas, timentem'que pro capite amicissimo, quicquid accidere homini potest. Vale.

C. PLIN. CVRIO SEVERO S. 18.

OFficium consulatus iniunxit mihi, ut reipub. nomine Principi gratias agerem, quod ego in Senatu cum ad

ad rationem & loci, & temporis ex more fecissem, bono ciui conuenientißimum credidi, eadem illa spatiosius, & uberius uolumine amplecti: primùm, ut imperatori nostro uirtutes suæ ueris laudibus commendarentur: deinde ut futuri principes, non quasi à magistro, sed tamen sub exemplo præmonerentur, qua potißimum uia possent ad eandem gloriam niti. Nam præcipere qualis esse debeat princeps, pulchrum quidem, sed onerosum, ac propè superbum est: Laudare uerò optimum principem, ac per hoc posteris, uelut è specula, lumen quod sequantur ostendere, idem utilitatis habet, adrogantiæ nihil. Cepi autem non mediocrem uoluptatem, quòd hunc librum cùm amicis recitare uoluissem, non per codicillos, non per libellos, sed si commodum esset, & si ualde uacaret, admoniti (nunquam porrò, aut ualde raró uacat Romæ, aut commodum est audire recitantem) fœdißimis insuper tempestatibus per biduum conuenerunt. Cumq; modestia mea finem recitationi facere uoluisset, ut adijcerem tertium diem exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an studijs? studijs malo, quæ propè extincta refouentur. At cui materiæ hanc sedulitatem præstiterunt? Nempe quam in senatu quoque ubi perpeti necesse erat, grauari tamen uel puncto temporis solebamus, eandem nunc & qui recitare, & qui audire triduo uelint, inueniuntur: non quia eloquentius quàm prius, sed quia liberius, ideoq; etiam libentius, scribitur. Accedet ergo hoc quoque laudibus principis nostri, quòd res antea tam inuisa, quàm falsa: nunc ut uera, ita amabilis facta est. Sed ego cum studium audientium, tum iudicium mire probaui. Animaduerti enim seuerißima quæque uel maxime satisfacere. Memini quidem me non multis recitasse, quod omnibus scripsi, nihilominus tamen tanquam sit ea-

*dem omnium futura sententia, hac seueritate aurium lætor. Ac sicut olim theatra male musicos canere docuerunt, ita nunc in spem adducor, posse fieri, ut eadem theatra bene canere musicos doceant. Omnes enim qui placendi causa scribunt, qualia placere uiderint, scribent. At mihi quidem confido in hoc genere materiæ * latioris styli constare rationē, cùm ea potius, quæ preßius & adstrictius, quàm illa quæ hilarius, & quasi exultantius scripsi, poßint uideri accersita, & inducta. Non ideo tamen segnius precor, ut quandoq; ueniat dies, utinamq; iam uenerit, quo austeris illis, seuerisq; dulcia hæc, blandaq; * uel iusta possesione decedant.* Habes *acta mea tridui, quibus cognitis uolui tantum te uoluptatis absentem, & studiorum nomine, & meo capere, quantum præsens percipere potuisses.* Vale.

*lætioris

*ut

C. PL. CALVISIO RVFO SVO S.

A*Dsumo te in consilium rei familiaris, ut soleo.* Prædia *agris meis uicina, atque etiam inserta uenalia sunt: in his me multa solicitant, aliqua nec minora deterrent. Solicitat primùm ipsa pulchritudo iungendi: deinde, quod non minus utile, quàm uoluptuosum, posse utraque eadem opera, eodem uiatico inuisere, sub eodem procuratore, ac penè iisdem actoribus habere: unam uillam colere, & ornare, alteram tantum tueri. Inest huic computationi sumptus supellectilis, sumptus atriensium, topiariorum, fabrorum, atque etiam uenatorij instrumenti, quæ plurimum refert, unum in locum conferas, an in diuersa dispergas. Contrà uereor ne sit incautum rem tam magnam iisdem tempestatibus, iisdem casibus subdere. Tutius uidetur incerta fortunæ possessionum uarietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis sōli, cœli'que mutatio, ipsa'que illa peregrinatio intersita. Iam quod deliberationis*

nis nostræ caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi: constant campis, niueis, syluis, quæ materiam, & ex ea reditum, sicut modicum, ita statum præstant. Sed hæc felicitas terræ imbecillis cultoribus fatigatur. Nam possessor prior sæpius uendidit pignora, & dum reliqua colonorum minuit ad tempus, uires in posterum exhausit, quarum defectione rursus reliqua creuerunt. Sunt ergo instruendi * *eò plures, quòd frugi mancipijs colitur, nam nec ipse usquam uinctos habeo, nec ibi quisquam superest. Vt scias quanti uideantur posse emi, sestertio tricies: non quia non aliquando quinquagies fuerint: uerum ex hac penuria colonorum, & communi temporis iniquitate, ut reditus agrorum, sic etiam pretium retro abijt. Quæris an hoc ipsum tricies facile colligere poßimus? Sum quidem prope totus in prædijs, aliquid tamen fœnore, nec molestum erit mutuari, accipiam à socru, cuius arca non secus ac mea utor. Proinde hoc te non moueat, si cætera non refragantur, quæ uelim quàm diligentißime examines. Nam cum omnibus in rebus, tum in disponendis facultatibus plurimum tibi & usus & prouidentiæ superest. Vale.*

* *complures frugi mancipes:nam*

C. PLI. MESIO MAXIMO SVO S. 20

MEministi'ne te sæpe legisse, quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quantumq; ipsi latori uel gloriæ, uel reprehensionis attulerit? At nunc in senatu sine ulla dissensione hoc idem ut optimum placuit. Omnes comitiorum die* tabulas postulauerunt. Excesseramus sanè manifestis illis, apertisq; suffragijs licentiam concionũ. Non tempus loquendi, non tacendi modestia, non denique sedendi dignitas custodiebatur. Magni undiq;, dissoniq; clamores.*

**tabellas*

Procurrebant omnes cum ſuis candidatis, multa agmina in medio, multiq; circuli, & indecora confuſio: adeò deſciueramus à conſuetudine parentum, apud quos omnia diſpoſita, moderata, tranquilla, maieſtatem loci, pudoremq; retinebant. Superſunt ſenes, ex quibus audire ſoleo, hunc ordinem comitiorum, Citato nomine Candidati, ſilentium ſummum. Dicebat ipſe pro ſe, *uitam ſuam explicabat, teſtes & laudatores dabat, uel eum ſub quo militauerat, uel eum cui quæſtor fuerat, uel utrunque ſi poterat. Addebat quoſdam ex ſuffragatoribus: illi grauiter & paucis loquebantur.* Plus *hoc quàm preces proderat.* Nonnunquam Candidatus, *aut natalcis competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat. Audiebat ſenatus grauitate cenſoria, ita ſæpius digni, quàm gratioſi præualebant.* Quæ *nunc immodico fauore corrupta, ad tacita ſuffragia, quaſi ad remedium decurrerunt, quod interim plenè remedium fuit: erat enim nouum, & ſubitum. Sed uereor, ne procedente tempore ex ipſo remedio uitia naſcantur. Eſt enim periculum, ne tacitis ſuffragijs impudentia irrepat.* Nam *quoto cuique eadem honeſtatis cura ſecretò, quæ palàm?* Multi *famam, conſcientiam pauci uerentur. Sed nimis citò de futuris, interim beneficio tabellarum habebimus magiſtratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in recuperatorijs iudicijs, ſic nos in his comitijs quaſi repente apprehenſi ſynceri iudices fuimus.* Hæc *tibi ſcripſi, primum ut aliquid noui ſciberem: deinde, ut nonnunquam de* Republi. *loquerer, cuius materiæ nobis quantò rarior quàm ueteribus occaſio, tantò minus omittenda eſt.* Et *hercule quouſque illa uulgaria?* Eho *quid agis? ecquid commode uales? Habeant noſtræ quoque literæ aliquid non humile, nec ſordidum, nec priuatis rebus incluſum: ſunt quidem cuncta ſub unius arbitrio,*

qui

qui pro utilitate communi solus omnium curas, laboresq; suscepit. Quidam tamen salubri quodam temperamento ad nos quoque uelut riui ex illo benignißimo fonte decurrunt, quos & haurire ipsi, & absentibus amicis quasi ministrare epistolis poßumus. Vale.

C. PL. CORNELIO PRISCO SVO S. 21.

AVdio Valerium Martialem deceßisse, & moleste fero. Erat homo ingeniosus, acutus, acer, & qui plurimum in scribendo & salis haberet, & fellis, nec candoris minus. Prosecutus eram uiatico secedentem, dederam hoc amicitiæ, dederam etiam uersiculis, quos de me composuit. Fuit moris antiqui, eos qui uel singulorum laudes, uel urbium scripserant, aut honoribus, aut pecunia ornare: nostris uerò temporibus, ut alia speciosa & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam postquàm desijmus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quæris qui sint uersiculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipsum uolumen, nisi quosdam tenerem. Tu si placuerint hi, cæteros in libro requires. Alloquitur Musam, mandat ut domum meam in Exquilijs quærat, adeat reuerenter: Martialis laus.

Sed ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria ianuam uideto.
Totos dat tetricæ dies Mineruæ,
Dum centum studet auribus uirorum,
Hoc, quod secula, posteriq; poßint
Arpinis quoq; comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas,
Hæc hora est tua cùm furit Lyæus,
Cùm regnat rosa, cùm madent capilli,
Tunc me uel rigidi legant Catones.

Merito'ne eum, qui hæc de me scripsit, & tunc dimisi amicißimè

amicißimè, & nunc ut amicißimum defunctum esse doleo? Dedit enim mihi quantum * *maximè potuit, daturus amplius; si potuisset. Tametsi quid homini potest dari maius, quàm gloria, laus, & æternitas? At non erunt æterna quæ scripsit.* Non erunt *fortasse, ille tamen scripsit, tanquam essent futura.* Vale.

*maximum

TERTII LIBRI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER IIII.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO S.

VPIS *Post longum tempus neptem tuam, meq; unà uidere: gratum est utriq; nostrum quod cupis, mutuò mehercule.* Nam *inuicem nos incredibili quodam desiderio uestri tenemur, quod non ultrà differemus.* Atque *adeò, iam sarcinulas alligamus festinaturi, quantum itineris ratio permiserit.* Erit *una, sed breuis mora, deflectemus in Thuscos, non ut agros, remq; familiarem oculis subijciamus: id enim postponi potest: sed ut fungamur necessario officio.* Oppidum *est prædijs nostris uicinum, nomen* Tifernium, Tiberinum, *quod me penè adhuc puerum patronum cooptauit, tanto maiore studio, quanto minore iudicio aduentus meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet.* In *hoc ego, ut referrem gratiam, nam uinci in amore turpißimū est, templum pecunia mea extruxi, cuius dedicationem, cum sit paratum, differre*

ferre longius,irreligiosum est. Erimus ergo ibi dedicationis die,quem epulo celebrare constitui. Subsistemus fortasse & sequenti die,sed tanto magis uiam ipsam corripiemus,contingat modò te,filiamq; tuam forteis inuenire:nam hilareis certum est,si nos incolumeis receperitis. Vale.

C. PLINIVS CLEMENTI SVO S. 2.

REgulus filium amisit,hoc uno malo indignus, quod nescio an malum putet. Erat puer acris ingenij, sed ambigui,qui tamen posset recta sectari, si patrem non referret. Hunc Regulus emãcipauit,ut hæres matris existeret.Mancipatum(ita uulgò ex moribus hominis loquebantur) fœda, & insolita parentibus indulgentiæ simulatione captabat. Incredibile est, sed Regulum cogita. Amissum tamen luget insane.Habebat puer manulos multos, & *uinctos & solutos:habebat canes maiores minoresq;:habebat luscinias,psitacos,merulas, omneis Regulus circa rogum trucidauit:nec dolor erat ille, sed ostentatio doloris. Conuenitur ad eum mira celebritate.Cuncti detestantur,oderunt:& quasi probent,quasi diligant,cursant,frequentant. Vtq; breuiter quod sentio enunciem, in Regulo demerendo, Regulum imitantur. Tenet se trans Tiberim in hortis, in quibus latißimum solum porticibus immensis, ripam statuis suis occupauit, ut est in summa auaritia sumptuosus,in summa infamia gloriosus.Vexat ergo ciuitatem in saluberrimo tempore,& quod uexat solatium putat.Dicit se uelle ducere uxorem,hoc quoque,sicut alia peruerse. Audies breui nuptias lugentis, nuptias senis,quorum alterum immaturum, alterũ serum est. Vnde hoc augurer quæris?non quia adfirmat ipse,quo mendacius nihil est:sed quia certum est Regulum esse facturum, quicquid fieri non oportet. Vale.

*iunctos

C.Plin.

C. PLINIUS HADRIANO SVO S. 3.

QVòd semel atq; iterum consul fuisti, similis antiquis: quod proconsul Asiæ, qualis ante te, qualis post te uix unus aut alter: non sinit enim me uerecundia tua dicere, qualis nemo: quòd sanctitate, quòd autoritate, ætate quoque princeps ciuitatis, est quidem uenerabile & pulchrum, ego tamen te uel magis in remißionibus miror. Nam seueritatem istam pari iucunditate condire, summæq; grauitati tantum comitatis adiungere non minus difficile, quàm magnum est: id tu cùm incredibili quadam suauitate sermonum, tum uel præcipuè stylo assequeris. Nam & loquenti tibi illa Homerici senis mella profluere, & quæ scribis complere apes floribus,* & nectare uidentur. Ita certe sum refectus ipse, cùm Græca epigrammata tua, cùm iambos proximè legerem. Quantum ibi humanitatis, uenustatis? quàm dulcia illa? quàm amantia? quàm antiqua, quàm arguta, quàm recta? Callimachum me, uel Herodem, uel si quid his melius, tenere credebam. Quorum tamen neuter utrunque aut absoluit, aut attigit. Hominem'ne Romanum tam Græcè loqui? Non mediusfidius ipsas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? inuideo Græcis, quòd illorum lingua scribere maluisti: neque enim coniectura eget, quid sermone patrio exprimere poßis, cùm hoc insititio, & inducto, tam præclara opera perfeceris. Vale.

*innectere

C. PLIN. SOSSIO SVO S. 4.

CAluisium nepotem ualidißimè diligo, uirum industrium, rectum, disertum, quod apud me uel * potentißimum est. Idem C. Caluisium contubernalem meum, amicum tuum arcta propinquitate complectitur: est enim filius sororis. Hunc rogo semestri tribunatu splendidiorem

*aliàs: potißimum

rem & sibi, & auunculo suo facias. Obligabis me, obligabis Caluisium nostrum, obligabis ipsum non minus idoneum debitorem, quàm nos putas. Multa beneficia in multos contulisti: ausim contendere nullum te melius, æquè bene uix unum, aut alterum conlocasse. Vale.

C. PLINIVS SPARSO SVO S. 5

AEschinem aiunt petentibus Rhodijs legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summis utranq; clamoribus esse probatam. Quod tantorum uirorum contigisse scriptis non miror, cùm orationem meam proxime doctißimi homines hoc studio, hoc adsensu, hoc etiam labore per biduum audierint. Quamuis hanc intentionem eorum nulla hinc & inde collatio, nullum quasi certamen accenderet. Nam Rhodij cùm ipsis orationum uirtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur. Nostra oratio sine æmulationis gratia probabatur. An merito, scies cùm legeris librum, cuius amplitudo non sinit me longiore epistola præloqui. Oportet enim nos in hac certè, in qua possumus, breuis esse, quo sit excusatius, quòd librum ipsum, non tamen ultra causæ amplitudinem extendimus. Vale.

Esse probatã, uetus codex nõ habet.

C. PLIN. NASONI SVO S. 6

THusci grandine excußi, in regione transpadana summa abundantia, sed par uilitas nunciatur. Solum mihi Laurẽtinum meum in reditu, nihil quidem ibi poßideo, præter tectum & hortum, siccasq; arenas: solum tamen mihi in reditu: ibi enim plurimum scribo: nec agrum, quem non habeo, sed ipsum me studijs excolo. Ac iam possum tibi, ut alijs in locis horreum plenum, sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoque si certa & fructuosa prædia concupiscis, aliquid in hoc littore para. Vale.

C. PLIN. AVLO LEPIDO S. 7

SAepe tibi dico inesse uim Regulo: mirum est, quàm efficiat, in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget ut nemo. Placuit statuas * ei, & imagines quàm plurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum ære, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit. Ipse etiam nuper adhibito ingenti auditorio librum de uita pueri recitauit: tum eundem librum in exemplaria transcriptum mille per totam Italiam, prouinciasq; demisit. Scripsit publicè, ut à decurionibus eligeretur uocalißimus aliquis ex ipsis, qui legeret in populo: factum est. Hanc ille uim, seu quo alio nomine uocanda est intentio, quicquid uelis obtinendi, si ad potiora uertisset, quantum boni efficere potuisset? quanquàm minor uis bonis, quàm malis inest, ac sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat uerecundia, peruersa confirmat audacia. Exemplo est Regulus, imbecillum latus, os confusum, hæsitans lingua, tardißima inuentio, memoria nulla, nihil denique præter ingenium insanum, & tamen cò impudentia, ipsoq; illo furore peruenit, ut à plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirifice Catonis illud de Oratore in hunc è contrario uertit: Orator est uir malus, dicendi imperitus. Non mehercule Cato ipse tam bene uerum oratorem, quàm hic Regulum expreßit. Habes'ne, quo tali epistolæ parem gratiam referas? habes si rescripseris. Num aliquis in municipio uestro ex sodalibus meis? num etiam ipse tu hunc luctuosum Reguli librum, ut circulator in foro legeris: scilicet ut ait Demosthenes, ἐπάρας τὴν φωνὴν γεγηθὼς, καὶ λαρυγγίζων. Est enim tam ineptus, ut risum magis poßit exprimere, quàm gemitum. Credas non de puero scriptum,

*eius

Id est, Imperitia quidē audaciam, sed consideratio tarditatem adfert. Sententia Thucydidis, qua item Lucianus utitur ad Nigrinum scribens.

Elata uoce gauisus, ex faucibusq; obsceptis loquens. Verba ex oratiōe Demosthenis pro Ctesiphonte.

ptum, sed à puero. Vale.

C. PLINIVS ARIANO S.

GRatularis mihi, quòd acceperim auguratum: iure gratularis, primùm quòd grauißimi Principis iudicium in minoribus etiam rebus consequi pulchrum est: deinde, quòd sacerdotium ipsum cùm priscum & religiosum, tum hoc quoque sacrum planè, & insigne est, quòd non adimitur uiuenti. Nam cætera, quanquam dignitate propemodum paria, ut tribuuntur, sic auferuntur: in hoc fortunæ hactenus licet, ut dari poßit. Mihi uerò etiam illud gratulatione dignum uidetur, quòd succeßi Iulio Frontino principi uiro, qui me nominationis die per hos continuos annos inter sacerdotes nominabat, tanquam in locum suum cooptaret, quod nunc euentus ita comprobauit, ut non fortuitum uideretur. Te quidem, ut scribis, ob hoc maximè delectat auguratus meus, quòd M. Tullius augur fuit. Lætaris enim quòd honoribus eius insistam, quem æmulari in studijs cupio: sed utinam ut sacerdotium, idem & consulatum, multo etiam iunior, quàm ille sum consecutus: ita senex saltem ingenium eius aliqua ex parte assequi poßim. Sed nimirum, quæ sunt in manu hominum, & mihi, & multis contigerunt. Illud uerò, ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, quod dari non nisi à dijs potest. Vale.

C. PLIN. VRSO SVO S.

CAusam per hos dies dixit Iulius Bassus, * homo laboriosus, & aduersis suis clarus. Accusatus est sub Vespasiano à priuatis duobus, ad senatum remissus, diu pependit, tandemq; absolutus, uindicatusq; est. Titum timuit, ut Domitiani amicus à Domitiano relegatus est, reuocatus à Nerua, sortitusque Bithyniam redit reus: accusatus non minus acriter, quàm fideliter defensus: sententias ha- *uir magnus

buit uarias, plureis tamen quasi mitioreis. Egit contra eum Pomponius Rufus, *uir paratus, & uehemens.* Rufo *successit* Theophanes, *unus ex legatis, princeps & fax accusationis, & origo. respondi ego, nam mihi* Bassus *iniunxerat, ut totius defensionis fundamenta iacerem, dicerem de ornamentis suis, quæ illi & ex generis claritate, & ex periculis ipsis magna erant: dicerem de conspiratione delatorum, quam in quæstu habebant: dicerem causas, quibus factiosissimum quenque, ut illum ipsum* Theophanem *offendisset: eundem me uoluerat occurrere crimini, quo maxime premebatur.* In *alijs enim quamuis auditu grauioribus, non absolutionem modò, uerumetiam laudem merebatur.* Hoc *illum aliàs onerabat, quòd homo simplex & incautus quædam à prouincialibus ut* * *amicis acceperat.* Nam *fuerat in prouincia eadem quæstor.* Hæc *accusatores furta, ac rapinas, ipse munera uocabat.* Sed *lex munera quoque accipi uetat.* Hic *ego quid agerem? quod iter defensionis ingrederer? negarem? uerebar, ne planè furtum uideretur, quod confiteri timerem.* Præterea *rem manifestam inficiari, augentis erat crimen, non diluentis, præsertim cùm reus ipse nihil integrum aduocatis reliquisset.* Multis *enim atque etiam principi dixerat sola se munuscula duntaxat natali suo, aut Saturnalibus accepisse, & plerisque misisse.* Veniam *ergo peterem? iugulassem ergo reum, quem ita deliquisse concederem, ut seruari nisi uenia non posset.* Tanquam *rectè factum tuerer? non illi profuissem, sed ipse impudens extitissem.* In *hac difficultate placuit medium* * *quiddam tenere.* Videor *tenuisse: actionem meam, ut prælia solet, nox diremit.* Egeram *horis tribus, & dimidia, supererat sesquihora.* Nam *cùm ex lege accusator sex horas, nouem reus accepisset: ita diuiserat tempora reus inter me & eum,*

*amicus

*quidem

eum qui dicturus post me erat, ut ego quinq; horis, ille reliquis uteretur: mihi successus actionis silentium, finemq́; suadebat. Temerarium est enim secundis non esse contentum. Ad hoc uerebar, ne me corporis uires iterato labore* deserent, quem difficilius est repetere, quàm iungere. Erat etiam periculum, ne reliqua actio mea, & frigus ut deposita, & tædium ut resumpta pateretur. Vt enim faces ignem adsidua concußione custodiunt, dimissum ægerrimè reparant: sic & dicentis calor, & audientis intentio, continuatione seruatur, intercapedine, & quasi remißione languescit. Sed Bassus multis precibus, pene etiam lacrymis obsecrabat, implerem meum tempus: parui, utilitatemq́; eius prætuli meæ. Bene ceßit: inueni ita erectos animos senatus, ita recenteis, ut priore actione incitati magis, quàm satiati uiderentur. Succeßit mihi Lucius Albinus, tam aptè, ut orationes nostræ uarietatem duarum, contextum unius habuisse credantur. Respondit Herennius Pollio instanter, & grauiter: deinde Theophanes rursus. Fecit enim hoc quoque, ut cætera impudentißimè, quòd post duos & consulareis, & disertos, tempus sibi, & quidem laxius uindicauit. Dixit in noctem, atque etiam inlatis lucernis. Postero die egerunt pro Basso Titius Homullus & Fronto mirificè: quartum diem probationes occupauerunt. Censuit Bæbius Macer consul designatus lege repetundarum Bassum teneri, Cepio Hispo salua dignitate iudices dandos: uterque rectè. Qui fieri potest, inquis, cùm tam diuersa censuerint? quia scilicet & Macro legem intuenti, consentaneum fuit damnare eum, qui contra legem munera acceperat: & Cepio cùm putaret licere senatui, sicut licet, & mitigare leges, & intendere, non sine ratione ueniam dedit facto, uetito quidem, non tamen inusitato. Præualuit

*deficerent

*sententia Cepionis. Quinimo consurgenti ad censendum adclamatum est, quod solet residentibus. Ex quo potes æstimare, quanto consensu sit exceptum, cùm diceret, quod tam fauorabile fuit, cùm dicturus uideretur. Sunt tamen ut in senatu, ita in ciuitate in duas partes hominum iudicia diuisa. Nam quibus sententia Cepionis placuit, sententiam Macri ut duram rigidamq; reprehendunt: quibus Macri, illam alteram dissolutam, atque etiam incongruentem uocant. Negant enim congruens esse, retinere in senatu, cui iudices dederis. Fuit & tertia sententia: Valerius Paulinus adsensus Cepioni, hoc amplius censuit, referendum de Theophane, cùm * legationi renunciasset. Arguebatur enim multa in accusatione fecisse, quæ illa ipsa lege, qua Bassum accusauerat, tenerentur. Sed hanc sententiam consules, quanquam maximæ parti senatus mirè probabatur, non sunt prosecuti. Paulinus tamen & iustitiæ famam, & constantiæ tulit. Misso senatu, Bassus magna hominum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus est. Fecerat eum fauorabilem renouata discriminum uetus fama, notumq; periculis nomen, & in procero corpore mœsta, & squalida senectus. Habebis hanc interim epistolam ut πρόδρομον, expectabis orationem plenam, onustamq;, & expectabis diu: neque enim leuiter & cursim, ut de re tanta, retractanda est. Vale.*

*legationem

Id est, præcursorem.

C. PLIN. SABINO SVO S.

Scribis mihi Sabinam, quæ nos reliquit hæredes, Modestum seruum suum nusquam liberum esse iussisse: idem tamen sic adscripsisse legatum: Modesto, quem liberum esse iussi. Quæris quid sentiam? contuli cum prudentibus, conuenit inter omneis nec libertatem deberi, quia non sit data: nec legatum, quia seruo suo dederit. Sed mihi manifestus

nifestus error uidetur: ideoq; puto nobis quasi scripserit Sabina faciendum, quod ipsa scripsisse se credidit. Confido accessurum te sententiæ meæ, cùm religiosissime soleas custodire defunctorum uoluntatem, quam bonis hæredibus intellexisse pro iure est. Neq; enim minus apud nos honestas, quàm apud alios necessitas ualet.* Meretur ergo libertatem sinentibus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentissime cauerit. Cauit enim, quæ hæredes bene elegit. Vale. *Moretur ergo in libertate

C. PLINIVS CORNELIO MINVTIANO.

AVdisti'ne Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? Noudum te puto audisse. Est enim recens nuncius. Prætorius hic modò inter eloquentissimos causarum actores habebatur. Nunc eo decidit, ut exul de senatore, rhetor de oratore fieret. Itaque ipse in præfatione dixit dolenter, & grauiter: Quos tibi fortuna ludos facis? Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores. Cui sententiæ quantum bilis, tantum amaritudinis inest, ut mihi uidear ideo professus, ut hoc diceret. Idem cùm Græco pallio amictus intrasset (carent enim togæ iure, quibus aqua & igni interdictum est) postquam se composuit, circumspexitq; habitum suum: Latinè, inquit, declamaturus sum,* dicens tristia & miseranda.* Dignum tamen illum qui hæc ipsa studia incesti scelere macularit. Confessus est quidem incestum: sed incertum, utrum quia uerum erat, an quia grauiora metuebat, si negasset. Fremebat enim Domitianus, æstuabatq; ingenti inuidia destitutus. Nam cùm Corneliam Maximillam Vestalem defodere uiuam concupisset, ut qui illustrari seculum suum eiusmodi exemplo arbitraretur, pontificis maximi iure, *dices *Indignum

*ſeu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in regiam, ſed in Albanam uillam conuocauit: nec minore ſcelere, quàm quod ulciſci uidebatur, abſentem, inauditamq́; damnauit inceſti, cùm ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolum, uerumetiam occidiſſet. Nam uidua abortu perijt. Miſi ſtatim pontifices, qui defodiendam, necandam'que curarent. Illa nunc ad Veſtam, nunc ad cæteros deos manus tendens, multa, ſed hæc frequentiſsimè clamitabat: Me Cæſar inceſtam putat, qua ſacra faciente uicit, triumphauit. Blandiens hæc, an irridens ex fiducia ſui, an ex contemptu principis dixerit, dubium eſt. Dixit donec ad ſupplicium, neſcio an innocens, certè tanquam nocens ducta eſt. Quinetiam cùm in illud ſubterraneum cubiculum demitteretur, hæſiſſet'que deſcendenti ſtola, uertit ſe, ac recollegit. Cumq́; ei carnifex manum daret, auerſata eſt, & reſiluit, fœdumq́; * contactum quaſi planè à caſto puroq́; corpore nouiſsima ſanctitate reiecit, omnibusq́; numeris pudoris πολλὴν πρόνοιαν ἔσχεν εὐσχήμως πεσεῖν. Præterea Celer eques Romanus, cui Cornelia obijciebatur, cùm in comitio uirgis cæderetur, in hac uoce perſtiterat, Quid feci? nihil feci. Ardebat ergo Domitianus & crudelitatis, & iniquitatis infamia, arripit Licinianum, quòd in agris ſuis occultaſſet Corneliæ libertam. Ille ab ijs, quibus erat curæ, præmonetur, ſi comitium & uirgas pati nollet, ad confeßionem confugeret, quaſi ad ueniam: fecit, loquutus eſt pro abſente Herennius Senecio tale quiddam, quale eſt iſtud, κεῖται Πάτροκλος. Ait enim, ex aduocato nuncius factus ſum. Receßit Licinianus, gratum hoc Domitiano, adeò quidem, ut gaudio proderetur, diceretq́;, abſoluit nos Licinianus. Adiecit etiam, non eſſe uerecundiæ eius inſtandum: ipſi uerò permiſit, ſi qua poſ-*

ſet

* contagium

Id eſt, Multũ prouidus fuit in honeſte cadendo. Verba Homeri ex 22. Iliad.

Id eſt, iacet Patroclus.

set ex rebus suis raperet, antequam bona publicarentur, exiliumq; molle uelut præmium dedit. Ex quo tamen postea clementia diui Neruæ translatus est in Siciliam, ubi nunc profitetur, seq; de fortuna præfationibus uindicat. Vides quàm obsequenter paream tibi? qui non solùm res urbanas, uerumetiam peregrinas tam sedulò scribo, ut altius repetam: & sanè putabam te, quia tunc absuisti, nihil aliud de Liciniano audisse, quàm relegatum ob incestum. Summam enim rerum nunciat fama, non ordinem. Mereor, ut uicißim quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (solent enim notabilia quædam incidere) perscribas. Denique quicquid uoles, dummodo non minus longa epistola nuncies. Ego non paginas tantum, sed etiam uersus, syllabasq; numerabo. Vale.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S. 12

AMas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi sæpe commendas, amabis magis commendabisq;, si cognoueris recens eius factum. Cùm in prouinciam quæstor exisset, scribamq;, qui sorte obtigerat, ante legitimum salarij tempus amisisset, quod acceperat scribæ daturus, intellexit, & statuit subsidere apud se non oportere. Itaque reuersus, Cæsarem, deinde Cæsare autore, senatum consuluit, quid fieri de salario uellet. Parua quæstio, sed tamen quæstio. Hæredes scribæ sibi, præfecti ærario, populoq; uindicabant. Acta causa est. Dixit hæredum aduocatus, deinde populi, uterque percommodè. Cælius Strabo ærario censuit inferendum, Bæbius Macer hæredibus dandum, obtinuit Strabo. Tu lauda Marcellinum, ut ego statim feci: quamuis enim abunde sufficiat illi, quòd est à principe, & à senatu probatus, gaudebit, tamen testimonio tuo. Omneis enim qui gloria, fama'que ducuntur, mirum in

*modum adſenſio & laus, à minoribus etiam profecta, delectat. Te uerò Marcellinus ita ueretur, ut iudicio tuo plurimum tribuat. Accedit his, quòd ſi cognouerit factum ſuum *iſthuc uſq; penetraſſe, neceſſe eſt laudis ſuæ ſpatio & curſu, & peregrinatione lætetur. Etenim neſcio quo pacto uel magis homines iuuat gloria lata, quàm magna. Vale.*

*iſtò uſque

C. PLINIVS CORNELIO TACITO. 13

SAluum te in urbem ueniſſe gaudeo. Veniſti autem ſi quando aliâs, nunc maxime mihi deſideratus. Ipſe pauculis adhuc diebus in Tuſculano commorabor, ut opuſculum, quod eſt in manibus, abſoluam. Vereor enim ne ſi hanc intentionem iam in fine laxauero, ægre reſumam. Interim ne quid feſtinationi meæ pereat, quod ſum præſens petiturus, hæc quaſi* preceptoria epiſtola rogo: ſed prius accipe cauſas rogandi, deinde ipſum quod peto. Proximè cum in patria mea fui, uenit ad me ſalutandum municipis mei filius prætextatus: huic ego, Studes inquam: reſpondit, etiam. Vbi? Mediolani. Cur non hic? & pater eius (erat enim unà, atque etiam ipſe adduxerat puerum) quia nullos hic præceptores habemus. Quare nullos? nam uehementer intererat ueſtra, qui patres eſtis, & opportune complures patres audiebant, liberos ueſtros hic potiſſimum diſcere. Vbi enim aut iucundius morarentur, quàm in patria? aut pudicitius continerentur, quàm ſub oculis parentum? aut minore ſumptu, quàm domi? Quantulum eſt ergo collata pecunia conducere præceptores? quod'que nunc in habitationes, in uiatica, in ea, quæ peregre emuntur (omnia autem peregrè emuntur) impenditis, adijcere mercedibus: atq; adeò ego, qui nondum liberos habeo, paratus ſum pro repub. noſtra quaſi pro filia, uel parente tertiam partem

*præcurſoria

tem eius, quod conferre uobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, nisi timerem, ne hoc munus meum quandoque ambitu corrumperetur, ut accidere multis in locis uideo, in quibus præceptores publicè conducuntur. Huic uitio uno remedio occurri potest, si parentibus solis ius conducendi relinquatur, iisdemq; religio rectè iudicandi necessitate collationis addatur. Nam qui fortasse de alieno negligentes, certè de suo diligentes erunt: dabuntq; operam, ne eam pecuniam non nisi dignus accipiat, si accepturus & ab ipsis erit. Proinde consentite, conspirate, maioremq; animum ex meo sumite, qui cupio esse quàm plurimum, quod debeam conferre. Nihil honestius præstare liberis uestris, nihil gratius patriæ potestis. Educantur hic, qui hic nascuntur, statimq; ab infantia natale solum amare, frequentare consuescant. Atque utinam tam claros præceptores inducatis, ut à finitimis oppidis studia hinc petantur. Vtq; nunc liberi uestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum confluant. Hæc putaui altius, & quasi à fonte repetenda, quo magis scires, quàm gratum mihi foret, si susciperes quod iniungo. Iniungo autem, & pro rei magnitudine rogo, ut ex copia studiorum, quæ ad te ex admiratione ingenij tui conuenit, circunspicias præceptores, quos solicitare poßimus, sub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obstringam. Omnia enim libera parentibus seruo. Illi iudicent, illi eligant. Ego mihi curam tantum, & impendium uindico. Proinde si quis fuerit repertus, qui ingenio suo fidat, eat illuc, ea lege, ut hinc nihil aliud certum, quàm fiduciam suam ferat. Vale.

C. PLIN. PATERNO SVO S. 14

TV fortasse orationem, ut soles, & flagitas, & expectas: at ego quasi ex aliqua peregrina, delicatáq;

taq; merce lusus meos tibi prodo. Accipies cum hac epistola hendecasyllabos nostros, quibus nos in uehiculo, in balineo, inter cœnam oblectamus ociũ temporis. His iocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, irascimur, describimus aliquid modò presius, modò* altius, atque ipsa uarietate tentamus efficere, ut alia alijs, quædam fortasse omnibus placeant. Ex quibus tamen si nonnulla tibi paulò petulantiora uidebantur, erit eruditionis tuæ cogitare summos illos, & grauissimos uiros, qui talia scripserunt, non modò lasciuia rerum, sed ne uerbis quidem nudis abstinuisse: quæ nos refugimus, non quia seueriores: unde enim? sed quia timidiores sumus. Scimus alioqui huius opusculi illam esse uerissimam legem, quam Catullus expressit:

*elatius

Nam castum esse decet pium poëtam
Ipsum, uersiculos nihil necesse est,
Qui tunc deniq; habent salem, & leporem,
Si sunt molliculi, & parum pudici.

Ego quanti faciam iudicium tuum, uel ex hoc potes æstimare, quòd malui omnia à te pensitari, quàm electa laudari. Et sanè quæ sunt commodissima, desinunt uideri, cùm paria esse cœperunt. Præterea sapiens, subtilisq; lector debet non diuersis conferre diuersa, sed singula expendere: nec deterius id alio putare, quod est in suo genere perfectum. Sed quid ego plura? Nam longiore præfatione uel excusare, uel commendare ineptias ineptissimum est. Vnum illud prædicendum uidetur: cogitare me has nugas inscribere Hendecasyllabi, qui titulus sola metri lege * constringitur. Proinde siue epigrammata, siue edyllia, siue eclogas, siue (ut multi) poëmata, seu quid aliud uocare malueris, licebit uoces. Ego tantum Hendecasyllabos præsto. A simplicitate tua peto, quod de libello meo dicturus es alijs, mihi dicas.

*cõscribitur

Neque

Neque est difficile quod postulo. Nam si hoc opusculum nostrum aut potißimum esset, aut solum, fortasse posset durum uideri dicere. Quære quod agas, molle & humanum est, habes quod agas. Vale.

C. PLINIVS FVNDANO S. 15.

SI quid omnino, hoc certè iudicio facio, quòd Asinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius, & bonorum amantißimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum, scis quem uirum, arcta familiaritate complexus est. Proinde si utrunq; nostrũ probas, de Rufo quoque necesse est idem sentias, cùm sit ad connectendas amicitias uel tenacißimum uinculum morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoque functus est optimi ciuis officio, quòd fœcunditate uxoris largè frui uoluit eo seculo, quo plerisque etiam singulos filios orbitatis præmia grauеis faciunt, quibus ille despectis aui quoque nomen adsumpsit. Est enim auus, & quidem ex Saturio Firmo, quem diliges ut ego, si ut ego propius inspexeris. Hæc eò pertinent, ut scias quàm copiosam, quàm numerosam domum uno beneficio sis obligaturus, ad quod petendum, uoto primùm, deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi, ominamurq; in proximum annum consulatum. Ita nos uirtutes tuæ, ita iudicia Principis augurari uolunt. Concurrit autem, ut sit eodem anno quæstor maximus ex liberis Rufi Asinius Bassus, iuuenis: nescio an dicam, quod me pater & sentire, & dicere cupit, adolescentis uerecundia uetat, ipso patre melior. Difficile est, ut mihi de absente credas, quanquàm credere soles omnia. Tantum in illo industriæ, probitatis, eruditionis, ingenij, studij, memoriæ denique esse, quantum expertus inuenies. Vellem tam ferax seculum

bonis

bonis artibus haberemus, ut aliquos Basso præferre deberes. Tum ego te primus hortarer, monerémq́; circunferres oculos, ac diu pensitares, quem potißimum eligeres. Nunc uero, sed nihil uolo de amico meo adrogantius dicere, hoc solùm dico, dignum esse iuuenem, quem more maiorum in filij locum adsumas. Debent autem sapientes uiri, ut tu, taleis quasi à Republi. liberos accipere, qualeis à natura solemus optare. Decorus erit tibi consuli quæstor patre prætorio, propinquis consularibus, quibus iudicio ipsorum, quanquam adolescentulus adhuc, iam tamen inuicem ornamento est. Proinde indulge precibus meis, obsequere consilio, & ante omnia, si festinare uideor, ignosce: primùm, quia uotis suis amor plerũque præcurrit: deinde, quòd in ea ciuitate, in qua omnia quasi ab occupantibus aguntur, quæ legitimum tempus expectant, non matura, sed sera sunt. In summa, quòd rerum quas adsequi cupias, præsumptio ipsa iucunda est. Reuereatur iam te Bassus ut consulem: tu dilige illum ut quæstorem. Nos denique utriusque uestrum amantißimi, duplici lætitia perfruamur. Etenim cùm sic te, sic Baßum diligamus, ut & illum quiuscunque, & tuum quemcunque quæstorem in petendis honoribus omni opera, omni labore, gratia simus iuuaturi, perquàm iucundum nobis erit, si in eundem iuuenem studium nostrum, & amicitiæ meæ, & consulatus tui ratio contulerit. Si denique precibus meis tu potißimus adiutor accesseris, cuius senatus & suffragio libentißime indulgeat, & testimonio plurimum credat. Vale.

C. PLIN. VALERIO PAVLINO SVO S. 16.

GAude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine. Adhuc honor studijs durat, proximè cùm dicturus apud centumuiros essem, adeundi mihi locus, nisi à tribu

à tribunali, nisi per ipsos iudices non fuit, tanta stipatione cætera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adolescens, scißis tunicis, ut in frequentia solet, sola uelatus toga, perstitit, & quidem horis septem. Nam tandiu dixi, magno cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec desidiæ nostræ prætendamus alienam. Sunt qui audiant, sunt qui legant, nos modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus. Vale.

C. PLINIVS GALLO SVO S. 17

ET *admones, & rogas, ut suscipiam absentis Corelliæ causam contra C.* * *Cæcilium consulem designatum.* *Cælium
Quòd admones, gratias ago: quòd rogas, queror: admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut faciam, quod mihi non facere turpißimum est. An ego tueri Corellij filiam dubitem? Est mihi quidem cum isto, contra quem me aduocas, non planè familiaritas, sed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, atque hic ipse, cui destinatus est honor. Cuius nobis hòc maior agenda reuerentia est, quòd iam illo functi sumus. Naturale est enim, ut ea, quæ quis adeptus est, ipsa quàm amplißima æstimari uelit. Sed mihi cogitanti adfuturum me Corellij filiæ, omnia ista frigida & inania uidentur. Obuersatur oculis ille uir, quo neminem ætas nostra grauiorem, sanctiorem, subtiliorem denique tulit: quem ego cum ex admiratione diligere cœpissem, quod euenire contrà solet, magis admiratus sum, postquàm penitus inspexi (inspexi enim penitus) nihil à me ille secretum, non ioculare, non serium, non triste, non lætum. Adolescentulus eram, & iam mihi ab illo honor, atq; etiam (audebo dicere) reuerentia ut æquali habebatur. Ille meus in petendis honoribus suffragator, & testis: ille in inchoandis deductor & comes: ille in gerendis consiliator & rector: ille denique

in

*in omnibus officijs nostris, quanquam & imbecillus, & senior, quasi iuuenis & ualidus conspiciebatur. Quantum ille famæ meæ domi, quantum in publico, quantum etiam apud Principem adstruxit? Nam cùm forte de bonis iuuenibus apud Neruam imperatorem sermo incidisset, & pleriq; me laudibus ferrent, paulisper se intra silentium tenuit, quod illi plurimum autoritatis addebat, deinde grauitate, quam noras: necesse est, inquit, parcius laudem Secundum, quia nihil nisi ex consilio meo facit. Qua uoce tribuit mihi, quantum petere uoto immodicum erat, nihil me facere nõ sapientissime, cùm omnia ex consilio sapientissimi uiri facerem. Quin etiam moriens, filiæ suæ, ut ipsa solet prædicare, multos quidem amicos, inquit, tibi in longiore uita paraui, præcipuos tamen Secundum & Cornutum. Quod dum recordor, intellego mihi laborandum, ne qua parte uidear hanc de me fiduciam prouidentissimi uiri * destituisse. Quare ego uerò Corelliæ adero promptissimè, nec subire offensas recusabo: quanquàm non solùm ueniam me, uerumetiam laudem apud istum ipsum, à quo, ut ais, noua lis fortasse ut fœminæ intenditur, arbitror consecuturum, si hæc eadem in actione latius scilicet & uberius, quàm epistolarum angustiæ sinunt, contigerit mihi uel in excusationem, uel etiam in commendationem meam dicere. Vale.*

*fefellisse

C. PLINIVS ANTONIO SVO S. 18.

QVemadmodum magis approbare tibi possum, quantopere mirer Epigrammata tua Græca, quàm quòd quædam æmulari Latinè, & exprimere tentaui? In deterius tamen accidit hoc, primùm imbecillitate ingenij mei, deinde inopia, ac potius (ut Lucretius ait) hac egestate patrij sermonis. Quòd si hæc quæ sunt Latina, & mea,

mea, habere tibi aliquid uenustatis uidebuntur: quantum putas inesse eis gratiæ, quæ mihi & à te, & Græcè proferuntur? Vale.

C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S. 19

CVm sis pietatis exemplum, fratremq; optimũ, & amantißimum tui pari charitate dilexeris, filiam'que eius ut tuam diligas: nec tantum amitæ eius, uerumetiã patris amißi affectum repræsentes, non dubito maximo tibi gaudio fore, cùm cognoueris dignam patre, dignam te, dignam auo euadere. Summum est acumen, summa frugalitas, amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium literarum, quod ex mei charitate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiã. Qua illa solicitudine, cùm uideor acturus? quanto cum egi gaudio afficitur? Disponit, qui nuncient sibi, quẽ ad sensum, quos clamores excitarim, quem euentum iudicij tulerim. Eadem si quando recito, in proximum discreta uelo sedet, laudesq; nostras auidißimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat, formatq; cithara, non artifice aliquo docente, sed amore, qui magister est optimus. His ex causis in spem certißimam adducor, perpetuam nobis, maioremq; in dies futuram esse concordiam. Non enim ætatem meam, aut corpus, quæ paulatim occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis præceptis institutam, quæ nihil in contubernio tuo uiderit, nisi sanctum, honestumq;. Quæ deniq; amare me ex tua prædicatione consueuit. Nam cum matrem meam parentis loco uenerere, meq; à puero statim formare, laudare, talemq;, qualis nunc uxori meæ uideor, ominari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego, quòd illam mihi: illa, quòd me sibi dederis, quasi inuicem delegeris. Vale.

C. PLIN. NONIO MAXIMO S. 20

QVid senserim de singulis libris tuis, notum tibi, ut quenque perlegeram, feci. Accipe nunc quid de uniuersis generaliter iudicem. Est opus pulchrum, ualidum, acre, sublime, uarium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam, & cum magna tua laude diffusum. In quo tu ingenij simul, dolorisq; uelis latißime uectus es, & horum utrunq; inuicem adiumento fuit. Nam dolori sublimitatem, & magnificentiam ingenium: ingenio uim, & amaritudinem dolor addidit. Vale.

C. PLIN. VELIO CEREALI SVO S. 21

TRistem & acerbum casum Heluidiarum sororum, utraque à partu, utraq; filiam enixa deceßit. Afficior dolore, nec tamen supra modum doleo, ita mihi luctuosum uidetur, quòd puellas honestißimas in flore primo fœcunditas abstulit. Angor infantium sorte, quæ sunt parentibus statim & dum nascuntur, orbatæ. Angor optimorum maritorum, angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque perseuerantißime diligo, ut actione mea, librisq; testatum est. Cui nunc unus ex tribus liberis superest, domumq; pluribus adminiculis paulo antè fundatam desolatus fulcit, ac sustinet. Magno tamen fomento dolor meus acquiescet, si hunc saltem fortem & incolumem, paremq; illi patri, illi auo fortuna seruauerit. Cuius ego pro salute, pro moribus hoc sum magis anxius, quòd unicus factus est. Nosti in amore mollitiem animi mei, nosti metus. Quo minus te mirari oportebit, quòd plurimum timeam, de quo plurimum spero. Vale.

C. PLIN. SEMPRONIO RVFO. 22

INterfui Principis optimi cognitioni in consilium adsumptus. Gymnicus agon apud Viennenseis ex cuiusdam testa

testamento celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, uir egregius, nobisq; amicus in duumuiratu tollendum, abolendumq; curauit.* Negabatur ex autoritate publica fecisse. Egit ipse causam non minus feliciter, quàm diserte. Commendabat actionem, quòd tanquam homo Romanus, & bonus ciuis in negocio suo mature, & grauiter loquebatur. Cùm sententiæ rogarentur, dixit Iunius Mauricus (quo uiro nihil firmius, nihil uerius) non esse restituendum Viennensibus agona: adiecit, uellem etiam Romæ tolli* posse. Constanter, inquis, & fortiter. Quid ni? Sed hoc Maurico nouum non est. Idem apud Neruam Imperatorem non minus fortiter. Cœnabat Nerua cum paucis. Veiento proximus, atque etiam in sinu recumbebat. Dixi omnia, cum hominem nominaui. Incidit sermo de Catulo Messalino, qui luminibus orbatus, ingenio sæuo mala cæcitatis addiderat. Non uerebatur, non erubescebat, non miserebatur. Sæpius à Domitiano non secus ac tela, quæ & ipsa cæca & improuida feruntur, in optimum quenque contorquebatur. De huius nequitia, sanguinarijsq; sententijs in commune omnes super cœnam loquebantur. Tum ipse imperator: Quid putamus passurum fuisse, si uiueret, & Mauricus nobiscum cœnaret? Longius abij, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viennensium infecerat, ut noster hic omnium. Nam Viennensium uitia intra ipsos residunt, nostra late uagātur. Vtq; in corporibus, sic in imperio grauissimus est morbus, qui à capite diffunditur. Vale.

*Negauit
*posset

C. PLINIVS POMPONIO BASSO SVO S. 23

MAgnam cepi uoluptatem, cum ex omnibus amicis cognoui te, ut sapientia tua dignum est, & disponere ocium, & ferre, habitare amœnissime, & nunc

terra, nunc mari corpus agitare: multum disputare, multum audire, multum lectitare, cumq; plurimum scias, quotidie tamen aliquid addiscere. Ita senescere oportet uirum, qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexerit, totumq; se reipub. quandiu decebat, obtulerit. Nam & prima uitæ tempora, & media patriæ, extrema nobis impertire debemus, ut ipsæ leges monent, quæ maiorem annis L X. *otio reddunt. Quando mihi licebit? quando per ætatem honestum erit imitari istud pulcherrimæ quietis exemplum? quando secessus mei non desidiæ nomen, sed tranquillitatis accipient?* Vale.

C. PLIN. FABIO VALENTI S. 24.

PRoxime cùm apud centumuiros in quadruplici iudicio dixissem, subijt recordatio, egisse me iuuenem æque in quadruplici. Processit animus, ut solet, longius: cœpi reputare, quos in hoc iudicio, quos in illo socios laboris habuissem. Solus eram, qui in utroque dixissem: tantas conuersiones aut fragilitas mortalitatis, aut fortunæ mobilitas facit. Quidam ex ijs, qui tunc egerant decesserunt, exulant alij, huic ætas, & ualetudo silentium suasit: hic sponte beatissimo ocio fruitur, alius exercitum regit, illum ciuilibus officijs Principis amicitia exemit. Circa nosipsos quàm multa mutata sunt: studijs processimus, studijs periclitati sumus, rursusq; processimus. Profuerunt nobis bonorum amicitiæ, bonorum obfuerunt, iterumq; prosunt. Si computes annos, exiguum tempus: si uices rerum, æuum putes. Quod potest esse documento, nihil desperare, nulli rei fidere, cum uideamus tot uarietates tam uolubili orbe circumagi. Mihi autem familiare est, omneis cogitationes meas tecum communicare, ijsdemq; te uel præceptis, uel exemplis monere, quibus ipse me moneo, quæ ratio huius episto-

le fuit. Vale.

C. PLIN. MESIO MAXIMO. 25.

SCripſeram tibi uerendum eſſe, ne * extractis ſuffragijs uitium aliquod exiſteret: factum eſt proximis comitijs in quibuſdam tabellis multa iocularia, atque etiam fœda dictu: in una uero pro candidatorum nominibus ſuffragatorum nomina inuenta ſunt. Excanduit ſenatus, magnoq; clamore ei qui ſcripſiſſet iratum Principem eſt comprecatus: Ille tamen feſellit, & latuit, fortaſſe etiam inter indignanteis fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re ſerio tempore, tam ſcurriliter ludat? Qui denique omnino in ſenatu dicax, & urbanus, & bellus eſt? Tantum licentiæ prauis ingenuijs adijcit illa fiducia. Quis enim ſciet? popoſcit tabellas, ſtylum accepit, demiſit caput, neminem ueretur, ſe contemnit. Inde iſta ludibria, ſcena & pulpito digna. Quò te uertas? quæ remedia conquiras? ubique uitia remedijs fortiora, ἀλλὰ ταῦτα τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἄλλῳ μελήσει. Cui multum quotidie uigiliarum, multum laboris adijcit hæc noſtra iners, ſed tamen effrænata petulantia. Vale.

*ex tacitis

Id eſt, Sed hæc alij curæ fuerint, ex ijs qui ſupra nos ſunt.

C. PLIN. NEPOTI SVO S. 20.

PEtis ut libellos meos, quos ſtudioſiſſime comparaſti, recognoſcendos, emendandosq; curem: faciam. Quid enim ſuſcipere libentius debeo, te præſertim exigente? Nam cum uir grauiſſimus, doctiſſimus, diſertiſſimus, ſuper hæc occupatiſſimus, maximæ prouinciæ præfuturus tanti putes ſcripta noſtra circunferre tecum, quantopere mihi prouidendum eſt, ne te hæc pars ſarcinarum, tanquam ſuperuacua offendat? Adnitar ergo primum, ut comites iſtos quàm commodiſſimos habeas: deinde, ut reuerſus inuenias, quos iſtis addere uelis. Neq; enim mediocriter me ad noua ope-

ra tu lector hortaris. Vale.

C. PLINIVS FALCONI SVO S. 27

TErtius dies est, quod audiui recitantem Sentium Augurinum cum summa mea uoluptate, imò etiam admiratione, poëmatia appellat, multa tenuiter, multa sublimiter, multa uenustè, multa tenerè, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis puto nihil generis eiusdē absolutius scriptum, nisi forte me fallit aut amor eius, aut quòd meipsum laudibus euexit. Nam lemma sibi sumpsit, quod ego interdum uersibus ludo. Atque adeò iudicij mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secundus uersus occurrerit: nam cæteros teneo, & iam explicaui.

Canto carmina uersibus minutis
His olim quibus & meus Catullus,
Et Caluus, ueteresq;. Sed quid ad me?
Vnus Plinius est mihi priores:
Mauult uersiculos foro relicto,
Et quærit quod amet, putatq; amare
Ille Plinius ille. Quid Catones?
**Nunc quisquis sapias, amare noli.*

**I nunc qui sap.*

Vides quàm acuta omnia, quàm apta, quàm expressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto, quem tibi, ut primum publicauerit, exhibebo. Interim ama iuuenem, & temporibus nostris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Viuit cum Spurinna, uiuit cum Antonino, quorum alteri adfinis, utrique contubernalis est. Poßis ex hoc facere coniecturam, quàm sit emendatus adolescens, qui à grauißimis senibus sic amatur. Est enim illud uerißimum: γιγνώσκων ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Vale.

Id est, Intelligens talem esse quencunq;, quales ij sunt, quorum consuetudine delectatur. Hemistichion, & carmen integrum.

C. PL

C. PLIN. IVLIO SEVERO S. 26

HErennius Seuerus uir doctißimus, magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelij Nepotis, & Titi* Caßij: petitq; si sunt istic, ut esse credibile est, excribendas, pingendasq; delegem. Quam curam tibi potißimum iniungo: primum, quia desiderijs meis amicißime obsequeris: deinde, quia tibi studiorum summa reuerentia, summus amor studiosorum: postremo, quòd patriam tuam, omneisq; qui nomen eius auxerunt, ut patriam ipsam uereraris, & diligis. Peto autem, ut pictorem quàm diligentißimum assumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex uero, tum longe difficilima est imitationis imitatio. A' qua rogo, ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare. Vale. *Attici

C. PLIN. ROMANO SVO S. 29

EIa tu cum proximè res agentur, quoquo modo ad iudicandum ueni. Nihil est, quod in dextram aurem fiducia mei dormias, nō impune cessatur. Ecce Licinius Nepos prætor, acer & fortis uir mulctam dixit etiam senatori. Egit ille in senatu causam suam, egit autem sic, ut deprecaretur: remissa est mulcta, sed timuit, sed rogauit, sed opus uenia fuit. Dices, non omnes prætores tam seueri. Falleris: nam uel instituere, uel reducere eiusmodi exemplū, non nisi seueri, institutum, reductum'ue exercere etiam leuißimi possunt. Vale.

C. PLINIVS LICINIO SVRAE. 30

ATtuli ex patria pro munusculo quæstionem, altißima ista eruditione dignißimam. Fons oritur in monte, per saxa decurrit, excipitur cœnatiuncula manu facta. Ibi paululum retentus, in Larium lacum decidit. Huius mira natura. Ter in die statis auctibus, ac diminutionibus

crescit, decrescitq;. Cernitur id palàm, & cum summa uoluptate deprehenditur. Iuxtà recumbis & uesceris. Atq; etiam ex ipso fonte (nam est frigidißimus) potas. Interim ille certis dimensisq; momentis uel subtrahitur, uel adsurgit. Anulum, seu quid aliud ponis in sicco, alluitur sensim, ac nouißime operitur, detegitur rursus, paulatimq; deseritur. Si diutius obserues, utrunq; iterum, ac tertiò uideas. Spiritus'ne aliquis occultior os fontis, & fauces modò laxat, modò includit, prout illatus incurrit, aut deceßit expulsus? Quod in ampullis, cæterisq; generis eiusdem uidemus accidere, quibus non hians, nec statim patens exitus. Nam illa quoq;, quanquam prona & uergentia, per quasdam obluctantis animæ moras crebris quasi singultibus sistunt, quod effundunt. An quæ Oceano natura, fonti quoq;? quaq; ille ratione aut impellitur, & resorbetur, hac modicus hic humor uicibus alternis supprimitur, uel egeritur? An ut flumina, quæ in mare deferuntur, aduersantibus uentis, obuioq; æstu retorquentur: ita est aliquid, quod huius fontis excursum per momenta repercutiat? An latentibus uenis certa mensura, quæ dum colligit quod exhauserat, minor riuus est, & pigrior: cum collegit, agilior, maiorq; profertur? An nescio quod libramentum abditum, & cæcum, quod cum exinanitum est, suscitat & elicit fontem: cum impletur, moratur, & strangulat? Scrutare tu causas, potes enim, quæ tantum miraculum efficiunt. Mihi abunde est, si satis expreßi, quod efficitur.

Vale.

LIBRI QVARTI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER V.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

EGATVM *mihi obuenit modicum, ſed ampliſsimo gratius. Cur ampliſsimo gratius? Pomponia Gratilla exhæredato filio Aſſudio Curiano, hæredem reliquerat me. Dederat cohæredes Sertoriũ Seuerum prætorium uirum, alioſ'que equites Romanos ſplendidos. Curianus orabat, ut ſibi donarem portionem meam, ſeq; præiudicio iuuarem: eandem tacita conuentione ſaluam mihi pollicebatur. Reſpondebam, non conuenire moribus meis, aliud palam, aliud agere ſecretò. Præterea non eſſe ſatis honeſtum donare & locupleti, & orbo. In ſumma non profuturum ei, ſi donaſſem: profuturum, ſi ceſsiſſem. Eſſe autem me paratum cedere, ſi inique exhæredatũ mihi liqueret. Ad hoc ille, rogo cognoſcas. Cunctatus paulum, faciam inquam. Neq; enim uideo, cur ipſe me minorẽ putem, quàm tibi uideor. Sed iam nunc memento, non defuturam mihi conſtantiam, ſi ita fides duxerit ſecundum matrem tuam pronunciandi. Vt uoles ait: uoles enim quod æquiſsimum. Adhibui in conſilium duos, quos tunc ciuitas noſtra ſpectatiſsimos habuit, Corellium, & Frontinum: His circundatus, in cubiculo meo ſedi. Dixit Curianus, quæ pro ſe putabat. Reſpondi paucis ego: neq; enim aderat alius, qui defunctæ pudorem tueretur. Deinde ſeceſsi, & ex cõſilij ſententia, uidetur inquam Curiane mater tua iuſtas habuiſſe cauſas iraſcendi tibi. Poſthæc ille*

*taq; merce lusus meos tibi prodo. Accipies cum hac epistola hendecasyllabos nostros, quibus nos in uehiculo, in balineo, inter cœnam oblectamus ociũ temporis. His iocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, irascimur, describimus aliquid modò pressius, modò *altius, atque ipsa uarietate tentamus efficere, ut alia alijs, quædam fortasse omnibus placeant. Ex quibus tamen si nonnulla tibi paulò petulantiora uidebantur, erit eruditionis tuæ cogitare summos illos, & grauissimos uiros, qui talia scripserunt, non modò lasciuia rerum, sed ne uerbis quidem nudis abstinuisse: quæ nos refugimus, non quia seueriores: unde enim? sed quia timidiores sumus. Scimus alioqui huius opusculi illam esse uerissimam legem, quam Catullus expressit:*

*elatius

Nam castum esse decet pium poëtam
Ipsum, uersiculos nihil necesse est,
Qui tunc deniq; habent salem, & leporem,
Si sunt molliculi, & parum pudici.

Ego quanti faciam iudicium tuum, uel ex hoc potes æstimare, quòd malui omnia à te pensitari, quàm electa laudari. Et sanè quæ sunt commodissima, desinunt uideri, cùm paria esse cœperunt. Præterea sapiens, subtilisq; lector debet non diuersis conferre diuersa, sed singula expendere: nec deterius id alio putare, quod est in suo genere perfectum. Sed quid ego plura? Nam longiore præfatione uel excusare, uel commendare ineptias ineptissimum est. Vnum illud prædicendum uidetur: cogitare me has nugas inscribere Hendecasyllabi, *qui titulus sola metri lege * constringitur. Proinde siue epigrammata, siue edyllia, siue eclogas, siue (ut multi) poëmata, seu quid aliud uocare malueris, licebit uoces. Ego tantum* Hendecasyllabos *præsto. A simplicitate tua peto, quod de libello meo dicturus es alijs, mihi dicas.*

*cõscribitur

Neque

Neque est difficile quod postulo. Nam si hoc opusculum nostrum aut potissimum esset, aut solum, fortasse posset durum uideri dicere. Quære quod agas, molle & humanum est, habes quod agas. Vale.

C. PLINIVS FVNDANO S. 15.

SI quid omnino, hoc certè iudicio facio, quòd Asinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius, & bonorum amantissimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum, scis quem uirum, arcta familiaritate complexus est. Proinde si utrunq; nostrũ probas, de Rufo quoque necesse est idem sentias, cùm sit ad connectendas amicitias uel tenacissimum uinculum morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoque functus est optimi ciuis officio, quòd fœcunditate uxoris largè frui uoluit eo seculo, quo plerique etiam singulos filios orbitatis præmia graueis faciunt, quibus ille despectis aui quoque nomen adsumpsit. Est enim auus, & quidem ex Saturio Firmo, quem diliges ut ego, si ut ego propius inspexeris. Hæc eò pertinent, ut scias quàm copiosam, quàm numerosam domum uno beneficio sis obligaturus, ad quod petendum, uoto primùm, deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi, ominamurq; in proximum annum consulatum. Ita nos uirtutes tuæ, ita iudicia Principis augurari uolunt. Concurrit autem, ut sit eodem anno quæstor maximus ex liberis Rufi Asinius Bassus, iuuenis: nescio an dicam, quod me pater & sentire, & dicere cupit, adolescentis uerecundia uetat, ipso patre melior. Difficile est, ut mihi de absente credas, quanquàm credere soles omnia. Tantum in illo industriæ, probitatis, eruditionis, ingenij, studij, memoriæ denique esse, quantum expertus inuenies. Vellem tam ferax seculum

bonis

bonis artibus haberemus, ut aliquos Basso præferre deberes. Tum ego te primus hortarer, moneremq́; circumferres oculos, ac diu pensitares, quem potißimum eligeres. Nunc *uero, sed nihil uolo de amico meo adrogantius dicere, hoc solùm dico, dignum esse iuuenem, quem more maiorum in filij locum adsumas. Debent autem sapientes uiri, ut tu, taleis quasi à Republi. liberos accipere, qualeis à natura solemus optare. Decorus erit tibi consuli quæstor patre prætorio, propinquis consularibus, quibus iudicio ipsorum, quanquam adolescentulus adhuc, iam tamen inuicem ornamento est. Proinde indulge precibus meis, obsequere consilio, & ante omnia, si festinare uideor, ignosce: primùm, quia uotis suis amor plerũque præcurrit: deinde, quòd in ea ciuitate, in qua omnia quasi ab occupantibus aguntur, quæ legitimum tempus expectant, non matura, sed sera sunt. In summa, quòd rerum quas adsequi cupias, præsumptio ipsa iucunda est. Reuereatur iam te Bassus ut consulem: tu dilige illum ut quæstorem. Nos denique utriusque uestrum amantißimi, duplici lætitia perfruamur. Etenim cùm sic te, sic Baßum diligamus, ut & illum quiuscunque, & tuum quemcunque quæstorem in petendis honoribus omni opera, omni labore, gratia simus iuuaturi, perquàm iucundum nobis erit, si in eundem iuuenem studium nostrum, & amicitiæ meæ, & consulatus tui ratio contulerit. Si denique precibus meis tu potißimus adiutor accesseris, cuius senatus & suffragio libentißime indulgeat, & testimonio plurimum credat.* Vale.

C. PLIN. VALERIO PAVLINO SVO S. 16.

GAude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine. Adhuc honor studijs durat, proximè cùm dicturus apud centumuiros essem, adeundi mihi locus, nisi à tribu

à tribunali, nisi per ipsos iudices non fuit, tanta stipatione cætera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adolescens, scißis tunicis, ut in frequentia solet, sola uelatus toga, perstitit, & quidem horis septem. Nam tandiu dixi, magno cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec desidiæ nostræ prætendamus alienam. Sunt qui audiant, sunt qui legant, nos modo dignum aliquid auribus, dignum chartis elaboremus. Vale.

C. PLINIVS GALLO SVO S. 17

ET *admones, & rogas, ut suscipiam absentis Corelliæ causam contra C.* * *Cæcilium consulem designatum.* *Cælium
Quòd admones, gratias ago: quòd rogas, queror: admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut faciam, quod mihi non facere turpißimum est. An ego tueri Corellij filiam dubitem? Est mihi quidem cum isto, contra quem me aduocas, non planè familiaritas, sed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, atque hic ipse, cui destinatus est honor. Cuius nobis hòc maior agenda reuerentia est, quòd iam illo functi sumus. Naturale est enim, ut ea, quæ quis adeptus est, ipsa quàm amplißima æstimari uelit. Sed mihi cogitanti adfuturum me Corellij filiæ, omnia ista frigida & inania uidentur. Obuersatur oculis ille uir, quo neminem ætas nostra grauiorem, sanctiorem, subtiliorem denique tulit: quem ego cum ex admiratione diligere cœpissem, quod euenire contrà solet, magis admiratus sum, postquàm penitus inspexi (inspexi enim penitus) nihil à me ille secretum, non ioculare, non serium, non triste, non lætum. Adolescentulus eram, & iam mihi ab illo honor, atq; etiam (audebo dicere) reuerentia ut æquali habebatur. Ille meus in petendis honoribus suffragator, & testis: ille in inchoandis deductor & comes: ille in gerendis consiliator & rector: ille denique

in

in omnibus officijs nostris, quanquam & imbecillus, & senior, quasi iuuenis & ualidus conspiciebatur. Quantum ille famæ meæ domi, quantum in publico, quantum etiam apud Principem *adstruxit? Nam cùm forte de bonis iuuenibus apud Neruam imperatorem sermo incidisset, & pleriq; me laudibus ferrent, paulisper se intra silentium tenuit, quod illi plurimum autoritatis addebat, deinde grauitate, quam noras: necesse est, inquit, parcius laudem Secundum, quia nihil nisi ex consilio meo facit. Qua uoce tribuit mihi, quantum petere uoto immodicum erat, nihil me facere nõ sapientißime, cùm omnia ex consilio sapientißimi uiri facerem. Quinetiam moriens, filiæ suæ, ut ipsa solet prædicare, multos quidem amicos, inquit, tibi in longiore uita paraui, præcipuos tamen Secundum & Cornutum. Quod dum recordor, intellego mihi laborandum, ne qua parte uidear hanc de me fiduciam prouidentißimi uiri * destituisse. Quare ego uerò* Corelliæ *adero promptißimè, nec subire offensas recusabo: quanquàm non solùm ueniam me, uerumetiam laudem apud istum ipsum, à quo, ut ais, noua lis fortasse ut fœminæ intenditur, arbitror consecuturum, si hæc eadem in actione latius scilicet & uberius, quàm epistolarum angustiæ sinunt, contigerit mihi uel in excusationem, uel etiam in commendationem meam dicere.* Vale.

*fefellisse

C. PLINIVS ANTONIO SVO S. 18.

Q Vemadmodum magis approbare tibi possum, quantopere mirer* Epigrammata *tua* Græca*, quàm quòd quædam æmulari* Latinè*, & exprimere tentaui? In deterius tamen accidit hoc, primùm imbecillitate ingenij mei, deinde inopia, ac potius (ut Lucretius ait) hac egestate patrij sermonis. Quòd si hæc quæ sunt* Latina*, & mea,*

mea, habere tibi aliquid uenustatis uidebuntur: quantum putas inesse eis gratiæ, quæ mihi & à te, & Græcè proferuntur? Vale.

C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S. 19

CVm sis pietatis exemplum, fratremq; optimũ, & amantissimum tui pari charitate dilexeris, filiam'que eius ut tuam diligas: nec tantum amitæ eius, uerumetiã patris amissi affectum repræsentes, non dubito maximo tibi gaudio fore, cùm cognoueris dignam patre, dignam te, dignam auo euadere. Summum est acumen, summa frugalitas, amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium literarum, quod ex mei charitate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiã. Qua illa solicitudine, cùm uideor acturus? quanto cum egi gaudio afficitur? Disponit, qui nuncient sibi, quẽ ad sensum, quos clamores excitarim, quem euentum iudicij tulerim. Eadem si quando recito, in proximum discreta uelo sedet, laudesq; nostras auidißimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat, formatq; cithara, non artifice aliquo docente, sed amore, qui magister est optimus. His ex causis in spem certißimam adducor, perpetuam nobis, maioremq; in dies futuram esse concordiam. Non enim ætatem meam, aut corpus, quæ paulatim occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis præceptis institutam, quæ nihil in contubernio tuo uiderit, nisi sanctum, honestumq;. Quæ deniq; amare me ex tua prædicatione consueuit. Nam cum matrem meam parentis loco uenerere, meq; à puero statim formare, laudare, talemq;, qualis nunc uxori meæ uideor, ominari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego, quòd illam mihi: illa, quòd me sibi dederis, quasi inuicem delegeris. Vale.

C. PLIN. NONIO MAXIMO S. 20

QVid senserim de singulis libris tuis, notum tibi, ut quenque perlegeram, feci. Accipe nunc quid de uniuersis generaliter iudicem. Est opus pulchrum, ualidum, acre, sublime, uarium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam, & cum magna tua laude diffusum. In quo tu ingenij simul, dolorisq; uelis latißime uectus es, & horum utrunq; inuicem adiumento fuit. Nam dolori sublimitatem, & magnificentiam ingenium: ingenio uim, & amaritudinem dolor addidit. Vale.

C. PLIN. VELIO CEREALI SVO S. 21

TRistem & acerbum casum Heluidiarum sororum, utraque à partu, utraq; filiam enixa deceßit. Afficior dolore, nec tamen supra modum doleo, ita mihi luctuosum uidetur, quòd puellas honestißimas in flore primo foecunditas abstulit. Angor infantium sorte, quæ sunt parentibus statim & dum nascuntur, orbatæ. Angor optimorum maritorum, angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque perseuerantißime diligo, ut actione mea, librisq; testatum est. Cui nunc unus ex tribus liberis superest, domumq; pluribus adminiculis paulo antè fundatam desolatus fulcit, ac sustinet. Magno tamen fomento dolor meus acquiescet, si hunc saltem fortem & incolumem, paremq; illi patri, illi auo fortuna seruauerit. Cuius ego pro salute, pro moribus hoc sum magis anxius, quòd unicus factus est. Nosti in amore mollitiem animi mei, nosti metus. Quo minus te mirari oportebit, quòd plurimum timeam, de quo plurimum spero. Vale.

C. PLIN. SEMPRONIO RVFO. 22

INterfui Principis optimi cognitioni in consilium adsumptus. Gymnicus agon apud Viennenseis ex cuiusdam testa

*testamento celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, uir egregius, nobisq; amicus in duumuiratu tollendum, abolendumq; curauit.** Negabatur ex autoritate publica fecisse. *Negauit Egit ipse causam non minus feliciter, quàm diserte. Commendabat actionem, quòd tanquam homo Romanus, & bonus ciuis in negocio suo mature, & grauiter loquebatur. Cùm sententiæ rogarentur, dixit Iunius Mauricus (quo uiro nihil firmius, nihil uerius) non esse restituendum Viennensibus agona: adiecit, uellem etiam Romæ tolli*posse. Constanter, inquis, & fortiter. Quid ni? Sed hoc Maurico nouum non est. Idem apud Neruam Imperatorem non minus fortiter. Cœnabat Nerua cum paucis. Veiento proximus, atque etiam in sinu recumbebat. Dixi omnia, cum hominem nominaui. Incidit sermo de Catulo Messalino, qui luminibus orbatus, ingenio sæuo mala cæcitatis addiderat. Non uerebatur, non erubescebat, non miserebatur. Sæpius à Domitiano non secus ac tela, quæ & ipsa cæca & improuida feruntur, in optimum quenque contorquebatur. De huius nequitia, sanguinarijsq; sententijs in commune omnes super cœnam loquebantur. Tum ipse imperator: Quid putamus passurum fuisse, si uiueret, & Mauricus nobiscum cœnaret? Longius abij, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viennensium infecerat, ut noster hic omnium. Nam Viennensium uitia intra ipsos residunt, nostra late uagãtur. Vtq; in corporibus, sic in imperio grauißimus est morbus, qui à capite diffunditur. Vale.* *posset

C. PLINIVS POMPONIO BASSO SVO S. 23

MAgnam cepi uoluptatem, cum ex omnibus amicis cognoui te, ut sapientia tua dignum est, & disponere ocium, & ferre, habitare amœnißime, & nunc

terra, nunc mari corpus agitare: multum disputare, multum audire, multum lectitare, cumq; plurimum scias, quotidie tamen aliquid addiscere. Ita senescere oportet uirum, qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexerit, totumq; se reipub. quandiu decebat, obtulerit. Nam & prima uitæ tempora, & media patriæ, extrema nobis impertire debemus, ut ipsæ leges monent, quæ maiorem annis L X. *otio reddunt. Quando mihi licebit? quando per ætatem honestum erit imitari istud pulcherrimæ quietis exemplum? quando secessus mei non desidiæ nomen, sed tranquillitatis accipient? Vale.*

C. PLIN. FABIO VALENTI S. 24.

PRoxime cùm *apud centumuiros in quadruplici iudicio dixissem, subijt recordatio, egisse me iuuenem æque in quadruplici. Processit animus, ut solet, longius: cœpi reputare, quos in hoc iudicio, quos in illo socios laboris habuissem. Solus eram, qui in utroque dixissem: tantas conuersiones aut fragilitas mortalitatis, aut fortunæ mobilitas facit. Quidam ex ijs, qui tunc egerant decesserunt, exulant alij, huic ætas, & ualetudo silentium suasit: hic sponte beatissimo ocio fruitur, alius exercitum regit, illum ciuilibus officijs* Principis *amicitia exemit. Circa nosipsos quàm multa mutata sunt: studijs processimus, studijs periclitati sumus, rursusq; processimus. Profuerunt nobis bonorum amicitiæ, bonorum obfuerunt, iterumq; prosunt. Si computes annos, exiguum tempus: si uices rerum, æuum putes. Quod potest esse documento, nihil desperare, nulli rei fidere, cum uideamus tot uarietates tam uolubili orbe circumagi. Mihi autem familiare est, omneis cogitationes meas tecum communicare, iisdemq; te uel præceptis, uel exemplis monere, quibus ipse me moneo, quæ ratio huius episto-*

le fuit. Vale.

C. PLIN. MESIO MAXIMO. 25.

SCripſeram tibi uerendum eſſe, ne * extractis ſuffragijs uitium aliquod exiſteret: factum eſt proximis comitijs in quibuſdam tabellis multa iocularia, atque etiam fœda dictu: in una uero pro candidatorum nominibus ſuffragatorum nomina inuenta ſunt. Excanduit ſenatus, magnoq́; clamore ei qui ſcripſiſſet iratum Principem eſt comprecatus: Ille tamen fefellit, & latuit, fortaſſe etiam inter indignanteis fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re ſerio tempore, tam ſcurriliter ludat? Qui denique omnino in ſenatu dicax, & urbanus, & bellus eſt? Tantum licentiæ prauis ingenuijs adijcit illa fiducia. Quis enim ſciet? popoſcit tabellas, ſtylum accepit, demiſit caput, neminem ueretur, ſe contemnit. Inde iſta ludibria, ſcena & pulpito digna. Quò te uertas? quæ remedia conquiras? ubique uitia remedijs fortiora, ἀλλὰ ταῦτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀλλῳ μελήσει. Cui multum quotidie uigiliarum, multum laboris adijcit hæc noſtra iners, ſed tamen effrænata petulantia. Vale.

*ex tacitis

Id eſt, Sed hæc alij curæ fuerint, ex ijs qui ſupra nos ſunt.

C. PLIN. NEPOTI SVO S. 20.

PEtis ut libellos meos, quos ſtudioſiſsime comparaſti, recognoſcendos, emendandosq́; curem: faciam. Quid enim ſuſcipere libentius debeo, te præſertim exigente? Nam cum uir grauiſsimus, doctiſsimus, diſertiſsimus, ſuper hæc occupatiſsimus, maximæ prouinciæ præfuturus tanti putes ſcripta noſtra circunferre tecum, quantopere mihi prouidendum eſt, ne te hæc pars ſarcinarum, tanquam ſuperuacua offendat? Adnitar ergo primum, ut comites iſtos quàm commodiſsimos habeas: deinde, ut reuerſus inuenias, quos iſtis addere uelis. Neq; enim mediocriter me ad noua ope-

ra tu lector hortaris. Vale.

C. PLINIVS FALCONI SVO S. 27

TErtius dies est, quod audiui recitantem Sentium Augurinum cum summa mea uoluptate, imò etiam admiratione, poëmatia appellat, multa tenuiter, multa sublimiter, multa uenustè, multa tenerè, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis puto nihil generis eiusdē absolutius scriptum, nisi forte me fallit aut amor eius, aut quòd meipsum laudibus euexit. Nam lemma sibi sumpsit, quod ego interdum uersibus ludo. Atque adeò iudicij mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secundus uersus occurrerit: nam cæteros teneo, & iam explicaui.

Canto carmina uersibus minutis
His olim quibus & meus Catullus,
Et Caluus, ueteresq;. Sed quid ad me?
Vnus Plinius est mihi priores:
Mauult uersiculos foro relicto,
Et quærit quod amet, putatq; amare
Ille Plinius ille. Quid Catones?
*Nunc quisquis sapias, amare noli.

*I nunc qui sap.

Vides quàm acuta omnia, quàm apta, quàm expressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto, quem tibi, ut primum publicauerit, exhibebo. Interim ama iuuenem, & temporibus nostris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Viuit cum Spurinna, uiuit cum Antonino, quorum alteri adfinis, utrique contubernalis est. Poßis ex hoc facere coniecturam, quàm sit emendatus adolescens, qui à grauißimis senibus sic amatur. Est enim illud uerißimum: γιγνώσκων ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷς περ ἥδεται ξυνών. Vale.

Id est, Intelligens talem esse quencunq;, quales ij sunt, quorum consuetudine delectatur. Hemistichion, & carmen integrum.

C. PL

C. PLIN. IVLIO SEVERO S. 28

HErennius Seuerus uir doctißimus, magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelij Nepotis, & Titi * Caßij: petitq; si sunt istic, ut esse credibile est, excribendas, pingendasq; delegem. Quam curam tibi potißimum iniungo: primum, quia desiderijs meis amicißime obsequeris: deinde, quia tibi studiorum summa reuerentia, summus amor studiosorum: postremo, quòd patriam tuam, omneisq; qui nomen eius auxerunt, ut patriam ipsam uenereris, & diligis. Peto autem, ut pictorem quàm diligentißimum assumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex uero, tum longe difficilima est imitationis imitatio. À qua rogo, ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare. Vale.

*Attici

C. PLIN. ROMANO SVO S. 29

EIa tu cum proximè res agentur, quoquo modo ad iudicandum ueni. Nihil est, quod in dextram aurem fiducia mei dormias, nō impune cessatur. Ecce Licinius Nepos prætor, acer & fortis uir mulctam dixit etiam senatori. Egit ille in senatu causam suam, egit autem sic, ut deprecaretur: remissa est mulcta, sed timuit, sed rogauit, sed opus uenia fuit. Dices, non omnes prætores tam seueri. Falleris: nam uel instituere, uel reducere eiusmodi exemplū, non nisi seueri, institutum, reductum'ue exercere etiam leuißimi possunt. Vale.

C. PLINIVS LICINIO SVRAE. 30

ATtuli ex patria pro munusculo quæstionem, altißima ista eruditione dignißimam. Fons oritur in monte, per saxa decurrit, excipitur cœnatiuncula manu facta. Ibi paululum retentus, in Larium lacum decidit. Huius mira natura. Ter in die statis auctibus, ac diminutionibus

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER V.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

EGATVM *mihi obuenit modicum, ſed ampliſsimo gratius. Cur ampliſsimo gratius? Pomponia Gratilla exhæredato filio Aſſudio Curiano, hæredem reliquerat me. Dederat cohæredes Sertoriū Seuerum prætorium uirum, alios'que equites Romanos ſplendidos. Curianus orabat, ut ſibi donarem portionem meam, ſeq; præiudicio iuuarem: eandem tacita conuentione ſaluam mihi pollicebatur. Reſpondebam, non conuenire moribus meis, aliud palam, aliud agere ſecretò. Præterea non eſſe ſatis honeſtum donare & locupleti, & orbo. In ſumma non profuturum ei, ſi donaſſem: profuturum, ſi ceſsiſſem. Eſſe autem me paratum cedere, ſi inique exhæredatū mihi liqueret. Ad hoc ille, rogo cognoſcas. Cunctatus paulum, faciam inquam. Neq; enim uideo, cur ipſe me minorē putem, quàm tibi uideor. Sed iam nunc memento, non defuturam mihi conſtantiam, ſi ita fides duxerit ſecundum matrem tuam pronunciandi. Vt uoles ait: uoles enim quod æquiſsimum. Adhibui in conſilium duos, quos tunc ciuitas noſtra ſpectatiſsimos habuit, Corellium, & Frontinum: His circundatus, in cubiculo meo ſedi. Dixit Curianus, quæ pro ſe putabat. Reſpondi paucis ego: neq; enim aderat alius, qui defunctæ pudorem tueretur. Deinde ſeceſsi, & ex cōſilij ſententia, uidetur inquam Curiane mater tua iuſtas habuiſſe cauſas iraſcendi tibi. Poſthæc ille*

 cum

*cum cæteris subscripsit centumuirale iudicium, mecum non subscripsit. Appetebat iudicij dies. Cohæredes mei componere, & transigere cupiebant, non diffidentia causæ, sed metu temporum. Verebantur, quod uidebant multis accidisse, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent. Et erant quidam in illis, quibus obijci & Gratillæ amicitia, & Rustici posset. Rogant me, ut cum Curiano loquar. Conuenimus in ædem Concordiæ: Ibi ego, si mater inquam te ex parte quarta scripsisset hæredem, num queri posses? Quid si hæredem quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset, ut non amplius apud te, quàm quarta remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si exhæredatus à matre, quartam partem ab hæredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. Scis te non subscripsisse mecum, & iam biennium transisse, omniaq; me usucepisse. Sed ut te cohæredes mei tractabiliorem experiantur, utq; tibi nihil abstulerit reuerentia mei, offero pro mea parte tantundem. Tuli fructum non conscientiæ modò, uerumetiam famæ. Ille ergo Curianus legatũ mihi reliquit, & factum meum (nisi forte blandior mihi) antiquorum * notabili honore signauit. Hæc tibi scripsi, quia de omnibus quæ me uel delectant, uel angunt, non aliter tecum, quàm mecum loqui soleo. Deinde, quòd durum existimabã, te amantißimum mei fraudare uoluptate, quam ipse capiebam. Neque enim sum tam sapiens, ut nihil mea intersit, an ijs, quæ honestè fecisse me credo, testificatio quædam, & quasi præmium accedat. Vale.*

*notabilium

C. PLIN. FLACCO SVO S.

*plurimos *ullis

*Accepi * pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere nec * urbis copijs ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempestatibus possum. Recipies ergo epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem*

dem solertiam Diomedis in permutando munere imitantis. Sed, quae facilitas tua, hoc magis dabis ueniam, quòd se non mereri fatentur. Vale.

C. PLIN. ARISTONI SVO S.

CVm plurima officia tua mihi grata & iucunda sunt, tum uel maximè quòd me celandum non putasti, fuisse apud te de uersiculis meis multum, copiosumq; sermonem, eumq; diuersitate iudiciorum longius processisse: extitisse etiam quosdam, qui scripta quidem ipsa non improbarent, me tamen amice, simpliciterq; reprehenderent, quòd haec scriberem recitaremq;. Quibus ego, ut augeam meam culpam, ita respondeo: Facio nonnunquam uersiculos seueros parum, facio comoedias, & audio, & specto mimos, & lyricos lego, & Satyricos intelligo: aliquando praeterea rideo, iocor, ludo, utque omnia innoxiae remißionis genera breuiter amplectar, homo sum. Nec uerò molestè fero hanc esse de moribus meis existimationem. Vt qui nesciunt talia doctißimos, grauißimos, sanctißimos homines scriptitasse, me scribere mirentur. Ab illis autem, quibus notum est, quos quantosq; autores sequar, facilè impetrari posse confido, ut errare me, sed cum illis sinant, quorũ non seria modò, uerũ etiam lusus exprimere laudabile est. An ego uerear (neminem uiuentium, ne quam in speciem adulationis incidam, nominabo) Sed ego uerear, ne me nõ satis deceat, quod decuit M. Tullium, C. Caluum, Asinium Pollionem, M. Messalam, Q. Hortensiũ, M. Brutum, L. Syllam, Q. Catulum, Q. Scaeuolam, Ser. Sulpitiũ, Varronem, Torquatũ, imò Torquatos, C. Memmium, Lentulum, Getulicũ, Anneũ Senecã, Luceiũ, & proximè Verginium Rufum, & si non sufficiunt exempla priuata, diuum Iulium, diuum Augustum, diuum Neruam, Tib. Caesarem: Neronem enim transeo, quamuis sciam

non

non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis, sed honesta manere, quæ sæpius à bonis fiunt, inter quos uel præcipuè numerandus est P. Vergilius, Cornelius *Nepos, & prius* Ennius, Acciusq́. Non quidem *hi senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus.* Recito *tamen, quod illi an fecerint, nescio etiam: sed illi iudicio suo poterant esse contenti: mihi modestior constantia est, quàm ut satis absolutum putem, quòd à me probetur. Itaque has recitandi causas sequor: primum quòd ipse qui recitat, aliquanto acrius scriptis suis auditorum reuerentia intendit: deinde quòd de quibus dubitat, quasi ex consilij sententia statuit. Multa etiam à multis admonetur: & si non admoneatur, quid quisq; sentiat perspicit ex uultu, oculis, nutu, manuum motu, murmure, silentio: quæ satis apertis notis iudicium ab humanitate discernunt. Atque adeò, si cui fortè eorum qui interfuerunt, curæ fuerit eadem illa legere, intelleget me quædam aut commutasse, aut præterijsse, fortasse etiam ex suo iudicio, quamuis ipse nihil dixerit mihi. Atque hæc ita disputo, quasi populum in auditorium, non in cubiculum amicos aduocarim: quos plures habere gloriosum multis, reprehensioni nemini fuit.* Vale.

C. PLINIVS VALERIANO S.

R*Es parua, sed initium non paruum. Vir prætorius solers, à senatu petijt, ut sibi instituere in agris suis nundinas permitteretur. Contradixerunt Veicetinorum legati, adfuit* Tuscilius Nominatus: *dilata causa est.* Alio *senatu Veicetini sine aduocato intrauerunt, dixerunt se deceptos, lapsi ne uerbo, an quia ita sentiebant. Interrogati à* Nepote *prætore, quem docuissent? responderunt, quem prius. Interrogati, an tunc gratis adfuisset? responderunt, Sex millibus nummûm. An rursus aliquid dedissent? dixerunt,*

runt, mille denarios. Nepos postulauit, ut Nominatus induceretur. Hactenus illo die. Sed quantum auguror, longius res procedet. Nam pleraque tacita tantum, ex minimo commota latißimè serpunt. Erexi aureis tuas, quandiu nunc oportet? Scio quàm blande roges, ut reliqua cognoscas, si tamen non antè ob hæc ipsa ueneris Romam, spectatorq; malueris esse quàm lector. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 5.

Nuntiatum mihi est, C. Fannium decesßisse: qui nuntius graui me dolore confudit: primum, quòd amaui hominem elegantem, & disertum: deinde quòd iudicio eius uti solebam. Erat enim natura acutus, usu exercitatus, * ueritate promptißimus. Angit me super ista, casus ipsius. Decesßit ueteri testamento, omisit quos maximè diligebat: prosecutus est quibus offensior erat. Sed hoc utcunque tolerabile, grauius illud, quòd pulcherrimum opus imperfectum reliquit. Quamuis enim agendis causis distringeretur, scribebat tamen exitus occisorum, aut relegatorum à Nerone, & iam treis libros absoluerat subtileis, & diligenteis, & Latinos, atque inter sermonem historiamq; medios. Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto frequentius hi lectitabantur. Mihi autem uidetur acerba semper, & immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui uoluptatibus dediti, quasi in diem uiuũt, uiuendi causas quotidie finiunt: qui uerò posteros cogitant, & memoriam sui operibus extendũt, his nulla mors non repentina est, ut quæ semper inchoatum aliquid abrumpat. Caius quidem Fannius quod accidit, multo antè præsensit. Visus est sibi per nocturnam quietem iacere in lectulo suo compositus in habitum studentis, habere ante se scrinium, ita solebat. Mox imaginatus est uenisse Neronem, in thoro resedisse, prompsisse

*uarietate

psisse primum librum, quem de sceleribus eius ediderat, eumq; ad extremum reuoluisse: idem in secundo, ac tertio fecisse, tunc abisse. Expauit, *& sic interpretatus est, tanquam idem sibi futurus esset scribendi finis, qui fuisset illi legendi: & fuit idem.* Quod *me recordantem miseratio subit, quantum uigiliarum, quãtum laboris exhauserit frustra, occursant animo mea mortalitas, mea scripta.* Nec *dubito te quoque eadem cogitatione terreri pro istis, quæ inter manus habes.* Proinde *dum suppetit uita enitamur, ut mors quàm paucißima, quæ abolere poßit, inueniat.* Vale.

C. PLIN. APOLLINARI SVO S. 6

*qui cùm A *Maui curam & solicitudinem tuam,* * *quòd cum audisses me æstate Thuscos meos petiturum, ne facerem suasisti, dum putas insalubreis. Est sanè grauis & pestilens ora Thuscorum, quæ per littus extenditur. Sed hi procul à mari recesserunt, quinetiam Appennino saluberrimo montium subiacent. Atque adeò ut omnem pro me metum ponas, accipe temperiem cœli, regionis situm, uillæ amœnitatem, quæ & tibi auditu, & mihi relatu iucunda erunt. Cœlum est hyeme frigidum, & gelidum, myrtos, oleas, quæq; alia æstiuo tempore lætantur, aspernatur* *uiridißimã *ac respuit. Laurum tamen patitur, atque etiam* * *nitidißimam profert interdum, sed non sæpius, quàm sub urbe nostra necat. Aestatis mira clementia, semper aër spiritu aliquo mouetur, frequentius tamen auras, quàm uentos ha-* *multos uid. *bet. Hinc senes* * *multi. Videas auos, proauosq; iam iuuenum. Audias fabulas ueteres, sermonesq; maiorum. Cumq; ueneris illò, putes alio te seculo notum. Regionis forma pulcherrima. Imaginare amphitheatrum aliquod immensum, & quale sola rerum natura poßit effingere. Lata, & diffusa planicies montibus cingitur. Montes summa sui parte*

parte procera nemora, & antiqua habent. Frequens ibi & uaria uenatio. Inde cæduæ syluæ cum ipso monte descendunt. Has inter pingues terreniq; colles (neque enim facile usquam saxum, etiam si quæratur, occurrit) planißimis campis fertilitate non cedunt, opimamq; messem serius tantum, sed non minus percoquunt. Sub his per latus omne uineæ porriguntur, unamq; faciem longe lateq; contexunt. Quarum à fine, imoq; quasi margine arbusta nascuntur: prata inde, campiq́ue. Campi, quos non nisi ingentes boues, & fortißima aratra perfringunt: tantis glebis tenacißimum solum, cùm primùm prosecatur, assurgit, ut * nouo demum sulco perdometur. Prata florida, & * gemmea, trifolium, aliasq; herbas teneras semper & molleis, & quasi nouas alunt. Cuncta enim perennibus riuis nutriuntur. Ibi aquæ plurimum, palus nulla: quia deuexa terra quicquid liquoris accepit, nec absorbuit, effundit in Tyberim. Medios ille agros secat, nauium patiens, omnesq; fruges deuehit in urbem, hyeme duntaxat, & uere. Aestate summittitur, immensiq; fluminis nomen arenti alueo deserit, autumno resumit. Magnam capies uoluptatem, si hunc regionis situm è monte prospexeris. Neq; enim terras tibi sed formam aliquã ad eximiam pulchritudinem pictam uideberis cernere, ea uarietate, ea descriptione, quocunque inciderint oculi, reficiuntur. Villa in colle imo sita prospicit quasi è summo, ita leuiter, & sensim cliuo fallente consurgit, ut cum ascendere te non putes, sentias ascendisse. A` tergo Appenninum, sed longius habet. Accipit ab hoc auras quamlibet sereno & placido die, non tamen acreis & immodicas, sed spatio ipso lassas, & infractas. Magna sui parte meridiem spectat, æstiuumq; solem ab hora sexta: hybernum aliquanto maturius, quasi inuitat in porticũ latam, & pro modo longam.

*nono

*gramen

gam. Multa in hac membra, atrium etiam ex more ueterum. Ante porticum xystus concisus in plurimas species, distinctusq; buxo, demissus inde, pronusq; puluinus, cui bestiarum effigies inuicem aduersas buxus inscripsit: acanthus in plano mollis, & penè dixerim liquidus. Ambit hunc ambulatio pressis, uarieq; tonsis uiridibus inclusa. Ab his gestatio in modum circi, quæ buxum multiformē, humileisq;, &
*retentas * retunsas manu arbusculas circuit. Omnia maceria muniuntur, hanc gradata buxus operit, & subtrahit. Pratum inde non minus natura, quàm superiora illa, arte uisendum. Campi deinde, porrò multa alia prata, & arbusta. A capite porticus triclinium excurrit, ualuis xystum desinentem, & protinus pratum, multumq; ruris uidet fenestris. Hac latus xysti, & quod prosilit uillæ, hac adiacentis hippodromi nemus, comasq; prospectat. Contra mediam ferè*
*zeta porticum * diæta paulum recedit, cingit areolam, quæ quatuor platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua exundat, circumiectasq; platanos, & subiecta platanis gra-
*zeta mina leni aspergine fouet. Est in hac * diæta dormitorium cubiculum, quod diem, clamorem, sonumq; excludit, iunctaq; ei quotidiana, amicorumq; cœnatio. Areolam illam porticus alia, eademq; omnia, quæ porticus, aspicit. Est & aliud cubiculum à proxima platano, uiride & umbrosum, mar-
*exculptum more * excultum podiotenus, nec cedit gratiæ marmoris, ramos, insidentesq; ramis aueis imitata pictura, cui subest fonticulus. In hoc fonte crater, circà siphunculi plures, qui miscent iucundissimum murmur. In cornu porticus amplissimum cubiculum à triclinio occurrit, alijs fenestris xystum, alijs despicit pratum. Sed antè piscina, quæ fenestris seruit, ac subiacet, strepitu, uisuq; iucunda. Nam ex edito desiliens aqua, suscepta marmore albescit. Idem cubiculum*

hyeme

hyeme tepidißimum, quia plurimo sole perfunditur. Cohæret hypocauston, & si dies nubilus, immißo uapore solis uicem supplet. Inde apodyterium balinei laxum, & hilare, excepit cella frigidaria, in qua baptisterium amplum, atq; opacum. Si natare latius, aut tepidius uelis, in area piscina est, in proximo puteus, ex quo poßis rursus* abstergi, si pœniteat teporis, frigidariæ cellæ connectitur media, *astringi
cui sol benignißime præsto est, caldariæ magis, prominet enim. In hac tres descensiones, duæ in sole, tertia à sole longius, non longius à luce apodyterio superpositum est sphæristerium, quod plura genera exercitationis, pluresq; circulos capit. Nec procul à balineo scalæ, quæ in cryptoporticum ferunt prius ad* diætas treis. Harum alia areolæ *zetas
illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia uineis imminet, diuersas'que cœli parteis* ac prospectus habet. In summa *ut
cryptoporticu cubiculum, ex ipsa cryptoporticu excisum, quod hippodromum, uineas, monteis intuetur. Iungitur cubiculum obuium soli maxime hyberno: hinc oritur* diæta, *zeta
quæ uillæ hippodromum adnectit: hæc facies, hic uisus à fronte. A' latere æstiua cryptoporticus in edito posita, quæ non aspicere uineas, sed tangere uidetur: in media triclinium, saluberrimum afflatum ex Appenninis uallibus* accipit. *recipit
Pòst latißimis fenestris uineas, ualuis æque uineas, sed per cryptoporticum quasi admittit. A' latere triclinij, quod fenestris caret, scalæ conuiuio utilia secretiore ambitu suggerunt. In fine cubiculum, cui non minus iucundum prospectum cryptoporticus ipsa, quàm uineæ præbent. Subest cryptoporticus subterraneæ similis, æstate incluso frigore riget, contentaq; aëre suo, nec desiderat auras, nec admittit. Post utranque cryptoporticum, unde triclinium desinit, incipit porticus, ante medium diem hyberna, in-

*zetæ clinato die, æstiua. Hac adeuntur * diætæ duæ, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, ut circuit sol, aut sole utuntur, aut umbra. Hanc dispositionem amœnitatemq; tectorum longè lateq; præcedit hippodromus, medius patescit, statimq; intrantium oculis totus offertur, platanis circuitur. Illæ hedera uestiuntur: utq; summæ suis, ita imæ alienis frondibus uirent. Hedera truncum & ramos pererrat, uicinasq; platanos transitu suo copulat. Has buxus interiacet: exteriores buxos circumuenit laurus, umbræq; platanorum suam confert. Rectus hic hippodromi limes in extrema parte hemicyclo frangitur, mutatq; faciem, cupreßis ambitur & tegitur, densiore umbra opacior nigriorq;: interioribus circulis (sunt enim plures) purißimum diem recipit. Inde etiam rosas effert, umbrarumq; frigus non ingrato sole distinguit. Finito uario illo multiplicicq; curuamine, recto limiti redditur, nec huic uni. Nam uiæ plures intercedentibus buxis diuiduntur, alibi pratulum, alibi ipsa buxus interuenit in formas mille descripta, literis interdum, quæ modò nomen domini dicunt, modò *metulæ artificis. Alternis * uiticulæ surgunt, alternis inserta sunt poma, & in opere urbanißimo subita uelut illati ruris imitatio. Medium in spatium breuioribus utrinque platanis adornatur. Post has acanthus hinc inde lubricus & flexuosus, deinde plures figuræ, pluraq; nomina. In capite stibadium candido marmore, uite protegitur. Vitem quatuor columellæ carystiæ subeunt. E' stibadio aqua uelut expressa cubantium pondere, sipunculis effluit, cauato lapide suscipitur, gracili marmore continetur, atq; ita * occultè per- *occultè temperatur, ut forato, ut impleat, nec redundet. Gustatorium, grauiorq; cœnatio margini imponitur, læuior nauicularum, & auium figuris innatans circuit: contrà fons egerit aquam, & recipit: nam

pit: nam expulsa in altum in se cadit, iunctisq́; hiatibus & absorbetur, & tollitur. E regione stibadij aduersum cubiculum tantum stibadio reddit ornatus, quantum accipit ab illo: à marmore splendet, ualuis in uiridia promiuet. Dehinc alia uiridia superioribus atque inferioribus fenestris suspicit, despicitq́;. Mox* diætula refugit quasi in cubiculum idem atque aliud. Lectulus hic, & undique fenestræ, & tamen lumen obscurum umbra premente. Nam lætissima uitis per omne tectum in culmen nititur, & ascendit. Non secus ibi, quàm in nemore iaceas, imbrem tantum, tanquam in nemore non sentias. Hic quoque fons nascitur, simulq́; subducitur. Sunt locis pluribus disposita sedilia è marmore, quæ ambulatione fessos ut cubiculum ipsum iuuant. Fonticuli sedilibus adiacent, per totum hippodromum inductis fistulis strepunt riui, & quâ manus duxit, sequuntur. His nunc illa uiridia, nunc hæc, interdum simul omnia *iuuantur. Vitassem iandudum, ne uiderer argutior, nisi proposuissem omneis angulos tecum epistola circuire. Neque enim uerebar, ne laboriosum esset legenti tibi, quod *uisenti non fuisset, præsertim cum interquiescere, si liberet, depositaq́; epistola, quasi residere sæpius posses. Præterea indulsi amori meo: amo enim, quæ maxima ex parte ipse inchoaui, aut inchoata percolui. In summa, cur enim non aperiam tibi uel iudicium meum, uel errorem? primum ego officium scriptoris existimo, ut titulum suum legat, atque identidem interroget se, quid cœperit scribere: sciat́que si materiæ immoratur, non esse longum: longissimum, si aliquid accersit, atque attrahit. Vides quot uersibus Homerus, quot Vergilius arma, hic Aeneæ, Achillis ille describat: breuis tamen uterque est, quia fa-*

*prominet & exit: alia uiridia &c.

*zetecula

*lætantur

*scribenti: uel, præsenti

cit quod instituit. Vides ut Aratus minutißima etiam sydera consectetur, & colligat, modum tamen seruat. Non enim excursus hic eius, sed opus ipsum est. Similiter nos, ut parua magis conferamus, cum totam uillam oculis tuis subijcere conamur, si nihil inductum, & quasi deuium loquimur, non epistola quæ describit, sed uilla quæ describitur, magna est. Verum illuc unde cœpi, ne secundum legem meam iure reprehendar, si longior fuero in hoc in quod excesßi. Habes causas cur ego Tuscos meos Tusculanis, Tyburtinis, Prænestinisq; meis præponam: Nam super illa quæ retuli, altius ibi otium, & pinguius, eoq; securius, nulla necesßitas togæ, nemo accersit è proximo, placida omnia & quiescentia. Quod ipsum salubritati regionis, ut purius cœlum, ut aër liquidior accedit: ibi animo, ibi corpore maxime ualeo. Nam studijs animum, uenatu corpus exerceo. Mei quoq; nusquam salubrius degunt. Vsque adhuc certe neminem ex ijs, quos eduxeram mecum, uenia sit dicto, ibi amisi. Dij modo in posterum hoc mihi gaudiũ, hanc gloriã loco seruent. Vale.

C. PLIN. CALVISIO SVO S. 7

NEc hæredem institui, nec præcipere posse rem publicam constat. Saturninus autem, qui nos reliquit hæredes, quadrantem reipublicæ nostræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorum milium dedit. Hoc, si ius aspicias, irritum: si defuncti uoluntatem, ratum & firmum est. Mihi autem defuncti uoluntas, uereor quam in partem iurisconsulti, quod sum dicturus, accipiant: antiquior iure est, utiq; in eo, quod ad communem patriam uoluit peruenire, an cui de meo sestertium *undecies* sedecies contuli, huic quadringẽta milia paulò amplius tertiam partẽ ex aduentitio denegem? Scio te quoque à iudicio meo non abhorrere, cum eandem rempublicam ut ciuis optimus diligas.*

Velim

*Velim ergo, cum proxime decuriones contrahentur, quid sit iuris, indices, parcè tamen, & modestè: deinde subiungas nos quadringenta milia offerre, sicut præceperit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas, nostrum tantum obsequium uocetur. Hæc ego scribere publicè supersedi: primum, quòd memineram pro necessitudine amicitiæ nostræ, pro facultate prudentiæ tuæ & debere te, & posse * perinde meis ac tuis partibus fungi: deinde, quia uerebar, ne modum, quem tibi in sermone custodire facile est, tenuisse in epistola non uiderer. Nam sermonem uultus, gestus, uox ipsa moderatur: epistola omnibus commendationibus destituta malignitati interpretantium exponitur. Vale.* *ferè

C. PLIN. CAPITONI SVO S.

SVades ut historiam scribam, & suades non solus: multi hoc me sæpe monuerunt: & ego uolo, nō quia commode facturum esse confido: id enim temere credas, nisi expertus: sed quia mihi pulchrum in primis uidetur, non pati occidere, quibus æternitas debeatur, aliorumq́; famam cū sua extendere. Me autem nihil æque ac diuturnitatis amor, & cupido solicitat, res homine dignißima, præsertim qui nullius sibi conscius culpæ, posteritatis memoriam non reformidet. Itaq; diebus ac noctibus cogito, si quâ me quo poßim tollere homo: Id enim uoto meo sufficit: Illud supra uotum, Victorq; uirûm uolitare per ora: quanquam ô. Sed hoc satis est, quod propè sola historia polliceri uidetur. Orationi enim, & carmini est parua gratia, nisi eloquentia sit summa: historia quoquo modo scripta delectat. Sunt enim homines natura curiosi, & quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui sermunculis etiam, fabellisq́; ducantur. Me uero ad hoc studium impellit domesticum

*quoq; exemplum. Auunculus meus, idemq; per adoptionem pater, historias, & quidem religiosissime scripsit. Inuenio autem apud sapientes, honestissimum esse, maiorum uestigia sequi, si modò rectò itinere præcesserint. * Cur enim cùm tot egi magnas & graucis causas, has, etiam si mihi tenuis ex eis spes, destino retractare, ne tantus ille labor meus, nisi hoc, quod reliquum est studij, addidero, mecum pariter intercidat? Nam si rationem posteritatis habeas, quicquid non est peractum, pro non inchoato duces. Dices, potes simul & rescribere actiones, & componere historiam. Vtinam: sed utrunque tam magnum est, ut abunde sit alterum efficere. Vndeuigesimo ætatis anno dicere in foro cœpi, & nunc demum quid præstare debeat orator, adhuc tamen per caliginem uideo. Quid si huic oneri nouum accesserit? Habet quidem oratio, & historia multa communia, *, sed plura diuersa in his ipsis, quæ communia uidētur. Narrat sanè illa, narrat hæc, sed aliter. Huic pleraque humilia, & sordida, & ex medio petita: illi omnia recondita, splendida, excelsa conueniunt. Hanc sæpius ossa, musculi, nerui: illam tori quidam, & quasi tubæ decent. Hæc uel maxime ui, amaritudine, instantia: illa tractu, & suauitate, atq; etiam dulcedine placet. Postremo alia uerba, alius sonus, alia constructio. Nam plurimum refert, ut Thucydides ait, κτῆμα sit, an ἀγώνισμα, quorum alterum oratio, alterum historia est. His ex causis non adducor, ut duo dissimilia, & hoc ipso diuersa, quòd maxima, cōfundam misceamq;, ne tanta quasi colluuione turbatus ibi faciam, quod hic debeo. Ideoq; interim ueniam (ut ne à forensibus uerbis recedam) aduocandi peto. Tu tamen iam nunc cogita, quæ potissimum tempora adgrediamur: Vetera, & scripta alijs, parata inquisitio, sed onerosa collatio: intacta, & noua, graues offen-*

sæ,

Marginal notes: * Cur ergo cunctor? egi &c. — *sunt — iubę — Id est, possessio sit an certamen & exercitatio.

se, leuis gratia. Nam præterij, quòd in tantis uitijs hominum plura culpanda sunt, quàm laudanda: tum si laudaueris, parcus: si culpaueris, nimius fuisse dicaris: quamuis illud plenißime, hoc restrictißime feceris. Sed hæc me non retardant: est enim mihi pro fide satis animi. Illud peto* præsternas, ad quod hortaris, eligasq; materiam, ne mihi iam scribere parato, alia rursus cunctationis & moræ iusta ratio nascatur. Vale. *præstruas

C. PLINIUS SATURNINO SUO S.

Varie me adfecerunt literæ tuæ, nam partim læta, partim tristia continebant. Læta, quòd te in urbe teneri nunciabant. Nollem, inquis: sed ego uolo, propterea quòd recitaturum statim, ut uenissem, pollicebantur. Ago gratias, quòd expector. Triste illud, quòd Iulius Valens grauiter iacet: quanquam ne hoc quidem triste, si illius utilitatibus æstimetur, cuius interest quàm maturißime inexplicabili morbo liberari. Illud planè non triste solum, uerumetiam luctuosum, quòd Iulius Auitus deceßit, dum ex quæstura redit. Deceßit autem in naui, procul à fratre amãtißimo, procul à matre, à sororibus. Nihil ista ad mortuum pertinent, sed pertinuerunt, cum moreretur. Pertinent ad hos qui supersunt. Iam* quòd in flore primo tantæ indolis iuuenis extinctus est, summa consequuturus, si uirtutes eius maturuissent. Quo ille studiorum amore flagrabat? quantum legit? quantum etiam scripsit? quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis* aruerunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui si frænos remittas, nulla materia non maxima est. Finem epistolæ faciam, ut facere poßim etiam lacrymis, quas epistola expreßit. Vale. *quidem *abierunt

C. PLIN. ANTONINO SVO S. 10

CVm uersus tuos æmulor, tum maxime quàm sint boni experior. Vt enim pictores pulchram, absolutamq; faciem raro, nisi in peius effingunt: ita ego ab hoc archetypo labor ac décido. Quo magis hortor, ut quamplurima proferas, quæ imitari omnes concupiscant, nemo aut paucißimi poßint. Vale.

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S. 11

LIbera tandem hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua cõmunibus amicis spoponderunt. Appellantur quotidie, & flagitantur, ac iam periculum est, ne cogantur, ad exhibendum, formulam accipere. Sum ipse in edendo hæsitator, tu tua mora tamen meam quoq; cunctationem tarditatemq; uicisti. Proinde aut iam rumpe moras, aut caue, ne eosdem illos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blanditijs elicere non possunt, conuitio scazontes extorqueant. Perfectum opus absolutumq; est, nec iam splendescit lima, sed atteritur. Patere me uidere titulum tuum. patere audire, describi, legi, uenire uolumina Tranquilli mei. Aequum est, nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te uoluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO. 12

ACcepi literas tuas, ex quibus cognoui speciosißimam te porticum sub tuo, filijq; tui nomine dedicasse, sequenti die in portarum ornatum pecuniam promisisse, ut ini*sequentis tium* nouæ liberalitatis esset consummatio prioris. Gaudeo, primum tua gloria, cuius ad me pars aliqua pro necessitudine redundat: deinde, quòd memoriam soceri mei pulcherrimis operibus uideo proferri: postremo quòd patria nostra florescit, quam mihi à quocunq; excoli iucundum, à te uero lætißimum est. Quod superest, deos precor, ut animum

*mum istum tibi, animo isti tempus quàm longißimum tribuant. Nam liquet mihi futurum, ut peracto quod * proxime promisisti, inchoës aliud. Nescit enim semel incitata liberalitas stare, cuius pulchritudinem usus ipse commendat.* Vale.

*als, maxime

C. PLIN. SCAVRO SVO S. 13

R*Ecitaturus oratiunculam, quam publicare cogito, aduocaui aliquos, ut uererer, paucos, ut uerum audirem. Nam * mihi duplex ratio recitandi: una, ut solicitudine incendar: altera, ut admonear, si quid forte me ut meum fallit. Tuli, quod petebam: inueni, qui mihi copiam consilij sui facerent. Ipse præterea quædam emendanda adnotaui. Emendaui librum, quem misi tibi. Materiam ex titulo cognosces, cætera liber explicabit, quem iam nunc oportet ita consuescere, ut sine præfatione intelligatur. Tu uelim, quid de uniuerso, quid de partibus sentias, scribas mihi. Ero enim uel cautior in continendo, uel constantior in edendo, si huc uel illuc autoritas tua accesserit.* Vale.

*hæc

C. PLINIVS VALERIANO SVO S. 14

E*T tu rogas, & ego promisi: si rogasses, scripturum me tibi, quem habuisset euentum postulatio* Nepotis *circa* Tuscilium Nominatum. Inductus *est* Nominatus, *egit ipse pro se nullo accusante. Etenim legati* Veicetinorum *non modò non presserunt eum, uerumetiam subleuauerunt. Summa defensionis, non fidem sibi in aduocatione, sed constantiam defuisse: descendisse ut acturum, atque etiam in curia uisum: deinde sermonibus amicorum perterritum, recessisse. Monitum enim ne desiderio senatoris non iam quasi de nundinis, sed quasi de gratia, fama, dignitate certantis tam pertinaciter, præsertim in senatu, repugnaret: alioqui maiorem inuidiam quàm proxime passurus erat. Sane prius tamen à pau-*

cis acclamatum exeunti. subiunxit preces, multumq; lacrymarum: quinetiam tota actione homo in dicendo exercitatus operam dedit, ut deprecari magis (id enim & fauorabilius, & tutius) quàm defendi uideretur. Absolutus est sententia designati consulis Afranij Dextri, cuius hæc summa: Melius quidem Nominatum fuisse facturum, si causam Veicetinorum eodem animo, quo susceperat, pertulisset: quia tamen in hoc genus culpæ non fraude incidisset, nihilq; dignum animaduersione admisisse conuinceretur, liberandum ita, ut Veicetinis quod acceperat redderet. Adsenserunt omnes, præter * Flauium Aprum. Is interdicendum ei aduocationibus in quinquennium censuit: & quamuis neminem autoritate traxisset, constanter in sententia mansit. Quinetiam Dextrum, qui primus diuersum censuerat, * perlata lege de senatu habendo, iurare coëgit, è repub. esse quod censuisset: cui, quanquam legitimæ postulationi, à quibusdam reclamatum est: * exprobrare enim censenti ambitionem uidebatur. Sed priusquam sententiæ dicerentur, Nigrinus tribunus plebis recitauit libellum disertum & grauem, quo questus est uenire aduocationes, uenire etiam præuaricationes, in lites coiri, & gloriæ loco poni ex spolijs ciuium magnos, & statos reditus. Recitauit capita legum, admonuit senatusconsulta. In fine dixit petendum ab optimo Principe, ut quia leges, quia senatusconsulta contemnerentur, ipse tantis uitijs mederetur. Pauci dies, & liber Principis seuerus, & tamen moderatus: leges ipsum, est in publicis actis. Quàm me iuuat, quod in causis agendis non modò pactione, dono, munere, uerumetiam xenijs semper abstinui. Oportet quidem quæ sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi * pudenda uitare. Iucundum tamen si prohiberi publicè uideas, quod nunquam tibi ipse

*L. Acrem

*prolata

*ne exprobrare ei sententiam dicerentur

*prohibēda

ipse permiseris. Erit fortasse, imò non dubie huius propositi mei & minor laus, & obscurior fama, cùm omnes ex necessitate facient, quod ego sponte faciebam. Interim fruor uoluptate, cum alij diuinum me, alij meis rapinis, meæ auaritiæ occursum per ludum, ac iocum dictitant. Vale.

C. PLIN. PONTIO SVO S. /5.

SEcesseram in municipium, cùm mihi nuntiatum est Cornutum Tertullum accepisse Aemiliæ uiæ curam. Exprimere non possum, quanto sim gaudio adfectus, & ipsius, & meo nomine. Ipsius, quòd sit licet, sicut est, ab omni ambitione longe remotus, debet tamen ei iucundus esse honor ultrò datus. Meo, quòd aliquanto magis me delectat mandatum mihi officium, postquam par Cornuto datũ uideo: neque enim augeri dignitate, quàm æquari bonis gratius. Cornuto autem quid melius? quid sanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expreßius? quod mihi cognitum est non fama, qua alioqui optima & meritißima fruitur: sed longis, magnisq; experimentis. Vnà diligimus, unà dileximus omneis ferè, quos ætas nostra in utroque sexu æmulandos tulit, quæ societas amicitiarum arctißima nos familiaritate coniunxit. Acceßit uinculum neceßitudinis publicæ. Idem enim mihi, ut* scis, collega, quasi uoto penitus, in præfectura ærarij fuit, idẽ & in consulatu. Tum ego qui uir, & quantus esset, altißimè inspexi, cùm sequerer ut magistrum, ut parentem uererer, quod nõ tam ætatis maturitate, quàm uitæ merebatur. His ex causis ut illi, sic mihi gratulor, nec priuatim magis, quàm publice: quòd tandem homines non ad pericula, ut prius, uerum ad honores uirtute perueniunt. In infinitum epistolam extendam, si gaudio meo indulgeam. Præuertor ad ea, quæ me agentem hic nuncius deprehendit. Eram cum prosocero meo, eram cum

Cornuti Tertulli laus.

*sis

*cum amita uxoris, eram cum amicis diu desideratis, circumibam agellos, audiebam multum querelarum rusticarum, rationes legebam inuitus, & * cursim (alijs enim chartis, alijs sum literis initiatus) cœperã etiam itineri me præparare. Nam includor angustijs commeatus, eoq; ipso, quòd delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque sub idem tempus Campania * nostra remittat, ne quis, cùm in urbem rediero, contubernio nostro dies pereat. Vale.*

*iratus: malis enim chartis sum uelut literis initiatus.

*tua

C. PLIN. MARCELLINO SVO S. 16

*TRistißimus hæc tibi scribo. Fundani nostri filia minor defuncta: qua puella nihil unquam festiuius, amabilius, nec modò longiore uita, sed propè immortalitate dignius uidi. Nondum annos quatuordecim impleuerat, & iam illi * anilis prudentia, matronalis grauitas erat, & tamen suauitas puellaris cum uirginali uerecundia. Vt illa patris ceruicibus inhærebat! ut nos amicos paternos & amanter, & modestè complectebatur! ut nutrices, ut pædagogos, ut præceptores pro suo quenque officio diligebat! quàm studiosè, quàm intellegenter lectitabat! Vt parce, custoditeq; ludebat! qua illa temperantia, qua patientia, qua etiam constantia nouißimam ualetudinem tulit? Medicis obsequebatur, sororem, patremq; adhortabatur, ipsamq; se destitutam corporis sui uiribus uigore animi sustinebat. durauit hic illi usque ad extremum, nec aut spatio ualetudinis, aut metu mortis infractus est, quo plureis, grauioreisq; nobis causas relinqueret, & desiderij & doloris. O triste planè acerbumq; funus! O morte ipsa mortis tempus indignius! Iam destinata erat egregio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam nos aduocati. Quod gaudium, quo mœrore mutatum est! Non possum*

*senilis

exprimere

exprimere uerbis, quantum animo uulnus acceperim, cum audiui Fundanum ipſum, ut multa luctuoſa dolor inuenit, præcipientem, quod in ueſteis, margaritas, gemmas fuerat erogaturus, hoc in thura, & unguenta, & odores impenderetur. Et quidem ille eruditus, & ſapiens, ut qui ſe ab ineunte ætate altioribus ſtudijs artibusq; dediderit: ſed nunc omnia, quæ audijt, ſæpeq; dixit, aſpernatur: expulſisq; uirtutibus, totum ſe permiſit dolori: Et talis eſt pietas, cui ignoſcas, laudabis etiam, ſi cogitaueris quid amiſerit. Amiſit enim filiam, quæ non minus mores eius, quàm os uultumq; referebat, totumq; patrem mira ſimilitudine exſcripſerat. Proinde ſi quas ad eum de dolore tam iuſto literas mittes, memento adhibere ſolatium, non quaſi caſtigaturum & nimis forte, ſed molle & humanum. Quod ut facilius admittat, multum faciet medij temporis ſpatium. Vt enim crudum adhuc uulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque ultro requirit: ſic recens animi dolor conſolationes reijcit ac refugit, mox deſiderat, & * clementer admotis adquieſcit. Vale.

*uehemēter

C. PLI. SPVRINNAE SVO S.

SCio quantopere bonis artibus faueas, quantum gaudij capias, ſi nobiles iuuenes dignum aliquid maioribus ſuis faciant, quo feſtinantius nuncio tibi fuiſſe me hodie in auditorio Calphurnij Piſonis. Recitabat καταστερίσμων, eruditam ſanè luculentamq; materiam, ſcripta elegis erat fluentibus & teneris, & enodibus: ſublimibus etiam uerbis ut popoſcerat locus. Alte enim & uarie nunc attollebatur, nunc reſidebat, excelſa depreſsis, exilia plenis, ſeueris iucunda mutabat, omnia ingenio pari. Commendabat hæc uoce ſuauiſsima, uocem uerecundia, multum ſanguinis, multū ſolicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim neſcio,

Id eſt, priuationum. Aliàs. ἐρωτοπαίγνιον id eſt opus de ludo amoris.

ſcio, quo pacto magis in ſtudijs homines timor, quàm fiducia decet. Ne plura, quanquã libet plura, quo ſunt pulchriora de iuuene, *rariora de nobili. Recitatione finita, multum ac diu exoſculatus adoleſcentem, qui eſt acerrimus ſtimulus monendi, laudibus incitaui, pergeret quã cœpiſſet: lumenq́ue, quod ſibi maiores ſui prætuliſſent, poſteris ipſe præferret. Gratulatus ſum optimæ matri, gratulatus & fratri, qui in auditorio illo non minorem pietatis gloriam, quàm ille alter eloquentiæ retulit. Tam notabiliter pro fratre recitante primùm metus eius, mox gaudium eminuit. Dij faciant, ut talia tibi ſæpius nunciem. Faueo enim ſeculo, ne ſit ſterile & effœtum: mireq́ue cupio, ne nobiles noſtri nihil in domibus ſuis pulchrum, niſi imagines habeant: quæ nunc mihi hos adoleſcenteis tacite laudare, adhortari, & quod amborum gloriæ ſatis magnum eſt, agnoſcere uidentur. Vale.

*gratiora

C. PLIN. MACRO SVO S. 18

BEne eſt mihi, quia tibi bene eſt. Habes uxorem tecum, habes filium: frueris mari, fontibus, * amnibus, agro, uilla amœniſsima. Neque enim dubito eſſe amœniſsimam, in qua ſe compoſuerat homo felicior, antequam feliciſsimus fieret. Ego in Tuſcis & uenor, & ſtudeo, quæ interdum alternis, & interdum ſimul facio: nec tamen adhuc poſſum pronunciare, utrum ſit difficilius, capere aliquid, an ſcribere. Vale.

*uiridibus

C. PLIN. PAVLINO SVO S. 19

VIdeo quàm molliter tuos habeas, quo ſimplicius tibi confitebor, qua indulgentia meos tractem. Eſt mihi ſemper in animo Homericum illud, πατὴρ δ᾽ ὣς ἤπιος ἦεν, & hoc noſtrum, paterfamilias. Quòd ſi eſſem natura aſperior, & durior, frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zoſimi: cui tanto maior humanitas exhibenda eſt, quanto

Id eſt, Pater q mitis erat. Hemiſtichion frequentiſsimum apud Homerũ.

*quanto nunc utilior humanitas ægroto. Est homo probus, officiosus, literatus, & ars quidem eius, & quasi inscriptio comœdus, in qua plurimum facit. Nam pronunciat acriter, sapienter, apte, decenter, etiam utitur & cithara perite, ultra quàm comœdo necesse est. Idem tam commode & orationes, & historias, & carmina legit, ut hoc solum didicisse uideatur. Hæc tibi sedulò exposui, quo magis scires, quàm multa unus mihi, & quàm iucunda ministeria præstaret. Accedit huc longa iam charitas hominis, quam ipsa pericula auxerunt. Est enim à natura comparatum, ut nihil æque amorem incitet, & accendat, quàm carendi metus, quem ego pro hoc semel patior. Nam ante aliquot annos, dum intente instanterq; pronunciat, sanguinem reiecit, atq; ob hoc in Aegyptum missus à me, post longam peregrinationem confirmatus, rediit nuper, deinde dum per continuos dies nimis imperat uoci, ueteris infirmitatis tussicula admonitus, rursus sanguinem reddidit. Qua ex causa destinaui eum mittere in prædia tua, quæ Foroiulij possides. Audiui enim te sæpe referentem, esse ibi & äërem salubrem, & lac huiusmodi curationibus accommodatissimum. Rogo ergo scribas tuis, ut illi uilla, ut domus pateat. Offerent etiam sumptibus eius, si quid opus erit. erit autem opus modico. Est enim tam parcus & continens, ut nõ solum delicias, uerumetiam necessitates ualetudinis frugalitate restringat. Ego proficiscenti tantum uiatici dabo, quantum sufficit & moderato, & eunti in tua. Vale.

*quãto nũc illa magis eget. Est

C. PLIN. VRSO SVO S. 20.

ITerum Bithyni (post breue tempus à Iulio Basso) etiam Rufum Varenum proconsulem detulerunt: Varenum, quem nuper aduersus Bassum aduocatum & postularant, & acceperant. Inducti in senatum, inquisitionem postulauerunt

uerunt. Tum Varenus petit, ut sibi quoque defensionis causa euocare testes liceret. Recusantibus Bithynis, cognitio suscepta est. Egi ego pro Vareno non sine euentu: nam bene an male, liber indicabit. In actionibus enim utranque in partem fortuna dominatur, multum commendationis & detrahit, & adfert memoria, uox, gestus, tempus ipsum, postremo uel amor, uel odium rei. Liber offensis, liber gratia, liber & secundis casibus, & aduersis caret. Respondit mihi Fonteius Magnus unus ex Bithynis, plurimis uerbis, arctissimis rebus. Mos est plerisque Græcorum ut illis sit pro copia uolubilitas, tam longas, tamque rigidas periodos uno spiritu quasi torrente contorquent. Itaque Iulius Candidus non inuenuste solet dicere, aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam. Nam eloquentia uix uni aut alteri. imò si Marco Antonio credimus, nemini: hæc uero, quam Candidus loquentiam appellat, multis, atque etiam impudentissimo cuique maxime contingit. Postero die dixit pro Vareno Homullus callide, acriter, culte: contrà Nigrinus presse, grauiter, ornatè. Censuit Acilius Rufus consul designatus inquisitionem Bithynis dandam: postulationem Vareni silentio præterijt. Hæc forma negandi fuit. Cornelius Priscus Consularis, & * actoribus quæ petebant, & reo tribuit, uicitque numero. Impetrauimus rem, nec lege comprehensam, nec satis usitatam, iustam tamen. Quare iustam? non sum epistola executurus, ut desideres actionem. Nam si uerum est Homericum illud: τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι, ἥ τις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται: prouidendum est mihi, ne gratiam nouitatis, & florem illum, quæ oratiunculam meam uel maxime commendat, epistolæ loquacitate præcerpam. Vale.*

*paucissimis

*accusatoribus

Id est, Cantum potius audiunt mortales, Qui audientibus nouissimus est. Ex Hom. Odyss. 1.

C. Plin.

C. PLIN. RVFO SVO S. 21.

DEscenderam in Basilicam Iuliam, auditurus, quibus proxima comperendinatione respondere debebam. Sedebant iudices, * Centumuiri uenerant, obseruabantur aduocati, silentium longum, tandem à prætore nuncius. Demittuntur Centumuiri, eximitur dies, me gaudente, qui nunquàm ita paratus sum, ut non mora læter. Causa dilationis Nepos prætor, qui legibus quærit. Proposuerat breue edictum, admonebat accusatores, admonebat reos, executurum se, quæ senatusconsulto continerentur. Suberat edicto senatusconsultum hoc. Omnes qui quid negotij haberent, iurare prius, quàm agerent iubebantur, nihil se ob aduocationem cuiquam dedisse, promisisse, cauisse. His enim uerbis, ac mille præterea & uænire aduocationes, & emi uetabantur. Peractis tamen negocijs, permittebantur pecuniam duntaxat decem milium dare. Hoc facto Nepotis commotus prætor, qui centumuiralibus præsidet, deliberaturus, an sequeretur exemplum, inopinatum nobis ocium dedit. Interim tota ciuitate Nepotis edictum carpitur, laudatur. multi inuenimus, qui curua corrigeret. Quid? ante hunc prætores non fuerunt? quis autem hic est, qui emendet publicos mores? Alij contrà: Rectissime fecit, initurus magistratum iura cognouit, senatusconsulta legit, reprimit fœdissimas pactiones, rem pulcherrimam turpissime uenire non patitur. Tales ubique sermones, qui tamen alterutram in partem ex euentu præualebunt. Est omnino iniquum, sed usu receptum, quòd honesta consilia, uel turpia, prout male, aut prospere cedunt, ita uel probantur, uel reprehenduntur. Inde plerunq; eadem facta modò diligentiæ, modò uanitatis, modò libertatis, modò furoris nomen accipiunt. Vale.

*Decemuiri

LIBRI QVINTI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARUM LIBER VI.

C. PLINIVS TYRONI SVO S. 1.

VANDIV ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam. Postquàm ego in urbe, tu adhuc in Piceno, multò magis: Seu quòd ipsa loca, in quibus esse unà solemus, acrius* mentem commouent: seu quòd desiderium absentiũ nihil perinde ac uicinitas acuit. Quoq; propius accesseris ad spem fruendi, hoc impatientius* careas. Quicquid in causa, eripe me huic tormento. Veni, aut ego illuc, unde inconsulte properaui reuertar, uel ob hoc solum, ut experiar, an mihi, cùm sine me Romæ cœperis esse, simileis his epistolas mittas. Vale.

*me tui commouent

*cupias

C. PLIN. ARRIANO SVO S. 2

SOleo nonnunquam in iudicijs quærere Marcum Regulum, nolo enim dicere desiderare. Cur ergo quæro? Habebat studijs honorem, timebat, pallebat, scribebat, quamuis non posset dediscere illud ipsum, quod oculum modò dextrum, modò sinistrum circumlinebat: dextrum, si à petitore: alterum, si à possessore esset acturus: quòd candidum splenium in hoc aut illud supercilium transferebat, quòd semper aruspices consulebat de actionis euentu, animi superstitione, sed tamen & à magno studiorum honore ueniebat.* Iam illa perquàm iucunda unà dicentibus, quòd libera tempora petebat, quòd audituros conrogabat. Quid* enim iucundius, quàm sub alterius inuidia, quandiu

*Tum

*deniq;

diu [illegible]lis, & in alieno auditorio, quasi deprehensum, commode dicere? Sed utcunque se habent ista, bene fecit Regulus, quòd est mortuus, melius si antè. Nunc enim sanè poterat sine malo publico uiuere sub eo Principe, sub quo nocere non poterat. Ideo fas est nonnunquam eum quærere. Nam postquam obijt ille, increbruit passim, & inualuit consuetudo, binas uel singulas clepsydras, interdum & dimidias & dandi, & petendi. Nam & qui dicunt, egisse malunt, quàm agere: & qui audiunt, finire, quàm iudicare. Tanta negligentia, tanta desidia, tanta denique inreuerentia studiorum, periculorumq; est. An nos sapientiores maioribus nostris? Nos legibus ipsis iustiores? quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? Hebetes illi, & supra modum tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religiosius iudicamus, qui paucioribus clepsydris præcipitamus causas, quàm diebus explicari solebant. O Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas, quod fidei paucissimi præstant. Equidem quoties iudico, quod uel sæpius facio, quàm dico, quantum quis plurimum postulat aquæ do. Etenim temerarium existimo diuinare, quàm spatiosa sit causa inaudita, tempusq; negocio finire, cuius modum ignores, præsertim cùm primum religioni suæ iudex patientiam debeat: quæ pars magna iustitiæ est. At quædam superuacua dicuntur: Etiam, sed satius est & hæc dici, quàm non dici necessaria. Præterea, an sint superuacua, nisi cùm audieris, scire non possis. Sed de his melius coràm, ut de pluribus uitijs ciuitatis. Nam tu quoq; amore communium soles emendari cupere, quæ iam corrigere difficile est. Nunc *respiciamus domos nostras. Ecquid omnia in tua recte? in mea noui nihil. Mihi autem & gratiora sunt bona, quòd perseuerant: & leuiora incommoda, quòd assueui. Vale.

*respiciamus nostra

C. PLIN. VERO SVO S. 3

GRatias ago, quòd agellum, quem nutrici meæ donaueram, colendum suscepisti. Erat, cum donarem centum millium nummûm, postea decrescente reditu, etiam pretium minuit, quod nunc te curante reparabit. Tu modò memineris, commendari tibi à me non arbores, & terram, quanquam hæc quoque, sed munusculum meum, quod esse quàm fructuosissimum non illius magis interest, quæ accepit, quàm mea, qui dedi. Vale.

C. PL. CALPHVRNIAE SVAE S. 4.

NVnquam sum magis de occupationibus meis questus, quæ me non sunt passæ aut proficiscentem te ualetudinis causa in Campaniam prosequi, aut profectam è uestigio subsequi. Nunc enim præcipue simul esse cupiebam, ut oculis meis crederem, quid uiribus, quid corpusculo acquireres, & qui denique secessus, uoluptates, regionis'que abundantiam* inoffensa transmitteres. Equidem etiam fortem te, & non sine cura desiderarem. Est enim suspensum & anxium de eo quem ardentißime diligas, interdum nihil scire. Nunc uerò me cum absentiæ, tum infirmitatis tuæ ratio incerta & uaria solicitudine exterret. Vereor omnia, imaginor omnia, quæq; natura metuentium est, ea maximè mihi, quæ maximè abominor fingo. Quo impensius rogo, ut timori meo quotidie singulis, uel etiam binis epistolis consulas: ero enim securior, dum lego, statimq; timebo, cum legero. Vale.

*inoffensa ualetudine

C. PLINIVS VRSO SVO S. 5

SCripseram tenuisse Varenum, ut sibi euocare testeis liceret: quod pluribus æquum, quibusdam iniquum, & quidem pertinaciter uisum, maxime Licinio Nepoti, qui sequẽti Senatu, cum de rebus alijs referretur, de proximo

mo Senatusconsulto disseruit, finitamq; causam retractauit. Addidit etiam petendum à consulibus, ut referrent sub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adijci: ut sicut accusatoribus inquirendi, testibusq; denunciandi potestas ex ea lege esset, ita reis quoque fieret. Fuerunt quibus hæc eius oratio, ut sera, & intempestiua, & præpostera displiceret: quæ omisso contradicendi tempore, castigaret peractum, cui potuisset occurrere. Iubentius quidem Celsus prætor, tanquam emendatorem Senatus, & multis, & uehementer increpuit. Respondit Nepos, rursusq; Celsus, neuter contumelijs temperauit. Nolo referre, quæ dici ab ipsis moleste tuli, quo magis quosdam è numero nostro improbaui, qui modo ad Celsum, modo ad Nepotem, prout hic, uel ille diceret, cupiditate audiendi cursitabant: & nunc, quasi stimularent, & accederent, nunc quasi reconciliarent componerentq;, frequentius singulis, ambobus interdum propitium Cæsarem, ut in ludicro aliquo precabantur. Mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quod sunt alter alteri, quid pararent, indicati. Nam & Celsus Nepoti ex libello respondit, & Celso Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorum fuit, ut homines iurgaturi, idipsum inuicem scirent, tanquam conuenissent. Vale.

C. PLIN. FVNDANO SVO S. 6

SI *quando, nunc præcipue cuperem esse te Romæ: & sis rogo. Opus est mihi uoti, laboris, solicitudinis socio. Petit honores Iulius Naso, petit cum multis, cum bonis, quos ut gloriosum, sic est difficile superare. Pendeo ergo, & exerceor spe, adficior metu, & me consularem esse non sentio. Nam rursus mihi uideor omnium, quæ decucurri, candidatus. Meretur hanc curam longa mei charitate.*

Est mihi cum illo non sanè paterna amicitia, neque enim esse potuit per meam ætatem. Solebat tamen uixdum adolescentulo mihi pater eius cũ magna laude monstrari. Erat non studiorum tantum, uerumetiam studiosorum amantissimus, ac propè quotidie ad audiẽdos, quos tunc ego frequentabam, Quintilianum, & Niceten sacerdotem uentitabat. Vir alioqui clarus, & grauis, & qui prodesse filio memoria sui debeat. Sed multi nunc in senatu, quibus ignotus ille: multi, quibus notus: sed non nisi uiuenteis reuerentur. Quo magis huic omissa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia infirma, ipsi enitendum, & laborandum est. Quod quidem semper, quasi prouideret hoc tempus, sedulò fecit, parauit amicos, quos parauerat, coluit: me certe, ut primum sibi iudicare permisit, ad amorem imitationemq; delegit. Dicenti mihi solicite adsistit, adsidet recitanti, primus etiam, & tum maxime nascentibus opusculis meis interest, nunc solus, antè cum fratre, cuius nuper amissi ego suscipere parteis, ego uicem debeo implere. Doleo enim & illum immatura morte indignissime raptum, & hunc optimi fratris adiumento destitutum, solisq; amicis relictum. Quibus ex causis exigo, ut uenias, & suffragio meo tuum iungas. Permultum interest mea, te ostentare, & mecum circuire: ea est autoritas tua, ut putem me efficacius tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe, si qua te retinent. Hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas postulat. Suscepi candidatum, & suscepisse me notum est: ego ambio, ego periclitor. In summa, si datur Nasoni quod petit, illius honor: si negatur, mea repulsa est. Vale.

C. PL. CALPHVRNIAE SVAE S. 7

SCribis te absentia mea non mediocriter adfici, unumq; habere solatium, quòd pro me libellos meos teneas, ipsosq;

ipſosq́; in ueſtigio meo colloces. Gratum eſt, quòd nos requiris, quòd his fomentis meis acquieſcis. Inuicem ego epiſtolas tuas lectito, atq; identidem in manus quaſi nouas ſumo, ſed eo magis ad deſiderium tui accendor. Nam cuius literæ tantum habent ſuauitatis, huius ſermonibus quantum dulcedinis ineſt? Tu tamen frequentiſſime ſcribe, licet hoc ita me delectet, ut torqueat. Vale.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

ATtilium Creſcentem & noſti, & amas. Quis enim illum ſpectatior paulò aut non nouit, aut non amat? Hunc ego non ut multi, ſed arctiſſime diligo. Oppida noſtra unius diei itinere dirimuntur. Ipſi amare inuicem, qui eſt flagrantiſſimus amor, adoleſcentuli cœpimus: manſit hic poſtea, nec refrixit iudicio, ſed inualuit. Sciunt qui alterutrum noſtrum familiarius intuentur. Nam & ille amicitiā meam latiſſima prædicatione circumfert, & ego præ me fero, quàm ſit mihi curæ modeſtia, quies, ſecuritas eius. Quinetiam, cum inſolentiam cuiuſdam tribunatum plebis inituri, uereretur, idq́; indicaſſet mihi, reſpondi: οὔτις ἐμεῦ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο, Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει. Quorſum hæc? ut ſcias non poſſe Attilium me incolumi iniuriam accipere. Iterum dices, quorſum hæc? Debuit ei pecuniam Valerius Varus, huius eſt hæres Maximus noſter, quem & ipſe amo, ſed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiam pro iure amicitiæ, cures ut Attilio meo ſalua ſit non ſors modò, ſed etiam uſura plurium annorum. Homo eſt alieni abſtinentiſſimus, ſui diligēs, nullis quæſtibus ſuſtinetur, nullus illi, niſi ex frugalitate, reditus. Nam ſtudia, quibus plurimum præſtat, ad uoluptatem tantum, & gloriam exercet: & grauis eſt ei uel minima iactura, quia reparare quod amiſeris grauius eſt. Exime

Id eſt, nullo me uiuente, & in terra uidēte Tibi canas apud naues, grauis manus inferet, Carmina ex Iliados 1.

hunc illi, exime hunc mihi scrupulum, sine me suauitate eius, sine leporibus perfrui. Neque enim possum tristem uidere, cuius hilaritas me tristem esse non patitur. In summa, nosti
eius facetias hominis, quas uelim attendas, ne in bilem, aut amaritudinem uertat iniuria: quam uim habeat offensus, crede ei, quam in amore habet. Non feret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verum ut ferat ille, ego meum damnum, meam contumeliam iudicabo, sed non tanquam pro mea, hoc est, grauius irascor. Quanquam quid denuntiationibus, & quasi minis ago? quin potius, ut cœperam, rogo, oro, des operam, ne ille se, quod ualidissime uereor, à me, ego me neglectum à te putem. dabis autem, si hoc perinde curæ est tibi, quàm illud mihi. Vale.

C. PLINIVS TACITO SVO S. 9

COmmendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Nasonem mihi? quid si meipsum? fero tamen, & ignosco. Eundem enim commendassem tibi, si te Romæ morante ipse abfuissem. Habet hoc solicitudo, quod omnia necessaria putat. Tu tamen, censeo, alios roges, ego precum tuarum minister, adiutor, particeps ero. Vale.

C. PLINIVS ALBINO SVO S. 10.

CVm uenissem in socrus meæ uillam Alsiensem, quæ aliquando Rufi Verginij fuit, ipse mihi locus optimi illius, & maximi uiri desiderium non sine dolore renouauit. Hunc enim incolere secessum, atque etiam senectutis suæ nidulum uocare consueuerat. Quocunque me contulissem, illum animus, illum oculi requirebant. Libuit etiam monimentum eius uidere, & uidisse pœnituit. Est enim adhuc imperfectum, nec difficultas operis in causa modici, ac potius exigui, sed inertia eius, cui cura mandata est. Subit indigna tio

cum

cum miseratione, post decimum mortis annum reliquias, neglectumq; cinerem sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria peruagetur. At ille mandauerat, caueratq;, ut diuinum illud, & immortale factum uersibus inscriberetur.

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice, quondam
Imperium asseruit non sibi, sed patriæ.

Tam rara in amicitijs fides, tam parata obliuio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus etiam conditoria extruere, omniaq; hæredum officia præsumere. Nam cui non est uerendum, quod uidemus accidisse Verginio? cuius iniuriā ut indigniorem, sic etiam notiorem ipsius claritas facit. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

O Diem lætum, adhibitus in consilium à præfecto urbis, audiui ex diuerso argenteis summæ spei, summæ indolis iuuenes duos Fuscum Salinatorem, & Numidium Quadratum, egregium par, nec modò temporibus nostris, sed literis ipsis ornamento futurum. Mira utrique probitas, constantia salua, decorus habitus, *os planum, uox uirilis, tenax memoria, magnum ingenium, iudicium æquale: quæ singula mihi uoluptati fuerunt, atq; inter hæc illud, quod & ipsi me, ūt rectorem, ut magistrum intuebantur, etiam qui audiebāt, me æmulari, meis instare uestigijs uidebantur. O diem (repetam enim) lætum, notandumq; mihi candidissimo calculo. Quid enim aut publice lætius, quàm clarissimos iuuenes, nomen, & famam ex studijs petere? aut mihi optatius, quàm me ad recta tendentibus quasi exēplar esse propositum? Quod gaudium ut perpetuò capiam, Deos oro* ac eosdem testes peto, ut omneis, qui me imitari tanti putabunt, meliores esse quàm me uelint. Vale.

*os Latinū

*ab eisdē, teste te, peto

C. PLIN. FABATO PROSOCERO.

TV uero non debes suspensa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodesse, & me suscipere quicquid ad curam tuam pertinet. Itaque *Bettio Prisco quantum plurimum potuero, præstabo, præsertim in arena mea, hoc est, apud centumuiros. Epistolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim uel præcipue sentio, quantopere me diligas, cum sic exegeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec dißimulo, hoc mihi iucũdiores eas fuisse, quòd habebam bonam causam, cum summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proinde etiã atq; etiam rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare uidebor (nunquam enim cessabo) conuicium facias. Quod & ego intellegam à summo amore proficisci, & tu non meruisse me gaudeas. Vale.

*Vectio

C. PLIN. VRSO SVO S. 13

NVnquam'ne uidisti quẽquam tam laboriosum & exercitum, quàm Varenum meum? cui, quod summa contentione impetrauerat, defendendum, & quasi rursus petendum fuit. Bithyni senatusconsultum apud consules carpere, ac labefactare sunt ausi, atque etiam absenti Principi criminari: Ab illo ad senatum remißi, non destiterunt. Egit Claudius Capito irreuerenter magis, quam constanter, ut qui ipsum senatusconsultum apud senatum accusaret. Respondit Fronto Catius grauiter magis, & firmè. Senatus ipse mirificus. Nam illi quoque qui priùs negarant, Vareno quæ petebat, eadem danda, postquàm erant data, censuerunt. Singulos enim integra re dissentire fas esse: peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum. Acilius * tantum Rufus, & cum eo septem, an octo? septem imò in priore sententia perseuerarunt. Erant in hac paucitate nonnulli, quorum

*tamen rursus

rum temporaria grauitas, uel potius grauitatis imitatio ridebatur. Tu tamen æstima, quãtum nos in ipsa pugna prælij & certaminis maneat, cuius quasi prælusio, atq; præcursio has contentiones excitauit. Vale.

C. PLIN. MAVRICO SVO S. 14

SOlicitas me, in Formianum ueniam, ea conditione, ne quid contra commodum tuum facias. qua pactione inuicem mihi caueo. Neq; enim mare & littus, sed te, ocium & libertatem sequor: alioqui satius est in urbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium, aut ad suum facere. Mei certe stomachi hæc natura est, ut nihil, nisi totum & merum uelit. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 15

MIrificæ rei non interfuisti, ne ego quidem, sed me recens fabula excepit. Paßienus Paulus splẽdidus eques Romanus, & in primis eruditus, scribit elegos: gentilium hoc illi. est enim municeps Propertij, atque etiam inter maiores suos Propertium numerat. Is cum recitaret, ita cœpit dicere, Prisce iubes? Ad hoc Iabolenus Priscus (aderat enim ut Paulo amicißimus) Ego uerò non iubeo. Cogita qui risus hominum, qui ioci, quòd est omnino Priscus dubiæ sanitatis. Interest tamen officijs, adhibetur consilijs, atque etiam ius ciuile publice respondet: quo magis, quod tunc fecit, & ridiculum, & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. Tam solicite recitaturis prouidendum est, non solum ut sint ipsi sani, uerumetiam ut sanos adhibeant. Vale.

C. PLIN. TACITO SVO S. 16

PEtis, ut tibi auunculi mei exitum scribam, quo uerius tradere posteris poßis. Gratias ago: nam uideo morti eius, si celebretur à te, immortalem gloriam esse

*propositam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes memorabili casu, quasi semper uicturus occiderit, quamuis ipse plurima opera, & mansura condiderit, multum tamen perpetuitati eius scriptorũ tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda: beatißimos uero quibus utrunque. Horum in numero auunculus meus & suis libris, & tuis erit. Quo libentius suscipio, deposco etiam quod iniungis. Erat Miseni, classemq; imperio præsens regebat nono Kalend. Septemb. hora diei ferè septima. Mater mea indicat ei, apparere nubem inusitata & magnitudine, & specie. Vsus ille sole, mox frigidam gustauerat iacens, studebatq;. Poposcit soleas, ascendit locum, ex quo maxime miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus ex quo monte (Vesuuium fuisse postea cognitum est) oriebatur: cuius similitudinem, & formam non alia magis arbor, quàm pinus expresserit. Nam longißimo uelut trunco efflata in altum, quibusdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti spiritu euecta, deinde senescente eo destituta, aut etiam pondere suo uicta in*latitudinem uanescebat: candida interdum, interdum sordida & maculosa, prout terram, cineremúe sustulerat. Magnum, propiusq; noscendum, ut eruditißimo uiro uisum. Iubet liburnicam aptari, mihi si uenire unà uellem, facit copiam. Respondi studere me malle, & forte ipse, quod scriberem, dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos: Retinæ * amici immunenti periculo exterriti (nam uilla ea subiacebat, nec ulla nisi nauibus fuga) ut se tanto discrimini eriperet, orabant. Non uertit ille consilium, sed quod studioso animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadriremeis, ascendit ipse non Retinæ modò, sed multis (erat enim*

**altitudinem*

**claßiarij*

*enim frequens amoenitas orae) laturus auxilium. Properat illuc, unde alij fugiunt, rectumq; cursum, recta gubernacula in periculum tenet, adeò solutus metu, ut omneis illius mali motus, omneis figuras, ut deprehenderat oculis, dictaret, enotaretq;. Iam nauibus cinis incidebat, quò propius accesserat, calidior & densior, iam pumices etiam, nigriq; ambusti & fracti igne lapides. Iam uadum subitum, ruinaq; montis littora obstantia, cunctatusq; paulum, an retro flecteret, mox gubernatori, ut ita faceret monenti: Forteis, inquit, fortuna iuuat. Pomponianum pete, * Stabijs erat, direptus sinu medio. Nam sensim circumactis curuatisq; littoribus mare infunditur. Ibi, quanquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen, & cum cresceret proximo, sarcinas contulerat in naueis, certus fugae, si contrarius uentus resedisset, quo tunc auunculus meus secundißimo inuectus complectitur trepidantem, consolatur, hortatur, utq; timorem eius sua securitate leniret, deferri se in balineum iubet, lotus accubat, coenatq; hilaris, aut quod est aequè magnum, similis hilari. Interim è Vesuuio monte pluribus locis latißimae flammae, atque incendia relucebant, quorum fulgor, & claritas tenebris noctis excitabatur. Ille agrestium trepidatione ignis relictas, desertas'que uillas, per solitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat, tum se quieti dedit, & quieuit uerißimo equidem somno. Nam meatus animae, qui illi propter amplitudinem corporis grauior, & sonantior erat, ab ijs, qui limini obuersabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diaeta adibatur, ita iam cinere, mixtisq; pumicibus oppleta surrexerat, ut si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, seq; Pomponiano, caeterisq; qui peruigilarant, reddit. In commune*

*iuxtà hic erat

nunc consultant, intra tecta subsistant, an in aperto uagentur. Nam crebris, uastisq́; tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis nunc huc, nunc illuc abire, aut referri uidebantur. Sub dio rursus, quanquam leuium exesorumq́; pumicum casus metuebatur. Quod tamen periculorum collatio elegit, & apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor uicit: ceruicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id monumentum aduersus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior, densiorq́;, quam tamen faces multæ, uariaq́; lumina soluebant. Placuit egredi in littus, & è proximo aspicere, ecquid iam mare admitteret, quod adhuc uastum, & aduersum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans, semel atque iterum frigidam poposcit, hausitq́;: deinde flammæ, flammarumq́; prænuncius odor sulphuris, alios in fugam uertunt, excitant illum, innixus seruis duobus adsurrexit, & statim concidit, ut ego coniecto, crassiore caligine spiritu obstructo, clausoq́; stomacho, qui illi natura inualidus, & angustus, & frequenter interæstuans erat. Vbi dies redditus is, ab eo quem nouissime uiderat, tertius, corpus inuentum est integrum, illæsum, opertumq́;, ut fuerat indutus: habitus corporis quiescenti, quàm defuncto similior. Interim Miseni ego & mater. Sed nihil ad historiam, nec tu aliud, quàm de exitu eius scire uoluisti. Finem ergo faciam, unum adijciam, omnia me quibus interfueram, quæq́; statim, cum maxime uera memorantur, audiueram, uerè persecutum: tu potissima excerpes. Aliud est enim epistolam, aliud historiam: aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

C. PLIN. RESTITVTO SVO S. 17.

I*Ndignatiunculam, quam in cuiusdam amici auditorio cepi, non possum mihi temperare, quo minus apud te, quia*

quia non contingit coràm, per epistolam effundam. Recitabatur liber absolutissimus: hũc duo, aut tres, ut sibi & pau cis uidentur, diserti, surdis mutisq; similes audiebant: non labra diduxerunt, non mouerunt manum, non deniq; adsurrexerunt saltem lassitudine sedendi. Quæ tanta grauitas? quæ tanta sapientia? quæ imò pigritia, arrogantia, sinisteritas, ac potius amentia? In hoc totum diem impendere, ut offendas, ut inimicum relinquas, ad quem tanquam amicissimus ueneris? Disertior ipse es? tantò magis ne inuideris. Nam qui inuidet, minor est. Denique siue plus, siue minus, siue idem præstas, lauda uel inferiorem, uel superiorem, uel parem. Superiorem, quia nisi laudandus ille est, non potes ipse laudari. Inferiorem aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quàm maximum uideri, quem præcedis, uel exæquas. Equidem omneis, qui aliquid in studijs faciũt, uenerari etiam mirariq; soleo. Est enim res difficilis, ardua, fastidiosa, & quæ eos, à quibus contemnitur, inuicem contemnat. Nisi forte aliud iudicas tu. Quanquam quis uno te reuerentior huius operis? quis benignior æstimator? Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium maxime poteram. Vale.

C. PLINIVS SABINO SVO S.

Rogus, ut agam Firmanorum publicam causam: quod ego, quanquam plurimis occupationibus distentus, adnitar: cupio enim & ornatissimam Coloniam aduocationis officio, & te gratissimo tibi munere obstringere. Nam cum familiaritatem nostram, ut soles prædicare, ad præsidium, ornamentumq; tibi sumpseris, nihil est quod negare debeam, præsertim pro patria petenti. Quid enim precibus, aut honestius pijs, aut efficacius amantis? Proinde

inde Firmanis tuis, at iam potius nostris, obliga fidem meã, quos labore & studio meo dignos, cum splendor ipsorum, tum hoc maxime pollicetur, quòd credibile est optimos esse, inter quos tu talis extiteris. Vale.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S. 19

*SCis tu accessisse pretium agris, præcipue suburbanis, causa subitæ charitatis. Res multis agitata sermonibus proximis comitijs honestissimas uoces senatui expressit: Candidati ne conuiuentur, ne mittant munera, ne pecunias deponant. Ex quibus duo priora tam aperte, quàm immodice fiebant: hoc tertium, quanquam occultaretur, pro comperto habebatur. Homulus deinde noster * usus uigilanter hoc consensu senatus, sententiæ loco postulauit, ut consules desiderium uniuersorum notum Principi facerent: peterentq́; , sicut alijs uitijs, huic quoq; prouidentia sua occurreret. Occurrit: sumptus candidatorum fœdos, & infameis ambitus lege restrinxit. Eosdem patrimonij tertiam partem conferre iussit in ea, quæ solo continerentur, deforme arbitratus (ut erat) honorem petituros, urbem, Italiamq́; nõ pro patria, sed pro hospitio, aut stabulo quasi peregrinanteis habere. Concursant ergo candidati, certatim quicquid uenale audiunt, emptitant, ut sint quoque plura uenalia, efficiunt. Proinde, si pœnitet te Italicorum prædiorum, hoc uendũdi tempus tam hercule, quàm in prouincijs comparandi, dum ijdem candidati illic uendunt, ut hic emant. Vale.*

**uigilat. Rursus hoc consensu*

C. PLINIVS CORN. TACITO SVO S. 20

AIs te adductum literis, quas exigenti tibi de morte auunculi mei scripsi, cupere cognoscere, quos ego Miseni relictus (id enim ingressus abruperam) non solum metus, uerumetiam casus pertulerim: quanquam animus memi

meminiſſe horret, incipiam. Profecto *auunculo, ipſe reliquum tempus ſtudijs (ideo enim remanſeram) impendi, mox balineũ, cœna, ſomnus inquietus & breuis.* Præceſſerat per *multos dies tremor terræ, minus formidoloſus, qui Campaniæ non ſolum caſtella, uerumetiam oppida uexare ſolitus: illa uerò nocte ita inualuit, ut non moueri omnia, ſed uerti crederentur.* Irrumpit *cubiculum meum mater, ſurgebam inuicem, ſi quieſceret, excitaturus: reſedimus in area domus, quæ mare à tectis modico ſpatio diuidebat, dubito conſtantiam uocare, an imprudẽtiam debeam: agebam enim duodeuiceſimum annum.* Poſco *librum* Titi Liuij, *& quaſi per otium lego, atque etiam ut cœperam, excerpo.* Ecce *amicus auunculi, qui nuper ad eum ex Hiſpania uenerat, ut me, & matrem ſedenteis, me uero etiam legentem uidet: illius patientiam, ſecuritatem meam corripit, nihilo ſegnius ego intentus in librum.* Iam *hora diei prima, & adhuc dubius & quaſi languidus dies iam quaſſatis circumiacentibus tectis, quanquam in aperto loco, anguſto tamen, magnus & certus ruinæ metus.* Tum *demum excedere oppido uiſum. Sequitur uulgus attonitum, quodq́; in pauore ſimile prudentiæ, alienum conſilium ſuo præfert, ingentiq́ue agmine abeunteis premit, & impellit.* Egreßi *tecta conſiſtimus, multa ibi miranda, multas formidines patimur.* Nam *uehicula, quæ produci iuſſeramus, quanquàm in planißimo campo in contrarias parteis agebantur, ac ne lapidibus quidem fulta, in eodem ueſtigio quieſcebant.* Præterea *mare in ſe reſorberi, & tremore terræ quaſi repelli uidebamus.* Certè *proceſſerat littus, multaq́; animalia maris in ſiccis arenis detinebat.* Ab *altero latere nubes atra & horrenda, ignei ſpiritus, tortis uibratiſq́; diſcurſibus rupta, in longas flammarum figuras*

dehiscebat, fulgoribus illæ & similes, & maiores erant. Tum uero ille idem ex Hispania amicus, acrius & instantius: si frater, inquit, tuus, tuus auunculus uiuit, uult esse uos saluos: si perijt, superstites uoluit. Proinde quid cessatis euadere? Respondimus, non commissuros nos, ut de salute illius incerti, nostræ cõsuleremus. Non moratus ultrà proripit se, effusoq; cursu periculo aufertur. Nec multò pòst, illa nubes descendere in terras, operire maria, cinxerat Capreas & absconderat, Miseni quod procurrit, abstulerat. Tum mater orare, hortari, iubere quoquo modo fugerem: posse enim iuuenem, se & annis, & corpore grauem bene morituram, si mihi causa mortis non fuisset. Ego contrà, saluum me, nisi unà, non futurum. Dein manum eius amplexus, addere gradum cogo: paret ægrè, incusatq; se, quòd me moretur. Iam cinis adhuc, tamen rarus, respicio, densa caligo tergis imminebat, quæ nos torrentis modo infusa terræ sequebatur. Deflectamus inquam, dum uidemus, ne in uia strati, comitantium turba in tenebris obteramur. Vix consideramus, & nox non qualis illunis, aut nubila, sed qualis in locis clausis lumine extincto. Audires ululatus fœminarum, infantium quiritatus, clamores uirorum. Alij parenteis, alij liberos, alij coniuges uocibus requirebant, uocibus noscitabant: hi suum casum, illi suorum miserabantur. Erant qui metu mortis mortem precarentur. Multi ad deos manus tollere. Plures nusquam iam deos ullos, æternamq; illam, & nouissimam noctem mundo interpretabantur. Nec defuerunt, qui fictis, mentitisq; terroribus uera pericula augerent. Aderant qui Miseni illud ruisse, illud ardere falso, sed credentibus nunciabant. PaulULUM relucit, quod non dies nobis, sed aduentantis ignis indicium uidebatur, & ignis quidem longius substitit, tenebræ rursus, cinis rursus

multus

multus & grauis, hunc identidem assurgentes excutiebamus, operit alioquin, atq; etiam obliſi pondere eſſemus. Poſſem gloriari, non gemitum mihi, non uocem parum fortem in tantis periculis excidiſſe, niſi me cum omnibus, omnia mecum perire miſero, magno tamen mortalitatis ſolatio, credidiſſem. Tandem illa caligo tenuata quaſi in fumum, nebulam'ue deceßit. Mox dies uere, ſol etiam effulſit, luridus tamen, qualis eſſe, cum deficit, ſolet. Occurſabant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, altoq; cinere tanquam niue obducta. Regreßi Miſenum, curatis utcunque corporibus, ſuſpenſam dubiamq; noctem ſpe, ac metu exegimus, metus præualebat. Nam & tremor terræ perſeuerabat, & pleriq; lymphati terrificis uaticinationibus & ſua, & aliena mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc quidem, quanquam & expertis periculum, & * expectantibus, abeundi conſilium, donec de auunculo nuntius ueniret. Hæc nequaquam hiſtoria digna, non ſcripturus leges, & tibi ſcilicet, qui requiſiſti, imputabis, ſi digna ne epiſtola quidem uidebuntur. Vale.

*inſpectantibus

C. PLINIVS CANINIO SVO S. 21.

SVm ex ijs, qui mirer antiquos, nõ tamen, ut quidam, temporum noſtrorum ingenia deſpicio. Neque enim quaſi laſſa & effœta natura, nihil iam laudabile parit. Atq; adeò nuper audij Verginium Romanum paucis legentem comœdiam, ad exemplar ueteris comœdiæ ſcriptam, tam bene, ut eſſe quandoque poßit exemplar. Neſcio an noris hominem, quanquàm noſſe debes: eſt enim probitate morum, ingenij elegantia, operum uarietate monſtrabilis. Scripſit mimiambos tenuiter, argute, uenuſte, atque hoc in genere eloquentißime. Nullum eſt enim genus, quod abſolutum non poßit eloquentißimũ dici. Scripſit comœdias, Menandrum,

aliosq; ætatis eiusdem æmulatus, licet has inter Plautinas, Terentianasq; numeres. Nunc primum se in uetere comœdia, sed non tanquam inciperet, ostendit: non illi uis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. Ornauit uirtutes, insectatus est uitia, fictis nominibus decenter, ueris usus est apte. Circa me tantum benignitate nimia modum excessit, nisi quòd tamen poëtis mentiri licet. In summa, extorquebo ei librum, legendumq;, imò ediscendum mittam tibi: neque enim dubito futurum, ut non deponas, si semel sumpseris. Vale.

C. PLIN. TYRONI SVO S. 22

M*Agna res acta est omnium, qui sunt prouincijs præfuturi, magna omnium, qui se simpliciter credunt amicis. Lustricus Bructianus cum Montanum Atticinum comitem suum in multis flagitijs deprehendisset, Cæsari scripsit. Atticinus flagitijs addidit, ut quem deceperat, accusaret. Recepta cognitio est. fui in consilio. egit uterq; pro se, egit autem carptim, & κατὰ κεφάλαιον, quo genere ueritas statim ostenditur. Protulit Bructianus testamentum suum, quod Atticini manu scriptum esse dicebat. Hoc enim & arcana familiaritas, & quærendi de eo, quem sic amasset, necessitas indicabatur. Enumerauit crimina fœda, manifestaq;. Ille cùm diluere nō posset,*ita recessit, ut dum defenditur, turpis: dum accusat, sceleratus probaretur. Corrupto enim scribæ seruo, interceperat commentarios, interciderat q;, ac per summum nefas utebatur aduersus amicum crimine suo. Fecit pulcherrime Cæsar, non enim de Bructiano, sed statim de Atticino*perrogauit: Damnatus, & in insulam relegatus. Bructiano iustißimum integritatis testimonium redditum, quem quidem etiam constantiæ gloria secuta est. Nam defensus expedißime, accusauit uehementer: nec minus*

Id est, summatim. Plinius auunculus, capitulatim.

*ita se geßit

*pronuntiauit

dcer, quàm bonus & syncerus apparuit. Quod tibi scripsi, ut te sortitum prouinciam, præmonerem. Plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fefellerit, paratam ultionem, qua tamen ne sit* opus, etiam atque etiam attende. Neq; enim tam iucundum est uindicari, quàm decipi miserum. Vale. *usus

C. PLIN. TRIARIO SVO S. 23

IMpense petis, ut agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioqui, & famosam: faciam, sed non gratis. Quî fieri potest, inquis, ut, non gratis tu? Potest: exigam enim mercedem honestiorem gratuito patrocinio. peto, atque etiam paciscor, ut simul agat Cremutius Ruso. solitum hoc mihi, & iam in pluribus claris adolescentibus factitatum. Nam mire concupisco bonos iuuenes ostendere foro, aßignare famæ. Quod si cui, præstare Rusoni meo debeo, uel propter natales ipsius, uel propter eximiam mei charitatem, quem magni æstimo in iisdem iudicijs, ex iisdem etiam partibus conspici, audiri. Obliga me, obliga antè, quàm dicat: nam cum dixerit, gratias ages. Spõdeo solicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini causæ suffecturum. Est indolis optimæ, breui* producturus alios, si interim prouectus fuerit à nobis. Neq; enim cuiquam tam clarum statim ingenium est, ut poßit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam, commendatorq; contingat. Vale. *prouecturus

C. PLIN. MARCO SVO S. 24

QVàm multum intereſt, quid à quoque fiat. Eadem enim facta claritate, uel obscuritate facientium aut tolluntur altißimè, aut humilime deprimuntur. Nauigabam per Larium nostrum, cum senior amicus ostendit mihi uillam, atque etiam cubiculum, quod in lacum prominet. Ex hoc, inquit, aliquando municeps nostra cùm mari-

to se præcipitauit. Causam requisij. Maritus ex diutino morbo circa uelanda corporis ulceribus putrescebat. Vxor ut inspiceret, exegit. Neque enim quenquam fidelius iudicaturum posset'ne sanari. Vidit, desperauit. Hortata est ut moreretur, comesq; ipsa mortis, dux imò & exemplum, & necessitas fuit. Nam se cum marito ligauit, abiecitq; in lacum. Quod factum, ne mihi quidem, qui municeps, nisi proximè auditum est, non quia minus illo clarißimo Arriæ facto, sed quia minor ipsa. Vale.

C. PLIN. HISPANO SVO S. 25

SCribis Robustum splendidum equitem Romanum cum Attilio* Caro amico meo Ocriculum usque commune iter* fecisse, deinde nusquam cõparuisse. Petis, ut Carus ueniat, nosq;, si potest, in aliqua inquisitionis uestigia inducat. Veniet, uereor ne frustra. Suspicor enim tale, nescio quid, Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo municipi meo. Huic ego ordines impetraueram, atque etiam proficiscenti* quadringenta milia nummûm ad instruendum se, ornandumq; donaueram: nec postea aut epistola eius, aut aliquem de exitu nuntium accepi. Interceptus'ne sit à suis, an cum suis, dubium. Certe non ipse, non quisquam ex seruis eius apparuit. Vtinam ne in Robusto idem experiamur: tamen arcessamus Carum, demus hoc tuis, demus optimi adolescentis honestißimis precibus, qui pietate summa, mira etiam sagacitate patrem quærit. Dij faueant ut sic inueniat ipsum, quemadmodum iam cum quo fuisset, inuenit. Vale.

*Scauro

*peregisse

*quadraginta

C. PLIN. SERVIANO SVO S. 26

GAudeo & gratulor, quòd Fusco Salinatori filiam tuam destinasti. Domus patritia, pater honestißimus, mater pari laude. Ipse est studiosus, literatus, disertus etiam, puer simplicitate, comitate iuuenis, senex grauitate. Neque

enim amore decipior. Amo quidem effuse, ita officijs, ita reuerentia meruit: iudicio tamen, & quidem tanto acrius, quanto magis amo.* Tibi quidem (ut qui explorauerim) spondeo, habiturum te generum, quo melior fingi ne uoto quidem potuit. Superest, ut auum te quàm maturißime similimum sui faciat. Quàm felix tempus illud, quo mihi liberos illius, nepotes tuos, ut meos uel liberos, uel nepotes ex uestro sinu sumere, & quasi pari iure tenere continget. Vale. *Tibiq;

C. PLIN. SEVERO SVO S. 27

Rogas ut cogitem, quid designatus consul in honorem Principis censeas. Facilis inuentio, non facilis electio. Est enim ex uirtutibus eius larga materia,* tamen quod sentiam, indicabo, si prius hæsitationem meam ostendero: dubito num idem tibi suadere, quod mihi debeam. Designatus ego consul omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui, non tanquam liber & constans, sed tanquam intelligens Principis nostri: cuius uidebam hanc esse præcipuam laudem, si nihil quasi ex necessitate decernerem. Recordabar etiam plurimos honores pessimo cuique delatos, à quibus hic optimus separari non alio modo magis poterat, quàm diuersitate censendi: quod ipsum dissimulatione & silentio non præterij, ne forte non iudicium illud meum, sed obliuio uideretur. Hoc tunc ego, sed non omnibus eadem placent, nec conueniunt quidem. Prætereà faciendi aliquid, uel non faciendi uera ratio, cum hominum ipsorum, tum rerum etiam, ac temporum conditione* initur. Nam recentia opera maximi Principis præbent facultatem, noua, magna, uera censendi. Quibus ex causis (ut suprà scripsi) dubito an idem nunc tibi, quod tunc mihi suadeam. Illud non dubito, debuisse me in parte consilij tui ponere, quod ipse fecissem. Vale.

*tamē quod malo quidē, indicabo.

*mutatur

C. PLIN. PONTIO SVO S. 26.

SCio, quæ tibi causa fuerit impedimento, quo minus præcurrere aduentum meum in Campaniam posses. Sed quanquam absens totus huc migrasti, tantum mihi copiarum tam urbanarum, quàm rusticarum nomine tuo oblatũ est, quas omneis improbe quidem, accepi tamen. Nam me tui, ut ita facerem, rogabant: ac uerebar ne & mihi, & illis irascereris, si non fecissem. In posterum nisi adhibueris modũ, ego adhibebo. Etiam tuis denunciaui, si rursus tam multa attulissent, omnia relaturos. Dices, oportere me tuis rebus ut meis uti: etiam, sed perinde illis ac meis parco. Vale.

C. PLIN. QVADRATO SVO S. 27

*& quo nõ minus gaudeo

AVidius Quietus, qui me unice dilexit, * & cui non minimum gaudeo, probauit ut multa alia Thraseæ (fuit enim familiaris) ita hoc sæpe referebat, præcipere solitum suscipiendas esse causas aut amicorum, aut destitutas, aut ad exemplum pertinenteis. Cur amicorum? nõ eget interpretatione. Cur destitutas? quòd in illis maxime & constantia agentis, & humanitas cerneretur. Cur pertinenteis ad exemplum? quia plurimum referret, bonum an malum *ducem haberent. Ad hæc ego genera causarum, ambitiose fortasse, addam tamen claras, & illustreis. Aequum enim est agere nonnunquam gloriæ, & famæ, id est, suam causam hos terminos, quia me consuluisti, dignitati, ac uerecundiæ tuæ statuo. Nec me præterit, Vsum & esse, & haberi optimum dicendi magistrum. Video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, ut bene agerent, agendo consequutos. Sed & illud, quod Pollionis, uel tãquam Pollionis, accepi, uerissimum experior: Commode agendo factum est, ut sæpe agerem, sæpe agendo, ut minus commode: quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis, quàm facultas: nec fiducia, sed temeritas paratur.

*induceretur

tur. Nec uerò Isocrati, quo minus haberetur summus orator, offecit, quod infirmitate uocis, mollitia frōtis, quo minus in publico diceret, impediebatur. Proinde multum lege, scribe, meditare, ut possis, cum uoles dicere: dices, cum uelle debebis. Hoc ferè temperamentum ipse seruaui: nonnunquā necessitati, quæ pars rationis est, parui. egi enim quasdam, à senatu iussus: Quo tamen in numero fuerunt ex illa Thraseæ diuisione, hoc est, ad exemplum pertinentes. Adfui Bæticis contra Bæbium* Massam. Quæsitum est, an danda esset inquisitio: data est. Adfui rursus iisdem querentibus de Cæcilio Classico: quæsitum est, an prouinciales ut socios, ministrosq; proconsulis plecti oporteret: pœnas luerunt. Accusaui Marium Priscum, qui lege repetundarum damnatus, utebatur clementia legis, cuius seueritatem immanitate criminum excesserat, relegatus est. Tuitus sum Iulium Bassum, ut incustoditum nimis, & incautum, ita minime malum, iudicibus acceptis in senatu remansit. Dixi proxime pro Vareno postulante, ut sibi inuicem euocare testes liceret, impetratum est. In posterum opto, ut ea potissimum iubeat, quæ me deceat uel sponte fecisse. Vale.

*al's, Bassum

C. PLIN. FABATO SVO S. 30.

DEbemus mehercule nataleis tuos perinde ac nostros celebrare, cum letitia nostrorū ex tuis pendeat, cuius diligentia & cura hic hilares, istic securi sumus. Villa Camiliana, quam in Campania possides, est quidē uetustate uexata, *ea tamen quæ sunt pretiosiora, aut integra manent, aut leuissime læsa sunt. Attendemus ergo, ut quàm saluberrime reficiantur. Ego uideor habere multos amicos, sed huius generis, cuius & tu quæris, & res exigit, propè neminē. Sunt enim omnes togati, & urbani. Rusticorum autem prædiorum administratio poscit durum aliquem & agrestem, cui

*&

neq; labor ille grauis, nec cura sordida, nec tristis solitudo uideatur. Tu de Rufo honestißime cogitas: fuit enim filio tuo familiaris. Quid tamen noui sibi præstare poßit, ignoro: uelle plurimum credo. Vale.

C. PL. CORNELIANO SVO S. 31.

EVocatus in consiliũ à Cæsare nostro ad Centũcellas, hoc nomine longe* maximã cepi uoluptatẽ. Quid enim iucũdius, quàm Principis iustitiam, grauitatem, comitatem, in secessu quoq;, ubi hæc maxime recluduntur, inspicere? Fuerunt uariæ cognitiones, & quæ uirtutes iudicis per plureis species experirẽtur. Dixit causam Claudius Aristion princeps Ephesiorũ, homo munificus, & innoxiè popularis. Inde inuidia, & ab dißimilimis delator immissus. Itaque absolutus, uindicatusq; est. Sequẽti die audita est Galitta adulterij rea. Nupta hæc tribuno militũ honores petituro, & suam, & mariti dignitatẽ, centurionis amore maculauerat. Maritus legato consulari, ille Cæsari scripserat. Cæsar excußis probationibus, centurionẽ exautorauit, atq; etiã relegauit. Supererat crimini, quod nisi duorum esse non poterat, reliqua pars ultionis. Sed maritũ non sine aliqua reprehensione patientiæ, amor uxoris retardabat, quã quidem etiam post delatũ adulterium domi habuerat, quasi contentus æmulum remouisse. Admonitus ut perageret accusationem: peregit inuitus. Sed illam damnari etiam inuito accusatore necesse erat. Damnata & Iuliæ legis pœnis relicta est. Cæsar & nomẽ centurionis, & commemorationem disciplinæ militaris sententiæ adiecit, ne omneis eiusmodi caussas reuocare ad se uideretur. Tertio die inducta cognitio est multis sermonibus, & uario rumore iactata, Iulij Tyronis codicillis, quos ex parte ueros esse constabat, ex parte falsi dicebantur. Substituebantur crimini * Sempronius Senecio eques Ro. & Eurythmus

*alĩs: (hoc loco nomẽ) magnam cepi, &c.

*Semiranus

Cæsa

Cæsaris libertus, & procurator. Hæredes, cum Cæsar esset in Dacia, communiter epistola scripta petierant, ut susciperet cognitionem: susceperat, reuersus diem dixerat, & cũ ex hæredibus quidam quasi reuerẽtia Eurythmi remitteret accusationem, pulcherrime dixerat, Nec ille Polycletus est, nec ego Nero. Indulserat tamen petentibus dilationem, cuius tempore exacto consederat auditurus. A' parte hæredum intrauerunt duo omnino, postularunt, ut omnes hæredes agere cogerentur, cum detulissent omneis, aut sibi quoq; desistere permitteretur. Locutus est Cæsar summa grauitate, summa moderatione. Cumq; aduocatus Senecionis, & Eurythmi dixisset, suspicionibus relinqui reos, nisi audirentur: non curo, inquit, an isti suspicionibus relinquantur, ego relinquor. Dein cõuersus ad nos ἐπίσασθε quid facere debeamus: isti enim queri uolunt, quòd sibi licuerit non accusare. Tum ex consilij sentẽtia iussit denuntiari hæredibus omnibus, aut agerent, aut singuli approbarent causas non agẽdi, alioqui se uel de calumnia pronũciaturum. Vides quàm honesti, quàm seueri dies, quos iucũdissimæ remissiones sequebantur. Adhibebamur quotidie cœnæ: erat modica, si principem cogites. Interdũ ἀκροάματα audiebamus, interdum iucundissimis sermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis (tam diligens in Cæsare humanitas fuit) xenia sunt missa. Sed mihi ut grauitas cognitionum, consilij honor, suauitas, simplicitasq; conuictus, ita locus ipse periucundus fuit. Villa pulcherrima cingitur uiridissimis agris, imminet littori, cuius in sinu quàm maximus portus uelut amphitheatrũ. Huius sinistrum brachiũ firmissimo opere munitum est, dextrum elaboratur. In ore portus insula assurgit, quæ illatum uento mare obiacens frangat, tutumq; ab utroque latere decursum nauibus præstet. Assurgit autem

Id est, attẽdite.

Id est, dicta auscultatione digna.

arte

arte uiſenda:ingenita ſaxa latißima nauis prouehit,contra hæc alia ſuper alia deiecta ipſo pondere manent,ac ſenſim quodam uelut aggere conſtruuntur : eminet iam, & apparet ſaxeum dorſum,impactoſq; fluctus in immenſum elidit & tollit,uaſtus illic fragor,canumq; circa mare:ſaxis deinde pilæ adijciuntur, quæ procedenti tempore enatam inſulam imitentur.habebit hic portus etiam nomẽ autoris,eritq; uel maxime ſalutaris.Nam per longißimum ſpatium littus importuoſum hoc receptaculo utetur. Vale.

C. PLIN. QVINTILIANO SVO S. 32

Tituli QVamuis & ipſe ſis continentißimus,& filiam tuam ita inſtitueris ut decebat filiam tuã * Tutilij *neptem: cum tamen ſit nuptura honeſtißimo uiro* Nonio Celeri, *cui ratio ciuilium officiorum neceßitatem quandam nitoris imponit:debet ſecundum conditiones mariti ueſte, comitatu, quibus non augetur dignitas,ornatur tamen,inſtrui.*Te *porrò animo beatißimum,modicum facultatibus ſcio.*Itaq; *partem oneris tui mihi uindico,& tanquam parens alter puellæ noſtræ confero quinquaginta millia nummûm, plus collaturus,niſi à uerecundia tua ſola mediocritate munuſculi impetrari poſſe conſiderem,ne recuſares.* Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 33

*TOllite cuncta, inquit, cœptoſq; auferte labores: ſeu ſcribis aliquid,ſeu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam,ut illi arma diuina.*Num *ſuperbius potui? reuera,ut inter meas, pulchram:nam mihi ſatis eſt certare mecũ.Eſt hæc pro* Accia Variola *& dignitate perſonæ, & exempli raritate,& iudicij magnitudine inſignis.* Nam *fœmina ſplendide nata, nupta prætorio uiro, exhæredata ab octogenario patre,intra undecim dies, quàm ille nouercam ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna*

terna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta (tot enim quatuor consilijs conscribuntur) ingens utrinque aduocatio, & numerosa subsellia: præterea densa circunstantium corona, latissimum iudicium multiplici circulo ambibat. Ad hoc stipatum tribunal, atq; etiam ex superiore basilicæ parte, qua fœminæ, qua uiri & audiendi, quod erat difficile, & quod facile uisendi studio imminebant. Magna expectatio patrum, magna filiarum, magna etiam nouercarum. Secutus est uarius euentus: nam duobus consilijs uicimus, totidem uicti sumus. Notabilis prorsus res, & mira, eadem in causa, ijsdem iudicibus, ijsdem aduocatis, eodem tempore diuersitas accidit casu quidem, sed non ut casus uideretur. Victa est nouerca ipsa, hæres ex parte sexta. Victus Suburranus, qui exhæredatus à patre, singulari impudentia alieni patris bona uindicabat, non ausus sui petere. Hæc tibi exposui primum, ut ex epistola scires, quæ ex oratione non poteras. Deinde, nam detegam arteis, ut orationem libentius legeres, si non legere tibi, sed interesse iudicio uidereris: quàm sit licet magna, non despero gratiam breuissimè impetraturam. Nam & copia rerum, & arguta diuisione, & narratiunculis pluribus, & eloquendi uarietate renouatur. Sunt multa, non auderem nisi tibi dicere, elata, multa pugnacia, multa subtilia. Interuenit enim acribus illis, & erectis frequens necessitas computandi, ac penè calculos, tabulamq; poscendi, ut repente in priuati iudicij formam centumuirale uertatur. Dedimus uela indignationi, dedimus iræ, dedimus dolori, & in amplissima causa quasi magno mari pluribus uentis sumus uecti. In summa solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem, iterum dicam præcipuam, ut inter meas ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος esse: an uere, tu facilime iudicabis, qui*

tam

*colliguntur

Id est, pro Ctesiphonte.

tam memoriter tenes omneis, ut cõferre cum hac, dum hanc solam legis, poßis. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 34.

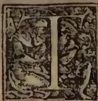
R*Ectè fecisti, quòd gladiatorium munus Veronensibus nostris promisisti: à quibus olim amaris, suspicẽris, ornaris. Inde etiam uxorem chariβimam tibi, & probatißimam habuisti, cuius memoriæ aut opus aliquod, aut spectaculum, atque hoc potißimum, quod maxime funeri debebatur. Præterea tanto consensu rogabaris, ut negare non constans, sed durum uideretur. Illud quoque egregiè, quòd tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. Nam per hæc etiam magnus animus ostenditur. Vellem Africanæ, quas coẽmeras plurimas, ad præfinitum diem occurrissent. Sed licet cessauerint illæ tempestate detentæ: tu tamen meruisti, ut acceptum tibi fieret, quod quo minus exhiberes, per te non stetit.* Vale.

LIBRI SEXTI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER VII.

*Geminio

C. PLIN. *RESTITVTO SVO S. 1

ERRET *me hæc tua tam pertinax ualetudo, & quanquam te temperatißimum nouerim, uereor tamen, ne quid illi etiam in mores tuos liceat. Proinde moneo patienter resistas. Hoc laudabile, hoc salutare. Admittit humana natura, quod suadeo, ipse certe sic agere sanus cum meis soleo. Spero quidem, si forte in aduer-*

sam

ſam ualetudinem incidero, nihil me deſideraturum uel pudore, uel* patientia dignum. Si tamen ſuperauerit morbus, denuncio, ne quid mihi detur, niſi permittentibus medicis: ſciantq́; ſi dederint, ita uindicaturum, ut ſolent quibus aliqua negantur. Quinetiam cum peruſtus ardentiſſima febri, tandem remiſſus unctusq́; acciperem à medico potionẽ, porrexi manum, utq́; tangeret, dixi: admotumq́; iam labris poculum reddidi. Poſtea cum uiceſimo ualetudinis die balineo præpararer, muſſanteisq́; medicos repente uidiſſem, cauſam requiſij: reſponderunt, poſſe me tutò lauari, non tamen omnino ſine aliqua ſuſpicione. Quid, inquam, neceſſe eſt? atque ita ſpe balinei, cui iam uidebar inferri, placidè, leniterq́; dimiſſa, ad abſtinentiam rurſus, non ſecus ac modo ad balineum, animum, uultumq́; compoſui. Quæ tibi ſcripſi primum, ut te non ſine exemplo monerem: deinde, ut in poſterum ipſe ad eandem temperantiam adſtringerer, cum me hac epiſtola quaſi pignore obligauiſſem. Vale.

* pœnitentia

C. PLIN. IVSTO SVO S. 2

QVemadmodum congruit, ut ſimul & affirmes te adſiduis occupationibus impediri, & ſcripta noſtra deſideres, quæ uix ab otioſis impetrare aliquid perituri temporis poſſunt. Patiar ergo æſtatem inquietam uobis exercitam'que tranſcurrere, & hyeme demum, cum credibile erit noctibus ſaltem uacare te poſſe, quæram quid potiſſimum ex nugis meis tibi exhibeam. Interim abunde eſt, ſi epiſtolæ non ſunt moleſtæ; ſunt autem, & * uel eò breuiores erunt. Vale.

*ideo

C. PLIN. PRAESENTI SVO S. 3

TAnta'ne perſeuerantia? tu modo in Lucania, modo in Campania. Ipſe enim, inquis, Lucanus, uxor Campana. Iuſta cauſa longioris abſentiæ, non perpetuæ tamen.

Quin

Quin ergo aliquando in urbem redis? ubi dignitas, honor, amicitiæ tam superiores, quàm minores? Quousque regnabis? quousque uigilabis cum uoles? dormies quandiu uoles? quousq; calcei? nusquam toga feriata? liber totos dies? Tempus est te reuisere molestias nostras, uel ob hoc solum, ne uoluptates istæ satietate languescant. Saluta paulisper, quo sit tibi iucundius salutari. Terere in hac turba, ut te solitudo delectet. Sed quid imprudens, quem euocare conor, retardo? Fortasse enim his ipsis admoneris, ut te magis ac magis otio inuoluas, quod ego nõ abrumpi, sed intermitti uolo. Vt enim si cœnam tibi facerem, dulcibus cibis acreis, acutosq; miscerem, ut obtusus illis, & oblitus stomachus his excitaretur: ita nunc hortor, ut iucundißimum genus uitæ nonnullis interdum quasi acoribus condias. Vale.

C. PLIN. PONTIO SVO S. 4

AIs legisse te hendecasyllabos meos: requiris etiam quẽadmodum cœperim scribere homo, ut tibi uideor, seuerus: ut ipse fateor, non ineptus. Nunquam à poëtice (altius enim repetam) alienus fui, quinetiam quatuordecim natus annos Græcam tragœdiam scripsi. Qualem inquis? nescio, tragœdia uocabatur. Mox cum e militia rediens, in Icaria insula uentis detinerer, Latinos elegos in illud ipsum mare, ipsamq; insulam feci. expertus sum me aliquando & heroico, hendecasyllabis nunc primum, quorum hic natalis hæc causa est. Legebantur in Laurentino mihi libri Asinij Galli de comparatione patris, & Ciceronis. Incidit epigramma Ciceronis in Tyronem suum. Dein cum meridie (erat enim æstas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, cœpi reputare maximos oratores hoc studij genus & in oblectationibus habuisse, & in laude posuisse. Intendi animum, contráque opinionem meam*

*Cilicia

post

post longam desuetudinem, perquàm exiguo temporis momento idipsum, quod me ad scribendum solicitauerat, his uersibus exaraui:

Cum libros Galli legerem, quibus ille parenti
Ausus de Cicerone dare, palmamq́;, decusq́;,
Lasciuum inueni lusum Ciceronis, & illo* *uersum
Spectandum ingenio, quo seria condidit, & quo
Humanis salibus multo, uarioq́; lepōre
Magnorum ostendit menteis gaudere uirorum.
Nam queritur, quòd fraude mala frustratus amantem,
Paucula cœnato sibi debita sauia Tyro
Tempore nocturno subtraxerit. His ego lectis,
Cur post hæc, inquam, nostros celamus amores?
Nullumq́; in medium timidi damus? atq; fatemur
Tyronisq́; dolos, Tyronis nosse fugaces
Blanditias, & furta, nouas addentia flammas?

*Transij ad elegos, hos quoq; non minus celeriter explicui. Addidi alios facilitate corruptus. Deinde in urbem reuersus, sodalibus legi, probauerunt: inde plura metra, si quid ocij, maxime in itinere, tentaui. Postremo placuit exemplo multorum unum separatim hendecasyllaborum uolumen absoluere: nec pœnitet. Legitur, describitur, cantatur, & iam à Græcis quoque, quos Latine huius libelli amor docuit. Nunc cithara, nunc lyra personatur. Sed quid ego tam *gloriose? Quanquam poëtis furere cōcessum est, & tamen non de meo, sed de aliorum iudicio loquor, qui siue iudicant, siue errant, me delectant. Vnum precor, ut posteri quoque aut errent similiter, aut iudicent. Vale.* *furiosè

C. PLIN. CALPHVRNIAE SVAE S. 5

INcredibile est quanto desiderio tui tenear. In causa amor primum: deinde, quòd non consueuimus abesse.

Inde est, quod magnam partem noctium in imagine tua uigilem exigo: inde, quòd interdiu quibus horis te uisere solebam, ad diætam tuam ipsi me, ut uerißimè dicitur, pedes ducunt: quòd denique *æger mente, & similis excluso à uacuo limine recedo. Vnum tempus his tormentis caret, quo in foro, & amicorum litibus conteror. Aestima tu, quæ uita mea sit, cui requies in labore, in miseria, curisq; solatium est. Vale.

*æger et mœstus

C. PLIN. MACRINO SVO S. 6

RAra, & notabilis res contingit Vareno, sit licet adhuc dubia. Bithyni accusationem eius ut temere inchoatam omisisse narrantur. De eo adest prouinciæ legatus, attulit decretum consilij ad Cæsarem, attulit ad multos principes uiros, attulit etiam ad nos Vareni aduocatos. Perstat tamen idem ille Magnus, quinetiam, Nigrinum optimum uirum pertinacißime exercet. Per hunc à consulibus postulabat, ut Varenus exhibere rationes cogeretur. Adsistebam Vareno iam tantum ut amicus, & tacere decreueram. Nihil enim tam contrarium, quàm si aduocatus à senatu datus defenderem ut reum, cui opus esset ne reus uideretur. Cum tamen finita postulatione Nigrini, consules ad me oculos retulissent, scietis inquam constare nobis silentij nostri rationem, cum ueros legatos * prouinciæ audieritis contra Nigrinum, ut ad quem mißi sunt. Ego ad me quoque habeo decretum prouinciæ. Rursus ille, potest tibi liquere. Ad hoc ego, si tibi ex diuerso liquet, potest & mihi quod est melius in causa liquere. Tum legatus Polyænus causas abolitæ accusationis exposuit, postulauitq;, ne cognitioni Cæsaris præiudicium fieret. Respondit Magius. Iterumque Palyænus, ipse raro & breuiter interlocutus. Multum me intra silentium tenui. Accepi enim non minus interdum oratori

*proinde

oratorium esse tacere, quàm dicere, atque adeò repeto, quibusdam me capitis reis, uel magis silentio, quàm oratione accuratißima profuisse. Mater amisso filio (quid enim prohibet, quanquam alia ratio scribundæ epistolæ fuerit, de studijs disputare?) libertos eius, eosdemq; cohæredes suos, falsi & ueneficij reos detulerat ad principem, iudicemq; impetrauerat Iulium Seruianum. *Defenderam reos ingenti quidem cœtu, erat enim causa notißima, præterea utrinque ingenia clarißima. Finem cognitioni quæstio imposuit, quæ secundum reos dedit. Postea mater adijt* Principem, *affirmauit se nouas probationes inuenisse. Præceptum est Seruiano, ut uacaret finitam causam retractanti, si quid noui afferret. Aderat matri Iulius Africanus, nepos Iulij oratoris. Quo audito Paßienus Crispus dixit, Bene mehercule bene, sed quò tam bene?* Iulius *Nepos iuuenis ingeniosus, sed parum callidus, cum multa dixisset, adsignatumq; tempus impleßet: rogo, inquit, Seruiane, permittas mihi unum uersum adijcere.* Tum *ego, cum omnes me, ut diu responsurum intuerentur, respondissem inquam, si unum illum uersum Africanus adiecisset, in quo non dubito omnia noua fuisse.* Non *facilè me repeto, tantum adsensum agendo, quantum tunc non agendo consecutum. Similiter nunc & probatum, & exceptum est, quod pro Vareno hactenus tacui. Consules, ut Polyænus postulabat, omnia integra Principi seruauerunt, cuius cognitionem suspensus expecto. Nam dies ille nobis pro Vareno, aut securitatem & ocium dabit, aut intermissum laborem renouata solicitudine iniunget. Vale.*

C. PLIN. SATVRNINO SVO S. 7

ET *proxime Prisco nostro, & rursus, quia ita iussisti, gratias egi libentißime quidem. Est enim mihi*

 periucun

periucundum, quòd uiri optimi, mihiq; amicißimi adeò cohæsistis, ut inuicē uos obligari putetis. Nam ille quoq; præcipuam se uoluptatē ex amicitia tua capere profitetur, certatq; tecum honestißimo certamine mutuæ charitatis, quàm ipsum tempus augebit. Te negocijs distineri ob hoc moleste fero, quòd deseruire studijs non potes: si tamen alteram litem per iudicem, alteram, ut ais, ipse finieris, incipies primum istic ocio frui, deinde satiatus ad nos reuerti. Vale.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

E*Xprimere non possum, quàm iucundum sit mihi, quòd Saturninus noster summas tibi apud me gratias alijs super alias epistolis agit. Perge ut cœpisti, uirumq; optimum quàm familiarißime dilige, magnam uoluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad breue tempus. Nam cum omnibus uirtutibus abundet, tum hac præcipuè, quòd habet maximam in amore constantiam.* Vale.

*Tusco C. PLIN. *FVSCO SVO S.

Q*Væris quemadmodum in secessu, quo iandiu frueris, putem te studere oportere: Vtile in primis, & multi præcipiunt, uel ex Græco in Latinum, uel ex Latino uertere in Græcum. Quo genere exercitationis proprietas, splendorq; uerborum, copia figurarum, uis explicandi: præterea imitatione optimorum similia inueniendi facultas paratur: simul quæ legentem fefellissent, transferentem fugere non possunt, intelligentia ex hoc, & iudicium acquiritur. Nihil obfuerit, quæ legeris, hactenus ut rem argumentumq; teneas, quasi æmulum scribere, lectisq; conferre, ac sedulò pensitare, quid tu, quid ille commodius. Magna gratulatio, si tu nōnulla, magnus pudor, si cūcta ille melius. Licebit interdum & notißima eligere, & certare cum electis. Audax hæc, non tamen improba, quia secreta*

con

contentio. Quanquam multos uidemus eiusmodi certamina sibi cum multa laude sumpsisse, quousque subsequi satis habebant, dum non desperant antecessisse. Poteris & quæ dixeris post obliuionem retractare, multa retinere, plura transire, alia interscribere, alia rescribere. Laboriosum istud, & tædio plenum, sed difficultate ipsa fructuosum recalescere ex integro, & resumere impetum fractum omissumq;. Postremo noua uelut membra peracto corpori intexere, nec tamen priora turbare. Scio nunc tibi esse præcipuum studium orandi, sed non ideo semper pugnacem hunc, & quasi bellicum stylum suaserim. Vt enim terræ uarijs, mutatisq; seminibus: ita ingenia nostra nunc hàc, nunc illac meditatione recoluntur. Volo interdum aliquem ex historia locum adprehendas, uolo epistolam diligentius scribas, uolo carmina. Nam sæpe in oratione quoque non historica modò, sed propè poëtica descriptionum necessitas incidit: & pressus sermo, purusq; ex epistolis petitur. Fas est & carmine remitti, non dico continuo & longo (id enim perfici nisi in ocio non potest) sed hoc argutò et breui, quod aptè quantaslibet occupationes, curasq; distinguit. Lusus uocantur, sed hi lusus non minorem interdum gloriam, quàm seria consequuntur: atque adeò (cur enim te aduersus non uersibus ad hortor?)*

*bellatoriū

Vt laus est ceræ mollis, cedensq; sequatur
Si doctos digitos, iussáq;, fiat opus.
Et nunc informet Martem, castam'ue Mineruam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.
Vtq; sacri fontes non solum incendia sistunt,
Sæpe etiam flores, uernaq; prata iuuant:
Sic hominum ingenium flecti, duciq; per arteis
Non rigidas docta mobilitate decet.

Itaque summi oratores, summi etiam uiri sic se aut exercebant, aut delectabant: imò delectabant exercebantq;. Nam mirum est, ut his opusculis animus intendatur, remittaturq;. Recipiunt enim amores, odia, iras, misericordiam, urbanitatem, omnia denique, quæ in uita atque etiam in foro, causisq; uersantur. Inest his cùm eadem quæ alijs, tum per se quoque utilitas, quòd metri necessitate deuincti, soluta oratione lætamur, & quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribimus. Habes plura etiam fortasse quàm requirebas. Vnum tamen omisi, non enim dixi, quæ legenda arbitrarer, quanquam dixi, cum dicerem quæ scribenda. Tu memineris, sui cuiusque generis autores diligenter eligere. Aiunt enim multum legendum esse: non multa. Qui sint hi, adeò notum, prouocatumq; est, ut demonstratione non egeant: & alioqui tam immodicè epistola me extendi, ut dum tibi quemadmodum studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. Quin ergo pugillareis resumis, & aliquid ex his, uel istud ipsum quod cœperas, scribis. Vale.

C. PLIN. MACRINO SVO S.

QVia ipse cum prima cognoui, iungere extrema quasi auulsa cupio. Te quoque existimo uelle de Vareno, & Bithynis reliqua cognoscere. Acta causa hinc à Polyæno, inde à Magio. Finitis actionibus, Cæsar, neutra, inquit, pars de mora queretur. Erit mihi curæ, explorare prouinciæ uoluntatem. Multum interim Varenus tulit. Etenim quàm dubium est, an meritò accusetur, ita quo euentu qui à nemine accusetur, incertum est. Superest, ne rursus prouinciæ, quod damnasse dicitur, placeat, agatq; pœnitentiam pœnitentiæ suæ. Vale.

C. PLIN. FABATO SVO S.

Miraris,

11

Miraris, quòd Hermes libertus meus hæreditarios agros, quos ego iusseram proscribi, non expectata actione pro meo quincunce * *ex septingentis milibus Corelliæ addixerit: adijcis, posse eos nongentis milibus uenire, ac tanto magis, quæris, an quod gesserit, ratum seruem. Ego uerò seruo. Quibus ex causis, accipe. Cupio enim & tibi probatum, & cohæredibus meis excusatum esse, quòd me ab illis, maiore officio* * *iubente, secerno. Corelliam cum summa reuerentia diligo: primum, ut sororem Corellij Rufi, cuius mihi memoria sacrosancta est: deinde, ut matri meæ familiarissimam. Sunt mihi & cum marito eius* * *Minutio Iusto, optimo uiro uetera iura: fuerunt & cum filio maxima, adeò quidem, ut prætore me ludis meis præsederit. Hæc cum proxime istic fui, indicauit mihi cupere se aliquid circa Larium nostrũ possidere. Ego illi ex prædijs meis, quod uellet, & quanti uellet, obtuli, exceptis paternis maternisq́; his enim cedere ne Corelliæ quidem possum. Igitur cum obuenisset mihi hæreditas, in qua prædia ista, scripsi ei uenalia futura. Has epistolas Hermes tulit, exigẽtiq́; ut statim portionẽ meam sibi addiceret, paruit. Vides quàm ratum habere debeã, quod libertus meus meis moribus gessit. Superest, ut cohæredes æquo animo ferant, separatim me uendidisse, quod mihi licuit omnino non uendere. Nec uerò coguntur imitari meum exemplum: non enim illis eadem cum Corellia iura sunt. Possunt ergo intueri utilitatem suam, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.*

*sex

*uincente

*Militio Fusco

C. PLIN. MINVTIO SVO S. 12

Libellum formatum à me sicut exegeras, quo amicus tuus, imò noster (quid enim non commune nobis?) si res posceret, uteretur, misi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, id est, disperdendi haberes. ha-

id est, Vos amuli. bebis tamen, an emendandi nescio, utique disperdendi. ὑμεῖς γὰρ οἱ κακόζηλοι optima quæq; detrahitis, quod si feceris, boni consulam. Postea enim illis ex aliqua occasione ut meis utar, & beneficio fastidij tui ipse laudabor, ut in eo quod adnotatum inuenies, & suprascripto aliter explicitum. Nam cum suspicarer futurum, ut tibi tumidius uideretur, quod & sonantius est, & elatius, non alienum existimaui, ne te torqueres, addere statim pressius quiddam, & exilius: uel potius humilius, & peius,* tuo tamen iudicio rectius. Cur enim non usquequaq; tenuitatem nostram insecter, & exagitem? Hæc, ut inter istas occupationes aliquid aliquando rideres. Illud seriò, uide ut mihi uiaticum reddas, quod impendi data opera, cursore dimisso. Næ tum cum hoc legeris, nō parteis libelli, sed totū libellum improbas, negasq; ullius pretij esse, cuius pretium reposceris. Vale.

*uestro

C. PLIN. FEROCI SVO S. 13.

EAdem epistola & studere te, & non studere significat. Aenigmata loquor: ita planè, donec distinctius, quod sentio, enunciem. Negat enim te studere, sed est tam polita, quæ nisi à studente non potest scribi. Aut es tu super omneis beatus, si talia per desidiam, & ocium perficis. Vale.

C. PLINIVS CORELLIAE SVAE S. 14

TV quidem honestißime, quod tam impense & rogas & exigis, ut accipi iubeam à te pretium agrorum, non ex septingentis milibus, quanti illos à Liberto meò: sed ex nongentis, quanti à publicanis partem uicesimam emisti. Inuicem ego & rogo, & exigo, ut non solum quid te, uerumetiam quid me deceat, aspicias: patiarisq; me in hoc uno tibi eodem animo repugnare, quo in omnibus obsequi soleo. Vale.

C. PL.

C. PL. SATVRNINO SVO S. 15

REquiris quid agam? Quæ nosti, distringor officio, amicis deseruio, studeo interdum: quod non interdum, sed solum semperq; facere non audeo dicere rectius, certe beatius erat. Te omnia alia quàm quæ uelis agere moleste ferrem, nisi ea quæ agis essent honestissima. Nam & reipublicæ suæ negotia curare, & disceptare inter amicos, laude dignissimum est. Prisci nostri contubernium iucundum tibi futurum sciebam, noueram simplicitatem eius, noueram comitatem, eundem esse, quod minus noram: gratissimum experior, cùm tam iucunde officiorum nostrorum meminisse eum scribas. Vale.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO. 16

CAlestrium Tyronem familiarissime diligo, & priuatis mihi & publicis necessitudinibus implicitum: simul militauimus, simul quæstores Cæsaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorũ iure præcessit, ego illum in prætura sum consecutus, cum mihi Cæsar annum remisisset. Ego in uillas eius sæpe secessi, ille in domo mea sæpe conualuit. Hic nunc proconsul prouinciam Beticam per Ticinum est petiturus. Spero, imò confido facile me impetraturum, ut ex itinere deflectat ad te, si uoles uindicta liberare, quos proxime inter amicos manumisisti. Nihil est, quod uerearis, ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea causa. Proinde nimiam istam uerecundiam pone, teq; quid uelis, consule: illi tam iucundum, quod ego, quàm mihi, quod tu iubes. Vale.

C. PLIN. CELERI SVO S. 17

SVa cuique ratio recitandi, mihi, quod sæpe iam dixi, ut si quid me fugit, ut certe fugit, admonear. Quo magis miror, quod scribis fuisse quosdam, qui reprehenderent,

*quòd orationes omnino recitarem. Nisi uerò has solas non putant emendandas. A quibus libenter requisierim, cur concedant (si concedunt tamen) historiam debere recitari, quæ non ostentationi, sed fidei, ueritatiq; componitur: cur tragœdiam, quæ non auditorium, sed scenam, & actores: cur lyrica, quæ non lectorem, sed chorum, & lyram poscunt. At horum recitatio usu iam recepta est. Num est ergo culpandus ille qui cœpit? Quanquam orationes quoque & nostri quidem, & Græci lectitauerunt. Superuacuū tamen est recitare, quæ dixeris, etiam si eadem omnia, si iisdem omnibus, si statim recites: si uerò multa inseras, multa commutes, si quosdam*nouos, quosdam eosdem, sed post tempus adsumas. Cur minus probabilis sit causa recitandi quæ dixeris quàm edendi? Sed difficile est, ut oratio, dum recitatur, satisfaciat. Iam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad rationem non recitandi. Nec uerò ego, dum recito, laudari: sed dum legor, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto, ac primum quæ scripsi, mecum ipse pertracto: deinde duobus aut tribus lego, mox alijs trado adnotanda, notasq; eorum, si dubito, cum uno rursus aut altero pensito, nouissime pluribus recito. Ac si quid mihi credis, tunc acerrime emendo. Nam tanto diligentius, quanto solicitius intendo. Optime autem reuerentia, pudor, metus iudicant. Idq; adeò sic habe. Non'ne si loquuturus esses cum aliquo quamlibet docto, uno tamen minus commoucreris, quàm cum multis, uel indoctis? Non'ne cum surgis ad agendum, tum maxime tibi ipse diffidis? tum commutata non dico plurima, sed omnia cupis? Vtique, si latior scena, & corona diffusior. Nam illos quoq; sordidos, pullatosq; reueremur. Non'ne si prima quæq; improbari putes, debilitaris, & concidis? Opinor, quia in numero ipso est quod-*

* alios

dam

dam magnum, collatumq; consilium, quibusq; singulis iudicij parum, omnibus plurimum. Itaque Pomponius Secundus *scriptor tragœdiarum, si quid forte familiarior amicus tollendum ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, ad populum, prouoco: atque ita ex populi uel silentio, uel adsensu aut suam, aut amici sententiam sequebatur.* Tantum ille populo dabat. Recte, an *secus, nihil ad me. Ego enim non populum aduocare, sed certos, electosq; soleo, quos intuear, quibus credam, quos denique & tanquam singulos obseruem, & tanquam non singulos timeam.* Nam *quod* M. *Cicero de stylo, ego de metu sentio.* Timor *est emendator acerrimus.* Hoc *ipsum quòd nos recitaturos cogitamus, emendat: quòd auditorium ingredimur, emendat: quòd pallemus, horrescimus, circunspicimus, emendat.* Proinde *non pœnitet me consuetudinis meæ, quam utilißimam* experior. Adeoq; *non deterreor sermunculis istorum, ut ultro te rogem, monstres aliquid, quod his addam. nihil enim curæ meæ satis est.* Cogito *quàm sit magnum dare aliquid in manus hominum, nec persuadere mihi possum, non & cum multis, & sæpe tractandum, quod placere & semper, & omnibus cupias.* Vale.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 18

D*Eliberas mecum, quemadmodum pecunia, quam municipibus nostris in epulum obtulisti, post te quoque salua sit.* Honesta *consultatio, non expedita sententia.* Numeres Reipub. *summam? Verendum est ne*dilabatur.* Des *agros, ut publici negligantur.* Equidem *nihil commodius inuenio, quàm quod ipse feci.* Nam *pro quingentis milibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum, ingenuarumq; promiseram, agrum ex meis longe pluris* exactori publico mancipaui: eundem uectigali imposito recepi, tricena milia*

*dilabantur ad sacras, quæ, ut publicæ, negliguntur.

*actori

milia annua daturus. Per hoc enim & reipublicæ sors in tuto, nec reditus incertus, & ager ipse propter id, quòd uectigali* large supercurrit, semper dominum, à quo exerceatur, inueniet. Nec ignoro me plus aliquanto, quàm donasse uideor, erogauisse, cum pulcherrimi agri pretium necessitas uectigalis infregerit. Sed oportet priuatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre: multoq; diligẽtius muneri suo consulere, quàm facultatibus. Vale.

*longe

C. PLIN. PRISCO SVO S. 15.

ANgit me Fanniæ ualetudo. Contraxit hanc dum assidet Iuniæ uirgini Vestali, sponte primum: est enim adfinis: deinde etiam ex autoritate pontificum. Nam uirgines, cum ui morbi atrio Vestæ coguntur excedere, matronarum curæ custodiæq; mandantur: quo munere Fannia dum sedulò fungitur, hoc discrimine implicita est. Insident febres, tußis increscit: summa macies, summa defectio, animus tantum & spiritus uiget, Heluidio marito, Thrasea patre dignißimus. Reliqua labuntur, meq; non metu tantum, uerumetiam dolore conficiunt. Doleo enim fœminam maximam eripi oculis ciuitatis, nescio an aliquid simile uisuris. Quæ castitas illi? quæ sanctitas? quanta grauitas? quanta constantia? Bis maritum sequuta in exilium est: tertio, ipsa propter maritum relegata. Nam cum Senecio reus esset, quòd de uita Heluidij libros composuisset, rogatumq; se à Fannia in definitione dixisset, quærente minaciter Metio Caro an rogasset, respondit, rogaui: an commentarios scripturo dedisset, dedi: an sciente matre, nesciente. Postremo nullam uocem cedentem periculo emisit. Quinetiam illos ipsos libros, quanquam ex necessitate, & metu temporum abolitos senatusconsulto publicatis bonis, seruauit, habuit, tulitq; in exilium exilij causam. Eadem quàm

iucunda,

iucunda, quàm comis, quàm denique (quod paucis datum est) non minus amabilis, quàm ueneranda? Erit sanè quam postea uxoribus nostris ostentare poßimus: erit à qua uiri quoque fortitudinis exempla sumamus, quam sic cernentes audientesq; miramur, ut illas quæ leguntur. Ac mihi domus ipsa nutare, conuulsaq; sedibus suis ruitura suprà uidetur, licet adhuc posteros habeat. Quantis enim uirtutibus, quantisq; factis assequentur, ut hæc non nouißima occiderit? Me quidem illud etiam adfligit, & torquet, quòd * morte eius, illam (nihil possum illustrius dicere) tantæ fœminæ matrem rursus uideor amittere, quàm hæc ut reddit ac refert nobis, sic auferet secum, meq; & nouo pariter, & rescisso uulnere adficiet. Vtranque colui, utranque dilexi: utram magis, nescio, nec discerni uolebant. Habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in aduersis. Ego solatium relegatarum, ego ultor reuersarum, non feci tamen paria, atque eo magis hanc cupio seruari, ut mihi soluendi tempora supersint. In his eram curis, cum scriberem ad te, quas si deus aliquis in gaudium uerterit, de metu non querar. Vale. *matrē eius

C. PLIN. TACITO SVO S.

Librum tuum legi, & quàm diligentißimè potui adnotaui, quæ commutanda, quæ eximenda arbitrarer. Nam & ego uerum dicere assueui, & tu libenter audire. Neque enim ulli patientius reprehenduntur, quàm qui maximè laudari merentur. Nunc à te librum meum cum adnotationibus tuis expecto. O' iucundas, ò pulchras uices, quàm me delectat, quod si qua posteris cura nostri, usquequaque narrabitur, qua concordia, simplicitate, fide uixerimus. Erit rarum & insigne, duos homines ætate, dignitate propémodum æqualeis, nonnullius in literis nominis

(cogor

(cogor enim de te quoque parcius dicere, quia de me simul dico) alterũ alterius studia fouisse. Equidem adolescentulus cum iam tu fama gloriaq; floreres, te sequi, tibi longo, sed proximus interuallo & esse, & haberi concupiscebam. Et erant multi clarißima ingenia, sed tu mihi (ita similitudo naturæ ferebat) maximè imitabilis, maxime imitandus uidebaris. Quo magis gaudeo, quòd si quis de studijs sermo, unà nominamur, quòd de te loquentibus statim occurro: nec desunt, qui uni utrique nostrum præferantur. Sed nos nihil interest mea, quo loco iungimur. Nam in hoc primus, quia tibi proximus: quinetiam in testamentis debes adnotasse, nisi quis fortè alterutri nostrum amicißimus, eadem legata, & quidem pariter accipimus. Quæ omnia huc spectant, ut inuicem ardentius diligamus, cum tot uinculis nos studia, mores, fama, suprema denique hominum iudicia constringant. Vale.

C. PLIN. CORNVTO SVO S. 21.

PAreo collega clarißime, & infirmitati oculorum ut iubes consulo. Nam & huc tecto uehiculo undiq; inclusus, quasi in cubiculo perueni. Et hic non stylo modò, uerumetiam lectionibus difficulter, sed abstineo, solisq; auribus studeo, cubicula obductis uelis opaca, nec tamen obscura facio. Cryptoporticus quoque adopertis inferioribus fenestris, tantum umbræ, quantum luminis habent. Sic paulatim lucem ferre condisco. Balineum adsumo, quia prodest: uinũ, quia non nocet, parcißimè tamen. Ita assueui, & nunc custos adest. Gallinã, ut à te missam, libenter accepi, quàm satis acribus oculis, quãquam adhuc lippis, pinguißimam uidi. Vale.

C. PLIN. FALCONI SVO S. 22.

MInus miraberis, me tam instanter petisse, ut in amicum meum conferres tribunatum, cum scieris, quis

ille

ille, qualisq́;. Possum autem iam tibi & nomen indicare, & describere ipsum, postquam pollicitus eris. Est Cornelius Minutianus, ornamentum regionis meæ, seu dignitate, seu moribus: natus splendide, abundat facultatibus, amat studia, ut solent pauperes. Idem rectissimus iudex, fortissimus aduocatus, fidelissimus amicus. Accepisse te beneficium credes, cum propius inspexeris hominem, omnibus honoribus, titulis (nihil uolo elatius de modestissimo uiro dicere) parem. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO S. 23.

GAudeo quidem esse te tam fortem, ut Mediolani occurrere Tyroni possis. Sed ut perseueres esse tam fortis, rogo, ne tibi cõtra rationem ætatis tantum laboris iniungas. Quinimo denuncio, ut illum & domi, & intra domum, atq; etiam intra cubiculi limen expectes. Etenim cum à me ut frater diligatur, non debet ab eo, quem ego parentis loco obseruo, exigere officium, quod parenti suo remisisset. Vale.

C. PLIN. GEMINIO SVO S. 24

NVmidia Quadratilla paulò minus octogesimo ætatis anno decessit, usque ad nouissimam ualetudinem uiridis, atque etiam ultra matronalem modum compacto corpore & robusto. Decessit honestissimo testamento. Reliquit hæredes ex besse nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum noui, nepotem familiarissime diligo, adolescentem singularem, nec ijs tantum, quos sanguine attingit, inter propinquos amandum. Ac primum conspicuus forma, omneis sermones malignorum & puer, & iuuenis euasit. Intra quartum & uicesimum annum maritus, & si deus adnuisset, pater. Vixit in contubernio auiæ delicatæ seuerissime, & tamen obsequentissime. Habebat illa pantomimos, fouebat'que effusius, quàm principi fœminæ conueniret. Hos Quadratus non in theatro, non domi spectabat,

ſpectabat, nec illa exigebat. Audiui ipſam, cum mihi commendaret nepotis ſui ſtudia, ſolere ſe ut fœminam in illo ocio ſexus laxare animum luxu calculorum, ſolere ſpectare pantomimos ſuos: ſed cum factura eſſet alterutrum, ſemper ſe nepoti ſuo præcepiſſe, abiret, ſtuderetq́; quod mihi non amore eius magis facere, quàm reuerentia uidebatur. Miraberis, & ego miratus ſum. Proximis ſacerdotalibus ludis, productis in commißione pantomimis, cum ſimul theatro ego, & Quadratus egrederemur, ait mihi: Scis me hodie primum uidiſſe ſaltantem auiæ meæ libertum: hoc nepos. At Hercule alieniβimi homines in honorem. Quadratillæ (pudet me dixiſſe honorem per adulationis officium in theatrum) curſitabant, exultabant, plaudebant, mirabantur: ac deinde ſingulos geſtus dominæ cum canticis reddebant, qui nunc exiguiβima legata theatralis operæ corollarium accipient ab hærede. Quorſum ſcribebam hæc? quia ſoles, ſi quid incidit noui, non inuitus audire: deinde quia iucundum eſt mihi, quod cœperim gaudium ſcribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctæ, honore optimi iuuenis. Lætor etiam, quòd domus aliquando C. Caßij, huius qui Caßianæ ſcholæ princeps*, & parens fuit, ſeruiet domino non minori. Implebit enim illam Quadratus meus ut decebit, rurſusq́; ei priſtinam dignitatem, celebritatem, gloriamq́; reddet, cum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille conſultus. Vale.*

*Hæc ſcripſi, quia ſoles

C. PLIN. RVFO SVO S. 25.

O Quantum eruditorum aut modeſtia ipſorum, aut quies operit, & ſubtrahit famæ. At nos eos tantum dicturi aliquid, aut lecturi timemus, qui ſtudia ſua proferunt: cum illi, qui tacent, hoc amplius præſtent, quòd maximum opus ſilentio reuerentur. Expertus ſcribo,

quod

quod scribo. Terĕtius iunior equestribus militijs, atq; etiam procuratione Narbonensis prouinciæ integerrime functus, recepit se in agros suos, * *speratisq; honoribus tranquillißimum ocium prætulit. Hunc ego inuitatus hospitio, ut bonum patremfamiliæ, ut diligentem agricolam intuebar, de his locuturus, in quibus illum uersari putabam: & cœperam, cùm ille me doctißimo sermone reuocauit ad studia. Quàm tersa omnia? quàm Latina? quàm Græca? Nam tantum utraq; lingua ualet, ut ea magis uideatur excellere, qua cum maxime loquitur. Quantum ille legit? quantum tenet? Athenis uiuere hominem, non in uilla putes. Quid multa? auxit solicitudinem meam, effecitq; ut illis, quos doctißimos noui, non minus hos seductos, & quasi rusticos uerear. Idem suadeo tibi. Sunt enim ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentißimo ingenio, diligentius scrutatus, inuenies. Vale.*

* *paratisq;*

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 26

NVper me cuiusdam amici languor admonuit, optimos esse nos, dum infirmi sumus. Quem enim infirmum aut auaritia, aut libido solicitat? Non amoribus seruit, non adpetit honores, opes negligit, & quantulumcunque, ut relicturus, satis habet: Tunc deos, tunc hominem esse se meminit: inuidet nemini, neminem miratur, neminem despicit: ac ne sermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur. Balinea imaginatur, & fonteis. Hæc summa curarum, summa uotorum, mollemq; in posterum, & pinguem, si contingat euadere, hoc est, innoxiam, beatăq; destinat uitam. Possum ergo, quod pluribus uerbis, pluribus etiam uoluminibus philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi, mihiq; præcipere, ut taleis esse sani perseue-

remus,qualeis nos futuros profitemur infirmi. Vale.

C. PLINIVS SVRAE SVO S. 27.

ET mihi discendi & tibi docendi facultatem ocium præbet.Igitur perquàm uelim scire,esse aliquid phantasmata,& habere propriam figuram,numenq; aliquod putes,an inanem & uariam ex metu nostro imaginem accipere.Ego ut esse credam,in primis eo ducor,quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc, & obscurus obtinenti Africam comes hæserat.Inclinato die spatiabatur in porticu,offertur ei mulieris figura,humana grandior, pulchriorq;:perterrito, Africam se futurorum prænunciam dixit:iturum enim Romam, honoresq; gesturum, atq; etiam tum summo imperio in eandem prouinciam reuersurum, ibiq; moriturum. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientiq; nauem,eadem figura in littore occurrisse narratur.Ipse certe implicitus morbo, futura præteritis,aduersa secundis auguratus,spem salutis,nullo suorum desperante,proiecit.Iam illud non'ne & magis terribile, & non minus mirum est? quod exponam, ut accepi. Erat Athenis spatiosa & capax domus, sed infamis, & pestilens, per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus uinculorum longius primo,deinde proximo reddebatur,mox apparebat idolon, senex macie & squalore confectus,promissa barba,horrenti capillo,cruribus compedes,manibus catenas gerebat,quatiebatq;. Inde inhabitantibus tristes, diræq; noctes per metum uigilabantur: uigiliam morbus,& crescente formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoq;, quanquam abscesserat imago,memoria imaginis oculis * inerrabat,longiorisq; causa timoris timor erat. Deserta inde,& dånata solitudine domus,totaq; illi monstro relicta: proscribebatur tamen,seu quis

Phătasmata

*inhærebat

quis emere, ſeu quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit Athenas philoſophus Athenodorus, legit titulum, auditóque pretio, quia ſuſpecta uilitas, percunctatus: omnia docetur, ac nihilominus, imò tanto magis conducit. Vbi cœpit aduesperaſcere, iubet ſterni ſibi in prima domus parte, poſcit pugillareis, ſtylum, lumen, ſuos omneis in interiora dimittit: ipſe ad ſcribendum animum, oculos manum intendit, ne uacua mens audita ſimulachra, & inanes ſibi metus fingeret. * Initio, quale ubique ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, uincula moueri, ille non tollere oculos, nõ remittere ſtylum, ſed obfirmare animum, auribusq; prætendere. Tum crebreſcere fragor, aduentare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: reſpicit. uidet, agnoſcitq; narratam ſibi effigiem. Stabat, innuebátque digito, ſimilis uocanti. Hic contrà, ut paululum expectaret, manu ſignificat, rurſusq; ceris, & ſtylo incumbit: Illa ſcribentis capiti catenis inſonabat. Reſpicit rurſus idem, quod prius, innuentem. Nec moratus tollit lumen, & ſequitur. Ibat illa lento gradu, quaſi grauis uinculis: poſtquam deflexit in aream domus, repente dilapſa deſerit comitem. Deſertus herbas, & folia concerpta ſignum loco ponit. Poſtero die adit magiſtratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniunt oſſa inſerta catenis & implicita, quæ corpus æuo, terráque putrefactum nuda & exeſa reliquerat uinculis, collecta publice ſepeliuntur. Domus poſtea rite conditis manibus caruit. Et hæc quidem adfirmantibus credo: illud adfirmare alijs poſſum: Eſt libertus mihi Marcus, non illiteratus, cum hoc minor frater eodem lecto quieſcebat. Is uiſus eſt ſibi cernere quendam in toro reſidentem, admouentemq; capiti ſuo cultros, atque etiam ex ipſo uertice amputantem

*Initioq; ubiq; ſilentium

capillos. Vbi inluxit, ipse circa uerticem tonsus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, & rursus simile aliud priori fidem fecit. Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat, uenerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemq; detonderunt: & quà uenerant, recesserunt. Hunc quoque tonsum, sparsosq; circà capillos dies ostendit. Nihil notabile secutum, nisi forte, quòd non fui reus, futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt, diutius uixisset. Nam in scrinijs eius datus à Caro de me libellus inuentus est. Ex quo coniectari potest, quia reis moris est submittere capillum, recisos meorum capillos, depulsi quod imminebat periculi signum fuisse. Proinde rogo eruditionem tuam intendas. Digna res est, quam diu multumq; consideres: ne ego quidem indignus, cui copiam scientiæ tuæ facias. Licet etiam utranque in partem, ut soles, disputes; ex altera tamen fortius, ne me suspensum incertumq; dimittas, cum mihi consulendi causa fuerit, ut dubitare desinerem. Vale.

C. PLIN. SEPTITIO SVO S. 28

AIs quosdam apud te reprehendisse, tanquam amicos meos ex omni occasione ultra modum laudem. Agnosco crimen, amplector etiam. Quid enim honestius culpa benignitatis? Qui sunt tamen isti, qui amicos meos melius norint? Sed ut norint, quid inuident mihi felicißimum errorem? Vt enim non sint, quales à me prædicantur, ego tamen beatus, quòd mihi uidentur. Igitur ad alios hanc sinistram diligentiam conferant. Nec sunt parum multi, qui carpere amicos suos iudicium uocant: mihi nunquam persuadebunt, ut meos amari à me nimis unquam putem. Vale.

C. PLIN. MONTANO SVO S.

Ridebis

Ridebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris, quod nisi legeris, non potes credere. Est uia Tiburtina intra primum lapidem (proxime adnotaui) monimentum Pallantis, ita inscriptum: Huic Senatus ob fidem, pietatemq; erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, & sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. Equidem nunquam sum miratus, quæ sæpius à fortuna quàm à iudicio proficiscerentur. Maxime tamen hic me titulus admonuit, quàm essent mimica, & inepta, quæ interdum in hoc cœnum, in has sordeis abijcerentur. Quæ denique ille furcifer & recipere ausus est, & recusare: atque etiam, ut moderationis exemplum, posteris prodere. Sed quid indignor? ridere satius est, ne se magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perueniunt, ut rideantur. Vale.

C. PLIN. GENITORI SVO S. 30.

Torqueor, quòd discipulum, ut scribis, optimæ spei amisisti, cuius & ualetudine, & morte impedita studia tua, quid nesciam? cum sis omnium officiorum obseruantissimus, cumq; omnes, quos probas, effusissime diligas. Me huc quoque urbana negocia persequuntur, non delectant. Non desunt enim, qui me aut iudicem, aut arbitrum faciunt. Accedunt querelæ rusticorum, qui auribus meis post longum tempus suo iure abutuntur. Instat & necessitas agrorum locandorum perquàm molesta. Adeò rarum est inuenire idoneos conductores, quibus ex causis precariò studeo: studeo tamen, nam & scribo aliquid & lego: sed cum lego, ex comparatione sentio, quàm male scribam. Licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de ultione Heluidij, orationi Demosthenis κατὰ Μειδίου confers. Quam sanè, cum componerem illos, habui in manibus

Id est, contra Mediam.

manibus, non ut æmularer: improbum enim, ac penè furiosum: sed tamen imitarer, & sequerer tantum, ut diuersitas ingeniorum maximi & minimi, & ut causæ dißimilitudo pateretur. Vale.

C. PLIN. CORNVTO SVO S. 31.

CLaudius Pollio amari à te cupit, dignus hoc ipso, quod cupit, deinde quòd ipse te diligit. Neque enim ferè quisquam exigit istud, nisi qui facit: uir alioqui rectus, integer, quietus, ac penè ultra modum, si quis tamen ultra modum, uerecundus. Hunc, cum simul militaremus, non solum ut commilito inspexi, præerat alæ militari, ego iussus à legato consulari rationem alarum, & cohortium excutere, ut magnam quorundam fœdamq; auaritiam, & negligentiam parem, ita huius summam integritatem, solicitam diligentiam inueni. Postea promotus ad amplißimas procurationes nulla occasione corruptus, ab insito abstinentiæ amore deflexit: nunquam secundis rebus intumuit, nunquam officiorum uarietate continuam laudem humanitatis infregit, eademq; firmitate animi laboribus suffecit, qua nunc ocium patitur. Quod quidem paulisper cum magna sua laude intermisit, & posuit, à Correllio nostro ex liberalitate imperatoris Neruæ emendis, diuidendisq; agris adiutor adsumptus. Etenim qua gloria dignum est, summo uiro in tanta eligendi facultate præcipue placuisse? Idem quàm reuerenter, quàm fideliter amicos colat, multorum supremis iudicijs; in his * Annij Baßi grauißimi ciuis credere potes, cuius memoriam tam grata prædicatione prorogat, & extendit, ut librum de uita eius (nam studia quoque, sicut alias arteis bonas ueneratur) ediderit pulchrum, sed & uarietate ipsa probandum, cùm plerique hactenus defun-

*& Musonij Baßi

ctorum meminerint, ut querantur. Hunc hominem adpetentißimum tui, mihi crede, complectere, adprehende, imò & inuita, ac sic ama, tanquam gratiam referas. Neque enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio, qui prior cœpit. Vale.

C. PLINIVS FABATO PROSOCERO S. 32.

DElector iucundum tibi fuisse Tyronis mei aduentum. Quod uerò scribis oblata occasione proconsulis plurimos manumissos, unice lætor. Cupio enim patriam nostram omnibus quidem rebus augeri, maximè tamen ciuium numero: id enim oppidis firmißimum ornamentum. Illud etiam me non ut ambitiosum, sed tamen iuuat, quòd ais esse te, méque & gratiarum actione, & laude celebratos. Est enim, ut Xenophon ait, ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος, utique si te mereri putes. Vale. *Id est, suauissimum genus auscultationis laus.*

C. PLIN. TACITO SVO S. 33

AVguror, nec me fallit augurium, historias tuas immortaleis futuras: quò magis illis (ingenuè fatebor) inseri cupio. Nám si esse nobis curæ solet, ut facies nostra ab optimo quoque artifice exprimatur: non'ne debemus optare, ut operibus nostris similis tui scriptor, prædicatorq; contingat? Demonstro ergo, quanquam diligentiam tuam fugere non poßit, quum sit in publicis actis: demonstro tamen, quò magis credas iucundum mihi futurum, si factum meum, cuius gratia periculo cedit, tuo ingenio, tuo testimonio ornaueris. Dederat me senatus cum Herennio Senecione aduocatum prouinciæ Bæticæ contra Bæbium Massam: damnatoq; Massa, censuerat, ut bona eius publicè custodirentur. Senecio cum explorasset consules postulationibus uacaturos, conuenit me, & qua concor-

dia (inquit) iniunctam nobis accusationem executi sumus, hac adeamus consules, petamusq; ne bona dißipari sinant, quorum esse in custodia debent. Respondi: cum simus aduocati à senatu dati, dispice, num peractas putes parteis nostras, senatus cognitione finita. Et ille: tu quem uoles, tibi terminum statues, cui nulla cum prouincia neceßitudo, nisi ex beneficio tuo, & hoc recenti: ipse & natus ibi & quæstor in ea fui. Tum ego, si fixum tibi istud ac deliberatum, sequar te, ut si qua ex hoc inuidia erit, non tua tantum sit. Venimus ad consules, dicit Senecio, quæ res ferebat: aliqua subiungo. Vix
en dum conticueramus, & Massa questus, Senecionem non aduocati fidem, sed inimici amaritudinem implesse, impietatisq; reum postulat. Horror omnium. Ego autem: Vereor, inquam, clarißimi consules, ne mihi Massa silentio suo præuaricationem obiecerit, quod non & me reum postulauit. Quæ uox & statim excepta, & postea multo sermone celebrata est. Diuus quidem Nerua (nam priuatus quoq; attendebat his, quæ rectè in publicum fierent) mißis ad me grauißimis literis, non mihi solum, uerumetiam seculo est gratulatus, cui exemplum (sic enim scripsit) simile antiquis contigisset. Hæc utcunq; se habent, notiora, clariora, maiora tu facies: quanquam non exigo, ut excedas rei actæ modum: nec enim historia debet egredi ueritatem, & honestè factis ueritas sufficit.

Vale.

*

LIBRI SEPTIMI FINIS.

C. PLIN.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER VIII.

C. PLIN. SEPTIMIO SVO S. 1.

TER commodè explicui, excepto quòd quidam ex meis aduersam ualetudinem *feruentißimis æstibus cõtraxerunt. Encolpius quidem lector, ille seria nostra, ille deliciæ, exasperatis faucibus puluere sanguinẽ reiecit. Quàm triste hoc ipsi, quàm acerbum mihi, si his, cui omnis ex studijs gratia, inhabilis studijs fuerit: quis deinde libellos meos sic leget, sic amabit? quem aures meæ sic sequentur? Sed dij lætiora promittunt. Stetit sanguis, resedit dolor. Præterea continens ipse, nos soliciti, medici diligentes. Ad hoc salubritas cœli, secessus, quies, tantum salutis, quatum otij pollicentur. Vale.

* feruescentibus

C. PLIN. CALVISIO SVO S. 2.

ALij in prædia sua proficiscuntur, ut locupletiores reuertantur, ego ut pauperior. Vendideram uindemias certatim negotiatoribus ementibus, inuitabat pretium, & quod tunc, & quod fore uidebatur, spes fefellit. Erat expeditum omnibus remittere æqualiter, sed non satis æquum. Mihi autem egregium in primis uidetur, ut foris, ita domi: ut in magnis, ita in paruis: ut in alienis, ita in suis agitare iustitiam. Nam si paria peccata, pares etiam laudes. Itaq; omnibus quidem, ne quis mihi non donatus abiret, partem octauam pretij, quo quis emerat, concesi: deinde ijs, qui amplißimas summas emptionibus occupauerant, separatim consului. Nam & me ma-

gis iuuerant, & maius ipsi fecerant damnum. Igitur ijs, qui pluris quàm decem milibus emerant, ad illam communem, & quasi publicam octauam addidi decimam eius summæ, quæ decem milia excesserat. Vereor ne parum expresserim, apertius calculos ostendam, si qui forte quindecim milibus emerant, hi & quindecim milium octauam & quinque milium decimam tulerunt. Præterea cùm reputarem quosdam ex debito aliquantum, quosdam aliquid, quosdam nihil reposuisse, nequaquam uerum arbitrabar, quos non æquasset fides solutionis, hos benignitate remißionis æquari. Rursus ergo ijs, qui soluerant, eius quod soluerant, decimam remisi. Per hoc enim aptißimè & in præteritum singulis pro cuiusque merito gratia referri, & in futurum omnes, cum ad emendum, tum etiam ad soluendum allici uidebantur. Magno mihi seu ratio hæc, seu facilitas stetit. Sed fuit tanti: nam regione tota & nouitas remißionis, & forma laudatur: ex ipsis etiam quos non una, ut dicitur, pertica, sed distincte, gradatimq; tractaui. Quanto quis melior, & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non esse apud me ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός. Vale.

Id est, in aequali honore partim improbus, partim pbus.

C. PLIN. SPARSO SVO S.

Librum, quem nouißime tibi misi, ex omnibus meis uel maxime placere significas, est eadem opinio cuiusdam eruditißimi, quo magis adducor, ut neutrum falli putem: quia non est credibile utrunque falli, & quia tam blandior mihi. Volo enim proxima quæque absolutißima uideri: & ideo iam nunc contra istum librum faueo orationi, quam nuper in publicum dedi, communicaturus tecum, ut primum diligentem tabellarium inuenero. Erexi expectationem tuam, quam uereor, ne destituat oratio in ma

in manus sumpta. Interim tamen tanquam placituram (& fortasse placebit) expecta. Vale.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 4.

OPtimè facis, quòd bellum Dacicum scibere paras. Nam quæ tam recens, tam copiosa, tam lata, quæ denique tam poëtica, & quanquam in uerißimis rebus, tam fabulosa materia? Dices immissa terris noua flumina, nouos pontes fluminibus iniectos, insessa castris montium abrupta, pulsum regia, pulsum etiam uita regem, nihil desperantem. Super hac actos bis triumphos, quorum alter ex inuicta gente primus, alter nouißimus fuit. Vna, sed maxima difficultas, quod hæc æquare dicendo, arduum, immensum etiam tuo ingenio, quanquam altißime adsurgat, & amplissimis operibus increscat. Nonnullus & illo labor, ut barbara & fera nomina, in primis regis ipsius Græcis uersibus non resultent. Sed nihil est, quod non arte, curáque, si non potest uinci, mitigetur. Præterea, si datur Homero & mollia uocabula, & Græca ad lenitatem uersus contrahere, extendere, inflectere: cur tibi similis audentia, præsertim non delicata, sed necessaria negetur? Proinde iure uatum inuocatis dijs, & inter Deos ipso, cuius res, opera, consilio dicturus es, immitte rudentes, pande uela, ac si quando aliâs, toto ingenio uehere. Cur enim non ego quoque poëticè cum poëta? Illud iam nunc paciscor, prima quæque ut absolueris, mitte, imò etiam antè quàm absoluas: sic ut erunt recentia, si rudia, si adhuc similia nascentibus. Respondebis non posse perinde carptim, ut contexta, perinde inchoata placere ut effecta. Scio itaque & à me æstimabuntur, ut cœpta: spectabuntur, ut membra: extremamq; limam tuam operientur in scrinio nostro. Patere hoc me

super

ſuper cætera habere amoris tui pignus, ut ea quoque norim, quæ noſſe neminem uelles. In ſumma, potero fortaſſe ſcripta tua magis probare, laudare, quanto illa tardius, cautiusq́; : ſed ipſum te magis amabo, magisq́; laudabo, quanto celerius, & incautius miſeris. Vale.

C. PLINIVS GEMINIO SVO S. 5.

GRaue uulnus Macrinus noſter accepit, amiſit uxorem ſingularis exempli, etiam ſi olim fuiſſet. Vixit cum hac trigintanouem annis ſine iurgio, ſine offenſa. Quam illa reuerentiam marito ſuo præſtitit, cum ipſa ſummam mereretur? quot, quãtasq́; uirtutes ex diuerſis ætatibus ſumptas collegit, & miſcuit? Habet quidem Macrinus grande ſolatium, quòd tantum bonum tandiu tenuit. Sed hoc magis exacerbatur, quòd amiſit. Nam fruendis uoluptatibus creſcit carendi dolor. Ero ergo ſuſpenſus pro homine amiciſſimo, dum admittere auocamenta, & cicatricem pati poſſit, quam nihil æque ac neceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

C. PLIN. MONTANO SVO S. 6.

COgnouiſſe iam ex epiſtola mea debes, adnotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione: Huic ſenatus ob fidem, pietatem'que erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. Poſtea mihi uiſum eſt pretium curæ, ipſum S. C. quærere. Inueni tam copioſum, & effuſum, ut ille ſuperbiſſimus titulus modicus, atque etiam demiſſus uideretur. Conferant ſe, * miſceantq́;, non dico illi ueteres Africani, Achaici, Numantini: ſed hi proximi Marij, Syllæ, Pompeij (nolo progredi longius) infra Pallantis laudes iacebunt. Vrbanos qui illa cenſuerunt, putem, an miſeros? Dicerem urbanos, ſi Senatum deceret urbanitas

* alij non habent, miſceantq́;

urbanitas. Miseros ergo? sed nemo tam miser est, ut ad illa cogatur. Ambitio ergo, & procedendi libido? Sed quis adeò demens, ut aut per suum, aut per publicum dedecus procedere uellet in ea ciuitate, in qua hic esset usus potentißimæ dignitatis, ut primus in senatu laudare Pallantem posset? Omitto, quòd Pallanti seruo prætoria ornamenta offeruntur, quippe offeruntur à seruis. Mitto quòd censent non exhortandum modò, uerumetiam compellendum ad usum aureorum anulorum. Erat enim contra maiestatem Senatus, si ferreis prætorius uteretur. Leuia hæc & transeunda. Illa memoranda, quòd nomine Pallantis Senatus, nec expiata postea * ea iniuria est. Pallantis nomine Senatus gratias agit Cæsari, quòd & ipse cum summo honore mentionem eius prosecutus esset, & Senatui facultatem fecisset testandi erga eum beneuolentiam suam. Quid enim Senatui pulchrius, quàm ut erga Pallantem satis gratus uideretur? Additur ut Pallas, cui se omnes pro uirili parte obligatos fatentur, singularis fidei, singularis industriæ fructum meritißimo ferat, prolatos imperij fines, redditos exercitus Reipub. credas. Adstruitur his, cum Senatui, populoq; Romano liberalitatis gratior repræsentari nulla materia posset, quàm si abstinentißimi, fidelißimiq; custodis principalium opum facultates adiuuare contigisset. Hoc tunc uotum Senatus, hoc præcipuum gaudium populi, hæc liberalitatis materia gratißima, si Pallantis facultates adiuuare publicarum opum egestione contingeret. Iam quæ sequuntur, uoluisse quidem Senatum censere, dandum ex ærario sestertium centies quinquagies: & quanto ab eiusmodi cupiditatibus remotior eius animus esset, tanto impensius petere à publico parente, ut eum compelleret ad cedendum

*curia

dum Senatui. Id uerò deerat, ut cum Pallante autoritate publica ageretur, Pallas rogaretur, ut Senatui cederet, ut illi superbißimæ abstinentiæ Cæsar ipse patronatus aduocaretur, ne sestertium centies quinquagies sperneret. Spreuit, quod solum potuit tantis opibus publice oblatis, adrogantius fecit, quàm si accepisset. Senatus tamen id quoque similis querenti, laudibus tulit, his quidem uerbis: Sed cum princeps optimus, parensq; publicus rogatus à Pallante, eam partem sententiæ, quæ pertinebat ad dandum ei ex ærario centies quinquagies sestertium, remitti uoluisset, testari senatum, & se libenter, ac meritò hanc summam inter reliquos honores ob fidem, diligentiamq́; Pallantis decernere cœpisse, uoluntati tamen principis sui, cui in nulla re fas putaret repugnare, in hac quoque re obsequi. Imaginare Pallantem uelut intercedentem senatusconsulto, moderantem'que honores suos, & sestertium centies quinquagies, ut nimium recusantem, cum prætoria ornamenta tanquam minus recepisset. Imaginare Cæsarem liberti precibus, uel potius imperio coram senatu obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in senatu rogat. Imaginare senatum usquequaque testantem meritò, libenterq́; se hanc summam inter reliquos honores Pallanti cœpisse decernere, & perseueraturum fuisse se, nisi obsequeretur principis uoluntati, cui non esset fas in ulla re repugnare. Ita ne sestertium centies quinquagies Pallas ex ærario referret, uerecundia ipsius, obsequio senatus opus fuit in hoc præcipue non obsequuturi, si in nulla re putasset fas esse non obsequi. Finem existimas? manedum, & maiora accipe. Vtique cum sit utile, principis benignitatem promptißimam ad laudem, præmiaq́; merentium inlustrari ubique, & maxime ijs lo-

cis

cis, quibus incitari ad imitationem præpositi rerum eius cura possent, & Pallantis spectatißima fides, atque innocentia exemplo prouocare studium tam honestæ æmulationis posset, ea'que quarto Calend. Februarij, quæ proxime fuissent, in amplißimo ordine optimus princeps recitasset, senatus'que consulta de his rebus facta in æs inciderentur, id'que æs fingeretur ad statuam loricatam diui Iulij. Parum uisum tantorum dedecorum esse curiam testem. Delectus est celeberrimus locus, in quo legenda præsentibus, legenda futuris proderentur. Placuit ære signari omneis honores fastidiosißimi mancipij, quos'que repudiasset, quos'que, quantum ad decernenteis pertinet, geßisset, incisa, & insculpta sunt publicis, æternis'que monimentis prætoria ornamenta Pallantis, sic quasi fœdera antiqua, sic quasi sacræ leges. Tanta principis, tanta senatus, tanta Pallantis ipsius: quid dicam? nescio, nisi uellet in oculis omnium figi, Pallas insolentiam suam, patientiam Cæsar, humilitatem Senatus. Nec puduit rationem turpitudini obtendere. Egregiam quidem pulchramq; rationem, ut exemplo Pallantis præmiorum ad studium æmulationis cæteri prouocarentur. Ea honorum uilitas erat, illorum etiam, quos Pallas non dedignabatur. Inueniebantur tamen honesto loco nati, qui peterent, cuperentq; quod dari liberto, promitti seruis uidebant. Quàm iuuat, quòd in tempora illa non incidi, quorum sic me, tanquam illis uixerim, pudet. Non dubito similiter adfici te. Scio quàm sit tibi uiuus, & ingenuus animus. Ideo'que facilius est, ut me (quanquam indignationem quibusdam in locis fortasse ultra epistolæ modum extulerim) parum doluisse, quàm nimis credas. Vale.

C. PL.

C. PLIN. TACITO SVO S. 7.

Neque ut magistro magister, neque ut discipulo discipulus (sic enim scribis) sed ut discipulo magister: nam tu magister, ego contrà: atq; adeò tu in scholam reuocas, ego adhuc Saturnalia extendo, librum misisti.* Non potui longius *hyperbaton facere, atque hoc ipso probare, eum esse, qui non modò magister tuus, sed ne discipulus quidem debeam dici: sumam tamen personam magistri, exeram'que in librum tuum ius, quod dedisti eo liberius, quo nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo te ulciscaris.* Vale.

* ideo

C. PLIN. ROMANO SVO S. 8.

Clitumnus fons.

Vidisti'ne aliquando Clitumnum fontem? si nondum, & puto nondum, alioqui narrasses mihi. Vide quem *ego (pœnitet tarditatis) proxime uidi.* Modicus collis *adsurgit antiqua cupressu nemorosus, & opacus.* Hunc *subter fons exit, & exprimitur pluribus uenis, sed imparibus, eluctatusq; facit gurgitem, qui lato gremio patescit purus & uitreus, ut numerare iactas stipes, & relucenteis calculos possis.* Inde *non loci deuexitate, sed ipsa sui copia, & quasi pondere impellitur.* Fons *adhuc, & iam amplissimum flumen, atq; etiam nauium patiens, quas obuias quoq;, & contrario nisu in diuersa tendenteis transmittit, & perfert, adeò ualidus, ut illà quà properat, ipse tanquam per solum planũ remis non adiuuetur, idem ægerrime remis, contisq; superetur aduersus.* Iucundum *utrunq; per iocum, ludumq; fluitantibus, ut flexerint cursum, laborem otio, otium labore uariare.* Ripæ *fraxino multa, multa populo uestiuntur.* Quas *perspicuus amnis uelut mersas uiridi imagine adnumerat.* Rigor *aquæ certauerit niuibus, nec color cedit.* Adiacet *templum priscum, & religiosum*

religiosum. Stat Clitumnus ipse amictus, ornatusq; prætexta. Præsens numen, atq; etiam fatidicum indicant sorteis. Sparsa sunt circa sacella complura, totidemq; Dei simulachra, sua cuiq; ueneratio, suum nomen, quibusdam uero etiam fontes. Nam præter illum quasi parentem cæterorum, sunt minores capite discreti, sed flumini miscentur, quod ponte transmittitur. Is terminus sacri, prophaniq;. in superiore parte nauigare tantum, infrà etiam natare concessum. Balineum Hispellates, quibus illum locum diuus Aug. dono dedit, publice præbent, & hospitium. Nec desunt uillæ, quæ secutæ fluminis amœnitatem, margini insistunt. In summa, nihil erit, ex quo non capias uoluptatem. Nam studebis quoq;, & leges multa multorum omnibus columnis, omnibus parietibus inscripta, quibus fons ille, Deusq; celebratur. Plura laudabis, nonnulla ridebis: quanquàm tu uero, quæ tua humanitas, nulla ridebis. Vale.

C. PLIN. VRSO SVO S. 9

OLim non librum in manus, non stylum sumpsi. Olim nescio quid sit otium, quid quies, quid denique illud, iners quidem, iucundum tamen nil agere, nihil esse: adeò multa me negotia amicorum nec sedere, nec studere patiuntur. Nulla enim studia tanti sunt, ut amicitiæ officium deseratur, quod religiosißime custodiendum studia ipsa præcipiunt. Vale.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO. 10

QVo magis cupis ex nobis pronepotes uidere, hoc tristior audies, neptem tuam abortum fecisse, dum se prægnantem esse puellariter nescit, ac per hoc quædam custodienda prægnantibus omittit, facit omittenda: quem errorem magnis detrimentis expiauit, in summum periculum adducta. Igitur, ut necesse est, grauiter accipias sene-

ctatem tuam, quaſi paratis poſteris deſtitutam, ſic debes agere dijs gratias, quòd ita tibi in præſentia pronepotes negauerunt, ut ſeruarent neptem, illos reddituri, quorum nobis ſpem certiorem hæc ipſa, quanquam parum proſpere explorata, fœcunditas facit. iiſdem nunc ego te, quibus ipſum me hortor, moneo, confirmo. Neq; enim ardentius tu pronepotes, quàm ego liberos cupio. Quibus uideo à meo, tuoq; latere pronum ad honores iter, & audita latius nomina, & non ſubitas imagines relicturus. Naſcantur modo, & hunc noſtrum dolorem gaudio mutent. Vale.

C. PLIN. HISPVLLAE SVAE S. 11

CVm affectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorem, intelligo prius tibi, quod eſt poſterius nunciandum, ut præſumpta lætitia ſolicitudini locum non relinquat. Quanquam uereor ne poſt gratulationem quoq; in metum redeas, atq; ita gaudeas periculo liberatam, ut ſimul quòd periclitata ſit, perhorreſcas. Iam hilaris, iam ſibi, iam mihi reddita incipit refici, tráſmiſſumq; diſcrimen conualeſcendo remetiri. Fuit alioqui in ſummo diſcrimine (impune dixiſſe liceat) fuit nulla ſua culpa, ætatis aliqua, inde abortus, & ignorati uteri triſte experimentum. Proinde etſi non contingit tibi deſiderium fratris amiſſi, aut nepote eius, aut nepte ſolari: memento tamen dilatum magis iſtud, quàm negatum, cum ſalua ſit, ex qua ſperari poteſt. Simul excuſa patri tuo caſum, cui paratior apud fœminas uenia eſt. Vale.

C. PLIN. MINVTIANO SVO S. 12

HVnc ſolum diem excuſo. Recitaturus eſt Titinius Capito, quem ego audire neſcio magis debeam, an cupiam. Vir eſt optimus, & inter præcipua ſeculi ornamenta numerandus. Colit ſtudia, ſtudioſos amat, fouet, prouehit,

bit,multorumq́;,qui aliqua componunt, portus, sinus, præmium, omnium exemplum, ipsarum denique literarum iam senescẽtium reductor, ac reformator. Domum suam recitantibus præbet, auditoria, non apud se tantum benignitate mira frequentat: mihi certe, si modo in urbe est, defuit nunquam. Porrò tanto turpius gratiam non referre, quanto honestior causa referendæ. An si litibus tererer, obstrictum esse me crederem obeunti ad uadimonia mea: nunc, quia mihi omne negotium, omnis in studijs cura, minus obligor tanta sedulitate celebranti? in quo obligari ego, ne dicam soleo, certe maxime possum. Quòd si illi nullam uicem, nulla quasi mutua officia deberem, solicitarer tamen uel ingenio hominis pulcherrimo & maximo, & in summa seueritate dulcißimo, uel honestate materiæ. Scribit exitus illustrium uirorum, in ijs quorundam mihi clarißimorum. Videor ergo fungi pio munere: quorumq́; exequias celebrare non licuit, horum quasi funebribus laudationibus, seris quidem, sed tanto magis ueris interesse. Vale.

C. PLINIVS GENIALI SVO S. 18

PRobo, quòd libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad profectum tuum à disertißimo uiro discere, quid laudandum, quid reprehendendum: simul ita institui, ut uerum dicere adsuescas. Vides quem sequi, cuius debeas implere uestigia. O te beatum, cui contigit unum, atque idem optimum, & coniunctißimum exemplar: qui denique cum potißimum imitandum habes, cui natura esse te simulimum uoluit. Vale.

C. PLIN. ARISTONI SVO S. 19

CVm sis peritißimus & priuati iuris, & publici, cuius pars senatorium est, cupio ex te potißimum audire, errauerim in senatu proxime, necńe, non ut in præ-

teritum (serum enim) uerum ut in futurum, si quid simile inciderit, erudiar. Dices, cur quæris, quod nosse debeas? Priorum temporum seruitus, ut aliarum optimarum artium, sic etiam iuris senatorij obliuionem quandam, & ignorationem induxit. Quotus enim quisque tam patiens, ut uelit discere, quòd in usu non sit habiturus? Adde, quòd difficile est tenere, quæ acceperis, nisi exerceas. Itaque reducta libertas rudeis nos & imperitos deprehendit, cuius dulcedine accensi, cogimur quædam facere ante, quàm nosse. Erat autem antiquitus institutum, ut à maioribus natu, non auribus modò, uerumetiam oculis disceremus, quæ facienda mox ipsi, ac per uices quasdam tradenda minorbus haberemus. Inde adolescentuli statim castrensibus stipendijs imbuebantur, ut imperare parendo, duces agere dum sequuntur adsuescerent. Inde honores petituri adsistebant curiæ foribus, & consilij publici spectatores antè quàm consortes erant. Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens non erat, maximus quisque, & uetustißimus pro parente. Quæ potestas referentibus, quod censentibus ius, quæ uis magistratibus, quæ cæteris libertas, ubi cedendum, ubi resistendum, quod silentij tempus, quis dicendi modus, quæ distinctio pugnantium sententiarum, quæ executio prioribus aliquid addentium. Omnem denique senatorium morem, quod fidelißimum percipiendi genus, exemplis docebantur. At nos iuuenes fuimus quidem in castris, sed cum suspecta uirtus, inertia in pretio, cum ducibus autoritas nulla, nulla militibus uerecũdia, nusquam imperium, nusquam obsequium, omnia soluta, turbata, atque etiam in contrarium uersa, postremo obliuiscẽda magis quàm tenenda. Iidem prospeximus curiam, sed curiam trepidam, & elinguem, cum dicere quod uelles, periculosum:

sum:quod nolles, miserum esset. Quid tunc disci potuit, quid didicisse iuuit, cum senatus aut ad ocium summum, aut ad summum nefas uocaretur? & modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam seria, tristia sæpe censeret? Eadem mala iam senatores, iam participes malorum multos per annos uidimus, tulimusq́;, quibus ingenia nostra in posterum quoque hebetata, fracta, contusa sunt. Breue tempus (nam tanto breuius omne, quanto fœlicius tempus) quod libet scire, quid simus, libet exercere quod sumus, quod iustius peto: primum, ut erroris, si quis est error, tribuas ueniam: deinde medearis scientia tua, cui superfuit curæ, sic iura publica ut priuata, sic antiqua ut recentia, sic rara ut adsidua tractare. Atque ego arbitror illis etiam, quibus plurimarum rerum agitatio frequens, nihil esse ignotum patiebatur. Genus quæstionis, quod adfero ad te, aut non satis tritum, aut etiam inexpertum fuisse. hoc & ego excusatior, si forte sum lapsus, & tu dignior laude, si potes id quoque docere, quod in obscuro est an didiceris. Referebatur de libertis Afranij Dextri consulis, incertum sua, an suorum manu, scelere an obsequio perempti. Hos alius: quis? ego, sed nihil refert, post quæstionem supplicio liberandos, alius in insulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum sententiarum tanta diuersitas erat, ut non possent esse, nisi singulæ. Quid enim commune habet occidere & relegare? non Hercule magis, quàm relegare & absoluere. Quanquam propior aliquanto est sententiæ relegantis, quæ absoluerit, quàm quæ occiderit. Vtraque enim ex illis uitam relinquit, hæc adimit: cum interim & qui morte puniebant, & qui relegabant, unà sedebant, & temporaria simulatione concordiæ discordiam differebant. Ego postulabam, ut tribus senten-

tijs suus numerus constaret, nec se breuibus inducijs duæ iungerent. Exigebam *ergo ut qui capitali supplicio adficiendos putabant, discederent à relegante, nec interim contra absoluenteis mox dissensuri congregarentur, quia paruulum referret, an idem displiceret, quibus non idem placuisset.* Illud *etiam mihi permirum uidebatur, cum quidem, qui libertos relegandos, seruos supplicio adficiendos censuisset coactum esse diuidere sententiam: hunc autem qui libertos morte multaret, cum relegante numerari.* Nam *si oportuisset diuidi sententiam unius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum posset iungi sententia duorum tam diuersa censentium.* Atque *adeò permitte mihi, sic apud te, tanquam ibi, sic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicij mei reddere. quæq; tunc carptim multis obstrepentibus dixi, nunc per otium iungere.* Fingamus *treis omnino iudices in hanc causam datos esse, horum uni placuisse perire libertos, alteri relegari, tertio absolui: utrum'ne sententiæ duæ collatis uiribus nouissimam periment, an separatim unaquæque tantundem, quantum altera ualebit?* Nec *magis poterit cum secunda prima connecti, quàm secunda cum tertia.* Igitur *in senatu quoque numerari tanquam contrariæ debent, quæ tanquam diuersæ dicuntur.* Quòd *si unus, atque idem & perdendos censeret, & relegandos: num ex sententia unius & perire possent, & relegari?* Num *denique omnino una sententia putaretur, quæ tam diuersa coniungeret?* Quemadmodum *igitur cum alter puniendos, alter censeat relegandos, uideri potest una sententia, quæ dicatur à duobus, quæ non uideretur una, si ab uno diceretur?* Quid *lex, non aperte docet dirimi debere sententias occidentis, & relegantis, cum ita discessionem fieri iubet?*

Qui

Qui hæc sentitis, in hanc partem: qui alia omnia, in illam partem ite, qua sentitis. Examina singula uerba, & expende: *qui hæc censetis*: hoc est, qui relegandos putatis: *in hanc partem*, id est, in eam, in qua sedet, qui censuit relegandos. Ex quo manifestum est, non posse in eadem parte remanere eos qui interficiendos arbitrantur. *Qui alia omnia*: animaduertis, ut non contenta lex dicere alia, addiderit omnia: num ergo dubium est, alia omnia sentire eos qui occidunt, quàm qui relegant? *In illam partem ite, qua sentitis.* Non'ne uidetur ipsa lex eos, qui dissentiunt, in contrariam partem uocare, cogere, impellere? num consulere etiam, ubi quisque remanere, quò transgredi debeat, non tantum solennibus uerbis, sed manu, gestu'que demonstrat? At enim futurum est, ut si diuidantur sententiæ interficientis & relegantis, præualeat illa, quæ absoluit. Quid istud ad censentes? quos certè non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat quod est mitius. Oportet tamen eos, qui morte puniunt, & qui relegant, absoluentibus primum, mox inter se comparari: scilicet ut in spectaculis quibusdam sors aliquem seponit ac seruat, qui cum uictore contendat: sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina, & ex duabus sententijs eam, quæ superior exierit, tertia expectat. Quid quòd prima sententia comprobata, cæteræ perimuntur? Qua ergo ratione potest esse non unus, atque idem locus sententiarum, quarum nullus est postea, planius repetam, nisi dicente sententiam eo, qui relegat, illi qui puniunt capite, initio statim in alia discedunt, frustra postea in eo dissentient ab eo, cui paulò antè consenserint. Sed quid ego similis docenti, cum discere uelim, an sententias diuidi, an iri in singulas oportuerit? Obtinui quidem, quod

postulabam: nihilominus tamen quæro, an postulare debuerim, an abstinere. Quemadmodum abstinuit is, qui ultimum supplicium sumendum esse censebat. Nescio an iure, certè æquitate postulationis meæ uictus, omissa sententia sua, accessit releganti, ueritus scilicet, ne si diuiderentur sententiæ, quod alioqui fore uidebatur, ea quæ absoluendos esse censebat, numero præualeret. Etenim longè plures in hac una, quàm in duabus singulis erant. Tum illi quoque, qui autoritate eius trahebantur, transeunte illo destituti, reliquerunt sententiam ab ipso autore desertam, sequutiq; sunt quasi transfugam, quem ducem sequebantur. Sic ex tribus sententijs duæ factæ, tenuitq; ex duabus altera, tertia expulsa, quæ cum ambas superare non posset, elegit ab utra uinceretur. Vale.

C. PLIN. IVNIORI SVO S. 15.

ONeraui te tot pariter mißis uoluminibus, sed oneraui primum, quia exegeras: deinde, quia scripseras tam graciles istic uindemias esse, ut planè scirem tibi uacaturum (quod uulgo dicitur) librum legere. Eadem ex meis agellis nunciantur. Igitur mihi quoq; licebit scribere quæ legas, sit modo unde chartæ emi poßint, quæ si scabræ, bibulæ'ue sint, aut non scribendum, aut necessario quicquid scripserimus boni mali'ue delebimus. Vale.

C. PLIN. PATERNO SVO S. 16

COnfecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam, & quidem iuuenum. Solatia duo nequaquam paria tanto dolori, solatia tamen. Vnum, facilitas manumittendi: uideor enim non omnino immaturos perdidisse, quos iam liberos perdidi. Alterum, cum permitto seruis quoque quasi testamenta facere, eaq; ut legitima custodio: mandant, rogant'que, quod uisum, pareo ocyus: suis diuidunt, donant,

relin

relinquunt, duntaxat intra domum: nam seruis Resp. quædam, & quasi ciuitas, domus est. Sed quanquam his solatijs adquiescam, debilitor & frangor eadem illa humanitate, quæ me ut hoc ipsum permitterem, induxit. Non ideo tamen uelim durior fieri, nec ignoro alios, eiusmodi casus nihil amplius uocare quàm damnum, eoq; sibi magnos homines, & sapienteis uideri, qui an magni sapientesq; sint, nescio: homines non sunt. Hominis est enim, adfici dolore, sentire, resistere tamen, & solatia admittere, non solatijs non egere. Verum de his plura fortasse quàm debui, seu pauciora quàm uolui. Est enim quædam etiam dolendi uoluptas, præsertim si in amici sinu defleas, apud quem lacrymis tuis uel laus sit parata, uel uenia. Vale.

C. PLINIVS MACRINO SVO S. 17

NVm istic quoq; immite, & turbidum cœlum? Hic adsiduæ tempestates, & crebra diluuia. Tiberis alueum excessit, & demißioribus ripis alte superfunditur (quanquã fossa, quam prouidentißimus imperator fecit, exhaustus premit uallcis) innatat campis, quaq; planum solum, pro solo cernitur. Inde, quæ solet flumina accipere, & permista deuehere, uelut obuius retro cogit. atque ita alienis aquis operit agros, quos ipse non tangit. Anio delicatißimus amnium, ideoq; adiacentibus uillis uelut inuitatus retentusq;, magna ex parte nemora, quibus inumbratur, & fregit, & rapuit. Subruit monteis, & decidentium mole pluribus locis clausus, dum amissum iter quærit, impulit tecta, ac se super ruinas euexit, atq; extulit. Viderunt hi, quos excelsioribus terris illa tempestas non deprehendit: alibi diuitum apparatus, & grauem supellectilem, alibi instrumenta ruris: ibi boues, aratra, rectores: hic soluta & libera armenta: atque in-

ter hæc arborum truncos, aut uillarum trabeis, atque culmina, uarie, lateq; fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo uacauerunt, ad quæ non ascendit amnis. Nam pro amne imber aßiduus, & deiecti nubibus turbines,* proruta opera, quibus pretiosa rura cinguntur, quassata, atque etiam decussa monimenta. Multi eiusmodi casibus debilitati, obruti, obtriti, & aucta luctibus damna. Ne quid simile istic, pro mensura periculi, uereor, teq; rogo, si nihil tale est, quàm maturißime solicitudini meæ consulas. Sed & si tale, id quoque nuncies. Nam paruulum differt, patiaris aduersa, an expectes: nisi quòd tantum est dolendi modus, non est timendi. Doleas enim quantum scias accidisse, timeas quantum possit accidere. Vale.

*prorupta

C. PLIN. RVFINO SVO S. 18.

FAlsum est nimirum, quod creditur uulgo, Testamenta hominum speculum esse morum, cum Domitius Tullus longe melior apparuerit morte, quàm uita. Nam cùm se captandum præbuisset, reliquit filiam hæredem, quæ illi cum fratre communis. quia genitam fratre adoptauerat. Prosecutus est nepotes plurimis, iucundißimisq; legatis. Prosecutus etiam pronepotem. In summa, omnia pietate plenißima, ac tanto magis, quoniam inexpectata sunt. Ergo uarij tota ciuitate sermones: alij fictum, ingratum, immemorem loquuntur, seq; ipsos, dum insectantur illum, turpissimis confeßionibus produnt, qui de illo uti de patre, auo, proauo, quasi orbi querantur. Alij contrà, hoc ipsum laudibus ferunt, quòd sit frustratus improbas spes hominum, quos sic decipere pro moribus temporum prudentia est. Addunt etiam non fuisse ei liberum alio testamento mori: neque enim reliquisse opes filiæ, sed reddidisse, quibus auctus per filiam fuerat. Nam Curtius * mancipia

*Mãtia per osus gen.

cipia perosus, generum suum Domitium Lucanum (frater est Tulli) sub ea conditione, ut filiam eius, neptem suam instituerat hæredem, si esset manu patris emissa. Emiserat pater, adoptauerat patruus: atque ita circumscripto testamento, consors frater in patris potestate emancipatam filiam adoptionis fraude reuocauerat, & quidem cum opibus amplißimis. Fuit alioqui fratribus illis quasi fato datum, ut diuites fierent inuitißimis, à quibus facti sunt. Quinetiam Domitius Afer, qui illos in nomen adsumpsit, reliquit testamentum, ante octo & decem annos nuncupatum, adeoq; postea improbatum sibi, ut patris eorum bona proscribenda curauerit. Mira illius asperitas, mira felicitas horum: illius asperitas, qui numero ciuium excidit, quem socium etiam in liberis habuit: felicitas horum, quibus succeßit in locum patris, qui patrem abstulerat. Sed hæc quoque hæreditas Afri, ut reliqua cum fratre quæsita, transmittenda erant filiæ fratris, à quo Tullus ex asse hæres institutus, prælatusq; filiæ fuerat, ut reconciliaretur. Quo laudabilius testamentum est, quod pietas, fides, pudor, scripsit. In quo denique omnibus adfinitatibus pro cuiusque officio gratia relata est, relata & uxori. Accepit amœnißimas uillas, accepit magnam pecuniam uxor optima, & patientißima, ac tanto melius de uiro merita, quanto magis est reprehensa, quòd nupsit. Nam mulier natalibus clara, moribus proba, ætate decliuis, diu uidua, mater olim, parum decorè secuta matrimonium uidebatur diuitis senis, ita perditi morbo, ut esse tædio posset uxori, quam iuuenis, sanusq; duxisset. Quippe omnibus membris extortus & fractus tantas opes solis oculis obibat, ac ne in lectulo quidem, nisi ab alijs mouebatur. Quinetiam, fœdum miserandumq; dictu, denteis lauandos, fricandosq; præbebat. Auditum est frequen*

*excoctus

frequenter ab ipso, cum quæreretur de contumelijs debilitatis suæ, se digitos seruorum quotidie suorum lingere. Viuebat tamen, & uiuere uolebat, sustentante maxime uxore, quæ culpam inchoati matrimonij in gloriam perseuerantia uerterat. Habes omneis fabulas urbis. Nam sunt uenales tabulæ Tulli, expectatur auctio. Fuit enim tam copiosus, ut amplißimos hortos eodem quo emerat die instruxerit plurimis & antiquißimis statuis. Tantum illi pulcherrimorum operum in horreis, quæ negligebantur. Inuicem tu, si quid istic epistola dignum, ne grauare scribere. Nam cum aures hominum nouitate lætentur, tum ad rationem uitæ exemplis erudimur. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 19.

ET gaudium mihi, & solatium in literis, nihilq; tam lætum, quod his lætius: nihil tam triste, quod non per has sit minus triste. Itaque & infirmitate uxoris, & meorum periculo, quorundam uero etiam morte turbatus, ad unicum doloris leuamentum studia confugio, quæ præstant, ut aduersa magis intelligam, sed patientius feram. Est autem mihi moris, quod sum daturus in manus hominum, antè amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, siquãdo, nũc intende libro, quem cum hac epistola accipies: quia uereor ne ipse, ut tristis, parum intenderim. Imperare enim dolori ut scriberem, potui, ut uacuo animo, læto'que non potui. porrò ut ex studijs gaudium, sic studia hilaritate proueniunt. Vale.

C. PLIN. GALLO SVO S. 20

AD quæ noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita negligimus: seu quia ita natura comparatum, ut proximorum incuriosi, longinqua sectemur: seu quòd omnium rerum cupido languescit,

ſcit, cum facilis occaſio eſt: ſeu quòd differimus, tanquam ſæpe uiſuri, quod datur uidere, quoties uelis cernere. Quacunque de cauſa permulta in urbe noſtra, iuxta'que urbem, non oculis modò, ſed ne auribus quidem nouimus. Quæ ſi tuliſſet Achaia, Aegyptus, Aſia, alia'ue quælibet miraculorum ferax, commendatrixq́; terra, audita, perlecta, luſtrataq́; haberemus. Ipſe certe nuper quod nec audieram antè, nec uideram, audij pariter & uidi. Exegerat proſocer meus, ut Amerina prædia ſua inſpicerem: hæc perambulanti mihi oſtenditur ſubiacens lacus nomine Vadimonis, ſimul quædam incredibilia narrantur. Perueni ad ipſum. Lacus eſt in ſimilitudinem iacentis rotæ circumſcriptus, & undique æqualis, nullus ſinus, obliquitas nulla, omnia dimenſa, paria, & quaſi artificis manu cauata, & exciſa. Color cæruleo albidior, uiridior & preſsior ſulphuris, odor ſapor'que medicatus, uis qua fracta ſolidantur. Spatium modicum, quod tamen ſentiat uentos, & fluctibus intumeſcat. Nulla in hoc nauis (ſacer enim eſt) ſed innatent inſulæ herbidæ, omnes arundine, & iunco tectæ, quæq́; alia fœcundior palus, ipſaq́; illa extremitas lacus effert. Sua cuique figura, ut modus cunctis, margo deraſus: quia frequenter uel littori, uel ſibi illiſæ terunt, teruntur'que. Par omnibus altitudo, par leuitas: quippe in ſpeciem carinæ humili radice deſcendunt. Hæc ab omni latere perſpicitur, eadem aqua pariter ſuſpenſa & merſa. Interdum iunctæ, copulatæq́;, & continenti ſimiles ſunt: interdum diſcordantibus uentis digeruntur, nonnunquam deſtitutæ tranquillitate ſingulæ fluitant. Sæpe minores maioribus, uelut cymbulæ onerarijs adhæreſcunt. Sæpe inter ſe maiores, minoresq́; quaſi curſum, certamenq́; deſumunt. Rurſus omnes in eundem locum adpulſæ, quâ ſteterunt,

terunt, promouent terram. Et modò hâc, modò illâc lacum reddunt, auferuntq; : ac tum demum, cum medium tenuere, non contrahunt. Constat pecora herbas secuta, sic in insulas illas, ut in extremam ripam procedere solere, nec prius intelligere mobile solum, quàm littore abrepta, quasi illata, & imposita circunfusum undique lacum pauent. Mox quò tulerit uentus egressa, non magis se descendisse sentire, quàm senserint ascendisse. Idem lacus in flumen egeritur, quod ubi se paulisper oculis dedit, specu mergitur, altéque conditum meat, ac si quid antè quàm subduceretur accepit, seruat, & profert. Hæc tibi scripsi: quia nec minus ignota quàm mihi, nec minus grata credebam. Nam te quoq; ut me nihil æque ac naturæ opera delectant. Vale.

C. PLIN. ARIANO SVO S. 21.

VT in uita, sic in studijs pulcherrimum & humanissimum existimo, seueritatem, comitatemq; miscere, ne illa in tristitiam, hæc in petulantiam procedat. qua ratione ductus, grauiora opera lusibus, iocis'que distinguo. Ad hos proferendos & tempus & locum opportunissimum elegi, ut qui iam nunc adsuescerent & ab otiosis, & in triclinio audiri, Iulio mense, quo maxime lites interquiescunt, positis ante lectos cathedris, amicos collocaui. Forte accidit, ut eo die mane in aduocationem subitam rogarer, quod mihi causam præloquendi dedit. Sum enim deprecatus, ne quis ut inreuerentem operis argueret, quòd recitaturus, quanquam & amicis, & paucis, idem iterum amicis, foro, & negotijs non abstinuissem. Addidi hunc ordinem me & in scribendo sequi, ut necessitates uoluptatibus, seria iucundis anteferrem: ac primum amicis, tum mihi scriberem. Liber fuit & opusculis uarius, & metris: ita solemus, qui ingenio parum fidimus,

mus, satietatis periculum fugere. Recitaui biduo. Hoc adsensus audientium exegit. Et tamen ut alij transeunt quædam, imputantq́; quod transeant: sic ego nihil prætereo, atq; etiam non præterire me testor. Lego enim omnia, ut omnia emendem, quod contingere non potest electa recitantibus. At illud molestius, & fortasse reuerẽtius, sed hoc simplicius & amantius. Amat enim qui se sic amari putat, ut tædium non pertimescat. Et alioqui quid præstant sodales, si conueniunt uoluptatis suæ causa? delegatus ac similis ignoto est, qui amici librum bonum mauult audire, quàm facere. Non dubito cupere te pro cetera mei charitate quàm maturißime legere hunc adhuc musteum librum. Leges, sed retractatum, quæ causa recitandi fuit, & tamen nonnulla iam ex eo nosti, hæc uel emendata postea, uel (quod interdum longiore mora solet) deteriora facta, quasi noua rursus, & rescripta cognosces. Nam plerisque mutatis, ea quoque mutata uidentur, quæ manent. Vale.

C. PLIN. GEMINIO SVO S. 22

NOsti'ne hos, qui omnium libidinum serui, sic aliorum uitijs irascuntur, quasi inuideant, & grauißime puniunt, quos maxime imitantur? cum eos etiam qui non indigent clementia ullius, nihil magis quàm lenitas deceat. Atq; ego optimum, & emendatißimum existimo, qui cæteris ita ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet: ita peccatis abstinet, tanquam nemini ignoscat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni uitæ genere teneamus, ut nobis implacabiles simus, exorabiles istis, etiam qui dare ueniã nisi sibi nesciunt. Mandemus'que memoriæ, quod uir mitißimus, & ob hoc quoque maximus Thrasea crebro dicere solebat: Qui uitia odit, homines odit. Fortasse quæris, quo commotus hæc scribam. Quidã nuper, sed melius corã, quanquã ne tunc quidẽ.

Vereor

Vereor enim, ne id quod improbo, eos sectari, carpere, referre, huic quod quàm maxime præcipimus, repugnet. quisquis ille, qualiscunq;, sileatur : quem insignire, exempli nihil: non insignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S. 23.

Omnia mihi studia, omneis curas, omnia auocamenta exemit, excußit, eripuit dolor, quem ex morte Iunij *Auiti grauißimum cepi. Latum clauum in domo mea induerat, suffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat, ad hoc ita me diligebat, ita uerebatur, ut me formatore morum, me quasi magistro uteretur. Rarum hoc adolescentibus nostris. Nam quotus quisque uel ætati alterius uel autoritati ut minor cedit? Statim sapiunt, statim sciunt omnia, neminem uerentur, imitantur neminem, atque ipsi sibi exempla sunt. Sed non Auitus, cuius hæc præcipua prudentia, quòd alios prudentiores arbitrabatur: hæc præcipua eruditio, quòd discere uolebat. Semper ille aut de studijs aliquid, aut de officijs uitæ consulebat: semper ita recedebat, ut melior factus: & erat factus, uel eo quod audierat, uel quod omnino quæsierat. Quod ille obsequium Seruiano exactißimo uiro præstitit? quem legatum tribunus ita & intellexit, & excepit, ut ex Germania in Pannoniam transeuntem, non ut commilito, sed ut comes, adsectator'que sequeretur. Qua industria, qua molestia quæstor consulibus suis, & plureis habuit, non minus iucundus & gratus, quàm usui fuit? Quo discursu, qua uigilantia hanc ipsam ædilitatem, cui præreptus est, petijt? Quod uel maxime dolorem meum exulcerat, obuersantur oculis caßi labores, & infructuosæ preces, & honor quem meruit. Tantum non redit animo ille latus clauus in penatibus meis sumptus: redeunt illa prima, illa postrema suffragia mea, illi sermones, illæ*

nes, illæ consultationes. Adficior adolescentia ipsius, adficior necessitudinum casu. Erat illi grandis natu parens, erat uxor, quam ante annum uirginem acceperat: erat filia, quã pauloante sustulerat. Tot spes, tot gaudia dies unus in diuersa conuertit. Modò designatus ædilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, uiduam uxorem, filiam pupillam ignaram aui, ignaramq; patris reliquit. Accedit lacrymis meis, quòd absens & impendentis mali nescius, pariter ægrum, pariter decessisse cognoui, ne grauissimo dolori timore consuescerem. In tantis tormentis eram, cum scriberem hæc, scriberem sola. Neq; enim nunc aliud aut cogitare, aut loqui possum. Vale.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S. 24.

Amor in te meus cogit, non ut præcipiam (neque enim præceptore eges) admoneam tamen, ut quæ scis, teneas, & obserues, aut scias melius. Cogita te missum in prouinciam Achaiam, illam ueram & meram Græciam, in qua primùm humanitas, literæ, etiam fruges inuentæ esse creduntur, missum ad ordinandum statum liberarum ciuitatum, id est, ad homines maxime liberos, qui ius à natura datum, uirtute, meritis, amicitia, fœdere denique, & religione tenuerunt. Reuerere conditores deos, numina deorum: reuerere gloriam ueterem, & hanc ipsam senectutem, quæ in homine uenerabilis, in urbibus sacra est. Sit apud te honor antiquitatis, sit ingentibus factis, sit fabulis quoq;. Nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam ex iactatione decerpseris. Habe ante oculos hãc esse terram, quæ nobis miserit iura, quæ leges non uicta acceperit, sed petentibus dederit. Athenas esse, quas adeas, Lacedæmonẽ esse quã regas. quibus reliquam umbram, & residuum libertatis nomen

eripere durum, ferum, barbarum'que est. Vides à medicis, quanquam in aduersa ualetudine nihil serui ac liberi differant, mollius tamen liberos, clementiusq; tractari. Recordare quid quæq; ciuitas fuerit, non ut despicias, quod esse desierit: absit superbia, asperitas: nec timueris contemptum. an contemnitur, qui imperium, qui fasceis habet? nisi qui humilis, & sordidus, & qui se primus ipse contemnit. Male uim suam potestas aliorum contumelijs experitur. Male terrore ueneratio adquiritur: longeq; ualentior amor ad obtinendũ quod uelis, quàm timor. Nam timor abit, si recedas: manet amor, ac sic, ut ille in odium, hic in reuerentiam uertatur. Te uero etiam atque etiam (repetam enim) meminisse oportet officij tui titulum, ac tibi ipsum interpretari, quale, quantumq; sit ordinare statum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretiosius? Porrò quàm turpe, si ordinatio euersione, libertas seruitute mutetur? Accedit, quòd tibi certamen est tecum. Onerat te quæsturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimam reuexisti. Onerat testimonium principis: onerat tribunatus, prætura, atq; hæc ipsa legatio quasi præmium data. Quo magis nitendum est, ne in longinquam prouinciam, quàm suburbanam: ne inter seruiẽtes, quàm liberos: ne sorte, quàm iudicio missus: ne rudis, & incognitus, quàm exploratus, probatusq; humanior, melior, peritior fuisse uidearis: cum sit alioqui, ut sæpe audiuisti, sæpe legisti, multo deformius amittere, quàm non adsequi laudem. Hæc uelim credas, quod initio dixi, scripsisse me admonentem, non præcipientem, quanquam præcipientem quoque. Quippe non uereor, in amore ne modum excesserim. Neque enim periculum est ne sit nimium, quod esse maximum debet. Vale.

LIBRI OCTAVI FINIS.

C. PL

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARUM LIBER IX.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 1.

AEPE te monui, ut libros, quos uel pro te, uel in Platam, imò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) composuisti, quàm maturißime emitteres: quod nunc præcipue morte eius audita & hortor, & moneo. Quamuis enim legeris multis, legendosq́; dederis: nolo tamen quenquam opinari defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregisti. Salua sit tibi constantia, & fama. Erit autem, si notum æquis iniquisq́; fuerit, non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam, sed iam paratam editionem morte præuentam. Simul uitabis illud οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν λοιδορᾶν. Nam quod de uiuente scriptum, de uiuente recitatum est, in defunctum quoque tanquam uiuentem adhuc editur, si editur. Statim igitur si quid aliud in manibus, differ: & interim hoc perfice, quod nobis, qui legimus olim, absolutum uidetur: Sed iam uideatur & tibi, cuius cunctationem nec res ipsa desideret, & temporis ratio præcidit. Vale.

Id est, nulla pietas defunctos conuitiari.

C. PLIN. SABINO SVO S. 2

FAcis iucundè, quòd non solum plurimas epistolas meas, uerumetiam longißimas, flagitas, in quibus parcior fui: partim, quia tuas occupationes uerebar: partim quia ipse multum distringebar plerunque frigidis negotijs, quæ simul & auocant animum, & comminuunt. Præterea nec materia plura scribendi dabatur. Neque

enim eadem nostra conditio, quæ M. Tullij, ad cuius exemplum nos uocas. Illi enim & copiosissimum ingenium & par ingenio materia, quam tam uarietas rerum, quàm magnitudo largissime suppetebat. Nos quàm angustis terminis claudamur, etiam tacente me perspicis, nisi forte uolumus scholasticas tibi, atque (ut ita dicam) umbraticas literas mittere. Sed nihil minus aptum arbitramur, cum arma uestra, cum castra, cum denique cornua, tubas, sudorem, puluerem, soles, cogitamus. Habes, ut puto, iustā excusationem, quam tamen dubito, an tibi probari uelim. Est enim summi amoris negare ueniam breuibus epistolis amicorum, quamuis scias illis constare rationem. Vale.

C. PLIN. PAVLINO SVO S. 3.

ALius alium, ego beatissimum existimo, qui bonæ, mansuræq; famæ præsumptione perfruitur, certusq; posteritatis cum futura gloria uiuit, ac nihil nisi præmium æternitatis ante oculos, pingue illud, altumq; ocium placeat. Etenim omneis homines arbitror oportere aut immortalitatem suam, aut mortalitatem cogitare: & illos quidem contendere, eniti: hos quiescere, remitti: nec breuem uitam caducis laboribus fatigare: ut uideo multos misera simul, & ingrata imagine industriæ ad mortalitatem sui peruenire. Hæc ego tecum, quæ quotidie mecum, ut desinam mecum si dissenties tu: quanquam non dissenties, ut qui semper præclarum aliquid, & immortale meditaris. Vale.*

**At mihi nisi*

C. PLIN. MACRINO SVO S. 4.

VErerer ne immodicam orationem putares, quam cum hac epistola accipies, nisi esset generis eius, ut sæpe incipere, sæpe desinere uideatur. Nam singulis criminibus singulæ uelut causæ continentur. Poteris ergo undecunque incœperis, ubicunque desieris, quæ deinceps sequentur, &

quasi

quasi incipientia legere, & quasi cohærentia, me'que in uniuersitate longißimum, breuißimum in partibus iudicare. Vale.

C. PLIN. TYRONI SVO S. 5.

Egregie facis (inquiro enim) & perseuera, quòd iustitiam tuam prouincialibus multa humanitate commendas, cuius præcipua pars est honestißimum quenque complecti, atque ita à minoribus amari, ut simul à principibus diligare. Pleriq; autem dum uerentur, ne gratiæ potentium nimium impertire uideantur, sinisteritatis, atque etiam malignitatis famam consequuntur, à quo uitio tu longe recessisti, scio. Sed temperare mihi non possum, quo minus laudem simulis monenti, quòd eum modum tenes, ut discrimina ordinum, dignitatumq; custodias: quæ si confusa, turbata, permista sint, nihil est æqualitate ipsa inæqualius. Vale.

C. PLIN. CALVISIO SVO S. 6.

Omne hoc tempus inter pugillareis, ac libellos iucũdissima quiete transmisi. Quemadmodum, inquis, in urbe potuisti? Circenses erant, quo genere spectaculi ne leuißime quidem teneor. Nihil nouum, nihil uarium, nihil quod non semel spectasse sufficiat. quo magis miror tot milia uirorum, tam pueriliter identidem currenteis equos, insistenteis curribus homines uidere. Si tamen aut uelocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla. Nunc fauent panno, pannum amant, & si in ipso cursu, medioq; certamine hic color illuc, ille huc transferatur, studium, fauorq; transibit, & repente agitatores illos, equos illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta autoritas in una uilißima tunica. Mitto apud uulgus, quod uilius tunica est: sed apud quosdam graueis homines, quos ego cum recordor in re inani, frigida,

aßidua tam insatiabiliter desidêre: capio aliquam uoluptatem, quòd hac uoluptate non capiar. Ac per hos dies libentißime ocium meum in literis colloco, quos alij ociosißimis occupationibus perdunt. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

AEdificare te scribis, bene est: inueni patrocinium: ædifico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non dißimile, quòd ad mare tu, ego ad Larium lacum: huius in littore plures uillæ meæ, sed duæ ut maxime delectant, ita exercent. Altera imposita saxis more Baiano lacum prospicit: altera æque more Baiano lacum tangit. Itaque illam tragœdiam, hanc appellare comœdiam soleo: illam, quòd quasi cothurnis: hanc, quòd quasi socculis sustinentur. Sua utrique amœnitas, & utranque poßidenti ipsa diuersitate iucũdior. Hæc lacu propius, illa latius utitur: hæc unum sinum molli curuamine amplectitur: illam durißima dorsa dirimunt: illic retia, uenatio: hic gestatio longo limite super littus extenditur: hic spatiosißimo xysto leuiter inflectitur: illa fluctus non sentit, hæc frangit, ex illa poßis despicere piscanteis, ex hac ipse piscari, hamumq; de cubiculo, ac penè etiam de lectulo, ut è nauicula, iacere. Hæ mihi causæ utrique quæ desunt astruendi, ob ea quæ supersunt. Sed quid ego rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.*

**alias sic, illa editißimo dorso duos dirimit, illic recta gestatio longo limite super littus extenditur.*

C. PLIN. AVGVRINO SVO S.

SI laudatus à te laudare te cœpero, uereor, ne non tam proferre iudicium meum, quàm referre gratiam uidear. Sed licet uidear, omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamen illa, quæ de nobis. Accidit hoc una eademq; de causa. Nam & tu quæ de amicis optime scribis, & ego quoque de me, ut puto, optima lego. Vale.

C. PLIN.

C. PLIN. COLONI SVO S. 9.

VNice probo, quòd Pompeij Quintiani morte tam dolenter adficeris, ut amißi charitatem desiderio extendas: non ut plerique, qui tantum uiuenteis amant, seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi quòd florenteis uident. Nam miserorum non secus ac defunctorum obliuiscuntur: sed tibi perennis fides, tantaq; in amore constantia, ut finiri nisi tua morte non poßit. Et hercules is fuit Quintianus, quem diligi deceat exemplo ipsius: felices amabat, miseros tuebatur, desiderabat amissos. Iam illa, quanta probitas in ore? quanta in sermone cunctatio? quàm pari libra grauitas comitasq;? quod studium literarum? quod iudicium? qua pietate cum dißimilimo patre uiuebat? quàm non obstabat illi, quo minus uir optimus uideretur, quod erat optimus filius? Sed quid dolorem tuum exulcero? quanquam sic amasti uiuentem, ut hæc audire potius, quàm de illo sileri uelis, à me præsertim, cuius prædicatione putas uitam eius ornari, memoriam prorogari, ipsamq; illam, qua est raptus, ætatem posse restitui. Vale.

CORN. TACITVS C. PLIN. SVO S. 10.

CVpio præceptis tuis parere, sed aprorum tanta penuria est, ut Mineruæ & Dianæ, quas ais pariter colendas, conuenire non poßit. Itaque Mineruæ tantum seruiendum est, delicate tamen, ut in secessu & æstate. In uia plane nonnulla leuiora, statimq; delenda, ea garrulitate qua sermones in uehiculo* seruntur, extendi. His quædam addidi in uilla, cum aliud non liberet. Itaque poëmata quiescunt, quæ tu inter nemora & lucos commodißime perfici putas. Oratiunculam unam & alteram retractaui: quanquam id genus operis inamabile, inamœnum, magisq; laboribus ruris, quàm uoluptatibus simile. Vale.

*feruntur

C. PLINIVS GEMINIO SVO S. 11.

EPistolam tuam iucundißime recepi, eò maxime, quòd aliquid ad te scribi uolebas, quod libris inseri posset. Obueniet materia, uel hæc ipsa quam monstras, uel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla, circunfer oculos, & occurrent. Bibliopolas Lugduni esse non putabam, ac tanto libentius ex literis tuis cognoui uenditari libellos meos, quibus peregre manere gratiam, quam in urbe collegerint, delector. Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diuersitate regionum discreta hominum iudicia consentiunt. Vale.

C. PLIN. IVNIORI SVO S. 12.

CAstigabat quidam filium suum, quòd paulò sumptuosius equos & canes emeret. Huic ego, iuuene digresso: heus tu, nunquam'ne fecisti, quod à patre corripi posset? Fecisti dico. Non interdum facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducũtur? non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admonitus immodicæ seueritatis exemplo, pro * amore mutuo scripsi, nequando tu quoque filium tuum durius acerbiusq; tractares. Cogita & illum puerum esse, & te fuisse, atq; ita quòd es pater utere, ut memineris & te hominem esse, & hominis patrem. Vale.

*more

C. PLINIVS QVADRATO SVO S. 13.

QVanto studiosius, intentiusq; legisti libros, quos de Heluidij ultione composui: tanto impensius postulas, ut perscribam tibi, quæq; extra libros, quæq; circa libros, totum denique ordinem rei, cui per ætatem non interfuisti. Occiso Domitiano: statui mecum ac deliberaui, esse magnam pulch

*pulchramq; materiam insectandi nocenteis, miseros uindicandi, se proferendi. Porrò inter multa scelera multorum, nullum atrocius uidebatur, quàm quòd in senatu senator senatori, prætorius consulari, reo iudex manus intulisset. Fuerat alioqui mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat esse cum eo, qui metu temporum nomen ingens, paris'que uirtutes secessu tegebat. Fuerat cum Arria & Fannia, quarum altera Heluidij nouerca, altera mater nouercæ. Sed non ita me iura priuata, ut publicum fas, & indignitas facti, & exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus redditæ libertatis pro se quisque inimicos suos duntaxat minores incondito, turbido'que clamore postulauerat, simul & oppresserat. Ego & modestius, & constantius arbitratus immanißimum reum, non communi temporum inuidia, sed proprio crimine urgere. Cum iam satis ille primus impetus deferbuisset, & languidior in dies ira ad iustitiam redisset: quanquam tum maxime tristis, amissa nuper uxore: mitto ad * Arriam (nupta hæc Heluidio fuerat) rogo, ut ueniat, quia me recens adhuc luctus limine contineret. Vt uenit, Destinatum est, inquam, mihi, maritum tuum non inultum pati,* nuncia Arriæ, & Fanniæ (ab exilio enim redierant) consule te, consule illas, an uelitis adscribi facto, in quo ego comite non egeo. Sed non ita gloriæ meæ fauerim, ut uobis societatem eius inuideam. Perfert* Arria mandata, neq; illæ morantur: opportune senatus intra diem tertium. Omnia ego semper ad Corellium retuli, quem prudentißimum ætatis nostræ, sapientißimum'que cognoui. In hoc tamen contentus consilio meo fui, ueritus ne uetaret (erat enim cunctantior, cautiorq;) sed non sustinui inducere in animum, quo minus illi eodem die facturum me indicarem: quod an facerem, non deliberabam, expertus usu, de eo quod*

*Anteiam

*nuncia Arria & Fania, ut subscribant facto

*Anteia

destinaueris, non esse consulendos, quibus consultis obsequi debeas. Venio in senatum, ius dicendi peto: dico paulisper maximo adsensu, ubi cœpi crimen attingere, reum destinare, adhuc tamen sine nomine; undique mihi reclamari. Alius, Sciamus quid sit, de quo extra ordinem referas: Alius, Quis est ante relationem reus? Alius, Salui simus, qui superfumus. Audio imperturbatus, interritus tamen, tantum susceptæ rei honestas ualet, tantum'que ad fiduciam, uel metum differt, nolint homines quod facias, an non probent. Longum est omnia, quæ tunc hinc inde iactata sunt, recensere. Nouißime consul, secundæ sententiæ loco dices si quid uolueris. Permiseris, inquam, quod usque adhuc omnibus permisisti. Resido, aguntur alia. Interea me quidam ex consularibus amicis secreto, accuratoq; sermone, quasi nimis fortiter incaute'que progressum corripit, reuocat, monet, ut desistam: adiecit etiam, Notabilem te futuris principibus fecisti. Esto, inquam, dum malis. Vix ille discesserat: rursus alter, Quid audes? quò ruis? quibus te periculis obijcis? quid præsentibus confidis incertus futurorum? Lacesßis hominem iam præfectum ærarij, & breui consulem. Præterea quæ gratia? quibus amicis fultum? nominat quendam, qui tum ad Orientem amplißimum & famosißimum exercitum, non sine magnis dubijsq; rumoribus obtinebat. Ad hæc ego: Omnia percepi, atque animo mecum antè peregi: nec recuso, si ita casus attulerit, luere pœnas ob honestißimum factum, dum flagitiosißimum ulciscor. Iam censendi tempus, dicit Domitius Apollinaris consul designatus, dicit* Fabritius Veiento, Fabius Posthumius, Vectius Proculus collega Publicij Certi, de quo agebatur. Vxoris autem meæ, quam amiseram, uitricus, post hos Ammius Flaccus. Omnes Certum nondum à me nominatum,*

*amicitijs

*Fabius

ut no

ut nominatum defendunt, crimenq; quasi in medio relictum defensione suscipiunt. Quæ præterea dixerint, non est necesse narrare: in libris habes. Sum enim cuncta ipsorum uerbis persequutus. Dicunt contrà Auidius Quietus, Cornutus Tertullus. Quietus, iniquißimum esse, querelas dolentium excludi, ideoq; Arriæ, & Fanniæ, ius querendi non auferendum, nec interesse cuius ordinis quis sit, sed quam causam habeat. Cornutus, datum se à consulibus tutorem Heluidij filiæ, petentibus matre eius, & uitrico, nunc quoque non sustinere deserere officij sui parteis, in quo tamen & suo dolori modum imponere, & optimarum fœminarum perferre modestißimum adfectum, quas contentas esse admonere senatum Publicij Certi cruentæ adulationis. Et petere, si pœna flagitij manifestißimi remittatur, nota Certo quasi censoria inuratur. Tum Satrius Rufus medio ambiguoq; sermone, Puto, inquit, iniuriam factam Publicio Certo, si non absoluitur: nominatus est ab amicis Arriæ & Fanniæ, nominatus ab* inimicis, nec debemus soliciti esse. Idem enim nos, qui bene sentimus de homine, iudicaturi sumus: si innocens est, sicuti & spero, & malo, & donec aliquid probetur, credo, poteritis absoluere. Hæc illi, quo quisque ordine citabantur. Venitur ad me, consurgo, utor initio, quod in libro est, respondeo singulis. Mirum, qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modo reclamabant, tanta conuersio, uel negotij dignitatem, uel prouentum orationis, uel actoris constantiam subsecuta est. Finio. Incipit respondere Veiento, nemo patitur, obturbatur, obstrepitur, adeò quidem, ut diceret, Rogo P. C. ne me cogatis implorare auxilium tribunorum. Et statim Muræna tribunus, Permitto tibi uir clarißime Veiento dicere. Tum quoque reclamatur. Inter*

moras

*eum

*amicis

moras consul citatis nominibus, & peracta discessione mittit senatum, ac penè adhuc stantem, tentantem'que dicere Veientonem *relinquit. Multum ille de hac (ita uocitabat) contumelia questus est* Homerico *uersu,* ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί. *Non ferè quisquam in senatu fuit, qui non me complecteretur, exoscularetur, certatimq; laude cumularet, quòd intermissum iam diu morem in publicum consulendi, susceptis proprijs simultatibus, reduxissem, quòd deniq; senatum inuidia liberassem, qua flagrabat apud ordines alios, quòd seuerus in cæteros, senatoribus solis dißimulatione quasi mutua parceret. Hæc acta sunt absente* Certo*: Abfuit enim, seu tale aliquid suspicatus, siue, ut excusabatur, infirmus. Et relationem quidem de eo* Cæsar *ad senatum non remisit. Obtinui tamen, quod intenderam. Nam collega* Certi *consulatum, successorem* Certus *accepit. Planeq; factum est, quod dixeram in fine. Reddat præmium sub optimo principe, quod à peßimo accepit. Postea actionem meam utcunq; potui, recollegi, addidi multa. Accidit fortuitum, sed non tanquam fortuitum, quòd editis libris* Certus *intra paucißimos dies implicitus morbo deceßit. Audiui referentes hanc imaginem menti eius, hanc oculis oberrasse, tanquam uideret ** Heluidium *respondere mihi. Vera'ne hæc, adfirmare non ausim: interest tamen exempli, ut uera uideantur. Habes epistolam, si modum epistolæ cogitas, libris, quos legisti, non minorem: sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuisti.* Vale.

Id est, Senex certe multũ te iuuenes premunt bellãtes. Carmen ex 8. Iliados.

**me sibi cum ferro imminere.*

C. PLIN. TACITO SVO S. 14.

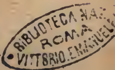
N*Ec ipse tibi plaudis, & ego nihil magis ex fide, quàm de te scribo. Posteris an aliqua cura nostri, nescio. Nos certe meremur, ut sit aliqua, non dico ingenio (id enim superbum) sed studio, sed labore, & reuerentia posterûm.*

rum. Pergamus modo itinere instituto, quod ut paucos in lucem famamq; prouexit, ita multos è tenebris, & silentio protulit. Vale.

C. PLIN. FALCONI SVO S. 15.

REfugeram in Tuscos, ut omnia ad arbitrium meum facerem: at hoc ne in Tuscis quidem * licet, tam multis undique rusticorum libellis, & tam querulis inquietor, quos aliquanto magis inuitus, quàm meos lego: nam & meos inuitus. Retracto enim actiunculas quasdam, quod post intercapedinem temporis & frigidum, & acerbum est: ratiocinationesq; quasi absente negleguntur. Interdum tamen equum conscendo, & patremfamiliæ hactenus ago, quòd aliquam partem prædiorum, sed pro gestatione percurro. Tu consuetudinem serua, nobisq; sic rusticis urbana acta perscribe. Vale.

*alij non habent, licet.

C. PLIN. MAMILIANO SVO S. 16.

SVmmam te uoluptatem percepisse ex isto copiosissimo genere uenandi non miror, cum historicorum more scribas numerum iniri non potuisse. Nobis uenari nec uacat, nec libet. Non uacat, quia uindemiæ in manibus. Non libet, quia exiguæ. Deuehemus tamen pro nouo musto, nouos uersiculos tibi, quos iucundissime exigenti, ut primum uidebuntur deferuisse, mittemus. Vale.

C. PLIN. GENITORI SVO S. 17.

ACcepi literas tuas, quibus quereris tædio tibi fuisse, quamuis lautissimam cœnam, quia scurræ, cinædi, moriones mensis inerrabāt. Vis tu remittere aliquid ex rugis? Equidem nihil tale habeo, habenteis tamen fero. Cur ego non habeo? quia nequaquam me, ut inexpectatū, festiuumq; delectat, si quid molle à cinædo, petulans à scurra, stultum à Morione profertur. Non rationem, sed stomachum tibi narro

narro. Atque adeo, quàm multos putas esse, quos æquè ea quibus ego & tu capimur, & ducimur, partim ut inepta, partim ut molestißima offendant. Quàm multi cum lector aut lyristes, aut comœdus inductus est, calceos poscunt, aut non minore cum tædio cubant, quàm tu ista (sic enim appellas) prodigia perpessus es. Demus igitur alienis oblectationibus ueniam, ut nostris impetremus. Vale.

C. PLIN. SABINO SVO S. 16.

QVa intentione, quo studio, qua denique memoria legeris libellos meos, epistola tua ostendit. Ipse igitur exhibes negotium tibi, qui elicis & inuitas, ut quamplurima communicare tecum uelim. Faciam per parteis tamen, & quasi digesta, ne istam ipsam memoriam, cui gratias ago, adsiduitate & copia turbem, oneratamq́; & quasi oppressam cogam pluribus singula, posterioribus priora dimittere. Vale.

C. PLINIVS RVFONI SVO S.

SIgnificas legisse te in quadam epistola mea, iußisse Verginium Rufum inscribi sepulchro suo,

Hic situs est Rufus, pulso qui uindice quondam,
Imperium adseruit non sibi, sed patriæ.

Reprehendis quòd iußerit: addis etiam melius, rectiusq́; Frontinum, quòd uetuerit omnino monimentum sibi fieri: me'que ad extremum, quid de utroque sentiam, consulis. Vtrunque dilexi, miratus sum magis quem tu reprehendis, mirarisq́; atque ita miratus, ut non putarem satis unquam laudari posse, cuius nunc mihi subeunda defensio est. Omnes ego, qui magnum aliquid memorandumq́; fecerunt, non modo uenia, uerumetiam laude dignißimos iudico, si immortalitatem, quam meruere, sectantur. Victuriq́; nominis famam supremis etiam titulis prorogare nituntur.

Nec

Nec facile quenquam, nisi Verginium inuenio, cuius tanta in prædicando uerecundia, quanta gloria ex facto. Ipse sum testis, familiariter ab eo dilectus probatusq; semel omnino me audiente prouectum, ut de rebus suis hoc unum referret, ita secum aliquando Cluuium loquutum, Scis Vergini, quæ historiæ fides debeatur. Proinde si quid in histórijs meis legis aliter ac uelles, rogo ignoscas. Ad hoc sic illum: Cluui, ne tu ignoras, ideo me fecisse, quod feci, ut esset liberum uobis scribere, quæ libuisset? Agedum hunc ipsum Frontinum in hoc ipso, in quo tibi parcior uidetur & presior, comparemus. Vetuit extrui monimentum, sed quibus uerbis? Impensa monimenti superuacua est, memoria nostri durabit, si uitam meruimus. An restrictius arbitraris per orbem terrarum legendum, dare duraturam memoriam suam, quàm uno in loco duobus uersiculis signare, quod feceris? Quanquam non habeo propositum illum reprehendendi, sed hunc tuendi, cuius quæ potest apud te iustior esse defensio, quàm ex collatione eius, quem protulisti? Meo quidem iudicio neuter culpandus, quorum uterq; ad gloriam pari cupiditate, diuerso itinere contendit: alter, dum expetit debitos titulos: alter, dum mauult uideri contempsisse. Vale.

C. PLINIVS VENATORI SVO S. 19.

TVa uero epistola tanto mihi iucundior fuit, quanto longior erat, præsertim cum de libellis meis tota loqueretur, quos tibi uoluptati esse non miror, cum omnia nostra, perinde ac nos, ames. Ipse cum maxime uindemias graciles quidem, uberiores tamen, quàm expectaueram, colligo, si colligere est nonnunquam decerpere uuam, torculum inuisere, gustare de lacu mustum, obrepere urbanis, qui nunc rusticis præsunt, meque notarijs, & lecto

& lectoribus reliquerunt. Vale.

C. PLINIVS SABINIANO SVO S. 20.

Libertus tuus, cui succensere te dixeras, uenit ad me, aduolutusq; pedibus meis, tanquam tuis hæsit. Fleuit multum, multumq; rogauit, multum etiam tacuit: in summa, fecit mihi fidem pœnitentiæ. Vere credo emendatum, quia deliquisse se sentit. Irasceris, scio: & irasceris meritò, id quoque scio: sed tunc præcipua mansuetudinis laus, cum iræ caussa iustißima est. Amasti hominem, & spero amabis. Interim sufficit, ut exorari te sinas. Licebit rursus irasci, si meruerit, quod exoratus excusatius facies. Remitte aliquid adolescentiæ ipsius, remitte lacrymis, remitte indulgentiæ tuæ, ne torseris illum, ne torseris etiam te: torqueris enim, cum tam lenis irasceris. Vereor ne uidear non rogare, sed cogere, si precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto plenius & effusius, quanto ipsum acrius seuerius'que corripui: districte minatus nunquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. Nam fortasse iterum rogabo, iterum impetrabo. Sit modo tale, ut rogare me, ut præstare te deceat. Vale. 21.

C. PLIN. SEVERO SVO S.

Magna me solicitudine adfecit Paßieni Pauli ualetudo, & quidem plurimis, iustißimis'que de caussis. Vir est optimus, honestißimus, nostri amantißimus. Præterea in literis ueteres æmulatur, exprimit. Reddit Propertium in primis, à quo genus ducit, uera soboles, eo'que similima illi, in quo ille præcipuus. Si elegos eius in manum sumpseris, leges opus tersum, molle, iucundum, & planè in Propertij domo scriptum. Nuper ad lyrica deflexit, in quibus ita Horatium, ut in illis illum alterum

effingi putes. Si quid in studijs cognatio ualet, huius propinquus: Magna uarietas, magna mobilitas. Amat, ut qui uerißime dolet; ut qui impatientißime laudat, ut qui benignißime ludit, ut qui facetißime. omnia deniq; tanquam singula absoluit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus æger animo, quàm corpore ille. Tandem illum, tandem me recepi. Gratulare mihi, gratulare etiam literis ipsis, quæ ex periculo eius tantum discrimen adiere, quantum ex salute gloriæ consequentur. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 22.

FRequenter agenti mihi euenit, ut Centumuiri, cum diu se intra iudicum autoritatem, grauitatem'que tenuissent, omnes repente quasi uicti, coactiq; consurgerent, laudarent'que. Frequenter è senatu famam, qualem maxime optaueram, retuli: nunquam tamen maiorem cepi uoluptatē, quàm nuper ex sermone Cornelij Taciti. Narrabat sedisse se Circensibus proximum equiti Ro. hunc post uarios, eruditosq; sermones requisisse, Italicus es, an prouincialis? se respondisse, Nosti me, & quidem ex studijs. Ad hoc illum, Tacitus es, an Plinius? Exprimere non possum, quàm sit iucundum mihi, quòd nomina nostra quasi literarum propria, non hominum, literis redduntur: quodq; uterq; nostrum his etiam ex studijs notus, quibus alter ignotus est. Accidit aliud ante pauculos dies simile. Recumbebat mecum uir egregius Fabius Rufinus, semper eum municeps ipsius, qui illo die primum uenerat in urbem: cui Rufinus, demonstrans me, uides hunc? multa deinde de studijs nostris. Et ille, Plinius est, inquit. Verum fatebor,* capio magnum laboris mei fructum. An si Demosthenes iure lætatus est, quòd illum anus Attica ita* demonstrauit, Ѕτός ἐςι Δημοσθένης; ego celebritate nominis mei gaudere non debeo?*

*aliter
*cupio
*noscitauit Id est, Hiccine est Demosthenes? Meminit huius dicti & M. Tullius Tusculanis quæst. disputatione 5.

Ego uero & gaudeo, & gaudere me dico. Neque enim uereor, ne iactantior uidear, cùm de me aliorum iudicium, non meum profero, præsertim apud te, qui nec ullius inuides laudibus, & faues nostris. Vale.

C. PLIN. SABINIANO, 23.

Bene fecisti, quòd libertum aliquando tibi charum reducentibus epistolis meis in domum, in animum recepisti: iuuabit hoc te. Me certe iuuat: primum, quòd te tam tractabilem uideo, ut in ira regi poßis: deinde, quòd tantum mihi tribuis, ut uel autoritati meæ pareas, uel precibus indulgeas. Igitur & laudo, & gratias ago, simul in posterum moneo, ut te erroribus tuorum, & si non fuerit qui deprecetur, placabilem præstes. Vale.

C. PLIN. MAMILIANO SVO S. 24.

Quereris de turba castrensium negotiorum, & tanquam summo ocio perfruare, lusus, & ineptias nostras legis, amas, flagitas, meq; ad similia condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere studiorum non solùm oblectationem, uerumetiam gloriam petere, post iudicium tuum uiri grauißimi, eruditißimi, ac super ista uerißimi. Nunc me rerum actus modicè, sed tamen distringit, quo finito, aliquid earundem camœnarum in istum eundem benignißimum sinum mittam. Tu passerculis, & columbulis nostris inter aquilas uestras dabis pennas, si tamen & sibi, & tibi placebunt: Sin tantum sibi, continendos caueas, nidóue curabis. Vale.

C. PLIN. LVPERCO SVO S. 25.

Dixi de quodam oratore seculi nostri, recto quidem & sano, sed parum grandi & ornato, ut opinor, aptè. Nihil peccat, nisi quòd nihil peccat. Debet enim orator erigi, attolli, interdum etiam efferuescere, efferri, ac

sæpe

sæpe accedere ad præceps. Nam plerunque altis, & excelsis adiacent abrupta: tutius per plana, sed humilius & depreßius iter. Frequentior currentibus, quàm reptantibus lapsus: sed his non labentibus nulla laus, illis nonnulla laus, etiam si labantur. Nam ut quasdam arteis, ita eloquentiam nihil magis, quàm ancipitia commendant. Vides qui per funem in summa nituntur, quantos soleant excitare clamores, cum iam iamq; casuri uidentur. Sunt enim maximè mirabilia, quæ maxime * inexpectata, maximè periculosa, utq; Græci magis exprimunt παράδοξα, quæ grandi sunt subiecta discrimini. Ideo nequaquam par gubernatoris est uirtus, cùm placido & cùm turbato mari uehitur: tunc admirante nullo, illaudatus, inglorius subit portum. At cum stridunt funes, curuatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus, & dijs maris proximus. Cur hæc? quia uisus es mihi in scriptis meis adnotasse quædam ut tumida, quæ ego sublimia: aut improba: quæ ego audentia: aut nimia, quæ ego plena arbitrabar. Plurimum autem refert reprehendenda adnotes, an insignia. Omnis enim aduertit, quod eminet, & extat, sed acri intentione dijudicandum est, immodicum sit, an grande: altum, an enorme: atque ut Homerum potißimum attingam, quem tandem alterutram in partem potest fugere? ἀμφὶ δ' ἐσάλπιγξεν μέγας οὐρανὸς, ἀμφὶ δ' ἔγχος ἐκέκλιτο. & totum illud, οὔτι θαλάσσης κύματος συμβολαί. Sed opus est examine & libra, incredibilia sint, hæc, & inania, an magnifica & cœlestia. Ne nunc ego me his similia aut dixisse, aut posse dicere puto: non ita insanio: sed hoc intelligi uolo, laxandos esse eloquentiæ frænos, nec angustißimo gyro ingeniorum impetus refringendos. At enim alia conditio oratorum, alia poëtarum. Quasi uero M. Tullius minus audeat, quanquàm hunc

*insperata παράδοξα, quæ sunt supra captum nostrum.

ἀμφὶ δ' Id est, Vndique insonuit amplũ cœlum, in aëre autẽ hasta audiebatur. ex Iliados 4.

οὔτι θαλάσσης. Id est, neq; maris undarũ concursus.

omitto: neque enim ambigi puto. Sed Demosthenes ipse ille norma oratoris et regula, num se cohibet & comprimit, cũ dicit, ἄνθρωποι μιαροὶ καὶ κόλακες, καὶ ἀλάστορες. *& rursus,* οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ. *& statim,* οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὔβοιαν προὐβαλόμην, πρὸ τῆς Ἀττικῆς. *Et alibi,* ἐγὼ δὲ οἶμαι μὲν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων. *Iam quid audientibus illo pulcherrimo ac longißimo excessu,* νόσημα γάρ. *Quid hæc breuiora superioribus, sed audacia paria,* τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ, καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ' ἡμῶν. *Ex eadẽ nota,* ὅταν δὲ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε. *Simile his,* ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις. *Et ibidẽ,* σὺ τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προὔδωκας Ἀριστόγειτον; μᾶλλον δὲ ἀνῄρηκας ὅλως. μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἑάλωκας λιμένας καὶ προσβολὰς ἐνέπλησας, πρὸς τούτους ὁρμίζου. *Et dixerat,* τούτῳ δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τούτων βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας, βάραθρα. *Et deinceps,* δέδοικα μὴ δοξῆτέ τισι τὸν ἀεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν, ἀσθενὴς μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς καθ' ἑαυτόν. *Nec satis,* οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομ

ἄνθρωποι. Homines scelesti, & assentatores, & profligati.

οὐ λίθοις. Vrbem mœnibus cinxi, nec lapidibus nec lateribus.

οὐκ ἐκ. Nec ex mari Eubœam Atticæ obieci. Omnia ex oratione Demosthenis pro Ctesiphonte.

ἐγὼ δὲ οἶ. Ego autẽ uiri Athenienses existimo ꝑDeos immortales illũ magnitudine rerũ gestarũ in temulẽtiã incidere. Ex quarta Philippica.

νόσημα γάρ. Id est, Morbus enim. Principium longissimæ narrationis Demosthenis pro Ctesiphonte.

τότε ἐγώ. Tum equidem insolenti Pythoni, & cõtra nos grauiter inuecto. Ex eadem oratione.

ὅταν δὲ. Cum autem ex nimia habẽdi cupiditate, & prauitate, ut iste, potens sit, prima occasio & paruus casus omnia impediuit et destruxit. Ex prima oratione Olynthiaca.

ἀπεσχοινισμένος.
Illigatus omnib' ciuitatis iurib'.

σὺ τὸν εἰς.
Tu miserationem ad horum induxisti Aristogiton? Quin potius omnino sustulisti. Itaque eos portus ne teneas, ad quos captus es, ac ex nauigatione appulisti.

τούτῳ δ' οὐδένα.
Huic nullum peruium locum esse uideo: sed præcipitia, confragosa loca, & barathra omnia.

δέδοικα μή.
Vereor ne quibusdam uideamini imbuere hominẽ qui semper in ciuitate improbus esse uelit. Nã quicunque improbus ex se imbecillis est.

οὐδὲ γὰρ τούς.
Nec uero existimo maiores hæc

δομ

δομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοσχεύητε, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἵν' ἀνείργητε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ, μηδ' ἐπιθυμεῖ κακίας. Adhuc, εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς. Et mullc talia, ut prætereā quæ ab Aeschine θαύματα, non ῥήματα uocantur, in contrariū incidi. Dices hunc quoq; ob ista culpari. Sed uide quanto maior sit, qui reprehenditur, ipso reprehendēte, & maior ob hoc quoq;: in alijs enim uis, in his granditas eius elucet. Nū autē Aeschines ipse ijs, quæ in Demosthene carpebat, abstinuit? χρὴ γὰρ τὸ αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον. ὅταν δὲ ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ. Alio loco, ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσματι. πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πεντατάλαντα τοὺς πρέσβεις ἀξίων τοὺς Ὠρείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ Καλλίᾳ διδόναι, ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω ἀφελὼν τὸν πομπὼν, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὴν ἀλαζονίαν ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἀνάγνωθι. Iterū alio, καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς τῶν παρανόμων λόγους περιΐστασθαι. Quod adeo probauit, ut repetat; ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τῶν παρανόμων λόγους, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε. An illa cōmodius, preßiusq;, σὺ δὲ ἑλκο-

indicia primū instituisse, ut id genus homines in ijsdē efferretis: sed contra, ut propulsaretis, & puniretis: & nemo esset, qui uitium uel consectaretur, uel adpeteret.

εἰ δὲ κάπηλός.

Si autē improbitatis artifex est, ac institor, et rebus pmutandis intētus.

θαύματα. Id est, Admirationes.

ῥήματα. Voces dicuntur.

χρὴ γὰρ τὸ αὐτό.

Lex enim idem exprimere debet, ac Orator. Cùm autem aliam uocem lex profert, aliam orator, æquitati legis suffragari oportet, non legentis impudentiæ.

ἔπειτα ἀναφαίνεται.

Deinde omnia quæ in decreto cōtinentur, indicat, cū ita sentiens expresserit legatos Oretanos, quinque talenta non nobis, sed Callię numerasse. Me autem uera dicere apparatu etiam, ac triremibus, arrogantiaq; ex decreto dempta, recita.

καὶ μὴ ἐᾶτε.

Neque sinatis circa orationē, quę ad præuaricatorē pertinet, uagari.

ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι.

Verū sedendo, & in concione adsidendo, in orationē de præuaricatore eum impellite, & mutationem uerborum eius obseruate.

σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς.

Tu autem uulnera infligis, et maiorem

ltis à te uenire præsertim desideratas oportebat, quarum una iniungis mihi iucundißimum ministerium, ut ad Plotinam *sanctißimam fœminam literæ tuæ perferantur. Eadem commendas* * Popilium Artemisium, *statim præstiti, quod petebat.* Indicas *etiam modicas te uindemias collegisse.* Com*munis hæc mihi tecum, quanquam in diuersißima parte terrarum, querela est.* Altera *epistola nuncias, multa te nunc dictare, nunc scribere, quibus nos tibi repræsentes.* Gratias *ago, agerem magis, si me illa ipsa quæ scribis, aut dictas, legere uoluisses.* Et *erat æquum, ut te mea, ita me tua scripta cognoscere, etiam si ad alium, quàm ad me pertinerent.* Pol*liceris in fine, cum certius de uitæ nostræ ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitiuum rei familiaris, statimq; ad nos euolaturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas* **effringere nullo modo poßis.* Tertia *epistola continebat, esse tibi redditam orationem pro** Clario, *eamq; uisam uberiorem, quàm dicente me, audiente te fuerit. Est uberior, multa enim postea inserui. Adijcis, alias te literas curiosius scriptas misisse, an acceperim quæris.* Non *accepi, & accipere gestio. Proinde prima quaque occasione mitte, adpositis quidem usuris, quas ego (non parcius poßim) centesimas computabo.* Vale.

*pupillum
*perfringere
*C. Lanio

C. PLINIUS RUSTICO SUO S. 28.

VT *satius est unum aliquid insigniter facere, quàm plura mediocriter, ita plurima mediocriter, si non poßis unum aliquid insigniter.* Quod *intuens ego, uarijs me studiorum generibus, nulli satis confisus, experior.* Proinde *cum hoc uel illud leges, ita singulis ueniam, ut non singulis dabis.* An *cæteris artibus excusatio in numero, literis durior lex, in quibus difficilior effectus est?* Quid

autem ego de uenia quasi ingratus? Nam si ea facilitate hæc proxima acceperis, qua priora, laus potius speranda, quàm uenia obsecranda est, mihi tamen uenia sufficit. Vale.

C. PLIN. GEMINO SVO S. 29.

LAudas mihi & frequenter præsens, & nunc per epistolas Nonium tuum, quòd sit liberalis in quosdam: & ipse laudo, si tamen non in nos solos. Volo enim eum, qui sit uerè liberalis, tribuere patriæ, propinquis, adfinibus, amicis: sed amicis dico pauperibus: non ut isti, qui ijs potißimum donant, qui donare maxime possunt. Hos ego uiscatis, hamatisque muneribus, non sua promere puto, sed aliena corripere. Sunt ingenio simili, qui quod huic donant, auferunt illi, famamque liberalitatis auaritia petunt. Primum est autem, suo esse contentum: deinde, quos præcipue scias indigere, sustentantem, fouentemq; orbe quodam societatis ambire. Quæ cuncta si facit iste, usquequaque laudandus est. si unum aliquod, minus quidem, laudandus tamē. Tam rarum est etiam imperfectæ liberalitatis exemplum: ea inuasit homines habendi cupido, ut poßideri magis, quàm poßidere uideantur. Vale.

C. PLIN. SARDO SVO S. 30

POstquàm à te receßi, non minus tecum, quàm cum apud te fui. Legi enim librum tuum, identidem repetens, ea maxime (non enim mentiar) quæ de me scripsisti, in quibus quidem percopiosus fuisti: quàm multa, quàm uarie, quàm non eadem de eodem, nec tamen diuersa dixisti? Laudem pariter, & gratias agam? Neutrum satis possum: & si possem, timerem ne arrogans esset, ob ea laudare te, ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora uisa, quanto iucundiora: & tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

C. PL.

C. PLIN. TITIANO SVO S. 31.

QVid agis? quid acturus es? ipse uitam iucundißimam, id est, ociosißimam uiuo. Quò fit, ut scribere longiores epistolas nolim, uelim legere: illud tanquam delicatus, hoc tanquam ociosus. Nihil est enim aut pigrius delicatis, aut curiosius ociosis. Vale.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 32.

INcidi in materiam ueram, sed simillimam fictæ, dignamq; isto lætißimo, altißimo, planéque poëtico ingenio. Incidi autem, dum super cœnam uaria miracula hinc inde referuntur. Magna autoris fides: tametsi quid poëtæ cum fide? Is tamen autor, cui bene uel historiam scripturus credidisses. Est in Africa Hipponensis Colonia, mari proxima, adiacet ei nauigabile stagnum, ex hoc in modum fluminis æstuarium emergit, quod uice alterna, prout æstus aut repreßit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno. Omnis hic ætas piscandi, nauigandi, atque etiam natandi studio tenetur: maxime puerorum, quos ociũ ludus'que solicitat: his gloria, & uirtus, altißime prouehi: uictor ille, qui longißime ut littus, ita simul nanteis relinquit. Hoc certamine puer quidam audentior cæteris in ulteriora tendebat: Delphinus occurrit, & nunc præcedere puerum, nunc sequi, nunc circuire, postremo subire, deponere, iterum subire, trepidantemq; perferre primum in altum, mox flectit ad littus, reddit'que terræ, & æqualibus. Serpit per coloniam fama, concurrêre omnes, ipsum puerum tanquam miraculum aspicere, interrogare, audire narrare. Postero die obsident littus, prospectant mare, & si quid è mari simile, natant pueri, inter hos ille, sed cautius. Delphinus rursus ad tempus, rursus ad puerum uenit: fugit ille cum cæteris. Delphinus, quasi inuitet, reuocet,

Delphinus puerum gestans.

*uocet, exilit, mergitur, uariosq; orbeis implicat, expeditq;. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines innutritos mari subiret timendi pudor, accedunt, & alludunt, & appellant, tangunt etiam, pertrectantq; *praeuntem. Crescit audacia experimento. Maximè puer, qui primus expertus est, adnatat, natanti insilit tergo: fertur, refertur que *Agnoscunt se, ex mari puerum ille, è terra iste, neuter timet, neuter timetur: huius fiducia, mansuetudo illius augetur: necnon & alij pueri dextra, læuaq; simul eunt, hortantes, monentesq; ne timeat. Ibat unà. Id quoque mirum, Delphinus alius tantum spectator, & comes: nihil enim simile aut faciebat, aut patiebatur: sed alterum illum ducebat, reducebat, ut puerum cæteri pueri. Incredibile, tam uerum tamen quàm priora, Delphinum gestatorem, collusoremq; puerorum in terram quoque extrahi solitum, harenisq; siccatum, ubi incaluisset, in mare reuohi. Cõstat Octauium Auitum legatum proconsulis in littus educto, religione praua superfudisse unguentum, cuius illum nouitatem, odorem'que in altum refugisse, nec nisi post multos dies uisum languidum & mæstum, mox redditis uiribus priorem lasciuiam, & solita ministeria repetisse. Confluebant ad spectaculum omnes magistratus, quorum aduentu & mora, modica Respub. nouis sumptibus atterebatur. Postremo locus ipse quietem suam, secretumq; perdebat. Placuit occultè interfici, ad quod coibatur. Hæc tu qua miseratione, qua copia deflebis, ornabis, attolles? Quanquam non est opus adfingas aliquid aut adstruas, sufficit, ne ea quæ sunt uera, minuantur. Vale.*

*praebentem

*aliàs sic, Adnosci se, amari putat, amat ipse: neuter, &c.

C. PL. TRANQVILLO SVO S. 33.

E*Xplica æstum meum, audio me male legere, dumtaxat uersus: orationes enim commodius, sed tanto minus uersus.*

uersus. Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis experiri libertum meum. Hoc quoque familiare, quod elegi, non bene, sed melius scio lecturum, si tamen non fuerit perturbatus. Est enim tam nouus lector, quàm ego poëta. Ipse nescio quid illo legente interim faciam, sedeam defixus & mutus, & similis ocioso: an ut quidam, quæ pronuntiabit, murmure, oculis, manu prosequar? Sed puto me non minus male saltare, quàm legere. Iterum dicam, explica æstum meum, uereq; rescribe, num sit melius peßime legere, quàm ista uel non facere, uel facere. Vale.

C. PLIN. OPPIO SVO S. 34.

Librum, quem misisti, recepi, & gratias ago. Sum tamen hoc tempore occupatißimus. Ideo nondum eum legi, cum alioqui ualidißime cupiam. Sed eam reuerentiam cum literis ipsis, tum scriptis tuis debeo, ut sumere in manus illa nisi uacuo animo in religiosum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus ualde probo. Est tamen aliquis modus: primum, quòd nimia cura deterit magis, quàm emendat: deinde, quod nos à recentioribus reuocat, simulq; nec absoluit priora, & incohare posteriora non patitur. Vale.

C. PLIN. FVSCO SVO S. 35.

Quæris, quemadmodum in Tuscis diem æstate disponam. Euigilo cum collibuit, plerunque circa horam primam, sæpe ante, tardius raro: Clausæ fenestræ manent. Mirè enim silentio & tenebris animus alitur, ab ijs quæ auocant abductus, & liber, & mihi relictus: non oculos animo, sed animum oculis sequor, qui eadem quæ mens uident, quoties non uident alia. Cogito si quid in manibus, cogito ad uerbum scribenti emendantiq; similis, nunc pauciora, nunc plura, ut uel difficile, uel facile componi, teneri'ue

neri'ue potuerunt. Notarium uoco, & die admisso, quæ formaueram dicto: abit: rursusq; reuocatur, rursusq; remittitur. Vbi hora quarta, uel quinta: neque enim certum dimensumq; tempus, ut dies suasit, in xystum me, uel cryptoporticum confero: reliqua meditor, & dicto. Vehiculum ascendo. Ibi quoque idem quod ambulans, aut iacens. Durat intentio mutatione ipsa refecta. Paulum redormio, dein ambulo: mox orationem Græcam, Latinam'ue clare & intente: non tam uocis causa, quàm stomachi lego, pariter tamen & illa firmatur. Iterum ambulo, ungor, exerceor, lauor. Cœnanti mihi sic cum uxore uel paucis, liber legitur. Post cœnam comœdus, aut lyristes: mox cum meis ambulo, quorum in numero sunt eruditi: ita uarijs sermonibus uespera extenditur, & quanquam longißimus dies, citò conditur. Nonnunquam ex hoc ordine aliqua mutantur. Nam si diu iacui, uel ambulaui, post somnum demum lectionemq;, non uehiculo, sed quod breuius, quia uelocius, equo gestor. *Interueniunt amici ex proximis oppidis, partemq; diei ad se trahunt, interdumq; lassato mihi opportuna interpellatione subueniunt. Venor aliquando, sed non sine pugillaribus, ut quamuis nihil ceperim, nonnihil referam. Datur & colonis, ut uidetur ipsis, non satis temporis, quorum mihi agrestes querelæ literas nostras, & isthæc urbana opera commendant. Vale.

*Interim ueniunt amici

C. PLIN. PAVLINO SVO S. 36.

NEc tuæ naturæ est tralatitia hæc, & quasi publica officia à familiaribus amicis, contra ipsorum commodum exigere: & ego te constantius amo, quàm ut uerear, ne aliter ac uelim accipias, nisi te Kalendis statim consulem uidero, præsertim cum me neceßitas locandorum prædiorum plureis annos ordinatura detineat, in qua mihi

noua

noua consilia sumenda sun. Nam priore lustro, quanquam post magnas remißiones, reliqua creuerunt. Inde plerisque nulla iam cura minuendi æris alieni, quod desperant posse persolui, rapiunt etiam consumuntq́; quod natum est, ut qui iam putent se non sibi parcere. Occurrendum ergo augescentibus uitijs, & medendum est: medendi una ratio, si non numo, sed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos operis exactores custodes fructibus ponam. Est alioqui nullum iustius genus reditus, quàm quod terra, cœlum, annus refert. At hoc magnam fidem, acreis oculos, numerosas manus poscit. Experiendum tamen, & quasi in ueteri morbo quælibet mutationis auxilia tentanda sunt. Vides quàm non delicata me causa obire primum consulatus tui diem non sinat: quem tamen hic quoque, ut præsens, uotis gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S. 37.

EGo uero Rufum nostrum laudo: non quia tu, ut ita facerem, petisti, sed quia est ille dignißimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipsius adiecit. Iudicaui tamen: neque enim soli iudicant, qui maligne legunt. Vale.

C. PLIN. MVSTIO SVO S. 38.

*ARuspicum monitu reficienda est mihi ædes Cereris in prædijs meis in melius, & in maius. Vetus sanè, & angusta, cum sit alioqui * stato die freqnentißima. Nam idibus Septembribus magnus è regione tota coit populus, multæ res aguntur, multa uota suscipiuntur, multa redduntur: sed nullum in proximo suffugium aut imbris, aut solis. Videor ergo munifice simul religiosèq́; facturus, si ædem quampulcherrimam extruxero, addidero porticus ædi: illam ad usum deæ, has ad hominum. Velim ergo emas*

*dedicationis die

quatuor

quatuor marmoreas columnas, cuius tibi uidebitur generis: emas marmora, quibus solum, quibus parietes excolantur. Erit etiam, uel faciendum, uel emendum ipsius deæ signum: quia antiquum illud è ligno quibusdam sui partibus uetustate obtruncatum est. Quantum ad porticus, nihil interim occurrit, quod uideatur istinc esse repetendum, nisi tamen ut formam secundum rationem loci scribas. Neque enim possunt circundari templo. Nam solum templi hinc flumine, & abruptißimis ripis, hinc uia cingitur. Est ultra uiam latißimum pratum, in quo satis apte contra templum ipsum porticus explicabuntur, nisi quid tu melius inueneris, qui soles locorum difficultates arte superare. Vale.*

*statim

C. PLIN. FVSCO SVO S. 37

SCribis pergratas tibi fuisse literas meas, quibus cognouisti quemadmodum in Tuscis ocium æstatis exigerem. Requiris quid ex hoc in Laurentino hyeme permutem. Nihil, nisi quòd meridianus somnus eximitur, multumq; de nocte uel ante, uel post diem sumitur: & si agendi neceßitas instat, quæ frequens hyeme, non iam comœdo, uel lyristæ post cœnam locus: sed illa quæ dictaui, identidem retractantur, ac simul memoriæ frequenti emendatione proficitur. Habes æstate, hyeme consuetudinem: addas huc licet tantum num, quæ inter hyemem, æstatemq; media: ut nihil de die perdunt, ita de nocte paruulum acquirunt. Vale.

LIBRI NONI

FINIS.

C. PL.

C. PLINII SECUNDI EPISTOLARUM LIBER X.

AD TRAIANUM IMP.

Gratulatoria ob imperium.

VA quidem pietas, Imperator sanctißime, optauerat ut quàm tardißime succederes patri. Sed dij immortales festinauerunt uirtutes tuas ad gubernacula Reipu. quam susceperas, admouere. Precor ergo ut tibi, & per te generi humano prospera omnia, id est, digna seculo tuo contingant. Fortem te, & hilarem Imperator optime, & priuatim, & publicè opto.

C. PLIN. TRAIANO SVO S.

Gratias agit.

Exprimere domine uerbis non possum, quantum mihi gaudium attuleris, quòd me dignum putasti iure trium liberorum. Quamuis enim Iulij Seruiani optimi uiri tuiq; amantißimi precibus indulseris, tamen etiam ex rescripto intelligo, libentius hoc ei te præstitisse, quia pro me rogabat. Videor ergo summam uoti mei consequutus, cum inter initia felicißimi principatus tui probaueris me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere, eoq; magis liberes concupisco, quos habere etiam illo tristißimo seculo uolui, sicut potes duobus matrimonijs meis credere. Sed dij melius, qui omnia integra bonitati tuæ reseruarunt. Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus essem & securus, & felix.

C. PL.

C. PLIN. TRAIANO IMP. S.

De sortitione patrocinij aduersus Marium Priscum. 3.

VT primum me domine indulgentia uestra promouit ad præfecturam ærarij Saturni, omnibus aduocationibus, quibus alioqui nunquam eram promiscue functus, renunciaui, ut toto animo, delegato mihi officio uacarem. Qua ex causa cum patronum me prouinciales optassent contra Marium Priscum, & petij ueniam huius muneris, & impetraui. Sed cum postea consul designatus censuisses tacendum nobiscum, quorum erat excusatio recepta, ut essemus in senatus potestate, pateremurq; nomina nostra in urnam conijci, conuenientißimum esse tranquillitati seculi tui putaui, præsertim tam moderatæ uoluntati amplißimi ordinis non repugnare: cui obsequio meo opto, ut existimes constare rationem, cum omnia facta, dictaq; mea probare sanctißimis moribus tuis cupiam.

TRAIANVS PLINIO S. 4.

ET ciuis, & senatoris boni partibus functus es, obsequium amplißimi ordinis, quod iustißime exigebat, præstando, quas parteis impleturum te secundum susceptam fidem confido.

C. PLIN. TRAIANO IMP. S. 5.

Petit latumclauum amico.

INdulgentia tua Imperator optime, quam plenißimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos sibi uel præcipuum locum uindicat Voconius Romanus, ab ineunte ætate condiscipulus, & contubernalis meus. Quibus ex causis & à diuo patre tuo petieram, ut illum in amplißimum ordinem promoueret:

ret: sed hoc uotum meum bonitati tuæ reseruatum est, quia mater Romani *liberalitatem sestertij quadringenties, quod conferre se filio codicillis ad patrem tuum scriptis professa fuerat, nondum satis legitime peregerat, quod postea fecit admonita à nobis.* Nam *& fundos emancipauit, & cætera, quæ in emancipatione implenda solent exigi, consummauit.* Cum *sit ergo finitum quod spes nostras morabatur, non sine magna fiducia subsigno. Auget fidem pro moribus* Romani *mei, quos & liberalia studia exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipsam matris liberalitatem, & statim patris hæreditatem, & adoptionem à uitrico meruit. Auget hæc & natalium & paternarum facultatum splendor: quibus singulis multum commendationis accessurum, etiam ex meis precibus indulgentiæ tuæ credo. Rogo ergo domine, ut me exoptatißimæ mihi gratulationis compotem facias, & honestis (ut spero) adfectibus meis præstes, ut non in me tantum, uerum & in amico gloriari iudicijs tuis poßim.*

PLINIVS TRAIANO.

Ciuitatem Romanam Harpocrati Iatraliptæ suo petit.

P*Roximo anno domine grauißima ualetudine usque ad periculum uitæ uexatus,* Iatralipten *adsumpsi, cuius solicitudini, & studio tuæ tantùm indulgentiæ beneficio referre gratiam parem possum.* Quare *rogo, des ei ciuitatem* Romanam. *Est enim peregrinæ conditionis, manumissus à peregrina.* Vocatur *ipse* Harpocras, *matronam habet* Ther*muthin* Theonis, *quæ iampridem defuncta est.* Item *rogo, des ius.* Quiritium *libertis* Antoniæ Maximillæ *ornatißimæ fœminæ,* Heliæ *&* Antoniæ Harmeridi. Quod *à te, petente patrona, peto.*

PLINIVS TRAIANO.

Agit gratias. 7.

AGo gratias domine, quòd & ius Quiritium libertis necessariæ mihi fœminæ, & ciuitatem Romanam Harpocrati Iatraliptæ meo sine mora indulsisti. Sed cum annos eius, & censum sicut præceperas, ederem, admonitus sum à peritioribus, debuisse me antè ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam esset Aegyptius. Ego autem, quia inter Aegyptios, cæteros'que peregrinos nihil interesse credebam, contentus fueram hoc solum scribere tibi, cum scilicet à peregrina manumissum, patronam'que eius iam pridem decessisse: de qua ignorantia mea non queror, per quam stetit, ut tibi pro eodem homine sæpius obligarer. Rogo itaque, ut beneficio tuo legitime frui possim: tribuas ei & Alexandrinam ciuitatem, & Romanam. Annos eius & censum (nequid rursus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus iusseras, misi.

TRAIANVS PLINIO. 8.

CIuitatem Alexandrinam secundum institutionem principum non temere dare proposui: sed cum Harpocrati Iatraliptæ tuo iam ciuitatem Romanam impetraueris, huic quoque petitioni tuæ negare non sustineo. Tu ex quo nomo sit, notum mihi facere debebis, ut epistolam tibi ad Pompeium Plantam, præfectum Aegypti, amicum meum mittam.

PLINIVS TRAIANO.

De statuis principum in municipium transferendis. 9.

CVm diuus pater tuus domine, & oratione pulcherrima, & honestissimo exemplo, omneis ciueis ad munific

munificentiam esset cohortatus: petij ab eo, ut statuas principum, quas in longinquis agris, per plureis successiones traditas mihi, qualeis acceperam, custodiebam, permitteret in municipium transferre, adiecta sua statua: quodq; ille mihi cum plenissimo testimonio indulserat, ego statim decurionibus scripseram, ut adsignarent solum, in quo templum pecunia mea extruerem. Illi in honore operis ipsius electionem loci mihi obtulerant. Sed primum mea, deinde patris tui ualetudine, postea curis delegati à uobis officij retentus, nunc uideor commodissime posse in rem præsentem excurrere: nam & menstruum meum Kal. *Septembris finitur, & sequens mensis complureis dies feriatos habet.* Rogo *ergo ante omnia, permittas mihi opus, quod inchoaturus sum, exornare & tua statua: deinde ut hoc facere quàm maturissime possim, indulgeas commeatum.* Non *est autem simplicitatis meæ dissimulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum conlaturum utilitatibus rei familiaris meæ. Agrorum enim, quos in eadem regione possideo, locatio cùm alioqui* C C C C. *excedat, adeò non potest differri, ut proximam putationem nouus colonus facere debeat. Præterea continuæ sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare, quarum rationem nisi præsens inire non possum. Debeo ergo domine indulgentiæ tuæ, & pietati meæ celeritatem, & statuarum ordinationem, si mihi ob utraque hæc dederis commeatum* X X X. *dierum. Neque enim angustius tempus præfinire possum, cum & municipium, & agri de quibus loquor, sint ultra centesimum & quinquagesimum lapidem.*

TRAIANVS PLINIO.

ET *priuatas multas, & omneis publicas causas petendi commeatus reddidisti. Mihi autem uel sola uoluntas tua*

ſuffeciſſet. Neque enim dubito te, ut primum potueris, ad tam diſtrictum officium reuerſurum. Statuam poni mihi à te eo, quo deſideras, loco, quāquam eiuſmodi honorum parciſsimus, tamen patior, ne impediſſe curſum erga me pietatis tuæ uidear.

PLINIVS TRAIANO.

Impetratæ ciuitatis Alexandrinorum pro Harpocrate gaudium. 11.

E*Xprimere domine uerbis non poſſum, quanto me gaudio adfecerint epiſtolæ tuæ, ex quibus cognoui te Harpocrati Iatraliptæ meo etiam Alexandrinam ciuitatem tribuiſſe, quamuis ſecundum inſtitutionem principum non temere eam dare propoſuiſſes. Eſſe autem Harpocratem* νομȣ̃ Μεμφυτικȣ̃ *indico tibi. Rogo ergo indulgentiſsime Imp. ut mihi ad Pompeium Plantam, præfectum Aegypti amicum tuum, ſic ut promiſiſti, epiſtolam mittas. Obuiam iturus, quo maturius domine exoptatiſsime aduentus tui gaudio frui poſsim, rogo permittas mihi quàm longiſsime occurrere tibi.*

Id est, præfectura Memphyticæs.

PLINIVS TRAIANO.

Medici ſui propinquis ciuitatem petit. 12.

P*Roxima infirmitas mea domine obligauit me Poſthumio Marino medico, cui parem gratiam referre beneficio tuo poſſum, ſi precibus meis ex conſuetudine bonitatis tuæ indulſeris. Rogo ergo, ut propinquis eius des ciuitatem Chryſippo Mithridatis, uxoriq; Chryſippi Stratonicæ Epigoni. item liberis eiuſdem Chryſippi Epigono, & Mithridati, ita ut ſint in patris poteſtate, utque ijs in libertos ſeruetur ius patronorum. Item rogo indulgeas ius Quiritum L. Satrio Abaſcantio, & P. Cæſio*

sio Phosphoro, & Panchariæ Soteridi, quòd à te uolentibus patronis peto.

PLINIVS TRAIANO.

Præturam amico petit. 13.

SCio domine memoriæ tuæ, quæ est benefaciendi tenacissima, preces nostras inhærere: quia tamen in hoc quoque sæpe indulsisti, admoneo simul, & impense rogo ut Accium Suram prætura exornare digneris, cum locus uacet: ad quam spem alioqui quietissimam hortatur & natalium splendor, & summa integritas in paupertate, & ante omnia felicitas temporum, quæ bonam conscientiam ciuium tuorum ad usum indulgentiæ tuæ prouocat, & attollit.

PLINIVS TRAIANO.

Sacerdotium sibi petit. 14.

CVm sciam domine ad testimonium, laudemq; * morum meorum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo dignitati, ad quam me prouexit indulgentia tua, uel Auguratum, uel Septemuiratum, quia uacant, adijcere digneris, ut iure sacerdotij precari deos pro te publice possim, quos nunc precor pietate priuata. *maiorum

PLINIVS TRAIANO.

Gratulatoria ob uictoriam. 15.

VIctoriæ tuæ optime Imp. maximæ, pulcherrimæ, antiquissimæ, & tuo nomine, & Reip. gratulor, Deosq; immortaleis precor, ut omneis cogitationes tuas tam lætus sequatur euentus, ut uirtutibus tantis gloria imperij & nouetur, & augeatur.

PLINIVS TRAIANO.

De itinere suo in Bithyniam. 16.

QVia confido domine ad curam tuam pertinere, nuncio tibi me Ephesum cũ omnibus meis ὑπὲρ Μαλέαν id est, super Maleam.

nauigasse, quamuis contrarijs uentis retentus. Nunc destino partim orarijs nauibus, partim uehiculis prouinciam petere. Nam sicut itineri graues æstus, ita continuæ nauigationi Etesiæ reluctantur.

TRAIANVS PLINIO. 17.

Recte renuntiasti mihi Secunde charissime. Pertinet enim ad animum meum, quali itinere in prouinciam peruenias. Prudenter autem constituis interim nauibus, interim uehiculis uti, prout loca suaserint.

PLINIVS TRAIANO.

In Bithyniam se uenisse scribit. 16.

Sicut saluberrimam nauigationem domine usque Ephesum expertus, ita inde postquam uehiculis iter facere cœpi, grauissimis æstibus, atque etiam febriculis uexatus, Pergami substiti. Rursus cum transissem in orarias nauiculas, contrarijs uentis retentus, aliquanto tardius, quàm sperauceram, id est, x v. Kal. Octobreis Bithyniam intraui: Non possum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auspicatissimum, natalem tuum in prouincia celebrare. Nunc Reip. Prusensium impendia, reditus, debitores excutio, quod ex ipso tractu magis ac magis necessarium intelligo. Multæ enim pecuniæ uarijs ex causis à priuatis detinentur. Præterea quædam minime legitimis sumptibus erogantur. Hæc tibi domine in ipso ingressu meo scripsi. Quintodecimo Kal. Octob. domine prouinciã intraui, quam in eo obsequio, in ea erga te fide, quam de genere humano mereris inueni. Dispice domine, an necessarium putes mittere huc mensorem. Videntur enim non mediocres pecuniæ posse reuocari à curatoribus operum, si mensuræ fideliter aguntur: ita certe prospicio ex ratione Prusensium, quam cum Maximo tracto.

TR

TRAIANVS PLINIO. 19.

CVperem sine querela corpusculi tui, & tuorum peruenire in Bithyniam potuisses, ac simile tibi iter ab Epheso, ut nauigationi fuisset, quam expertus usq; illò eras. Quo autem die peruenisses in Bithyniam, cognoui Secunde charißime literis tuis. Prouinciales credo prospectum sibi à me intelligent. Nam & tu dabis operam, ut manifestum sit illis electum te esse, qui ad eosdem mei loco mittereris. Rationes autem in primis tibi rerum publicarum excutiendæ sunt: nã & esse eas uexatas satis cõstat. Mensores uix etiam ijs operibus, quæ aut Romæ, aut in proximo fiunt sufficienter habeo: sed in omni prouincia inueniuntur, quibus credi poßit, & ideo non deerunt tibi, modo uelis diligenter excutere.

PLINIVS TRAIANO.

De custodijs. 20.

ROgo domine, consilio me regas hæsitantem, utrum per publicos ciuitatum seruos, quod usque adhuc factum, an per milites adseruare custodias debeam. Vereor enim ne & per seruos publicos parum fideliter custodiantur, & non exiguum militum numerum hæc cura distringat. Interim publicis seruis paucos milites addidi. Video tamen periculum esse, ne id ipsum utriusque negligentiæ causa sit, dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere posse confidunt.

TRAIANVS PLINIO. 21.

NIhil opus est nu Secunde charißime, ad continendas custodias plureis commilitones conuerti. Perseueremus in ea consuetudine, quæ isti prouinciæ est, ut per publicos seruos custodiantur. Etenim ut fideliter hoc faciant, in tua seueritate, ac diligentia positum est. In primis enim, sicut scribis, uerendum est, ne si permisceantur

seruis publicis milites, mutua inter se fiducia neglegentiores sint: sed & illud hæreat nobis, quàm paucißimos milites à signis auocandos esse.

PLINIVS TRAIANO.

De numero militum Gabio Basso præfecto adsignatorum. 22.

GAbius Bassus præfectus oræ Ponticæ, & reuerentißime, & officiosißime domine, uenit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perspicere potui, uir egregius, & indulgentia tua dignus: cui ego notum feci præcepisse te, ut ex cohortibus, quibus me præesse uoluisti, contentus esset beneficiarijs decem, equitibus duobus, centurione uno. Respondit non sufficere sibi hunc numerum, id'que se scripturum tibi. Hoc in causa fuit, quo minus statim reuocandos putarem, quos habet supra numerum.

TRAIANVS PLINIO. 23.

ET mihi scripsit Gabius Bassus non sufficere sibi eum militum numerum, qui ut daretur illi mandatis meis complexus sum. Quid quæris scripsisse me? ut notum haberes, his literis subijci iußi. Multum interest,* te poscat, an homines in se, ut latius uelint. Nobis autem utilitas demum spectanda est, & quantum fieri potest, curandum ne milites à signis absint.

*res poscat, an hommes imperari latius uelint.

PLINIVS TRAIANO. 24.

De balineo Prusensium.

PRusenses domine balineum habent, & sordidum, & uetus: id itaque indulgentia tua restituere desiderant: ego tamen existimans nouum fieri debere, uideris mihi desiderio eorum indulgere posse. Erit enim pecunia, ex qua fiat, primum ea, quam reuocare à priuatis, & exigere iam

re iam cœpit:deinde, quam ipsi erogare in oleum soliti, parati sunt in opus balinei conferre, quod alioquin & dignitas ciuitatis, & seculi tui nitor postulat.

TRAIANVS PLINIO. 25.

SI *instructio noui balinei oneratura uireis Prusensium non est, possumus desiderio eorum indulgere: modò ne quid ideo aut intribuant, aut minus illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.*

PLINIVS TRAIANO. 26.

Pro aduentu Seruilij.

SErvilius *Pudens legatus domine,* VIII. *Kalend.* De*cembris* Nicomediam *uenit, meq́; longæ expectationis solicitudine liberauit.*

PLINIVS TRAIANO. 27.

Pro Rosiano Gemino.

ROsianum *Geminum domine arctißimo uinculo mecum tua in me beneficia iunxerunt.* Habui *enim illum quæstorem in consulatu, mei summe obseruantißimum, expertus tantam mihi post consulatum reuerentiam præstat, ut publicæ neceßitudinis pignora priuatis cumulet officijs.* Rogo *ergo, ut ipse apud te pro dignitate eius, precibus meis faueas: cui & si quid mihi credis, indulgentiam tuam dabis: dabit ipse operam, ut in his, quæ ei mandaueris, maiora mereatur.* Parciorem *me in laudando facit, quòd spero tibi & integritatem eius, & probitatem, & industriã non solum ex eius honoribus, quos in urbe sub oculis tuis geßit, uerumetiam ex cõmilitio esse notißimam.* Illud *unum, quod propter charitatem eius nondum mihi uideor satis plene fecisse, etiam atque etiam facio: teq́; domine rogo, gaudere me exornata quæstoris mei dignitate, id est, per illum mea quammaturißime uelis.*

PLINIVS TRAIANO.

De militibus Maximo procuratori adſignandis. 28.

MAximus libertus & procurator tuus domine præter decem beneficiarios, quos adſignari à me Gemellino optimo uiro iuſſiſti, ſibi quoq; confirmat neceſſarios eſſe milites: ex his etenim, ſicut inueneram in miniſterio eius, relinquendos exiſtimaui, præſertim cum ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam. Quinetiam tutelæ cauſa, quia ita deſiderabat, addidi duos equites. In futurum, quid ſeruari uelis, rogo reſcribas.

TRAIANVS PLINIO. 29.

NVnc quidem proficiſcentem ad comparationem frumentorum Maximum libertum meum rectè militibus inſtruxiſti. Fungebatur enim & ipſe extraordinario munere, cum ad priſtinum actum reuerſus fuerit, ſufficient illi duo à te dati milites, & totidem à Virbio Gemellino procuratore meo, quem adiuuat.

PLINIVS TRAIANO.

De ſeruis inter tyrones inuentis. 30.

SEmpronius Cælianus egregius iuuenis, repertos inter tyrones duos ſeruos miſit ad me, quorum ego ſupplicium diſtuli, ut te conditorem diſciplinæ militaris, firmatoremq; conſulerem de modo pœnæ. Ipſe enim dubito ob hæc maximè, quòd ut iam dixerant, ſacramento militari nondum diſtributi in numeros erant. Quid ergo debeam ſequi, rogo domine ſcribas, præſertim cum pertineat ad exemplum.

TRAIANVS PLINIO. 31.

SEcundum mandata mea fecit Sempronius Cælianus, mittendo ad te eos, de quibus cognoſci oportebat, an capitale ſupplicium meruiſſe uideantur. Refert autem, uoluntarij,

luntarij se obtulerint, an lecti sint, uel etiam uicarij dati. Lecti si sunt, inquisitor peccauit: si uicarij dati, penes eos culpa est, qui dederunt: si ipsi, cum haberent conditionis suæ conscientiam, uenerunt, animaduertendum in illos erit. Neque enim multum interest, quòd nondum per numeros distributi sunt. Ille enim dies, pro quo primum probati sunt, ueritatem ab his originis suæ exegit.

PLINIVS TRAIANO.

De ijs, qui ex damnatione serui publici essent. 32.

SAlua magnitudine tua domine descendas oportet ad meas curas, cum ius mihi dederis referendi ad te de quibus dubito. In plerisque ciuitatibus, maxime Nicomediæ & Niceæ, quidam uel in opus damnati, uel in ludum, similiaq; in his genera pœnarum, publicorum seruorum officio, ministerioq; funguntur, atque etiam ut publici serui annua accipiunt: quod ego cum audissem, diu, multumq; hæsitaui, quid facere deberem. Nam & reddere pœnæ post longum tempus plerosq; iam senes, & quantum affirmatur, frugaliter, modesteq; uiuenteis, nimis seuerum arbitrabar: & in publicis officijs retinere damnatos, non satis honestum putabam: eosdem rursus à Repu. pasci ociosos, inutile: non pasci, etiam periculosum existimabam. Necessario ergo rem totam, dum te consulerem, in suspenso reliqui. Quæ res fortasse quemadmodum euenerit, ut pœnis, in quas damnati erant, exoluerentur: & ego quæsij, sed nihil comperi. Quod affirmare tibi possum, ut decreta, quibus damnati erant, proferebantur: ita nulla monimenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen qui dicerent deprecantes, iussu proconsulum, legatorum'ue dimissos. Addebat fidem, quod credibile erat, neminem hoc ausum sine autore.

TRA

TRAIANVS PLINIO. 33.

MEmineris à me idcirco te in istam prouinciam missum, quoniam multa in ea emendanda apparuerint. Erit autem uel hoc maxime corrigendum, quòd qui damnati ad pœnam erant, non modò ea sine autore, ut scribis, liberati sunt: sed etiam in conditionem proborum ministrorum retrahantur. Qui igitur intra hos proximos decem annos dānati, nec ullo idoneo autore liberati sunt, hos oportebit pœnæ suæ reddi. Si qui uetustiores inuenientur, & senes ante annos decem damnati, distribuamus illos in ea ministeria, quæ non longè à pœna sint. Solent enim eiusmodi ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones uiarum, & uicorum dari.

PLINIVS TRAIANO.

De collegio fabrorum Nicomedensium instituendo. 34.

CVm diuersam partem prouinciæ circumirem, Nicomediæ uastißimum incendium multas priuatorum domos, & duo publica opera, quanquam uia interiacente Gerusiam & Isson, absumpsit. Est autem latius sparsum, primum uiolentia uenti, deinde inertia hominum, quòd satis constat otiosos, & immobileis tanti mali spectatores perstitisse, & alioqui nullus usquam in publico sipo, nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia compescenda, & hæc quidem, ut iam præcepi, parabantur. Tu domine dispice, an instituendum putes collegium fabrorum, duntaxat hominum CL. ego attendam, ne quis, nisi faber recipiatur, ne'ue iure concesso in aliud utatur, nec erit difficile custodire tam paucos.

TRAIANVS PLINIO. 35.

TIbi quidem secundum exempla complurium in mentem

tem-uenit, posse collegium fabrorum apud Nicomedenses constitui. Sed meminerimus prouinciam istam, & præcipue eas ciuitateis ab eiusmodi factionibus esse uexatas. Quodcunque nomen, ex quacunque causa dederimus ijs, qui in idem contracti fuerint, hetæriæ quamuis breues fient. Satius itaque est comparari ea, quæ ad coërcendos igneis auxilio esse poßint, admoneri'que dominos prædiorum, ut & ipsi inhibeant, ac si res poposcerit, adcursu populi ad hoc uti.

PLINIVS TRAIANO. 36.

Votorum nuncupatio.

SOlennia uota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, & suscipimus domine pariter, & soluimus, precati deos, ut uelint ea semper solui, semperq; signari.

TRAIANVS PLINIO. 37.

ET soluisse uos cum prouincialibus dijs immortalibus uota pro mea salute, & incolumitate, & nuncupasse, libenter mi Secunde charißime cognoui ex literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

De aquæductu Nicomedensium. 38.

IN aquæductu domine, Nicomedenses impenderunt HS. XXX. CCC. XXIX. Qui imperfectus adhuc relictus, ac etiam destructus est. Rursus in alium ductum erogata sunt CC. hoc quoque relicto. Nouo impendio est opus, ut aquam habeant, qui tantam pecuniam male perdiderunt. ipse perueni ad fontem purißimum, ex quo uidetur aqua debere perduci, sicut initio tentatum erat arcuato opere, ne tantum ad plana ciuitatis, & humilia perueniat. Manent adhuc paucißimi arcus, possunt & erigi quidam lapide quadrato, qui ex superiore opere detractus est. Aliqua pars, ut mihi uidetur, testaceo opere agenda erit. Id enim

& fa

& facilius, & uilius. Et in primis necessarium est, mitti à te uel aquilegem, uel architectum, ne rursus eueniat quod accidit. Ego illud unum adfirmo, & utilitatem operis, & pulchritudinem seculo tuo esse dignißimam.

TRAIANVS PLINIO. 39.

CVrandum est, ut aqua in Nicomedensem ciuitatem perducatur. Vere credo te ea, qua debebis diligentia hoc opus adgressurum. Sed mediusfidius ad eandem diligentiam tuam pertinet inquirere, quorum uitio ad hoc opus tantam pecuniam Nicomedenses perdiderint, ne cum inter se gratificantur, & inchoauerint aquæductus, & reliquerint. Quid itaque compereris perfer in notitiam meam.

PLINIVS TRAIANO.

De theatro Nicensium. 40

THeatrum domine Niceæ maxima iam parte constructum, imperfectum tamen, sestertium, ut audio, neque enim ratio plus excussa est, amplius centies hausit, uereor ne frustra. Ingentibus enim rimis descendit, & hiat, siue in caussa solum humidum & molle, siue lapis ipse gracilis & putris. Dignum est certe deliberatione, sit'ne faciendum, aut sit relinquendum, an etiam destruendum. Nam fulturæ, ac substructiones, quibus subinde suscipitur, non tam firmæ mihi, quàm sumptuosæ uidentur. Huic theatro ex priuatorum pollicitationibus multa debentur, ut basilicæ circa, ut porticus supra caueam: quæ nunc omnia differuntur cessante eo, quod antè peragendum est. Iidem Nicenses gymnasium incendio amissum, ante aduentum meum restituere cœperunt longè numerosius, laxius'que quàm fuerat: etiam aliquantum erogauerunt, periculum est ne parum utiliter: incompositum enim, & sparsum est. Præterea architectus sanè æmulus eius, à quo

opus inchoatum est, adfirmat parietes (quanquam uiginti & duos pedes latos) imposita onera sustinere non posse: quia sint cæmento medij farti, nec testaceo opere præcincti. Claudiopolitano quoque in depresso loco, imminente etiam monte ingens balineum defodiunt magis, quàm ædificant, & quidem ex ea pecunia, quam Buleutæ addunt beneficio tuo, aut iam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigentibus conferunt. Ergo cum timeam, ne illic publica pecunia: hic, quod est omni pecunia pretiosius, munus tuum male collocetur: cogor petere à te non solum ob theatrum, uerumetiam ob hæc balinea mittas architectum, dispecturum, utrum sit utilius post sumptum, qui factus est, quoquo modo consummare opera, ut inchoata sunt, an quæ uidentur emendanda corrigere: quæ transferenda, transferre, ne dum, seruare uolumus, quod inpensum est, male impēdamus, quod addendum est.

TRAIANVS PLINIO. 41.

QVid oporteat fieri circa theatrum, quod inchoatum apud Nicenses est, in re præsenti optime deliberabis, & constitues. Mihi sufficiet indicari, cui sententiæ accesseris. Tunc autem à priuatis exigi opera tibi curæ sit, cum theatrum (propter quod illa promissa sunt) factum erit. Gymnasijs indulgent Græculi, ideo forsitan Nicenses maiore animo constructionem eius adgressi sunt. Sed oportet illos eo contentos esse, quod possit illi sufficere. Quid Claudiopolitanis circa balineum, quod parum, ut scribis, idoneo loco inchoauerunt, suadendum sit, tu constitues. Architecti tibi deesse non possunt. Nulla prouincia est, quæ non peritos, & ingeniosos homines habeat, modo ne existimes breuius esse ab urbe mitti, cum ex Græcia etiam ad nos uenire soliti sunt.

PLINIVS TRAIANO.

De lacu Nicomedensium. 92.

INtuenti mihi & fortunæ tuæ, & animi magnitudinem, conuenientißimum uidetur, demonstrari opera non minus æternitate tua, quàm gloria digna, quantumq; pulchritudinis, tantum utilitatis habitura. Est in Nicomedensium finibus amplißimus lacus, per hunc marmora, fructus, ligna, materiæ, & sumptu immodico, & labore usq; ad uiam nauibus, inde magno labore, maiore impendio uehiculis ad mare deuehuntur. Sed hoc opus multas manus poscit. At hæ porrò non desunt: nam & in agris magna copia est hominum, & maxima in ciuitate, certáque spes omneis libentißime adgressuros opus omnibus fructuosum: superest, ut tu libratorem, uel architectum, si tibi uidebitur, mittas, qui diligenter exploret, sit'ne lacus altior mari, quem artifices regionis huius quadraginta cubitis altiorem esse contendunt. Ego per eadem loca inuenio fossam à rege percussam, sed incertum utrum ad colligendum humorem circumiacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum (est enim imperfecta). Hoc quoque dubium intercepto rege mortalitate, an desperato operis effectu. Sed hoc ipso (feres enim me ambitiosum) pro tua gloria incitor, & accendor, ut cupiam peragi à te, quæ tantum cœperant reges.

TRAIANVS PLINIO. 93.

POtest nos solicitare lacus iste, ut committere illum mari uelimus: sed planè explorandum est diligenter, ne si immissus in mare fuerit, totus effluat. Certe quantum aquarum, & unde accipiat, poteris à Calpurnio Macro petere. Libratorem & ego hinc aliquem tibi peritum eiusmodi operum mittam.

PLINIVS TRAIANO. 44

De Byzantiorum impendijs.

REquirenti mihi Byzantiorum Reipub. impendia, quæ maxima fecit, indicatum est domine legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti, eique dari nummorum duodena millia. Memor ergo propositi tui, legatum quidem retinendum, psephisma autem mittendum putaui, ut simul & sumptus leuaretur, & impleretur publicum officium. Eidem ciuitati imputata sunt terna milia, quæ uiatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum, qui Mæsiæ præest, publice salutandum. Hæc ego in posterum circuncidenda existimaui. Te domine rogo, ut quid sentias, rescribendo, aut consilium meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

TRAIANVS PLINIO. 45.

OPtime fecisti Secunde charissime, duodena ista Byzantijs, quæ ad salutandum me in legatum impendebantur, remittendo. Fungetur his partibus, & si solum eorum psephisma per te missum fuerit. Ignoscet illis & Mæsiæ præses, si minus illum sumptuose coluerint.

PLINIVS TRAIANO. 46.

De Diplomatibus.

DIplomata domine (quorum dies præterita) an omnino obseruari, & quandiu uelis, rogo scribas, meque hæsitatione liberes. Vereor enim ne in alterutram partem ignorantia lapsus, aut illicita confirmem: aut necessaria impediam.

TRAIANVS PLINIO. 47.

45 DIplomata (quorum præteritus est dies) in usu esse non debent. Ideo inter prima iniungo mihi, ut per omneis prouincias antè mittam noua diplomata, quàm desiderari possint.

PLINIVS TRAIANO.

De priuilegio Apamæorum. 48.

CVm uellem Apameæ domine cognoscere publicos debitores, & reditum, & impendia, responsum est mihi cupere quidem uniuersos, ut à me rationes coloniæ legerentur, nunquam tamen esse lectas ab ullo proconsulum, habuisse priuilegium, & uetustißimum morem, arbitrio suo Rempub. administrare. Exegi ut quæ dicebant, quæq; recitabant, libello complecterentur, quem tibi, qualem acceperam, misi: quamuis intelligerem pleraq; ex illo ad id, de quo quæritur, non pertinere. Te rogo, ut mihi præire digneris, quid me putes obseruare debere. Vereor enim ne aut excesßisse, aut non implesse officij mei parteis uidear.*

*præcipere

TRAIANVS PLINIO. 49.

LIbellum Apamæorum, quem epistolæ tuæ iunxeras, remisit mihi necesßitatem perpendendi qualia essent, propter quæ uideri uolunt eos, qui proconsulibus hanc prouinciam obtinuerunt, abstinuisse inspectatione rationum suarum, cum ipsum te, ut eas inspiceres, non recusauerint. Remuneranda est igitur probitas eorum, ut iam nunc sciant hoc, quod inspecturus es, ex mea uoluntate, saluis, quæ habent, priuilegijs, esse facturum.

PLINIVS TRAIANO.

De religioso templo transferendo. 50

ANte aduentum meum domine Nicomedenses priori foro nouum adijcere cœperunt, cuius in angulo est ædes uetustißima matris magnæ, aut reficienda, aut transferenda, ob hoc præcipue, quòd est multo depresßior opere eo, quod nunc maximè surgit. Ergo cum quærerem, num esset aliqua lex dicta templo, cognoui aliũ hic, alium apud nos esse morem dedicationis. Dispice ergo domine, an putes

tes

tes ædem, cui nulla lex dicta est, salua religione posse transferri, alioqui commodißimum est, si religio non impedit.

TRAIANVS PLINIO. 51.

POtes mi Secunde charißime sine solicitudine religionis, si loci positio uidetur hoc desiderare, ædem matris deûm trāsferre in eam, quæ est accommodatior. Nec te moueat, quòd lex dedicationis nulla reperitur, cum solum peregrinæ ciuitatis capax non sit dedicationis, quæ fit nostro iure.

PLINIVS TRAIANO. 52.

Agit gratias.

DIfficile est domine exprimere uerbis, quantam perceperim lætitiam, quod & mihi, & socrui meæ præstitisti, ut ad finem Consulatus Cœlium Clementem in hanc prouinciam transferres. Ex illo enim mensuram beneficij tui penitus intelligo, cum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem nec audeo quidem, quamuis maxime debeam. Itaque ad uota confugio, deosq; precor, ut ijs, quæ in me adsidue confers, non indignus existimer.

PLINIVS TRAIANO. 53.

Ob diem imperij suscepti celebritas.

DIem domine, quo seruasti imperium, dum suscipis, quanta mereris lætitia celebrauimus, precati deos, ut generi humano, cuius tutela, & securitas saluti tuæ inuisa est, incolumem, florentemq; præstarent. Præijmus, & commilitonibus iusiurandum more solenni præstantibus: & prouincialibus, qui eadem certarunt pietate iurantibus.

TRAIANVS PLINIO. 54.

QVanta religione, ac lætitia commilitones cum prouincialibus, te præeunte, diem imperij mei celebrauerint,

uerint, libenter mi Secunde charißime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

De Pecunia fœnebri. 55.

53 P*Ecuniæ publicæ domine prouidentia tua, & ministerio nostro etiam exactæ sunt, & exiguntur, quæ uereor ne ociosæ iaceant: nam & prædiorum comparandorum aut nulla, aut rarißima occasio est: nec inueniuntur, qui uelint debere* Reipu. *præsertim duodenis aßibus, quanti à priuatis mutuantur.* D*ispice ergo domine nunquid minuendam usuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos putas, & si ne sic quidem reperiuntur, distribuendam inter decuriones pecuniam, ita ut recte reipub. caueant: quod quanquam inuitis, & recusantibus minus acerbum erit, leuiore usura constituta.*

TRAIANVS PLINIO. 56.

E*T, ipse non aliud remedium dispicio mi Secunde charißime, quàm ut quantitas usurarum minuatur, quo facilius pecuniæ publicæ collocentur.* M*odum eius ex copia eorum, qui mutuabuntur, tu constitues, inuitos ad accipiendum compellere, quod fortaßis ipsis ociosum futurum sit, non est ex iustitia nostrorum temporum.*

PLINIVS TRAIANO. 57.

Consultatio super restitutione exulis.

S*Vmmas domine gratias ago, quòd inter maximas occupationes ijs, de quibus te consului, me quoque regere dignatus es; quod nunc quoque facias, rogo.* A*dijt enim me quidam, indicauitq; aduersarios suos à* S*eruilio* C*aluo clarißimo uiro in triennium relegatos, in prouincia morari: illi contrà, ab eodem se restitutos adfirmauerunt: edictumq; recitauerunt.* Q*ua causa necessariũ credidi, rem integram ad te referre.* N*am sicut mandatis tuis cautum est, ne re-*

stituam

stituam ab alio, aut à me relegatos: ita de ijs, quos alius & relegauerit, & restituerit, nihil comprehensum est. Ideo tu domine consulendus fuisti, quid obseruare me uelles: Tam hercule de his, quàm de illis, qui in perpetuum relegati, nec restituti in prouincia deprehenduntur. Nam hæc quoque species incidit in cognitionem meam. Est enim adductus ad me, in perpetuum relegatus à Iulio Basso proconsule. Ego quia sciebam acta Baßi rescissa, datum à senatu ius omnibus, de quibus ille aliquid constituisset, ex integro agendi duntaxat per biennium, interrogaui hunc, quem relegauerat, an adijsset, docuissetq; proconsulem. Negauit: per quod effectum est, ut te consulerem, an reddendum eum pœnæ suæ, an grauius aliquid: & quid potißimum constituendum putares & in hunc, & in eos, si qui forte in simili conditione inuenirentur. Decretum Calui, & edictum, item decretum Baßi his literis subieci.

TRAIANVS PLINIO. 58

QVid in personam eorum statuendum sit, qui à Publio Seruilio Caluo proconsule in triennium relegati, & mox eiusdem edicto restituti in prouincia remanserunt, proxime tibi rescribam, cum causas huius facti à Caluo requisiero, qui à Iulio Basso in perpetuum relegatus est: cum per biennium agendi facultatem habuerit, si existimabat se iniuria relegatum, neque id fecerit, atque in prouincia morari perseuerauerit, uinctus mitti ad præfectos prætorij mei debet. Neque enim sufficit eum pœnæ suæ restitui, quem contumacia elusit.

PLINIVS TRAIANO. 59.

De Archippo philosopho.

CVm citarem iudices domine, conuentum inchoaturus, Flauius Archippus uacationem petere cœpit, ut phi-

losophus. Fuerunt qui dicerent non modò liberandum eum iudicandi necesßitate, sed omnino tollendum de iudicum numero, reddendumq; pœnæ, quàm fractis uinculis euasisset. Recitata est sententia Velij Pauli proconsulis, qua probabatur Archippus crimine falsi damnatus in metallum: ille nihil proferebat, quo restitutum se doceret. Adlegabat tamen pro restitutione & libellum à se Domitiano datum, & epistolas eius ad honorem suum pertinenteis, & decretum Prusensium. Addebat his & tuas literas scriptas sibi, addebat & patris tui edictum, & epistolam, quibus confirmasset beneficia à Domitiano data. Itaque quamuis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putaui, donec te consulerem de eo quod mihi constitutione tua dignum uidebatur. Ea, quæ sunt utrinque recitata, his literis subieci.

EPISTOLA DOMITIANI ad Terentium Maximum. 60.

FLauius Archippus philosophus impetrauit à me ut agrum ei D C. circa Prusiadam patriam suam emi iuberem, cuius reditu suos alere posset: quod ei præstari uolo, summam expensam liberalitati meæ feres.

EIVSDEM AD L. Appium Maximum. 61.

ARchippum philosophum bonum uirum, & professione sua etiam maioribus respondentem, commendatum habeas uelim mi Maxime, & plenam ei humanitatem tuam præstes in ijs, quæ uerecunde à te desiderauerit. 62

EDICTVM DIVI NERVAE.

QVædam sine dubio Quirites ipsa felicitas temporum edicit, nec spectandus est in ijs bonus princeps, qui pusillum intelligit. Satis est, cum hoc sibi quisque ciuium meorum

meorum spondere posit: me securitatem omnium quieti meæ prætulisse, ut & libenter noua beneficia conferrem, & ante me concessa seruarem. Ne tamen aliquam gaudijs publicis adferat hæsitationem, uel eorum, qui impetrauerunt diffidẽtia, uel eius memoria, qui præstitit: necessarium pariter credidi, ac lætum, obuiam dubitantibus indulgentiam meam mittere. Nolo existimet quisquam, quæ alio principe, uel priuatim, uel publice, consecutus, ideo saltem à me rescindi, ut potius mihi debeat, si illa grata & certa fecero, nec gratulatio ullius instauratis eget precibus. Et qui non habent, me quem fortuna imperij uultu meliore respexit, nouis beneficijs uacare patiantur: & ea demum sciant roganda esse, quæ non habent.

EPISTOLA EIVSDEM AD TVLLIVM IVSTVM. 63.

CVm rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoatæ, consummatæq; sunt, obseruanda sit, tum epistolis etiam Domitiani standum est.

PLINIVS TRAIANO. 64.
De eodem Archippo.

FLauius Archippus per salutem tuam, æternitatemq; petit à me, ut libellum, quem mihi dedit, mitterẽ tibi. Quod ego sic roganti præstandum putaui, ita tamen ut missurum me, notum accusatrici eius facerem, à qua & ipsa acceptum libellum his epistolis iunxi, quo facilius uelut audita utraq; parte dispiceres quid statuendum putares.

TRAIANVS PLINIO. 65.

POtuit quidem ignorasse Domitianus, in quo statu esset Archippus, cum tam multa ad honorem eius pertinentia scriberet: sed meæ naturæ accommodatius est, credere etiam statui eius subuentum interuentu principis,

præsertim cum etiam statuarum ei honor toties decretus sit ab ijs, qui ignorabant, quid de illo Paulus *proconsul pronunciasset. Quæ tamen mi* Secunde *charißime, non eò pertinent, ut si quid illi noui criminis obijciatur, munus de eo audiendum putes. Libellos* Furiæ *primæ accusatricis, item ipsius* Archippi, *quos alteri epistolæ tuæ iunxeras, legi.*

PLINIVS TRAIANO.

De lacu Nicomedensium. 66.

TV quidem domine prouidentißime uereris, ne commissus flumini, atque ita mari, lacus effluat: sed ego in re præsenti inuenisse uideor quemadmodum huic periculo occurrerem. Potest *enim lacus fossa usque ad flumen adduci, nec tamen in flumen emitti, sed relicto quasi margine contineri pariter, & dirimi: sic consequemur, ut nec uicino uideatur flumini mistus, & sit perinde ac si misceatur.* Erit *enim facile per illum breuißimam terram, quæ interiacebit aduecta fossa onera transponere in flumen: quod ita fiet, si neceßitas coget, & spero non coget.* Est *enim & lacus ipse satis altus, & nunc in contrariam partem flumen emittit, quod interclusum inde, & quò uolumus auersum, sine ullius detrimento lacus tantum aquæ, quantum nunc portat, effundet.* Præterea *per id spatium, per quod fossa facienda est, incidunt riui, qui si diligenter colligantur, augebunt illud, quod lacus dederit.* Enimuero *si placeat fossam longius ducere, & arctius pressam mari æquare: nec in flumen, sed in ipsum mare emittere, repercussus maris seruabit, & reprimet quicquid è lacu ueniet.* Quorum *si nihil nobis loci natura præstaret, expeditum tamen erat cataractis aquæ cursum temperare. Verum & hæc, & alia multo sagacius conquiret, explorabit'que librator,*

quem planè domine debes mittere,ut pollicceris.Est enim res digna & magnitudine tua,& cura. Ego interim Calpurnio Macro clarißimo uiro,autore te,scripsi,ut libratorem quàm maxime idoneum mitteret.

TRAIANVS PLINIO. 67.

MAnifestum est mi Secunde charißime, nec prudentiã, nec diligentiam tibi defuiſſe circa iſtum lacum, cum tam multa prouiſa habeat, per quæ nec periclitetur exhauriri,& magis in uſus nobis futurus ſit. Elice igitur id, quod præcipue res ipſa ſuaſerit. Calpurnium Macrum credo facturum, ut te libratore inſtruat:neque enim prouinciæ iſtæ his artificibus carent.

PLINIVS TRAIANO.

De tabellario regis Sauromatæ. 68.

SCripſit mihi domine Lycormas libertus tuus, ut ſi qua legatio à Boſphoro ueniſſet urbem petitura, uſque in aduentum ſuum retineretur. Legatio quidem duntaxat in eam ciuitatem, in qua ipſe ſum, nulla adhuc uenit: ſed uenit tabellarius Sauromatæ, quem ego, uſus opportunitate, quam mihi caſus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere præceßit, mittendum putaui ut poßis ex Lycormæ, & ex regis epiſtolis pariter cognoſcere, quæ fortaſſe pariter ſcire deberes.

PLINIVS TRAIANO.

Diploma commodaſſe. 69.

REx Sauromates ſcripſit mihi,eſſe quædam,quæ deberes quammaturißime ſcire:qua ex cauſſa feſtinationem tabellarij,quem ad te cum epiſtolis miſit,diplomate adiuui.

PLINIVS TRAIANO.

De adſertione ingenuorum,qui pro ſeruis educati ſunt.

Magna domine, & ad totam prouinciam pertinens quæstio est de conditione, & alimentis eorum, quos vocant θρεπτοὺς. in qua ego auditis constitutionibus principum, quia nihil inueniebam aut proprium, aut uniuersale, quod ad Bithynos ferretur: consulendum te existimaui, quid obseruari uelles. Neq; enim putaui posse me in eo, quod autoritatem tuam posceret, exemplis esse contentum. Recitabatur autem apud me edictum, quod dicebatur diui Augusti ad Anniam pertinens, recitatæ & epistolæ diui Vespasiani ad Lacedæmonios, & diui Titi ad eosdem, deinad Achæos, & Domitiani ad Auidium Nigrinum, & Armenium Brocchum proconsules: item ad Lacedæmonios: quæ ideo tibi non misi, quia & parum emendata, & quædam non certæ fidei uidebantur, & quia uera, & emendata in scrinijs tuis esse credebam.

id est, alūnos.

TRAIANVS PLINIO. 71.

Quæstio ista, quæ pertinet ad eos, qui liberi nati expositi, deinde sublati à quibusdam, & in seruitute educati sunt, sæpe tractata est: nec quicquam inuenitur in commentarijs eorum principum, qui ante me fuerunt, quod ad omneis prouincias sit constitutum. Epistolæ sane sunt Domitiani ad Auidium Nigrinum, & Armenium Brocchũ, quæ fortasse debebant obseruari: sed inter eas prouincias, de quibus rescripsit, non est Bithynia, & ideo nec adsertionem denegandam ijs, qui ex eiusmodi causa in libertatem uindicabantur, puto: neq; ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum.

PLINIVS TRAIANO.

De legato regis. 71.

Legato Sauromatæ regis cum sua sponte Niceæ, ubi me inuenerat, biduo substitisset, longiorem moram

faciendam domine non putaui. Primum, quòd incertum adhuc erat, quando libertus tuus Lycormas uenturus esset: deinde, quòd ipse proficiscebar in diuersam prouinciæ partem, ita officij necessitate exigente. Hæc in notitiam tuam perferenda existimaui, quia proxime scripseram petijsse Lycormam, ut legationem, si qua uenisset à Bosphoro, usque in aduentum suum retinerem, quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit: præsertim cum epistolæ Lycormæ, quas detinere, ut antè prædixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum antecessuræ uiderentur.

PLINIVS TRAIANO. 73.

De reliquijs sepulcorum transferendis.

P*Etentibus quibusdam, ut sibi reliquias suorum, aut propter iniuriam uetustatis, aut propter fluminis incursum, aliaq; his similia quæcunque, secundum exemplum proconsulum transferre permitterem: quia sciebam in urbe nostra ex eiusmodi causis collegium pontificum adiri solere, te domine maximum pontificem consulendum putaui, quid obseruare me uelis.*

TRAIANVS PLINIO. 74.

D*Vrum est iniungere necessitatem prouincialibus pontificum adeundorum, si reliquias suorum propter aliquas iustas causas transferre ex loco in alium locum uelint. Sequenda ergo potius tibi exempla sunt eorum, qui isti prouinciæ profuerunt, & ex causa cuique ita aut permittendum, aut negandum.*

PLINIVS TRAIANO.

De loco balinei Prusensibus concedendo. 75.

Q*Værenti mihi domine, Prusæ, ubi posset balineum, quod indulsisti, fieri: placuit locus in quo fuit aliquando domus (ut audio) pulchra, nunc deformis ruinis.*

Per

Per hoc enim consequemur, ut fœdißima facies ciuitatis ornetur, atque etiam ut ipsa ciuitas amplietur, nec ulla ædificia tollantur: sed quæ sunt uetustate sublapsa, reparentur in melius. Est autem huius domus conditio talis: Legauerat eam Claudius Polienus Claudio Cæsari, iusserat'que in peristylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo reditum aliquandiu ciuitas percepit: deinde paulatim, partim spoliata, partim neglecta cum peristylio domus tota collapsa est: aciam penè nihil ex ea, nisi solum superest, quod tu domine siue donaueris ciuitati, siue uenire iusseris, propter opportunitatem loci, pro summo munere accipiet: ego si permiseris, cogito in area uacua balineum collocare. Eum autem locum, in quo ædificia fuerunt, exhedra ex porticibus amplecti, atque tibi consecrare, cuius beneficio elegans opus, dignumq́; nomine tuo fiet. Exemplar testamenti, quanquā mēdosum, misi tibi, ex quo cognosces multa Polienum in eiusdem domus ornatum reliquisse: quæ ut domus ipsa, perierunt, à me tamen inquantum potuerit, requirentur.*

* &

TRAIANVS PLINIO. 76.

P*Ossumus apud Prusenses area ista cum domo collapsa, quam uacare scribis, ad extructionem balinei uti. Illud tamen parum expreßisti, an ædes in peristylio Claudio facta esset. Nam si facta ædes esset, licet collapsa sit, religio eius occupauit solum.*

PLINIVS TRAIANO. 77.

De adsertione ingenuorum.

P*Ostulantibus quibusdam, ut de agnoscendis liberis, restituendisq́; natalibus, & secundum epistolam Domitiani scriptam Minutio Rufo, & secundum exempla proconsulum, ipse cognoscerem: respexi ad senatusconsultum*

sultum pertinens ad eadem genera causarum, quod de his tantum prouincijs loquitur, quibus proconsules præsunt. Ideoq; rem integram distuli, dum tu domine præceperis quid obseruare me uelis.

TRAIANVS PLINIO. 78.

SI *mihi senatusconsultum miseris, quod hæsitationem tibi fecit, æstimabo, an debeas cognoscere de agnoscendis liberis & natalibus suis restituendis.*

PLINIVS TRAIANO.

De Callidromo Laberij Maximi fugitiuo. 79.

APuleius *domine, miles, qui est in statione Nicomedensi, scripsit mihi quendam nomine Callidromum, cum detineretur à Maximo, & Dionysio pistoribus, quibus operas suas locauerat, confugisse ad tuam statuam, perductumq; ad magistratus, indicasse, seruisse aliquando Laberio Maximo, captumq; à Susago in Mæsia, & à Decibalo muneri missum Pacoro Parthiæ regi, pluribusque annis in ministerio eius fuisse, deinde fugisse, atque ita in Nicomediam peruenisse: quem ego perductum ad me, cum eadem narrasset, mittendum ad te putaui, quod paulò tardius feci dum requiro gemmam, quam sibi, habentem imaginem Pacori, & quibus insignibus ornatus fuisset, subtractam indicabat. Volui enim hanc quoque, si inueniri potuisset, simul mittere: sicut glebulam misi, quàm se ex Parthico metallo attulisse dicebat. Signata est anulo meo, cuius est aposphragisma quadriga.*

PLINIVS TRAIANO.

De testamento Largi. 80.

IVlius *domine Largus ex Ponto, nondum mihi uisus, ac ne auditus quidem, * scilicet iudicio tuo credens, dis-* *sed

pensatio

pensationem quandam mihi erga te pietatis suæ ministeriumq; mandauit. Rogauit enim testamento, ut hæreditatem suam adirem, cerneremque, ac deinde perceptis quinquaginta milibus nummûm, reliquum omne Heracleotarum, & Theanorũ ciuitatibus redderem. Ita ut esset arbitrij mei utrum opera facienda, quæ honori tuo consecrarentur putarem, an instituendos quinquennaleis agonas, qui Traiani appellentur. quod in notitiam tuam perferendum existimaui, ob hoc maxime, ut dispiceres, quid eligere debeam.

TRAIANVS PLINIO. 81.

IVlius Largus fidem tuam, quasi te benè nosset, elegit. Quid ergo potißimum ad perpetuitatem memoriæ eius faciat secundum cuiusque loci conditionem, ipse dispice: & quod optimum existimaueris, insequere.

PLINIVS TRAIANO. 82.

De centurione Iuliopolim mittendo.

PRouidentißime domine fecisti, quòd præcepisti Calpurnio Macro clarißimo uiro, ut legionarium centurionem Byzantium mitteret. Dispice, an etiam Iuliopolitanis simili ratione consulendum putes: quorum ciuitas cum sit perexigua, onera maxima sustinet, tantoq; grauiores iniurias, quanto est infirmior, patitur. Quicquid autem Iuliopolitanis præstiteris, id etiam toti prouinciæ proderit. Sunt enim in capite Bithyniæ, plurimisq; per eam commeantibus transitum præbent.

TRAIANVS PLINIO. 83.

EA conditio est ciuitatis Byzantiorum, confluente undique in eam commeantium turba, ut secundum consuetudinem præcedentium temporum honoribus eius præsidio centurionis legionarij consulendum habuerimus, si

Iuliopolitanis succurrẽdum eodem modo putauerimus. Onerabimus nos exemplo. Plures enim tanto magis eadem requirent, quanto infirmiores erunt. Tibi eam fiduciam diligentiæ habeo, ut credam te omni ratione id acturum, ne sint obnoxij iniurijs. Si qui autem se contra disciplinam meam gesserint, statim coërceantur: aut si plus admiserint, quàm ut in re præsenti sit satis, puniantur: si milites erunt legatis eorum, quæ deprehenderis, notum facies: aut si in urbem uersus uenturi erunt, mihi scribes.

PLINIVS TRAIANO.

De magistratibus prouincialium. 84.

Cautum est domine Pompeia lege, quæ Bithynis data est, ne quis capiat magistratum, ne'ue sit in senatu minor annorum triginta. Eadem lege comprehensum est, ut qui cœperint magistratum, sint in senatu. Secutum est dein edictum diui Augusti, quo permisit minores magistratus ab annis duobus & uiginti capere: quæritur ergo, an qui minor triginta annorum geßit magistratus, poßit à censoribus in senatum legi: & si potest, an ex ijs quoque, qui non gesserint, poßit quis per eandem interpretationem ab ea ætate senator legi, à qua illis magistratũ gerere permissum est: quod alioqui factitatum adhuc, & esse necessarium dicitur: quia sit aliquanto melius, honestorum hominum liberos, quàm è plebe in curiam admitti. Ego à destinatis cẽsoribus, quid sentirem interrogatus: eos quidem, qui minores x x x. annis gesissent magistratum, putabant, posse in senatum, & secundum edictum Augusti, & secundum legem Pompeiam legi: quoniam Augustus gerere magistratus minoribus annis x x x. permisisset, lex Senatorum esse uoluisset, qui gesisset magistratum. De his autem qui non gesissent, quamuis essent ætatis eiusdem, cuius illi, quibus gerere permissum

missum est, hæsitabam, per quod effectum est, ut te domine consulerem, quid obseruari uelles. Capita legis, tum edictum Augusti literis subieci.

TRAIANVS PLINIO. 85.

I*Nterpretationi tuæ mi Secunde charißime, idem existimo hactenus edicto diui Augusti nouatam esse legem Pompeiam, ut magistratum quidem capere possent ij, qui non minores duorum & uiginti annorum essent, & qui accepissent, in senatum cuiusq; ciuitatis peruenirent. Cæterum non capto magistratu, eos qui minores* x x x. *annorum sint, quia magistratum capere poßint, in curiam etiam loci cuiusq; non existimo legi posse.*

PLINIVS TRAIANO.

De Dione, qui reliquias suorum religioso loco posuisset. 86.

C*Vm Prusæ ad Olympum domine publicis negotijs intra hospitium, eodem die exiturus, uacarem, Asclepiades magistratus indicauit appellatum me à Claudio Eumolpo: cum Cocceianus Dion in bule adsignari ciuitati opus, cuius curam egerat, uellet: tum Eumolpus adsistente Flauio Archippo, dixit exigendam esse à Dione rationem operis antè quàm Reipub. traderetur, quòd aliter fecisset ac debuisset. Adiecit etiam esse in eodem opere positam tuam statuam, & corpora sepultorũ uxoris Dionis, & filiorum: postulauitq;, ut cognoscerem pro tribunali. Quod cum ego me protinus facturum, dilaturumq; profectionẽ dixissem: ut longiorem diem ad instruendã causam darem, utq; in alia ciuitate cognoscerem, petijt. Ego me auditurũ Niceæ respondi. Vbi cum sedissem cogniturus, idem Eumolpus tanquam adhuc parum instructus, dilationẽ petere cœpit: contrà Dion, ut audiretur, exigere. Dicta sunt utrinque multa,*

& iam

& iam de causa ego cum dandam dilationem & consulendum existimarem in re ad exemplum pertinenti, dixi utriq; parti, ut postulationum suarum libellos darent. Volebam enim te ipsorum potissimum uerbis, ea, quæ erant proposita cognoscere. Et Dion quidem se daturum dixit, & Eumolpus respondit complexurum se libello, quæ Reipub. peteret: cæterum, quod ad sepultos pertinet, non accusatorem se, sed aduocatum Flauij Archippi, cuius mandata pertulisset. Archippus, cui Eumolpus sicut Prusæ, adsistebat, dixit se libellum daturum. Ita nec Eumolpus, nec Archippus, quamplurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt. Dion dedit, quem huic epistolæ iunxi. Ipse in re præsenti fui, & uidi tuam quoque statuam in bibliotheca positam. Id autem in quo dicuntur sepulti filij eius, & uxor Dionis, in area collocatum, quæ porticibus includitur. Te domine rogo, ut me in hoc præcipue genere cognitionis regere digneris, cum alioqui magna sit expectatio, ut necesse sit in ea re, quæ & in confessum uenit, & exemplis defenditur, deliberare.

TRAIANVS PLINIO. 87.

Potuisti non hærere mi Secunde charißime circa id, de quo me consulendum existimasti, cum propositum meũ optime nosses, non ex metu, nec terrore hominum, aut criminibus maiestatis reuerentiam nomini meo adquiri. Omissa ergo ea quæstione, quam non admitterem, etiam si exemplis adiuuaretur, ratio totius operis effecti sub cura tua à Cocceiano Dione excutiatur, cum & utilitas ciuitatis exigat, nec aut recuset Dion, aut debeat recusare.

PLINIVS TRAIANO. 88

De Nicensibus.

Rogatus domine à Nicensibus publice per ea quæ mi-

hi & sunt, & debent esse sanctißima: id est, per æternitatem tuam, salutem'que, ut preces suas ad te perferrem, fas non putaui negare, acceptum'que ab his libellum huic epistolæ iunxi.

TRAIANVS PLINIO. 89.

NIcensibus, qui intestatorum ciuium suorum concessam uindicationem bonorum à diuo Augusto adfirmant, debebis uacare, contractis omnibus personis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino, & *Epimacho liberto meo procuratoribus, ut æstimatis etiam ijs, quæ contradicuntur, quod optimum credideritis, statuatis.*

PLINIVS TRAIANO.

Commendat, quos expertus est. 90.

MAximum libertum, & procuratorem tuum domine per omne tempus, quo fuimus unà, probum, & industrium, & diligentem: ac sicut rei tuæ amantißimum, ita disciplinæ tenacißimum expertus, libenter apud te testimonio prosequor ea fide, quam tibi debeo.

PLINIVS TRAIANO. 91.

GAbium Bassum *domine præfectum oræ* Ponti, *integrũ, probum, industrium, atque inter ista reuerentißimum mei, expertus, uoto pariter & suffragio prosequor ea fide, quam tibi debeo: quem abunde conspexi instructum commilitio tuo, cuius disciplinæ debet quòd indulgentia tua dignus est: apud me & milites, & pagani, à quibus iustitia eius, & humanitas penitus inspecta est, certatim ei, quà priuatim, quà publicè testimonium pertribuerunt: quod in notitiam tuam perfero ea fide, quam tibi debeo.*

PLINIVS TRAIANO. 92.

NYmphidium Lupum *domine primipilarem commilitonem habui, cum ipse tribunus essem, ille præfectus.*

Inde

Inde familiariter diligere cœpi. Creuit postea charitas ipsa mutuæ uetustate amicitiæ. Itaque & quieti eius inieci manum, & exegi, ut me in Bithynia consilio instrueret: quod ille amicißime & ocij, & senectutis ratione postposita, & iam facit, & facturus est: quibus ex causis necesßitudines eius inter meas numero, & filium in primis Nymphidium Lupum iuuenem probum, industrium & egregio patre dignißimum suffecturum indulgentiæ tuæ, sicut primis eius experimentis cognoscere potes, cum præfectus cohortis plenißimum testimonium meruerit Iulij Ferocis, & Fusci Salinatoris clarißimorum uirorum. Meum gaudium domine, meam gratulationem filij honore continerent.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem natalem. 93.

OPto domine, & hunc natalem, & plurimos alios quàm felicißimos agas, æternaq; laude florentem uirtutis tuæ gloriam, & incolumis, & fortis alijs super alia operibus augeas.

TRAIANVS PLINIO. 94.

AGnosco uota tua mi Secunde charißime, quibus precaris, ut plurimos & felicißimos nataleis florente statu Reipub. nostræ agam.

PLINIVS TRAIANO.

De aqua Sinopensium perducenda. 95.

SInopenses domine aqua deficiuntur, quæ uidetur & bona, & copiosa ab sextodecimo miliario posse perduci. Est tamen statim à capite paulo amplius mille paßibus locus suspectus & mollis. quem ego interim explorare modico impendio iußi, an recipere & sustinere opus poßit. Pecunia curantibus nobis contracta non deerit, si tu domine hoc genus operis & salubritati, & amœnitati

ualde sitientis coloniæ indulseris.

TRAIANVS PLINIO. 96.

VT cœpisti Secunde chariſsime, explora diligenter an locus ille, quem suspectum habes, sustinere opus aquæductus poſsit. Neque enim dubitandum puto, quin aqua perducenda sit in coloniam Sinopensem, si modo & uiribus suis ipsa id adsequi potest, cum plurimum ea res & salubritati, & uoluptati eius conlatura sit.

PLINIVS TRAIANO. 97.

De petitione Amisenorum.

AMisenorum ciuitas & libera, & fœderata beneficio indulgentiæ tuæ legibus suis utitur. In hac datum mihi publice libellum ad Eranos pertinentem his literis subieci, ut tu domine dispiceres, quid, & quatenus aut permittendum, aut prohibendum putares.

TRAIANVS PLINIO. 98.

AMisenos, quorum libellum epistolæ tuæ iunxeras, si legibus istorum, quibus de officio fœderis utuntur, concessum est Eranos habere, poſsumus, quò minus habeant, non impedire, eo facilius, si tali collatione non ad turbas, & illicitos cœtus, sed ad sustinendam tenuiorum inopiam utuntur: in cæteris ciuitatibus, quæ nostro iure obstrictæ sunt, res huiusmodi prohibenda est.

PLINIVS TRAIANO.

Ius trium liberorum amico petit. 99.

SVetonium Tranquillum probiſsimum, honestiſsimum, eruditiſsimum uirum, & mores eius secutus & studia iam pridem domine in contubernium adsumpsi: tantóque magis diligere cœpi, quanto hunc propius inspexi. Huic ius trium liberorum necessarium faciunt duæ causæ. Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium

nium expertus est, impetrandumq; à bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Scio domine quantum beneficium petam, quod peto à te, cuius in omnibus desiderijs meis plenißimam indulgētiam experior. Potes autem colligere quantopere cupiam, quod non rogarem absens, si mediocriter cuperem.

TRAIANVS PLINIO. 100

Q*Vàm parce hæc beneficia tribuam, utique mi Secunde charißime, hæret tibi, cum etiam in senatu adfirmare solcam, nón excesßisse me numerum, quem apud amplißimum ordinem suffecturum mihi professus sum, tuo tamen desiderio subscripsi: & ut scias dedisse me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione, qua adsueui, referri in commentarios meos iußi.*

PLINIVS TRAIANO. 101.

De Christianis.

S*Olenne est mihi domine, omnia, de quibus dubito, ad te referre. Quis enim potest melius uel cunctationem meam regere, uel ignorantiam instruere? Cognitionibus de Christianis interfui nunquam, ideo nescio quid & quatenus aut puniri soleat, aut quæri.* Nec mediocriter *hæsitaui, sit'ne aliquod discrimen ætatum, an quamlibet teneri nihil à robustioribus differant, detur'ne pœnitentiæ uenia, an ei qui omnino Christianus fuit, desisse non prosit. Nomen ipsum, etiam si flagitijs careat, an flagitia cohærentia nomini puniantur. Interim in ijs, qui ad me tanquam Christiani deferebantur, hunc sum secutus modum. Interrogaui ipsos, an essent Christiani: confitenteis iterum, ac tertiò, interrogaui, supplicium minatus, perseueranteis duci iußi.* Neque *enim dubitabam, qualecunque esset quòd faterentur, peruicaciam certè, & inflexibilem obstinationem debere puniri.*

Fuerunt alij similis amentiæ, quos quia ciues Romani erant, adnotaui in urbem remittendos. Mox ipso tractatu, ut fieri solet, diffundente se crimine, plures species inciderunt. Propositus est libellus sine autore multorum nomina continens, qui negarant se esse Christianos, aut fuisse, cum præeunte me deos appellarent, & imagini tuæ, quam propter hoc iusseram cum simulachris numinum adferri, thure, ac uino supplicarent, præterea maledicerent Christo, quorum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt re uera Christiani. Ergo dimittendos putaui. Alij ab indice nominati, esse se Christianos dixerunt, & mox negauerunt: fuisse quidem, sed desisse, quidam ante triennium, quidam ante pluris annos, non nemo etiam ante uiginti quoque. Omnes & imaginem tuam, deorumq; simulachra uenerati sunt, ij & Christo maledixerunt. Affirmabant autem hanc fuisse summam, uel culpæ suæ, uel erroris, quòd essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmen'que Christo quasi deo dicere secum inuicem, se'que sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis, morem sibi discedendi fuisse, rursusq; coëundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen, & innoxiũ, quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mandata tua & hetærias esse uetueram. Quo magis necessarium credidi, ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, quid esset ueri & per tormenta quærere. Sed nihil aliud inueni, quàm superstitionem prauam, & immodicam: ideo'que dilata cognitione ad consulendum te decucurri. Visa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam uocantur

in pe

in periculum, & uocabuntur. Neq; enim ciuitates tantum, sed uicos etiam,atq; agros superstitionis istius cõtagio peruagata est,quæ uidetur sisti,& corrigi posse.Certè satis constat,propè iã desolata tẽpla cœpisse celebrari,& sacra solẽnia diu intermissa repeti,paßimq; uenire uictimas,quarũ adhuc rarißimus emptor inueniebatur:ex quo facilè est opinari,quæ turba hominũ emendari poßit,si sit pœnitẽtiæ locus.

TRAIANVS PLINIO. 102

ACtum, quem debuisti mi Secunde in excutiendis causis eorum, qui Christiani ad te delati fuerunt, secutus es. Neq; enim in uniuersum aliquid,quod quasi certam formam habeat,constitui potest.Conquirendi non sunt:si deferantur, & arguantur, puniendi sunt.: ita tamen, ut qui negauerit se Christianum esse,idq; re ipsa manifestum fecerit,id est,supplicando dijs nostris,quamuis suspectus in præteritum fuerit, ueniam ex pœnitentia impetret. Sine autore uerò propositi libelli nullo crimine locũ habere debent:nam & pessimi exempli,nec nostri seculi est.

PLINIVS TRAIANO. 103

De platea Amastrianorum.

AMastrianorum ciuitas domine & elegans, & ornata,habet inter præcipua opera pulcherrimam, eandemq; longißimã plateam, cuius à latere per spatium omne porrigitur nomine quidem flumen, re uerò cloaca fœdißima: quæ sicut turpis,& immundißima aspectu,ita pestilens est odore teterrimo. Quibus ex causis non minus salubritatis,quàm decoris interest ea contegi:quod fiet,si permiseris, curantibus nobis,ne desit quoque pecunia operi tam magno, quàm necessario.

TRAIANVS PLINIO. 104

RAtionis est mi Secunde charißime contegi aquam

iſtam, quæ per ciuitatem Amaſtrianorum fluit, ſi detecta ſalubritati obeſt. Pecunia ne huic operi deſit, curaturum te ſecundum diligentiam tuam certum habeo.

PLINIVS TRAIANO.

Votorum nuncupatio, & ſolutio pro Imper. & Rep. 105.

VOta domine priorum annorum nuncupata alacres, lætiq; perſoluimus, nouaq; rurſus curante commilitonum, & prouincialium pietate ſuſcepimus, precati deos, ut te, remq; publicam florentem, & incolumem ea benignitate ſeruarent, quam ſuper magnas plurimasq; uirtutes præcipua ſanctitate conſequi deorum honore meruiſti.

TRAIANVS PLINIO. 106.

SOluiſſe uota dijs immortalibus, te præeunte, pro mea incolumitate & commilitones cum prouincialibus lætiſſimo conſenſu, in futurumq; nuncupaſſe, libenter mi Secunde chariſſime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem imperij celebritas. 107.

DIem in quem tutela generis humani felicißima ſucceßione translata eſt, debita religione celebrauimus, commendantes dijs imperij tui autoribus & uota publica, & gaudia.

TRAIANVS PLINIO. 108.

DIem imperij mei debita lætitia, & religione à commilitonibus & prouincialibus, præeunte te celebratum, libenter mi Secunde chariſſime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

Ius Quiritium Latinis ſuis petit. 109

VAlerius domine Paulinus, excepto uno, ius Latinorum ſuorum mihi reliquit, ex quibus rogo tribus interim

terim ius Quiritium des. Vereor enim ne sit immodicum pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuam, qua debeo tanto modestius uti, quanto pleniorem experior. Sunt autem pro quibus peto, C. Valerius Aestiæus, C. Valerius Dionysius, C. Valerius Aper.

TRAIANVS PLINIO.

CVm honestißime ijs, qui apud fidem tuam à Valerio Paulino depositi sunt, consultum uelis, maturè per me. Iis interim, quibus nunc petisti, ut scias dedisse me ius Quiritium, referri in commentarios meos iußi, idem facturus in cæteris, pro quibus petieris.

PLINIVS TRAIANO.

Ciuitatem Romanam petit filiæ centurionis.

ROgatus domine à P. Accio Aquila centurione cohortis sextæ equestris, ut mitterem tibi libellum, per quem indulgentiam pro statu filiæ suæ implorat: durum putaui negare, cum scirem quantam soleres militum precibus patientiam, humanitatemq; præstare.

TRAIANVS PLINIO.

LIbellũ P. Accij Aquilæ centurionis cohortis sextæ equestris, quem mihi misisti, legi, cuius precibus motus, dedi filiæ eius ciuitatem Romanam. Libellum rescripti, quem illi redderes, misi tibi.

PLINIVS TRAIANO.

De exactione pecuniarum.

QVid habere iuris uelis & Bithynas, & Ponticas ciuitates in exigendis pecunijs, quæ illis uel ex locationibus, uel ex uenditionibus, alijs'ue causis debeantur, rogo domine rescribas. Ego inueni à plerisque proconsulibus concessam eis protopraxiam, eam'que pro lege ualuisse: existimo tamen tua prouidentia constituendum ali-

quid, & sanciendum, per quod utilitatibus eorum in perpetuum consulatur. Nam quæ sunt ab alijs instituta, sint licet sapienter indulta, breuia tamen, & infirma sunt, nisi illis tua contingat autoritas.

TRAIANVS PLINIO. 114.

Q*Vo iure uti debeant Bithynæ aut Ponticæ ciuitates in pecunijs, quæ ex quaque causa reipublicæ debebuntur, ex lege cuiusq; animaduertendum est. Nam siue habent priuilegium, quo cæteris creditoribus anteponantur, custodiendum est: siue non habent, in iniuriam priuatorum id dari me non oportebit.*

PLINIVS TRAIANO. 115.

De Iulio Pisone.

E*Cdicus, domine, Amisenorum ciuitatis petebat apud me à Iulio Pisone denariorum circiter* XL. *milia donata ei publice ante uiginti annos: & bule, & ecclesia consentiente, utebaturque mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes uetantur. Piso contrà plurima se in rempub. contulisse, ac propè totas facultates erogasse dicebat. Addebat etiam temporis spatium, postulabatq; ne id, quod pro multis & olim accepisset, cum euersione reliquæ dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex causis integram cognitionem differendam existimaui, ut te domine consulerem, quid sequendum putares.*

TRAIANVS PLINIO. 116.

S*Icut largitiones ex publico fieri, mandata prohibent, ita ne multorum securitas subruatur, factas ante aliquãtum temporis retractari, atq; in irritum uindicari non oportet. Quicquid ergo ex hac causa actum ante uiginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiusque loci, quàm pecuniæ publicæ consultum uolo.*

PLINIVS TRAIANO.

De adiectione buleutarum. 117.

LEx Pompeia domine,qua Bithyni, & Pontici utuntur, eos qui in bulen à censoribus leguntur, dare pecuniam non iubet:sed ijs,quos indulgentia tua à quibuſdam ciuitatibus ſuper legitimum numerum adijcere permiſit & ſingula millia denariorum & bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconſul eos etiam,qui à cenſoribus legerentur, duntaxat in pauciſsimis ciuitatibus aliud alijs iuſsit inferre:ſupereſt ergo,ut ipſe diſpicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes,qui deinde Buleutæ leguntur,debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum manſurum eſt,à te conſtitui decet,cuius factis dictisq; debetur æternitas.

TRAIANVS PLINIO. 118.

HOnorarium decurionatus omnes,qui in quaque ciuitate Bithyniæ Decuriones fiunt,inferre debeant,necne, in uniuerſum à me non poteſt ſtatui. Id ergo quod ſemper tutiſsimum eſt,ſequendam cuuſque ciuitatis legem puto, ſcilicet aduerſus eos,qui inuiti fiũt Decuriones,exiſtimo id acturos,ut erogatio cæteris præferatur.

PLINIVS TRAIANO.

De adiectione ciuium. 119.

LEge domine Pompeia permiſſum Bithynicis ciuitatibus, adſcribere ſibi, quos uellent ciues, dum ciuitatis non ſint alienæ,ſed ſuarum quiſque matrum ciuitatum,quæ ſunt in Bithynia. Eadem lege ſancitur, quibus de cauſis è ſenatu à cenſoribus eijciantur,inter quas nihil de ciue alieno caueatur. Inde me quidam ex cenſoribus conſulendum putauerunt, an eijcere deberent eum, qui eſſet alterius ciuitatis. Ego quia lex ſicut adſcribi ciuem alienum uetabat,

ita

ita eijci è ſenatu ob hanc cauſam non iubebat. Præterea quia ab aliquibus adfirmabatur mihi in omni ciuitate plurimos eſſe Buleutas ex alijs ciuitatibus, futurumq́; ut multi homines, multæq́; ciuitates concuterentur, ea parte legis, quæ iampridem conſenſu quodam exoleuiſſet, neceſſarium exiſtimaui conſulere te, quid ſeruandum putares. Capita legis his literis ſubieci.

TRAIANVS PLINIO. 120.

MErito hæſiſti Secunde chariſſime, quid à te reſcribi oporteret cenſoribus conſulentibus, an legerent in ſenatum aliarum ciuitatum, eiuſdem tamen prouinciæ ciues: nam & legis autoritas, & longa conſuetudo uſurpata contra legem, in diuerſum mouere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, ut ex præterito nihil nouaremus: ſed manerent, quamuis contra legem adſciti quarumcunque ciuitatum ciues: in futurum autem lex Pompeia obſeruaretur, cuius uim ſi retro quoque uelimus cuſtodire, multa neceſſe eſt perturbari.

PLINIVS TRAIANO.

De diuiſione ſportularum. 121.

QVi uirilem togam ſumunt, uel nuptias faciunt, uel ineunt magiſtratum, uel opus publicum dedicant, ſolent totam bulen, atque etiam è plebe non exiguum numerum uocare, binos'que denarios, uel ſingulos dare, quod an celebrandum, & quatenus putes, rogo ſcribas. Ipſe enim, ſicut arbitror, non imprudenter, præſertim ex ſolennibus cauſis, concedendum iuſſi inuitationes: ita uereor ne ij, qui mille homines, interdum etiam plureis uocant, modum excedere, & in ſpeciem diamories incidere uideantur.

TRAIANVS PLINIO. 122.

MEritò uereris, ne in speciem diamories incidat inuitatio, quæ & in numero modum excedit, & quasi per corpora non uiritim singulos ex notitia ad solenneis sportulas contrahit: sed ego ideo prudentiam tuam eligi, ut formandis istius prouinciæ moribus ipse moderareris, & ea constituas, quæ ad perpetuam eius prouinciæ quietem essent profutura.

PLINIVS TRAIANO. 123.

De Iselasticis.

*ATbletæ domine ea, quæ pro Iselasticis certaminibus constituisti, deberi sibi putant, statim ex eo die, quo sunt coronati. Nihil enim referre, quando sint patriam inuecti, sed quando certamine uicerint, ex quo inuehi poßint. Ego contrà scribo Iselasticorum nomine. Itaque eorum uehementer addubitem, sit potius id tempus, quo * Iselasiam intuendum. Iidem obsonia petunt pro eo agone, qui à te Iselasticus factus est, quamuis uicerint antè, quàm fieret. Aiunt enim congruens esse, sicut non datur sibi pro his certaminibus, quæ esse Iselastica, postquam uicerunt, desierunt: ita pro ijs dari, quæ esse cœperunt. Hic quoque non mediocriter hæreo, ne cuiusquam retro habeatur ratio, dandum'que quod tunc cum uincerent, non debebantur. Rogo ergo, ut dubitationem meam regere, id est, beneficia tua interpretari ipse digneris.*

*Fortè legendum εἰσέλασαν, inuecti sunt, uel introduxerunt.

TRAIANVS PLINIO. 124.

ISelasticum tunc primum mihi uidetur incipere deberi, quum quis in ciuitatem suam ipse εἰσέλασεν. Obsonia eorum certaminum, quæ Iselastica esse placuit mihi, si ante Iselastica non fuerunt, retro non debentur. Nec

Id est, inuectus est.

*alias, quod eorum, quæ postea Iselastica nõ lege cõstitui, quã qui gerant accipere desierunt,

proficere pro desiderio athletarum potest, * tam eorum, quæ postea Iselastica lege constitui, quàm cum uincerent, esse desierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihilominus, quæ antè perceperant, non reuocantur.

PLINIVS TRAIANO.

De diplomatibus. 125.

VSque in hoc tempus domine, neque cuiquam diplomata commodaui, neque in rem ullam, nisi tuam misi, quam perpetuam seruationem meam quædam necessitas rupit. Vxori enim meæ audita morte aui, uolenti ad amitam suam excurrere, usum eorum negare durum putaui, cum talis officij gratia in celeritate consisteret, sciremq; te rationem itineris probaturum, cuius causa erat pietas. Hæc scripsi, quia mihi parum gratus tibi fore uidebar, si dissimulassem inter alia beneficia hoc unum, quod me debere sciebam indulgentiæ tuæ, quod fiducia eius, quasi consulto te non dubitaui facere, quem si consuluissem, serò fecissem.

TRAIANVS PLINIO. 126.

MEritò habuisti Secunde charissime fiduciam animi mei: nec dubitandum fuisset, si expectasses, donec me consuleres, an iter uxoris tuæ diplomatibus, quæ officio tuo dedi, adiuuandum esset, usum eorum intentioni non profuisse, cum apud amitam suam uxor tua deberet etiam celeritate gratiam aduentus sui augere.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBRI DECIMI ET VLTIMI FINIS.

C. PL. SECVNDI NOVOCOMENSIS

inituri nouum consulatum, Panegyricus Traiano Augusto dictus.

BENE, *ac sapienter* P.C. *maiores instituerunt, ut quemadmodum rerum agendarũ, ita dicendi initium à precationibus caperetur, quòd nihil rite, nihilq; prouidenter homines sine deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur.* Qui mos, *cui potius, quàm consuli? aut quando magis usurpandus, colendus'que est, quàm cum imperio* Senatus, *autoritate reipublicæ ad agendas optimo* Principi *gratias excitamur?* Quod *enim præstabilius est, aut pulchrius munus deorum, quàm castus & sanctus, & dijs similimus princeps?* Ac *si adhuc dubium fuisset, forte, casu'que rectores terris, an aliquo numine darentur,* Principem *tamen nostrum liqueret diuinitus constitutum.* Non *enim occulta potestate fatorum, sed ab* Ioue *ipso coràm, ac palàm repertus, electus est.* Quippe *inter aras, & altaria, eodem'que loci, quem Deus ille tam manifestus, ac præsens, quàm cœlum, ac sidera insedit.* Quo *magis aptum piumq; est, te Iupiter* Optime Max. *antea conditorem, nunc conseruatorem imperij nostri precari, ut mihi digna consule, digna senatu, digna Principe contingat oratio, ut'que omnibus, quæ dicentur à me, libertas, fides, ueritas, constet: tantumq; à specie adulationis absit gratiarum actio mea, quantum abest à*

necesſitas. Equidem non consuli modò, ſed omnibus ciuibus enitendum reor, ne quid de Principe noſtro ita dicant, ut idem illud de alio dici potuiſſe uideatur. Quare abeant, ac recedant uoces illæ, quas metus exprimebat. Nihil, quale antea, dicamus: nihil enim, quale antea, patimur. Nec eadem de principe palàm, quæ prius prædicemus: neque enim eadem ſecretò quæ prius loquimur. Diſcernatur orationibus noſtris diuerſitas temporum, & ex ipſo generè gratiarum agendarum intelligatur, cui, quando ſint hactenus ut Deo, nunc nuſquam, ut numini, blandiamur: non enim de tyranno, ſed de ciue: non de domino, ſed de parente loquimur. Vnum ille ſe ex nobis, & hoc magis excellit, atque eminet, quòd unum ex nobis putat, nec minus hominem ſe, quàm hominibus præeſſe meminit. Intelligamus ergo bona noſtra, dignosq; non illius uſu probemus: atque identidem cogitemus, ſi maius principibus præſtemus obſequium, qui ſeruitute ciuium, quàm qui libertate lætantur. Et populus quidem Romanus dilectum principem ſeruat, quantoq; paulò antè concentu formoſum alium, hunc fortiſſimum perſonat: quibusq; aliquando clamoribus geſtum alterius & uocem, huius pietatem, abſtinentiam, manſuetudinem laudat. Quid nos ipſi? diuinitatem principis noſtri, an humanitatem, temperantiam, facilitatem, ut amor & gaudium tulit, celebrare uniuerſi ſolemus? Iam quid tam ciuile, tam ſenatorium, quàm illud additum à nobis Optimi cognomen? quod peculiare huius, & proprium arrogantia priorum Principum fecit. Enimuero quàm commune, quàm ex æquo, quòd felices nos felicem illum prædicamus, alternisq; uotis hæc faciat, hæc audiat, quaſi non dicturi niſi fecerit, comprecamur. Ad quas ille uoces lacrymis etiam, ac multo pudore ſuffunditur. Agnoſcit enim, ſentitq; ſibi, non principi

cipi dici. Igitur *quod temperamentum omnes in illo subito pietatis calore seruauimus, hoc singuli quoque, meditati teneamus: sciamusq; nullum esse neque syncerius, neque acceptius genus gratiarum, quàm quòd illas adclamationes æmulemur, quæ fingendi non habent tempus. Quantum ad me attinet, laborabo, ut orationem meam ad modestiam* Principis, *moderationem'que submittam: nec minus considerabo quid aures eius pati poßint, quàm quid uirtutibus debeatur. Magna & inusitata* Principis *gloria, cui gratias acturus, non tam uereor ne me in laudibus suis parcum, quàm ne nimium putet. Hæc me cura, hæc difficultas sola circunstat.* Nam *merenti gratias agere, facile est,* Patres c. Non *enim periculum est, ne cum loquar de humanitate, exprobrari sibi superbiam credat: cum de frugalitate, luxuriam: cum de clementia, crudelitatem: cum de liberalitate, auaritiam: cum de benignitate, liuorem: cum de continentia, libidinem: cum de labore, inertiam: cum de fortitudine, timorem.* Ac *ne illud quidem uereor, ne gratus, ingratus'ue uidear, prout satis, aut parum dixero.* Animaduerto *enim etiam deos ipsos non tam accuratis adorantium precibus, quàm innocentia, & sanctitate lætari: gratioremq; existimari, qui delubris eorum puram castamq; mentem, quàm qui meditatum carmen intulerit.* Sed *parendũ est* SENATVSCONSVLTO, *quod ex utilitate publica placuit, ut consulis uoce sub titulo gratiarum agendarum, boni principes quæ facerent, recognoscerent: mali, quæ facere deberent.* Id *nunc eò magis solenne, ac necessarium est, quòd parens noster priuatas gratiarum actiones cohibet, & comprimit, intercessurus etiam publicis, si permitteret sibi uetare, quod senatus iuberet.* Vtrunque *Cæsar* Auguste *moderate, & quòd alibi tibi gratias agi non finis, &*

u quòd

quòd hic finis. Non enim à teipso tibi honor iste, sed ab agentibus habetur. Cedis affectibus nostris: nec nobis munera tua prædicare, sed audire tibi, necesse est. Sæpe ego mecum P. C. tacitus agitaui, qualem, quantumq́; esse oporteret, cuius ditione, nutuq́; maria, terræ, pax, bella regerentur, cùm interea fingenti, formãtiq́; mihi principem, quem æquata dijs immortalibus potestas deceret, nunquam uoto saltem concipere succurrit similem huic, quem uidemus. Enituit aliquis in bello, sed obsoleuit in pace: alium toga, sed non & arma honestarunt: reuerentiam ille terrore, alius amorem humanitate captauit. Ille quæsitam domi gloriam, in publico: hic in publico partam, domi perdidit. Postremò adhuc nemo extitit, cuius uirtutes nullo uitiorum confinio læderentur. At Principi nostro quanta concordia, quantusq́; concentus omnium laudum, omnisq́; gloriæ contingit, ut nihil seueritati eius hilaritate, nihil grauitati simplicitate, nihil maiestati humanitate detrahatur. Iam firmitas, iam proceritas corporis, iam honor capitis, & dignitas oris, ad hoc ætatis indeflexa maturitas: nec sine quodam munere deûm festinatis senectutis insignibus ad augendam maiestatem ornata cæsaries, non'ne longè, lateq́; principem ostentant? Talem esse oportuit, quem non bella ciuilia, nec armis oppressa respub. sed pax & adoptatio, & tandem exorata terris numina dedissent. An fas erat nihil differre inter imperatorem, quem homines, & quem Dij fecissent? Quorum quidem in te Cæsar Auguste iudicium, & fauor tunc statim, cùm ad exercitum proficiscereris, & quidem inusitato enituit. Nam cæteros principes aut largus cruor hostiarum, aut sinister uolatus auium consulentibus nunciauit. Tibi ascendenti de more Capitolium, quanquàm non id agentium ciuium clamor, ut iam principi occurrit. Siquidem*

** humilitate*

dem omnis turba, quæ limen insederat, ad ingressum tuum foribus reclusis,* iam quidem ut tunc arbitrabatur deum: cæterum ut docuit euentus, te consalutauit Imperatorem: nec aliter à cunctis omen acceptum est. Nam ipse intelligere nolebas: recusabas enim imperare, recusabas, quod bene erat imperaturo. Igitur cogendus fuisti: cogi porrò non poteras, nisi periculo patriæ, & nutatione reipublicæ: obstinatum enim tibi non suscipere imperium, nisi seruandum fuisset. Quare ego illum ipsum furorē, motūq; castrensem reor extitisse, quia magna ui, magnoq; terrore modestia tua uincenda erat. Ac sicut maris, cœliq; temperiem turbines tempestatesq; commendant: ita ad augendam pacis tuæ gratiam illum tumultum præcessisse crediderim. Habet has uices conditio mortalium, ut aduersa ex secūdis, ex aduersis secunda noscantur. Occultat utrorunque semina deus, & plerunque bonorum, malorumq; causæ sub diuersa specie latent. Magnum quidem illud seculo dedecus, magnum reipub. uulnus impressum est. Imperator, & parens generis humani obsessus, captus, inclusus, ablata mitißimo seni seruandorum hominum potestas, ereptumq; principi illud in principatu beatißimum, quòd nihil cogitur. Si tamen hæc sola erat ratio, quæ te publicæ salutis gubernaculis admoueret, propè est, ut exclamem tanti fuisse. Corrupta est disciplina castrorum, ut tu corrector, emendatorq; contingeres: inductum peßimum exemplum, ut optimū opponeretur. Postremò coactus princeps, quos nollet, occidere: ut daret principem, qui cogi non posset. Olim tu quidem adoptari merebare: sed nesciissemus quantum tibi deberet imperium, si antè adoptatus esses. Expectatum est tempus, in quo liqueret, non tam accepisse te beneficium, quàm dedisse. Confugit in sinum tuum concussa respubli, ruensq; imperium super imperato *illa

peratorem, imperatoris tibi uoce delatum est. Imploratus adoptione, & accitus es. Vt olim duces magni à peregrinis, externisq; bellis ad opem patriæ ferendam reuocari solebant: ita filius, ac parens uno eodemq; momento rem maximam inuicem præstitistis. Ille tibi imperium dedit, tu illi reddidisti. Solus ergo adhuc, cui pro munere tanto paria accipiendo fecisti, imò ultrà dantem obligasti: communicato enim imperio solicitior tu, ille securior factus est. O` nouum, atque inauditum ad principatum iter, non te propria cupiditas, proprius metus, sed aliena utilitas, alienus timor Principem fecit. Videaris licet, quod est amplissimum, consecutus inter homines: felicius tamen erat illud, quod reliquisti, sub bono principe priuatus esse desijsti: assumptus es in laborum, curarumq; consortium, nec te læta, & prospera stationis istius, sed aspera, & dura ad capessendam eam compulerunt. Suscepisti imperium, postquam alium suscepti pœnitebat. Nulla adoptati cum eo, qui adoptabat cognatio, nulla necessitudo, nisi quòd uterque optimus erat, dignusq; alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es,* non ut prius alius, atque alius in uxoris gratiam. Adsciuit enim te filium non uitricus, sed princeps: eodem'que animo diuus Nerua pater tuus factus est, quo erat omnium. Nec decet aliter filiũ adsumi, si adsumatur à principe. An S.P.Q. Romani exercitus, prouincias, socios transmissurus uni, successorem è sinu uxoris accipias? summæq; potestatis heredem, tantum intra domum tuam quæras? nō per totam ciuitatem circunferas oculos, & hunc tibi proximum, hunc coniunctißimum existimes, quem optimum, quem dijs similimum inueneris? Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus. Non enim seruulis tuis dominum, ut poßis esse contentus, quasi necessario herede, sed principem

*nō ut prius alijs alius, ne que alius in gratiam.

pem ciuibus daturus imperator. Superbum istud, & regium, nisi adoptes eum, quem constet imperaturum fuisse, etiamsi non adoptasses. Fecit hoc Nerua, *nihil interesse arbitratus, genueris an elegeris: si perinde sine iudicio adoptentur liberi, ac nascuntur, nisi tamen quòd æquiore animo ferunt homines, quem princeps parum feliciter genuit, quàm quem malè elegit. Sedulo ergo uitauit hunc casum: nec iudicium hominum, sed deorum etiam in consilium adsumpsit. Itaque non tua in cubiculo, sed in templo, nec ante genialem thorũ, sed ante puluinar* Iouis *optimi maximi adoptio peracta est, qua tandem non seruitus nostra, sed libertas, & salus, & securitas fundabatur. Sibi enim dij gloriam illam uendicauerunt: horum opus, horum illud imperium,* Nerua* *tamen minister fuit. Vterque, qui adoptaret tam paruit, quàm tu qui adoptabaris. Allata erat ex* Pannonia *laurea, id agentibus dijs, ut inuicti* Imperatoris *exortum uictoriæ insigne decoraret.* Hanc Imperator Nerua *in gremio* Iouis *collocarat, cum repentè solito maior, & augustior aduocata hominum concione, deorumq; te filium sibi, hoc est, unicum auxilium, fessis rebus adsumpsit. Inde quasi deposito imperio, qua securitate? qua gloria lætus? nam quantulum refert, deponas, an partiaris imperium, nisi quòd difficilius hoc est?* Non *secus ac præsenti tibi innixus, tuis humeris se, patriamq; sustentans, tua iuuenta, tuo robore inualuit, statim consedit omnis tumultus.* Non *adoptionis opus istud fuit, sed adoptati. Atque adeò temere fecerat* Nerua, *si adoptasset alium. Oblitíne sumus, ut nuper post adoptionem non desierit seditio, sed cœperit? irritamentum istud irarum, & fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. An dubium est, ut dare posset imperium* Imperator, *qui reuerentiam amiserat? Autoritate*

*tantum

eius effectum esse, cui dabatur? Simul filius, simul Cæsar, mox Imperator, & consors tribunitiæ potestatis, & omnia pariter, statim factus es, quæ proxime parens uerus tantum in alterum filium contulit. Magnum hoc tuæ moderationis indicium, quòd non solum successor imperij, sed particeps etiam, sociusq; placuisti: nam successor etiam si nolis, habendus est, non est habendus socius, nisi uelis. Credent'ne posteri patritio & consulari, & triumphali patre genitum, cum fortißimum, amplißimum, amantißimum sui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem cum Germaniæ præsideret, Germanici nomen hinc missum? nihil ipsum ut Imperator fieret agitasse? nihil fecisse, nisi quod meruit, & paruit? Paruisti enim Cæsar, & ad principatum obsequio peruenisti, nihilq; magis à te subiecti animo factum est, quàm quòd imperare cœpisti. Iam Cæsar, iam Imperator, iam Germanicus absens, & ignarus, & post tanta nomina, quantum ad te pertinet, priuatus. Magnum uiderer, si dicerem, nescisti te imperatorem futurum. Eras Imperator, & esse te nesciebas. Vt uerò ad te fortunæ tuæ nuncius uenit, malebas quidem hoc esse quod fueras, sed non erat liberum. An non obsequereris principi ciuis? legatus Imperatori? filius patri? Vbi deinde disciplina? ubi mos à maioribus traditus, quodcunque Imperator munus iniungeret, æquo animo paratoq; subeundi? Quid enim si prouincias ex prouincijs, ex bellis bella mandaret? eodem illo uti iure posse putes, cum ad imperium reuocet, quo sit usus, cum ad exercitum miserit? nihilq; interesse ire legatum, an redire principem iubeat, nisi quòd maior sit obsequij gloria in eo, quòd quis minus uelit? Augebat autoritatem iubentis, in summum discrimen autoritas eius adducta, utq; magis parendum imperanti putares,

tares, efficiebatur eo, quòd ab alijs minus parcebatur. Ad hoc audiebas Senatus, populi'que consensum. Non unius *Neruæ iudicium illud, illa electio fuit: nam, qui ubique sunt homines, hoc idem uotis expetebant*. Ille *tantum iure principis occupauit, primus'que fecit, quod omnes facturi erant*. Nec hercule *tantopere cunctis factum placeret, nisi placuisset antè, quàm fieret*. At *quo temperamento, Dij boni, potestatem tuam fortunamq; moderatus es* Imperator! Tu *titulis & imaginibus, & signis: cæterum modestia, labore, uigilantia, dux, & legatus, & miles, cum iam tua uexilla, tuas aquilas magno gradu anteires: neque aliud tibi ex illa adoptione, quàm filij pietatem, filij obsequium adsereres, longam'que huic nomini ætatem, longam gloriam precarere, te prouidentia deorum primum in locum prouexerat, tu adhuc in secundo resistere, atque etiam senescere optabas*. Priuatus *tibi uidebaris, quandiu imperator & alius esset*. Audita *sunt uota tua, sed inquantum optimo illi, & sanctißimo seni utile fuit: quem dij cœlo uendicauerunt: ne quid post illud diuinum, & immortale factum, mortale faceret*. Deberi *quippe maximo operi hanc uenerationem, ut nouißimum esset, autoremq; eius statim consecrandum, ut quandoq; inter posteros quæreretur, an illud iam deus fecisset*. Ita *ille nullo magis nomine publicus parens, quàm quia tuus*: Ingens *gloria, ingensq; fama: cum abunde expertus esset, quàm bene humeris tuis sederet imperium, tibi terras, te terris reliquit: eo ipso charus omnibus, ac desiderandus, quòd prospexerat, ne desideraretur*. Quem *tu lacrymis primum ita, ut filium decuit, mox templis honestasti: non imitatus illos, qui hoc idem, sed alia mente fecerunt*. Dicauit *cœlo* Tiberius *Augustum, sed ut maiestatis numen induceret*: Claudium Nero, *sed ut irrideret*:

Vespasianum Titus, Domitianus Titum: *sed ille ut* Dei *filius, hic ut frater uideretur. Tu sideribus patrem intulisti, non ad metum ciuium, non in contumeliam numinum, non in honorem tuum, sed quia* Deum *credis. Minus est hoc, cum sit ab ijs, qui & sese deos putant. Sed licet illum aris, puluinaribus, flamine colas, non alio magis tamen deum & facis, & probas, quàm quòd ipse talis es. In principe enim qui electo successore fato concessit, una, itemque certissima diuinitatis fides est bonus successor.* Num *ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiæ accessit?* Num *hos proximos diuinitate parentum desides, ac superbos potius, quàm illos ueteres, & antiquos æmuleris, qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes inuaserant, contempserantq;, cuius pulsi, fugatiq;, non aliud maius habebatur indicium, quàm si triumpharetur?* Ergo *sustulerant animos, & iugum excusserant: nec iam nobiscum de sua libertate, sed de nostra seruitute certabant: ac ne inducias quidem nisi æquis conditionibus inibant: legesque ut acciperent, dabant. At nunc rediit omnibus terror, & metus, & uotum imperata faciendi.* Vident *enim* Romanum *ducem unum ex illis ueteribus & priscis, quibus imperatorium nomen addebant, contecti cædibus campi, & infecta uictorijs maria. Accipimus obsides ergo non emimus, nec ingentibus damnis, immensisque muneribus paciscimur: ut uicerimus, rogant, supplicant, largimur, negamus: utrunque ex imperij maiestate. Agunt gratias, qui impetrauerunt: non audent queri, quibus negatum est.* An *audeant? qui sciant te adsedisse ferocissimis populis eo ipso tempore, quod amicissimum illis, difficillimum nobis, cum* Danubius *ripas gelu iungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat: cum feræ gentes non telis magis,*

gis, quàm suo cœlo, suo sidere armantur. Sed ubi in proximo tu, non secus ac si mutatæ temporum uices essent, illi quidem latibulis suis clausi tenebantur, nostra agmina percursare ripas, & aliena occasione si permitteres uti, ultroq; hyemem suam barbaris inferre gaudebant. Hæc tibi apud hosteis ueneratio. Quid apud milites? quam admirationem quemadmodum comparasti? cum tecum inediam, tecum ferrent sitim, cum in illa meditatione campestri militaribus turmis imperatorium puluerem, sudorem'que misceres, nihil à cæteris nisi robore, ac præstantia differens, cùm libero Marte nunc cominus tela librares, nunc uibrata susciperes, alacer uirtute militum & lætus, quoties aut caßidi tuæ, aut clypeo grauior ictus incideret. Laudabas quippe ipse ferienteis, hortabarisq; ut auderent: & audebant iam, cum spectator, moderatorq; ineuntiũ certamina uirorum arma componeres, tela tentares, ac si quod durius accipienti uideretur, ipse uibrares. Quid cum solatium fessis, ægris opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, nisi commilitonum antè lustrasses: nec requiem corpori, nisi post omneis dare. Hac mihi admiratione dignus Imperator non uideretur, si inter Fabricios, & Scipiones, & Camillos talis esset: Tunc enim illum imitationis ardor, semper'que melior aliquis accenderet; postquàm uerò studium armorum à manibus ad oculos, ad uoluptatem à labore translatum est: postquàm exercitationibus nostris non ueteranorum aliquis, cui decus muralis, aut ciuica, sed Græculus magister adsistit, quàm magnum est unum ex omnibus patrio more, patria uirtute lætari, & sine æmulo, ac sine exemplo secum certare, secum contendere, ac sicut imperat solus, solum ita esse, qui debeat imperare. Non'ne incunabula hæc tibi Cæsar, &

rudimenta, cum puer admodum Parthica lauro gloriam patris augens, nomen'que Germanici iam tum mererere, cum ferociam, superbiam'que Parthorum ex proximo auditus, magno terrore cohiberes? Rhenumq; & Euphratem admirationis tuæ* fama coniungeres? cum orbem terrarum non pedibus magis, quàm laudibus peragrares, apud eos semper maior, & clarior, quibus postea contigisses? & necdum imperator, necdum Dei filius eras. Germaniamq; cum plurimæ gentes, ac propè infinita uastitas interiacentis soli, tum Pyrenæus, Alpes, immensiq; alij montes, nisi his compararentur, muniunt, dirimunt'que: per hoc omne spatium cum legiones duceres, seu potius (tanta uelocitas erat) raperes, non uehiculum unquam, non equum respexisti, leuis hic, non subsidium itineris, sed decus, cum cæteris subsequebatur, ut cuius nullus tibi usus, nisi cum die statiuorum proximum campum alacritate, discursu, puluere attolleres. Initium laboris mirer, an finem? multum est quòd perseuerasti, plus tamen, quòd non timuisti, ne perseuerare non posses. Nec dubito, quin ille, qui te inter illa Germaniæ bella ab Hispania usque, ut ualidißimum præsidium exciuerat, iners ipse, alienis'que uirtutibus tunc quoque inuidus Imperator, cùm ope earum indigeret, tantam admirationem tui, non sine quodam timore conceperit, quantam ille genitus Ioue post sæuos labores, dura'que imperia regi suo indomitus semper, indefessus'que referebat, cum alijs super alias expeditionibus itinere illo dignus inuenireris. Tribunus uerò disiunctißimas terras teneris adhuc annis uiri firmitate lustrasti. Iam tunc præmonente fortuna, ut diu penitusq; perdisceres, quæ mox præcipere deberes. Neque enim prospexisse castra, breuemq; militiam quasi transisse contentus, ita egisti Tribunum, ut

*societate

esse

esse statim dux posses, nihilq́; discendum haberes tempore docendi. Cognouisti per stipendia decem, mores gentium, regionum situs, opportunitates locorum, & diuersam aquarum, cœliq́; temperiem, ut patrios fonteis, patriumq́; sidus ferre consuesti, quoties equos, quoties emerita arma mutasti. Veniet ergo tempus, quo posteri uisere, uisendumq́; tradere minoribus suis gestient, quis sudores tuos hauserit campus, quæ refectiones tuas arbores, quæ somnum saxa prætexerint, quod denique tectum magnus hospes impleueris, ut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra uestigia iisdem in locis monstrabantur. Verum hæc olim: in præsentia quidem quisquis paulò uetustior miles, hic te commilitone censetur. Quotus enim quisque, cuius tu non antè commilito, quàm Imperator? Inde est quòd propè omneis nomine appellas, quòd singulorum fortia facta commemoras, nec habent ad numeranda tibi pro Repub. uulnera, quibus statim laudator & testis contigisti. Sed tanto magis prædicanda moderatio tua, quòd innutritus bellicis laudibus, pacem amas: nec quia uel pater tibi triumphalis, uel adoptionis tuæ die dicata capitolino Ioui laurus, idcirco ex occasione omni quæris triumphos. Non times bella, nec prouocas. Magnum est Imperator Auguste, magnum est stare in Danubij ripa, si transeas certum triumphi, nec decertare cupere cum recusantibus, quorum alterum fortitudine, alterum moderatione efficitur. Nam ut ipse nolis pugnare, moderatio: fortitudo tua præstat, ut neque hostes tui uelint. Accipiet ergo aliquando capitolium non inaneis currus, nec falsa simulachra uictoriæ: sed Imperatore ueram, ac solidam gloriam reportante, tranquillitatem, & tamen confessa hostium obsequia, ut uincendus nemo fuerit. Pulchrius hoc omnibus triumphis: Neque

enim

enim unquam nisi ex contemptu imperij nostri factum est, ut uinceremus. Quòd si quis barbarus rex eò insolentiæ furorisq; processerit, ut iram tuam, indignationemq; mercatur, næ ille siue interfuso mari, seu fluminibus immensis, seu præcipiti monte defenditur: omnia hæc tam prona, tamq; cedentia uirtutibus tuis sentiet, ut subsedisse monteis, flumina exaruisse, interceptum mare, illatasq; sibi non classeis nostras, sed terras ipsas arbitretur. Videor iam cernere non spolijs prouinciarum, & extorto socijs auro: sed hostilibus armis, captorumq; regum catenis triumphum grauem. Videor ingentia ducum nomina, nec indecora nominibus corpora noscitare. Videor intueri immanibus ausis Barbarorum onusta fercula, & sua quenque facta uinctis manibus sequentem, mox ipsum te sublimen, instantemq; curru domitarum gentium tergo, ante currum autem clypeos, quos ipse perfoderis. Nec tibi opima defuerint, si quis regum uenire in manus audeat: nec modo telorum tuorum, sed oculorum etiam, minarumq; coniectum toto campo, totoq; exercitu opposito perhorrescat. Meruisti proxima moderatione, ut quandocunque te uel inferre, uel propulsare bellum coëgerit imperij dignitas, non ideò uicisse uidearis, ut triumphares, sed triumphare, quia uiceris. Aliud ex alio mihi occurrit. Quàm speciosum est enim, quòd disciplinam castrorum lapsam, extinctamq; refouisti, depulso prioris seculi malo, inertia, & contumacia, & dedignatione parendi? Tutum est reuerentiam, tutum charitatem mereri. Nec ducum quisquam aut non amari à militibus, aut amari timet: & inde offensæ, gratiæq; pariter, securi instant operibus, adsunt exercitationibus, arma, mœnia, uiros aptant. Quippe non is princeps, qui sibi imminere, sibi intendi putet, quod in hosteis paretur: quæ persuasio*

**ansis*

*ſuaſio fuit illorum, qui hoſtilia cum facerent, timebant. Eodem ergo tempore militaria ſtudia, nec animos modò, ſed & corpora ipſa langueſcere, gladios etiam incuria hebetari, retundiq́; gaudebant. Duces porrò noſtri non tam regum exterorum, quàm ſuorum principum inſidias: nec tam hoſtium, quàm commilitonum manus, ferrumq́; metuebant. Eſt hæc natura ſideribus, ut parua, & exilia ualidiorum exortus obſcuret. Similiter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamen maior omnibus quidem eras, ſed ſine ullius diminutione maior, eandem autoritatem præſente te quiſque, quam abſente retinebat. Quin etiam pleriſque ex eo reuerentia acceſſerat, quòd tu quoque illos reuerebare. Itaque perinde ſummis atque infimis charus, ſic imperatorem, commilitonemq́; miſcueras, ut ſtudium omnium, laboremq́; & tanquam exactor intenderes, & tanquam particeps ſociusq́; releuares. Feliceis illos quorum fides & induſtria non per internuncios & interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probantur. Conſecuti ſunt, ut abſens quoque de abſentibus nemini magis, quàm tibi crederes. Iam te ciuium deſideria reuocabant, amoremq́; caſtrorum ſuperabat charitas patriæ: iter inde placidum, ac modeſtum, * ut planè à pace redeuntis. Nec uero ego in laudibus tuis ponam, quod aduentum tuum non pater quiſquam, non maritus expauit. Affectata alijs caſtitas, tibi ingenita & innata, interq́; ea, quæ imputare non poßis. Nullus in exigendis uehiculis tumultus, nullum circa hoſpitia faſtidium: Annona, quæ cæteris. Ad hoc comitatus accinctus, & parens. Diceres magnum aliquem ducem, & te potißimum ad exercitus ire. Adeò nihil, aut certe parum intererat inter imperatorem factum, & breui futurum. Quàm dißimilis nuper alterius princi-*

** &*

pis

*pis transitus, si tamen transitus ille, non populatio fuit, cum abactus hospitum exerceret, omniaq; dextra læuaq; perusta, & attrita, ut si uis aliqua, uel ipsi illi barbari, quos fugiebat, inciderent. Persuadendum prouincijs erat, illud iter Domitiani fuisse, non principis. Itaque non tam pro tua gloria, quàm pro utilitate communi edicto subiecisti, quid in utrunq; uestrum esset impensum. Adsuescat Imperator cum imperio calculum ponere. Sic exeat, sic redeat, tanquam rationem redditurus. Edicat quid absumpserit. Ita fiet, ut non absumat quod pudeat dicere. Præterea futuri principes uelint nolint, sciant, * tanti tuum constat, propositisq; duobus exemplis meminerint, perinde coniecturam de moribus suis homines esse facturos, prout hoc, uel illud elegerint. Non'ne his tot, tantisq; meritis nouos aliquos honores, nouos titulos merebare? At tu etiam nomen Patris patriæ recusabas. Quàm longa nobis cum modestia tua pugna, quàm tarde uicimus? Nomen illud, quod alij primo statim principatus die, ut Imperatoris & Cæsaris receperunt, tu usque eò distulisti, donec tu quoque beneficiorum tuorum parcißimus æstimator iam te mereri fatereris. Itaque soli omnium contigit tibi, ut Pater patriæ esses antè, quàm fieres. Eras enim in animis, in iudicijs nostris. Nec publicæ pietatis intererat, quid uocarere, nisi quòd ingrata sibi uidebatur, si te imperatorem potius uocaret, & Cæsarem, cum Patrem experiretur. Quod quidem nomen, qua benignitate, qua indulgentia exerces, ut cum ciuibus tuis, quasi cum liberis parens uiuis? ut reuersus Imperator, qui priuatus exieras, agnoscis, agnosceris? eosdem nos, eundem te putas, par omnibus, & hoc tantum cæteris maior, quo melior. Ac primum, qui dies ille, quo expectatus, desideratusq; urbem tuam ingressus es? Iam hoc ipsum, quòd ingressus es, quàm mirũ, lætumq;*

*tantũ cõstat

tumq;? nam priores inuehi & importari solebant: non dico quadriiugo curru, & albentibus equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat. Tu sola corporis proceritate elatior alijs, & excelsior, non de patientia nostra quendam triumphum, sed de superbia principum egisti. Ergo nō ætas quenquam, non ualetudo, non sexus retardauit, quo minus oculos insolito spectaculo impleret. Te paruuli noscere, ostentare iuuenes, mirari senes, ægri quoque neglecto medentium imperio, ad conspectum tui, quasi ad salutem sanitatemq; prorepere. Inde alij se satis uixisse, te uiso, te recepto: alij nunc magis esse uiuendum prædicabant. Fœminas etiam tunc fœcunditatis suæ maxima uoluptas subijt, cum cernerent, cui principi ciues, cui imperatori milites peperissent. Videres referta tecta, ac laborantia, ac ne eum quidem uacantem locum, qui non nisi suspensum, & instabile uestigium caperet: Oppletas undiq; uias, angustumq; tramitem relictum tibi, alacrem hinc atque inde populum, ubique par gaudium, paremq; clamorem, tam æqualiter ab omnibus ex aduentu tuo lætitia percepta est, quàm omnibus uenisti: quæ tamen ipsa cum ingressu tuo creuit, ac propè in singulos gradus adaucta est. Gratum erat cunctis, quòd Senatum osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras, gratum, quòd equestris ordinis decora honore nominum sine monitore signares: gratum, quòd tantùm non ultro clientibus salutatis quasdam familiaritatis notas adderes: gratius tamen, quòd sensim, & placide, & quantū respectantium turba pateretur, incederes, quòd occursantium populus te quoq;, te imò maxime adstaret: quòd primo statim die latus tuum crederes omnibus: neq; enim stipatus satellitū manu, sed circunfusus undique, nunc Senatus, nunc equestris ordinis flore, prout alterutrū frequentiæ genus inualuisset. Silenteis, quietosq;

tosq; lictores tuos subsequebare. Nam milites nihil à plebe habitu, tranquillitate, modestia differebant. Vbi uero coepisti Capitolium ascendere, quàm laeta omnibus adoptionis tuae recordatio? quàm peculiare gaudium eorum, qui te primi eodem loco salutauerint Imperatorem? quinetiam Deum ipsum tuum praecipuam uoluptatem operis sui percepisse crediderim. Vt quidem iisdem uestigijs institisti, quibus parens tuus, ingens illud deorum prolaturus arcanum: quae circunstantium gaudia? quàm recens clamor? quàm similis illi dies, qui hunc genuit diem? ut plena altaribus? augusta uictimis cuncta? ut in unius salutem collata omnium uota, cum sibi se, ac liberis suis intelligerent precari, quae pro te precarentur. Inde tu in palatium quidem, sed eo uultu, sed ea moderatione, ut si priuatam domum peteres, caeteri ad penateis suos, quisque iteraturus gaudij fidem, ubi nulla necessitas gaudendi est. Onerasset alium eiusmodi introitus. Tu quotidie admirabilior, & melior. Talis denique, qualeis alij principes futuros se tantum pollicentur. Solum ergo te commendat, augetq; temporis spatium. Iunxisti enim, ac miscuisti res diuersissimas, securitatem olim imperantis, & incipientis pudorem. Non tu ciuium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis. Manet imperatori, quae prior humanitas. Incedebas pedibus, incedis: laetabaris labore, laetaris: eadem'que omnia illa circa te, nihil ipso te fortuna mutauit: liberum est ingrediente per publicum principe, subsistere, occurrere, comitari, praeterire. Ambulas inter nos, non quasi contingat, & copiam tui non ut imputes, facis. Haeret lateri tuo quisquis accessit, finem'que sermoni suus cuique pudor, non tua superbia facit. Regimur quidem à te, & subiecti tibi, sed quemadmodum legibus sumus. Nam & illae cupiditates

nostras

nostras, libidinesq́; moderantur, nobiscum tamen & inter nos uersantur. Emines, excellis, ut honor, ut potestas, quæ super homines quidem, hominum sunt tamen. Ante te principes fastidio nostri, & quodam æqualitatis metu, usum pedum amiserant. Illos ergo humeri, ceruicesq́; seruorum super ora nostra, te fama, te gloria, te ciuium pietas, te libertas super ipsos principes uehunt: te ad sidera tollit humus, ita communia & confusa principis uestigia. Nec uereor P.C. *ne longior uidear, cum sit maxime optandum, ut ea, pro quibus aguntur principi gratiæ, multa sint: quæ quidem reuerentius fuerit, integra, illibataq́; cogitationibus uestris reseruari, quàm carptim breuiterq́; perstringi: quia ferè sequitur, ut illa quidem de quibus taceas, tanta, quanta, sunt esse uideantur. Nisi uero leuiter attingi placet, locupletatas tribus, datumq́; congiarium populo, & datum totum, cum donatiui partem milites accepissent. An mediocris animi est, his potius repræsentare, quibus magis negari potest? Quanquam in hac quoque diuersitate æqualitatis ratio seruata est: Aequati sunt enim populo milites, eò quòd partem, sed priores populus militibus, quòd posterior, sed totum statim accepit. Enimuero qua benignitate diuisum est: quantæ curæ tibi fuit, ne quid expers liberalitatis tuæ fieret? Datum est ijs, qui post edictum tuum in locum erasorum subditi fuerant, æquatiq́; sunt cæteris illi etiam, quibus non erat promissum. Negotijs aliquis, ualetudine alius, hic mari, ille fluminibus distinebatur, expectatum est, prouisumq́;, ne quis æger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuisset: ueniret quisque cum uellet, ueniret quisque cùm posset. Magnificum Cæsar, & tuum, disiunctißimas terras munificentiæ ingenio uelut admouere, immensa'que spatia liberalitate contrahere, in-*

tercedere casibus, occursare fortunæ, atque omni ope adniti, ne quis e plebe Romana dante congiarium te, hominem magis sentiret se fuisse, quàm ciuem. Aduentante congiarij die, obseruare principis egressum in publicum, insidere uias examina infantium, futurus'que populus solebat. Labor parentibus erat ostentare paruulos, impositosq; ceruicibus, adulantia uerba, blandas'que uoces edocere.
inuitis Reddebant illi quæ monebantur, ac plerique irritis precibus surdas principis aureis adstrepebant, ignari'que quid rogassent, quid non impetrassent, donec plane scirent, differebantur. Tu ne rogari quidem sustinuisti. Et quanquam lætissimum oculis tuis esset conspectu Romanæ sobolis impleri, omneis tamen ante quàm te uiderent, audirent'ue, recipi incidiq; iussisti, ut iam inde ab infantia parentem publicum munere educationis experirentur. Crescerent de tuo, qui crescerent tibi, alimentis'que tuis ad stipendia tua peruenirent: tantumq; omnes uni tibi, quantum parentibus suis quisque deberet. Recte Cæsar, quòd spem Romani nominis sumptibus tuis suscipis. Nullum est enim magno principe, immortalitatem'que merituro impendij genus dignius, quàm quod erogatur in posteros. Locupletes ad tollendos liberos ingentia præmia, & pares pœnæ cohortantur. Pauperibus educandis una ratio est, bonus princeps. Hic fiducia sui procreatos nisi larga manu fouet, auget, amplectitur, occasum imperij, occasum Reipub. accelerat, frustraq; princeps plebe neglecta, ut defectum corpore caput, nutaturumq; instabili pondere tuetur. Facile est coniectare, quod perceperis gaudium, cum te parentum, liberorum, senum, infantium, puerorum clamor exciperet. Hæc prima paruulorum ciuium uox aureis tuas imbuit, quibus tu daturus alimenta hoc maximum præstitisti, ne rogarent.

Sup

Super omnia est tamen, quòd talis es, sub te liberos tollere libeat & expediat. Nemo iam parens filio nisi fragilitatis humanæ uiceis horret, nec inter insananabileis morbos principis ira numeratur. Magnũ quiddam est educandi incitamentum tollere liberos in spem alimentorum, in spem congiariorum, maius tamen in spem libertatis, in spem securitatis. Atque adeò nihil largiatur princeps, dum nihil auferat: non alat, dum non occidat: nec deerunt, qui filios concupiscant. Contrà largiatur, & auferat, alat, & occidat, næ ille in tam breui tempore effecerit, ut omneis non posterorum modò, sed sui, parentum'que pœniteat. Quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudauerim, quàm quòd congiarium das de tuo, alimenta de tuo. Neque à te liberi ciuium, ut ferarum catuli, sanguine, & cædibus nutriuntur: quod'que gratißimum est accipientibus, sciunt dari sibi, quod nemini est ereptum, locupletatis'que tam multis, pauperiorem esse factum principem tantum: quanquàm nec hunc quidem: nam cuius est, quicquid est omnium, tantum ipse, quantum omnes habet. Adeò me uocat numerosa gloria tua: aliò autem quasi uero iam satis ueneratus miratusq; sim, quòd tantam pecuniam profudisti, non ut flagitij tibi conscius ab insectatione eius auerteres famam: nec ut tristeis hominum, mœstosq; sermones lætiore materia detineres, nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemisti: nec tibi benefaciendi fuit causa, ut quæ malè feceras, impune fecisses: amor impendio isto, non uenia quæsita est: populusq; Romanus obligatus à tribunali tuo, non exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium gaudentibus gaudens, securusq; securis: quodq; antea principes ad odium sui leniendum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam

innocens populo dedisti, quàm populus accepit. Paulo minus Patres C. quinque millia ingenuorum fuerunt, quæ liberalitas Principis nostri conquisiuit, inuenit, adsciuit: hi subsidium bellorum, ornamentum pacis, publicis sumptibus aluntur: patriamq́;, non ut patriam tantum, uerum ut altricem amare cōdiscunt. Ex his castra, ex his tribus replebuntur, ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus non sit. Dent tibi Cæsar ætatem Dij, quam mereris, seruentq́; animum, quem dederunt: & quanto maiorem infantium turbam, iterum atque iterum uidebis incidi (augetur enim quotidie & crescit, non quia chariores parentibus liberi, sed quia principi ciues) dabis congiaria, si uoles, præstabis alimenta, si uoles, illi tamen propter te nascuntur. Instar ego perpetui congiarij reor affluentiam annonæ. Huius aliquando cura Pompeio non minus addidit gloriæ, quàm pulsus ambitus cāmpo, exactus hostis mari, Oriēs triumphis, Occidēsq́; lustratus. Nec uerò ille ciuilius, quàm parens noster, autoritate, consilio, fide reclusit uias, portus patefecit, itinera terris, littoribus mare, littora mari reddidit, diuersasq́; genteis ita commercio miscuit, ut quod genitum esset usquam, id apud omnes natum esse uideretur. Non'ne cernere datur, ut sine ullius iniuria omnis usibus nostris annus exuberet? quippe non ut ex hostico raptæ, perituræq́; in horreis messes nequicquam queritantibus socijs auferuntur: deuehunt ipsi, quod terra genuit, quod sidus aluit, quod annus tulit, nec nouis indictionibus pressi, ad uetera tributa deficiunt. Emit fiscus, quicquid uidetur emere, inde copiæ, inde annona, de qua inter licentem, uendentemq́; conueniat: inde hic satietas, nec fames usquam. Aegyptus alendis, augendisq́; seminibus ita gloriata est, ut nihil imbribus cœloq́; deberet: si quidem proprio semper

per amne perfusa, nec alio genere aquarum solita pinguescere, quàm quas ipse deuexerat, tantis segetibus inducebatur, ut cum feracissimis terris, quasi nunquam cessura certaret. Hæc inopina siccitate usque ad iniuriam sterilitatis exaruit, quia piger Nilus cunctanter alueo sese, ac languide extulerat, ingentibus quoque tunc quidem ille fluminibus conferendus: hinc pars magna terrarum mergi palanti amne consueta, alto puluere incanduit. frustra tunc Aegyptus nubila optauit, cœlumq; respexit, cum ipse fœcunditatis parens contractior, & exilior iisdem ubertatem eius anni angustijs, quibus abundantiam suam cohibuisset. Neque enim solum uagus ille expanditor amnis intra usurpata semper collium substiterat, atque hæserat: sed supino etiam, ac detinenti solo placido se, molliq; lapsu refugium abstulerat, necdum satis humenteis terras addiderat arentibus. Igitur inundatione, id est, ubertate regio fraudata, sic opem Cæsaris inuocauit, ut solet amnem suum: nec longius illi aduersorum fuit spatium, quàm dum nunciat. Tam uelox Cæsar potentia tua est, tamq; in omnia pariter intenta bonitas, & accincta, ut tristius aliquod sęculo tuo paßis ad remedium, salutemq; sufficiat, ut scias. Omnibus equidem gentibus fertileis annos, gratasq; terras precor. Crediderim tamen per hunc Aegypti statum, tuas fortunam uireis experiri, tuamq; uigilantiam expectare uoluisse. Nam cum omnia ubiq; secunda merearis, non'ne manifestum est, si quid aduersi cadat, tuis laudibus, tuisq; uirtutibus materiem, campum'que prosterni? cum secunda feliceis, aduersa magnos probent. Percrebruerat antiquitus urbem nostram nisi opibus Aegypti ali, sustentariq; non posse: superbiebat uentosa, & insolens natio, quòd uictorem quidem populum, pasceret tamen: quodq; in suo flumine, in suis manibus uel abundan-

*Hic æternis commeatibus Orientem, Occidentemq; connectit: ut quæ ubique feruntur, quæq; expetuntur, omnes gentes, inuicem capiant, & discant, quantò libertate discordi seruientibus sit utilius unum esse, cui seruiant. Quippe discretis quidem bonis omnium, sua cuiusque ad singulos mala: sociatis autem, atque permistis, singulorum mala ad neminem, ad omnes * omnia bona pertinent. Sed siue terris diuinitas quædam, siue aliquis amnibus genius, & solum illud, & flumen ipsum precor, ut hac principis benignitate contentum molli gremio semina recondat, multiplicata restituat. Non equidem reposcimus fœnus: putet tamen esse soluendum, fallacem quæ unius anni fidem omnibus annis, omnibus'que postea seculis tanto magis, quia non exigimus, excuset. Satis factum, quà ciuium, quà sociorum utilitatibus. Visum est spectaculum inde non enerue, nec fluxum, nec quod animos uirorum molliret, & frangeret, sed quod ad pulchra uulnera, contemptumq; mortis accenderet: cum in seruorum etiam, noxiorum'que corporibus amor laudis, & cupido uictoriæ cerneretur. Quam deinde in edendo liberalitatem, quam iustitiam exhibuit, omni affectione aut intactus, aut maior: Impetratum est, quod postulabatur: oblatum quod non postulabatur. Institit ultro, & ut concupisceremus, admonuit. Ac sic quoq; plura inopinata, plura subita. Iam quàm libera spectantium studia, quàm securus fauor? Nemini impietas, ut solebat, obiecta, quod odisset gladiatorem. Nemo spectator spectaculum factus miseras uoluptates unco, & ignibus expiauit. Demens ille, uerìq; honoris ignarus, qui crimina maiestatis in harena colligebat, ac se despici, & contemni, nisi etiam gladiatores eius ueneraremur, sibi maledici, in illis suam diuinitatem, suum numen uiolari interpretabatur, cum se idē quod deos,* *omnium

idem gladiatoresi, quod se putabat. At tu Cæsar quàm pulchrum spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti? Vidimus delatorum iudicium, quasi grassatorum, quasi latronum: non solitudinem illi nouiter, sed templum, sed forum inserant. Nulla iam testamenta secura, nullus status certus: non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum principum auaritia. Aduertisti oculos, atq; ut antè castris, ita postea pacem foro reddidisti, excidisti intestinum malum: & prouida seueritate cauisti, ne fundata legibus ciuitas, euersa legibus uideretur. Licet ergo cum fortuna, tum liberalitas tua uisenda nobis præbuerit, ut præbuit nunc ingentia robora uirorum, & pareis animos: nunc immanitatem ferarum, nunc mansuetudinem incognitam: nunc secretas illas, & arcanas, ac sub te primum communeis opes: nihil tamen gratius, nihil sæculo dignius, quàm quod contigit, desuper intueri delatorum supina ora, retortasq; ceruices agnoscebamus & fruebamur, cum uelut piaculares publicæ solicitudinis uictimæ supra sanguinem noxiorum ad lenta supplicia, grauioresq; pœnas ducerentur. Congesti sunt in nauigia raptim conquisita, ac tempestatibus dediti abirent, fugerentq; uastatas delationibus terras. Ac si quem fluctus, ac procellæ scopulis reseruassent, hic nuda saxa, & inhospitale littus incoleret, ageret duram & anxiam uitam, relictaq; post tergum totius generis humani securitate mœreret. Memoranda facies. Delatorum claßis permissa omnibus uentis, coactaq; uela tempestatibus pandere, iratosq; fluctus sequi, quoscunq; in scopulos detulissent. Iuuabat prospectare statim à partu sparsa nauigia, & apud illum ipsum mare agere principi gratias, qui clementia sua salua ultionem hominum, terrarumq; dijs maris commendasset. Quantum diuersitas temporum posset, tum maxime cognitum est, cùm iisdē,

quibus

quibus antea cautibus innocentißimus quisq;,tunc nocentißimus adfigeretur:cumq; insulas omneis,quas modo senatorũ, iam delatorum turba compleret: quos quidem non in præsens tantùm,sed in æternum repreßisti mille pœnarum indagine inclusos.Ereptum alienas pecunias eunt? perdant quas habent:expellere penatibus gestiunt?suis exturbentur:neq;, ut antea,exanguem illam, & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas suas rideant: sed spectent paria præmio damna, nec maiores spes, quàm metus habeant,timeantq; quantum timebantur. Ingenti quidem animo diuus Titus *securitati nostræ, ultioniq; prospexerat,ideoq; numinibus æquatus est:sed quanto tu quandoq; dignior cœlo, qui tot res illi adiecisti, propter quas illum deum fecimus? Id hoc magis arduum fuit, quòd imperator* Nerua *te filio, te successore dignißimus, per quem magna quædam edicto Titi adstruxerat:nihilq; reliquisse tibi uidebatur,qui tam multa excogitasti, ut si ante te nihil esset inuentum. Quæ singula quantum tibi gratiæ dispensata adiecissent?at tu simul omnia perfudisti,ut sol & dies non parte aliqua, sed statim totus: nec uni, aut alteri, sed omnibus in commune profertur. Quàm iuuat cernere ærarium silens, & quietum.& quale ante delatores erat,nunc templum illud, nunc uere deus, non spoliarium ciuium, cruentarumq; prædarum sæuum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus unus, in quo optimo principe boni malis impares essent.Manet tamen honor legum,nihilq; ex publica utilitate conuulsum: nec pœna cuiquam remissa, sed addita est ultio,solumq; mutatum, quòd iam non delatores, sed leges timentur.At fortasse non eadem seueritate fiscum, qua ærariũ cohibes,imò tanto maiore,quanto plus tibi licere de tuo, quàm de publico credis.Dicitur actori,atq; etiam procura-*

tori tuo, In ius ueni, sequere ad tribunal: nam tribunal quoq; excogitatum cruciatu est par cæteris, nisi illud litigatoris amplitudine metiaris. Sors & urna fisco iudicem adsignat; licet reijcere, licet exclamare, Hunc nolo, timidus est, & bona seculi parum intelligit: illum uolo, qui Cæsarem fortiter amat. Eodem foro utuntur principatus, & libertas. Quæ præcipua tua gloria est, sæpius uincitur fiscus, cuius mala causa nunquam est, nisi sub bono principe. Ingens hoc meritum, maius illud, quòd eos procuratores habes, ut plerunque ciues tui non alios iudices malint. Liberum est autem disceptanti dicere, Nolo eum eligere: neq; enim ullam necessitatem muneribus tuis addis, ut qui scias hanc esse beneficiorum principalium summam, si illis & non uti licet. Onera imperij pleraq; uectigalia instituti, ut pro utilitate communi, ita singulorum iniurijs coëgerunt. His uigesima reperta est, tributum tolerabile & facile hæredibus duntaxat extraneis, domesticis graue. Itaq; illis irrogatum est, his remissum: uidelicet quod manifestum erat, quanto cum dolore laturi, seu potius non laturi homines essent, destringi aliquid, & abradi bonis, quæ sanguine, gentilitate, sacrorum deniq; societate meruissent: quæque nunquam ut aliena & speranda: sed ut sua, semperq; possessa, ac deinceps proximo cuique transmittenda cœpissent. Hæc mansuetudo legis ueteribus ciuibus seruabatur. Noui seu per Latium in ciuitate, seu beneficio principis uenissent, nisi simul cognationis iura impetrassent, alienissimi habebantur, quibus coniunctissimi fuerant. Ita maximum beneficium uertebatur in grauissimam iniuriam: ciuitasq; Romana instar erat odij & discordiæ & orbitatis, cùm charissima pignora salua ipsorum pietate distraheret. Inueniebantur tamen, quibus tantus amor nominis nostri inesset; ut Romanam ciuitatem non uigesimæ

mæ modò, uerumetiam adfinitatum damno bene compensari putarent: sed ijs maxime debebat gratuita contingere, à quibus tam magno æstimabatur. Igitur *pater tuus sanxit, ut quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis peruenisset ad matrem, etiam si cognationum iura non recepissent: cum ciuitatem adipiscerentur, eius uigesimam ne darent.* Eandem *immunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modò reductus esset in patris potestatē, ratus improbè & insolenter, ac penè impiè his nominibus inseri publicanum: nec sine piaculo quodam sanctißimas neceßitudines uelut intercedente uigesima scindi: nullum esse tanti uectigal, quod liberos, ac parenteis faceret extraneos.* Hactenus *ille, parcius fortasse, quàm decuit optimum principem: sed non parcius, quam optimum patrē, qui optimum adoptaturus, hoc quoq; parentis indulgentißimi fecit, quòd delibasse quædam, seu potius demonstrasse contentus, largā, ac propè intactam benefaciēdi materiā filio reseruandi.* Statim *ergo muneri eius liberalitas tua adstruxit, ut quemadmodum in patris filius, sic in hæreditate filij pater esset immunis: nec eodem momento, quo pater esse desijsset, hoc quoque amitteret, quod fuisset.* Egregie *Cæsar, quòd lacrymas parentum uectigaleis esse non pateris.* Bona *filij pater sine diminutione poßideat, nec socium hæreditatis accipiat, qui non habet luctus: nemo recentē & attonitam orbitatem ad computationem uocet, cogatq; patrem quid reliquerit filius, scire.* Augeo Patres C. *principis munus, cum ostendo liberalitati eius inesse rationem: ambitio enim, & iactantia, & effusio, & quiduis potius quàm liberalitas existimanda est, cui ratio non constat.* Dignum *ergo* Imperator *mãsuetudine tua minuere orbitatis iniurias, nec pati quēquam filio amisso insuper affici alio dolore: sic quoque*

abund

abunde misera res est, pater filio solus hæres: quid si cohæredem non à filio accipiat? Adde quòd cum diuus Nerua sanxisset, ut in paternis bonis liberi necessitate uigesimæ soluerentur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis obtinere. Cur enim posteris amplior honor, quàm maioribus haberetur? cur'ue non retro quoque recurreret æquitas eadem? Tu quidem Cæsar illam exceptionem remouisti, si modò filius in potestate patris fuisset: intuitus opinor uim, legemq; naturæ, quæ semper in ditione parentum esse liberos iussit: nec uti inter pecudes, si inter homines potestatem, & imperium ualentioribus dedit. Nec uero contentus primum cognationis gradum abstulisse uigesimæ, secundum quoque exemit: cauitq;, ut in sororis bonis frater, & contrà in fratris soror: utq; auus, auia in neptis, nepotisq;, & inuicem illi seruarentur immunes. His quoque, quibus per Latium ciuitas Romana patuisset, idem indulsit: omnibus'que inter se cognationum iura commisit simul & pariter, & more naturæ, quæ priores principes à singulis rogari gestiebant, non tam præstandi animo, quàm negandi. Ex quo intelligi potest, quantæ benignitatis, quanti spiritus fuerit sparsas, atque (ut ita dicam) laceras gentilitates colligere, atque connectere, & quasi renasci iubere: deferre quod negabatur, atque id præstare cunctis, quod sæpe singuli non impetrassent. Postremo ipsum sibi eripere tot beneficiorum occasiones, tam numerosam obligandi imputandiq; materiam, indignum credo ei uisum ab homine peti, quod dij dedissent. Sorores estis, & frater, auus & nepotes, quid est ergo cur egetis ut sitis? uobis estis. Qui pro cætera sua moderatione non minus inuidiosum putat dare hæreditatem, quàm auferre. Læti ergo adite honores, capessite

*ſite ciuitatem, neminem hoc neceßitudinis abruptum uelut truncum, amputatumq́; deſtituet: iiſdem omnes, quibus antè, pignoribus, ſed honeſtiores perfruentur, ac ne remotus quidem, iamq́; deficientis affinitatis gradus à qualibet quantitate uigeſimam, ut prius, inferre cogetur: ſtatuit enim communis omnium parens ſummam, quæ publicanum pati poſſit. Carebit onere uigeſimæ parua & exilis hæreditas: & ſi ita gratus hæres uolet, tota ſepulchro, tota funeri*ſeruetur: nemo obſeruator, nemo caſtigator adſiſtet. Cuiuſcunque modi ea pecunia ex hæreditate alicuius obuenerit, ſecurus habeat, quietusq́; poßideat. Ea lex uigeſimæ dicta eſt, ut ad periculum eius perueniri niſi opibus non poßit. Conuerſa eſt iniquitas in gratulationem, iniuria in uotum, optat hæres ut uigeſimam debeat. Additum eſt, ut qui eiuſmodi ex cauſis in diem edicti uigeſimam deberent, nondum tamen intuliſſent, non inferrent. At in præteritum ſubuenire, ne dij quidem poſſunt: tu tamen ſubueniſti, cauiſtiq́;, ut deſineret quiſque debere, quod non eſſet poſtea debiturus. Idem feciſti, ne malos principes habuiſſemus. quo ingenio, ſi natura pateretur, quàm libenter tot ſpoliatis, tot trucidatis, ſanguinem, & bona refudiſſes? Vetuiſti exigi, quod deberi non tuo ſeculo cœperat. Alius ut contumacibus iraſceretur, tarditatemq́; ſoluendi dupli, uel etiam quadrupli irrogatione multaret. Tu nihil referre iniquitatis exiſtimas, exigas quod deberi non oportuerit, an conſtituas ut debeatur. Feres Cæſar curam & ſolicitudinem conſularem: nam mihi cogitanti eundem te collationes remiſiſſe, donatiuum reddidiſſe, congiarium obtuliſſe, delatores abegiſſe, uectigalia temperaſſe, interrogandus uideris, ſatis'ne computaueris imperij reditus, an tantas uireis habeat frugalitas principis, ut tot impendijs, tot*

erog

**ſeruiet

erogationibus sola sufficiat? Nam quid est causæ, cur alijs quidē cum omnia raperēt, & rapta retinerent, ut si nihil repuissent, nihil retinuissent, defuerint omnia: tibi cum tam multa largiaris, & nihil auferas, omnia supersint? Nunquam principibus defuerunt, qui fronte graui, & tristi supercilio utilitatibus fisci contumaciter adessent: & erant principes ipsi sua sponte auidi, & rapaces, & qui magistris non egerent, plura tamen semper à nobis contra nos didicerunt: sed ad tuas aureis cum cæteris omnibus, tum uel maxime auaris adulationibus obstructus est aditus. Silent ergo, & quiescunt, & postquam non est, cui suadeatur, qui suadeant non sunt. Quo euenit, ut tibi cùm plurimum pro tuis, tum pro nostris moribus debeamus. Locupletabant & fiscum & ærarium, non tam Voconiæ & Iuliæ leges, quàm maiestatis singulare, & unicum crimen eorum, qui crimine uacarent; huius tu metum penitus sustulisti, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quàm qui sibi maiestatem uindicabant. Reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequiū seruis, uerētur & parent, & dominos habent. Non enim iam serui principis nostri amici, sed nos sumus, nec pater patriæ alienis se mancipijs chariorem, quàm ciuibus suis credit, omneis accusatore domestico liberasti, unoq; salutis publicæ signo illud (ut sic dixerim) seruile bellum sustulisti, in quo non minus seruis,

* nos *quàm dominis præstitisti* hos enim securos, illos bonos fecisti. Non uis interea laudari: nec fortasse laudanda sint, grata sunt tamen recordantibus principem illum in capita dominorum seruos subornantem, monstrantemq; crimina, quæ tanquam delata puniret: magnum & ineuitabile, ac toties cuiq; experiendum malum, quoties quisque simileis principi seruos haberet. In eodem genere ponendum est,*

quòd

quòd testamenta nostra secura sunt: nec unus omnium, nunc quia scriptus hæres, non tu falsis, non tu iniquis tabulis aduocaris, nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit: nec quia offendit alius nuncuparis, sed quia ipse meruisti. Scriberis ab amicis, ab ignotis præteritis: nihilq; inter priuatum, & principem interest, nisi quòd nunc à pluribus amaris: nam & pluréis amas. Tenes Cæsar hunc *cursum, & probatur experimento, sit'ne fracius, & uberius non ad laudem modò, sed ad pecuniam principi, si hærede illo mori homines uelint, quàm si cogantur.* Donauit *pater tuus multa, & ipse donasti: cesserit parum gratus, manent tamen ij, qui bonis eius fruantur, nihil'que ex illis ad te, nisi gloria redit: nam liberalitatem iucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit.* Sed quis *ante te laudem istam pecuniæ prætulit? quotus quisque principum ne id quidem in patrimonijs nostris suum duxit, quod esset de suo?* Non'ne *ut regum, ita Cæsarum munera illitos cibis hamos, opertos præda laqueos æmulabantur? cum priuatis facultatibus uelut hausta, &*multiplicata retro secum quicquid attigerant, referrent?* *implicita Quàm *utile est ad usum secundorum per aduersa uenisse?* Vixisti *nobiscum, periclitatus es, timuisti, quæ tunc erat innocentium uita, scis & expertus es, quanto opere detestentur malos principes, etiam qui malos faciunt.* Meministi, *quæ optare nobiscum, quæ sis queri solitus.* Nam *priuato iudicio principem geris: meliorem imò te præstas, quàm tibi alium precabare.* Itaque *sic imbuti sumus, ut quibus erat summa uotorum, melior pessimo princeps, iam non possimus nisi optimum ferre.* Nemo *est ergo tam tui, tam ignarus sui, ut locum ipsum post te concupiscat.* Facilius *est, ut esse aliquis successor tuus posit,*

quàm

*quàm ut uelit. Quis enim curæ tuæ molem sponte subeat? quis comparari tibi non reformidet? Expertus & ipse es, quàm sit onerosum succedere bono principi, & afferebas excusationem adoptari. An prona, paruaq; sunt ad æmulandum, quòd nemo incolumitatem turpitudine rependit? Salua est omnibus uita, & dignitas uitæ: nec iam consideratus, ac sapiens, qui ætatem in tenebris agit. Eadem quippe sub principe uirtutibus præmia, quæ in libertate: nec benefactis tantum ex conscientia merces, sed etiam præmia sunt. Amas constantiam ciuium, rectosq; ac uiuidos animos, non ut alij, contundis ac deprimis, sed foues, & attollis. Prodest bonos esse, cum sit satis, abundeq;, si non nocet. His honores, his sacerdotia, his prouincias offers: hi amicitia tua, hi iudicio florent: acuuntur isti integritatis, & industriæ pretio, similes & dißimiles alliciuntur: nam præmia bonorum malorumq; bonos ac malos faciunt. Pauci adeò ingenio ualent, ut non turpe, honestumq;, prout bene ac secus cesßit, expetant, fugiant'ue: cæteri ubi laboris inertiæ, uigilantiæ somno, frugalitatis luxuriæ merces datur, eadem ista, quibus alios artibus assecutos uident, consectantur: quales'que sunt illi, tales esse & uideri uolunt, & dum uolunt, fiunt. Et priores quidem principes excepto patre tuo, præterea uno aut altero, & nimis dixi, uitijs potius ciuium, quàm uirtutibus lætabantur. Primum quòd in alio sua quenque natura delectat: * deinde, quòd patientiores seruitutis arbitrabantur, quos non deceret esse nisi seruos: horum in sinum omnia congerebant: bonos autem otio, aut situ abstrusos, & quasi sepultos non nisi delationibus, & periculis in lucem, ac diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis: & Hercule æquum est, esse eos charißimos bono principi, qui inuisi malo fuerint. Scis ut sicut diuersa natura dominatio, &*

*denique, quos

prin

principatus: ita non alijs esse principem gratiorem, quàm qui maxime dominum grauentur. Hos ergo prouehis, & ostentas quasi specimen & exẽplar, quæ tibi secta uitæ, quod hominum genus placeat. Ideo non censuram adhuc, non præfecturam morum recepisti: quia tibi beneficijs potius, quàm remedijs ingenia nostra experiri placet: & alioqui nescio an plus moribus conferat princeps, qui bonos esse patitur, quàm qui cogit. Flexibiles quancunq; in partem ducimur à principe, atq; (ut ita dicam) sequaces sumus: huic enim chari, huic probati esse cupimus, quod frustra sperauerunt dißimiles: eoq; obsequij continuatione peruenimus, ut propè omnes homines unius moribus uiuamus. Porrò non tam sinistre constitutum est, ut qui malum principem possumus, bonum non poßimus imitari. Perge modo Cæsar, & uim, effectumq; censuræ, tuum propositum, tui actus obtinebunt: Nam uita principis censura est, eaq; perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus est, quàm exemplo: quippe infidelis recti magister est metus. Melius homines exemplis docentur, quæ in primis hoc in se boni habent, quòd approbant, quæ præcipiunt fieri posse. Et quis terror ualuisset efficere, quod reuerentia tui efficit? Obtinuit aliquis ut spectaculum pantomimorum populo Romano tolli pateretur, sed non obtinuit, ut uellet: rogatus es tu, quod cogebat alius, cœpitq; esse beneficium quod neceßitas fuerat. Neque enim à te minore concentu, ut tolleres pantomimos, quàm à patre tuo, ut restitueret exactum est. Vtrunque rectè: nam & restitui oportebat, quos sustulerat malus princeps, & tolli restitutos. In his enim, quæ à malis bene fiunt hic tenendus est modus, ut appareat autorem displicuisse, non factum. Idem ergo populus ille aliquando scenici imperatoris spe-

ctator, & applausor, nunc in pantomimis quoque aduersatur, & damnat effœminatas arteis, & indecora seculo studia. Ex quo *manifestum est principum disciplinam capere etiam uulgus, cum rem, si ab uno fiat, seuerißimam fecerint omnes.* Macte *hac grauitatis gloria* Cæsar, *qua consecutus es, ut quod antea uis, & imperium, nunc mores uocarentur.* Castigauerunt *uitia sua ipsi, qui castigari merebantur: ijdemq; emendatores, qui emendandi fuerunt.* Itaque *nemo de seueritate tua queritur, & liberum est queri.* Sed *cum ita comparatum sit, ut de nullo minus principe querantur homines, quàm de quo maxime licet: tamen in seculo nihil est, quo non omne hominum genus lætetur, & gaudeat: boni proueh untur: mali, qui est tranquilissimus status ciuitatis, nec timent, nec timentur.* Mederis *erroribus, sed implorantibus, omnibus'que quos bonos facis, hanc adstruis laudem, ne coëgisse uidearis.* Quid *uitam? quid mores iuuentutis, quàm principaliter formas? quem honorem dicendi magistris? quam dignitatem sapientiæ doctoribus habes? ut sub te spiritum & sanguinem, & patriam receperunt studia, quæ priorum temporum immanitas exilijs puniebat, cum sibi uitiorum omnium conscius princeps, inimicas uitijs arteis non odio magis, quàm reuerentia relegaret?* At *tu easdem arteis in complexu, oculis, auribus habes: præstas enim quæcunque præcipiunt, tantumq; eas diligis, quantum ab illis probaris.* An *quisquam studia humanitatis professus, non cum omnia tua, tum uel in primis laudibus ferat admißionum tuarum facilitatem?* Magno *quidem animo parens tuus hanc an-*

*μος *te* hos principes arcem publicarum ædium nomine inscripserat, frustra tamen, nisi adoptasset, qui habitare, ut in publicis posset.* Quàm *bene cum titulo isto moribus tuis conuenit*

uenit? quanquam omnia sic facis, tanquam non alius inscripserit. Quod enim forum, quæ tēpla tam reserata? non capitolium, ipsaq; illa adoptionis tuæ sedes magis publica, magis omnium. Nullæ obices, nulli contumeliarum gradus, superatisq; iam mille liminibus ultra semper aliqua dura, & obstantia. Magna ante te, magna post te, iuxta tamen maxima quies, tantum ubiq; silentium, tam altus pudor, ut ad paruos penateis, & larem angustū ex domo principis modestiæ & trāquillitatis exēpla referātur. Ipse autem ut excipis omneis, ut expectas, ut magnam partem dierum inter tot imperij curas; quasi per ocium transigis! Itaque non ut aliâs attoniti, nec ut periculum capitis adituri tarditate: sed securi, & hilares cum commodum est, conuenimus: & admittente principe interdum est aliquid, quod nos domi quasi magis necessarium teneat, excusati semper tibi, nec unquam excusandi sumus. Scis enim sibi quenq; præstare, quòd te uideat, quòd te frequentet, ac tanto liberalius ac diutius uoluptatis huius copiam præbes. Nec salutationes tuas fuga, & uastitas sequitur. Remoramur, resistimus, ut in communi domo, quam nuper illa immanißima bellua plurimo terrore munierat, cum uelut quodam specu inclusa, nunc propinquorum sanguinem lamberet, nunc se ad clarißimorum ciuium strages, cædeisq; proferret. Obseruabantur foribus horror & minæ, & par metus admißis, & exclusis. Ad hæc ipse occursu quoq; uisuq; terribilis, superbia in fronte, ira in oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore. impudentia multo rubore suffusa, non adire quisquam, non alloqui audebat, tenebras semper, secretumq; captantem, nec unquam ex solitudine sua prodeuntem, nisi ut solitudinem faceret. Ille tamen, quibus sibi parietibus, & muris salutem suam tue-

ri uidebatur, dolum secum, & insidias, & ultorem sceLerum Deum inclusit, dimouit, perfregitq; custodias pœna, angustosq; per aditus & obstructos non secus ac per apertas fores, & inuitantia limina irrupit: longeq; tunc illi diuinitas sua, longe arcana illa cubilia, sæuiq; secessus, in quos timore, & superbia, & odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quanto securior eadem domus? postquàm eius non crudelitatis, sed amoris excubijs: non solitudine & claustris, sed ciuium celebritate defenditur: & quid ergo? nos discimus experimento fidelissimam esse custodiam, principis ipsius innocentiam. Hæc arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. Frustra se terrore succcinxerit, qui septus charitate nõ fuerit: armis enim arma irritantur. Num autem serias tantum parteis dierum in oculis nostris, cœtuq; consumis? Num remissionibus tuis eadem frequentia, eademq; illa socialitas interest? Num tibi semper in medio ciuibus, semperq; mensa communis? Num ex conuictu nostro mutua uoluptas? Num prouocas, reddisq; sermones? Nũ ipsum tempus epularum tuarum, cum frugalitas contrahat, extendit humanitas? Num enim ante medium diem distentus solitaria cœna spectator, adnotatorq; conuiuis tuis immunes? nec ieiunis, & inanibus plenus ipse eructans non tam apponis, quàm obijcis cibos, quos dedigneris attingere? ægréque perpessus superbam illam conuictus simulationem, rursus te ad clandestinam ganeam, occultumq; luxum refers? Ergo non aurum, nec argentum, nec exquisita ingenia cœnarum: sed suauitatem tuam, iucunditatemq; miramur, quibus nulla satietas adest, quando syncera omnia, & uera, & ornata grauitate. Neq; enim aut peregrinæ superstitionis mysteria, aut obscœna petulantia

tia

tia mensis principis oberrat: sed benigna inuitatio, & liberales ioci, & studiorum honor. Inde tibi parcus, & breuis somnus, nullumq; amore nostri angustius tempus, quàm quod sine nobis agis. Sed cùm rebus tuis ut participes perfruamur, quæ habemus ipsi, quàm propria, quàm nostra sunt? Non enim exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omnem etiam saltum immensa possessione circumuenis, nec unius oculis flumina, fonteis, maria deseruiunt. Ecquid Cæsar non suum uideat? tandemq; imperium principis, quàm patrimonium maius est? Multa enim ex patrimonio refert in imperium, quæ priores principes occupabant, non ut ipsi fruerentur, sed ne quis alius. Ergo in uestigia, sedeisq; nobilium inmigrant pares domini, nec iam clarißimorũ uirorum receptacula habitatore seruo teruntur, aut fœda uastitate procumbunt. Datur intueri pulcherrimas ædeis derterso situ auctas, ac uigenteis. Magnũ hoc tuum non erga homines modo, sed erga tecta ipsa meritum, sistere ruinas, solitudinem pellere, ingentia opera, eodem quo extructa sunt animo, ab interitu uendicare: muta quidẽ illa, & anima carentia: sentire tamen, & lætari uidentur, quòd niteãt, quòd frequententur, quòd aliquando cœperint esse domini non seruiẽtis. Circumfertur sub nomine Cæsaris tabula ingens rerum uenalium, quòd sit detestanda auaritia illius, qui tã multa cõcupiscebat, cum haberet superuacua tam multa: tunc exitialis erat apud principẽ, huic laxior domus, illi amœnior uilla. Nunc princeps in hæc eadẽ dominos quærit, ipse inducit: ipsos illos magni aliquando imperatoris hortos, illud nunquam nisi Cæsaris suburbanũ, licemur, emimus, implemus. Tanta benignitas principis, tanta securitas temporum est, ut ille nos principalibus rebus existimet dignos: nos non

*timeamus, quòd digni esse uidemur. Nec uerò emendi tantum ciuibus tuis copiam præbes, sed amœnißima quæque largiris, & donas: ita inquam donas, in quæ electus, in quæ adoptatus es, transfers, quod iudicio accepisti: ac nihil magis tuum credis, quàm quod per amicos habes. Idē tam parcus in in ædificando, quàm diligēs in tuendo. Itaq; nō ut antè immanium transuectione saxorū urbis tecta quatiuntur. Stant securæ domus, nec iam templa nutantia. Satis est tibi, nimiumq; cū successeris frugalißimo principi, * magis reijcere aliquid, & amputare ex ijs, quæ princeps tanquam necessaria reliquit. Præterea pater tuus usibus suis detrahebat, quæ fortuna imperij dederat, tutius quòd pater. At quàm magnificus in publicū es? hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properantur, ut non consummata, sed tantum commutata uideantur. Hinc immensum latus circi templorum pulchritudinem prouocat, digna populo uictore gentium sedes, nec minus ipsa uisenda, quàm quæ ex illa spectabuntur: uisenda autem cum cætera specie, tum quòd æquatus plebis, ac principis locus. Siquidem per omne spatium una facies, omnia cōtinua & paria, nec magis proprius spectandi Cæsaris suggestus, quàm propria quæ spectet. Licebit ergo ciuibus tuis inuicem contueri: dabitur non cubiculum principis, sed ipsum principem cernere in publico, in populo sedentem, populo, cui locorum quinq; milia adiecisti. Auxeras enim numerum eius, congiarij facilitate, maioremq; in posterum suscipi liberalitatis tuæ fide iusseras. Horum unum si præstitisset alius, illi iandudum radiatum caput, & media inter deos sedes auro staret, aut ebore: augustioribusq; aris, & grandioribus uictimis inuocaretur. Tu delubra non nisi adoraturus intras: tibi maximus honor excubare pro templis, postibusq;*

*magnum

prætexi

prætexi. Sic fit, ut dei summum inter homines fastigium seruent, cum deorum ipse non adeptus. Itaq; tuam statuam in uestibulo Iouis Opti. Maxi. *unam, alteram'ue, & hanc æream cernimus. At paulò antè aditus omnes, omnes gradus, totaq; area hinc auro, hinc argento relucebat, seu potius polluebatur, cum incesti principis statuis permista deorum simulachra sorderent. Ergo istæ quidem æreæ, & paucæ manent, manebuntq; quandiu templum ipsum: illæ autem aureæ & innumerabiles, strage & ruina publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere solo superbissimos uultus, instare ferro, sæuire securibus, ut si singulos ictus sanguis dolorq; sequeretur.* Nemo *tam temperans gaudij, seræq; lætitiæ, quin instar ultionis uideretur cernere laceros artus, truncata membra, postremo truces, horrendasq; imagines, abiectas, excoctasq; flammis, ut ex illo terrore, & minis in usum hominum, ac uoluptates ignibus mutarentur. Simili reuerentia Cæsar non apud genium tuum bonitati tuæ gratias agi, sed apud numen* Iouis Opti. Maxi. *patris. Illi debere nos, quicquid tibi debeamus: illius, quod bene facias, muneris esse, qui te dedit.* Ante *quidem ingenteis hostiarum greges per capitolium iter magna sui parte uelut intercepti diuertere uia cogebantur, cum sæuissimi domini atrocissima effigies tanto uictimarum cruore coleretur, quãtum ipse humani sanguinis profundebat.* Omnia Patres C. *quæ de alijs principibus à me aut dicuntur, aut dicta sunt, eò pertinent, ut ostendam quàm longa consuetudine corruptos, deprauatosq; mores principatus parens noster reformet, & corrigat: alioqui nihil non parum grate sine comparatione laudatur. Præterea hoc primum ergo optimum imperatorem piorum ciuium officium est, insequi dissimuleis: neque enim satis amarint bonos principes, qui malos satis*

non oderint. Adijce, quòd imperatoris nostri non aliud amplius, ac diffusius meritum est, quàm quòd insectari malos principes tutum est. An excidit dolori nostro modo uindicatus Nero? *permitteret credo famam, uitamq́; eius carpi, qui mortem ulciscebatur: nec ut in se dicta interpretaretur, quæ de simillimo dicerentur? Quare ego te Cæsar muneribus omnibus tuis, omnibus comparo, multis antepono: quòd licet nobis & in præteritum de malis imperatoribus quotidie uindicari, & futuros sub exemplo præmonere, nullum locum, nullum esse tempus, quo funestorum principum manes à posterorum execrationibus conquiescant. Quo constantius* Patres C. *& dolores nostros, & gaudia proferamus, lætemur ijs quibus fruimur, ingemiscamus illis quæ patiebamur. Simul utrunque faciendum est sub bono principe. Hoc secreta nostra, hoc sermones, hoc ipsæ gratiarum actiones agunt. Meminerint'que sic maxime laudari incolumem imperatorem, si priores secus meriti reprehendantur. Nam cum de malo principe posteri tacent, manifestum est eadem facere præsentem. Et quis iam locus miseræ adulationis manebat? cum laudes imperatorum ludis etiam, & comessationibus celebrarentur, saltarenturq́;, atque in omne ludibrium effœminatis uocibus, modis, gestibus frangerentur? sed illud indignum, quòd eodem tempore in senatu, & in scena ab histrione, & à consule laudabantur. Tu procul à tui cultu ludicras arteis remouisti. Seria ergo te carmina, honorq́; æternus annalium, non hæc breuis, & pudenda prædicatio colit: quinetiam tanto maiore consensu in uenerationem tui theatra ipsa consurgent, quanto magis de te scenæ silebunt. Sed quid ego istud admiror? cum eos quoque honores, qui tibi à nobis offeruntur, aut delibare*

parciß

parcißime, aut omnino soleas recusare. Nihil antè tam uulgare, tam parum in senatu agebatur, ut non laudibus principum immoraretur, quibuscunque censendi necessitas accidisset. De ampliando numero gladiatorum, aut de instituendo collegio fabrorum consulebamur, & quasi prolatis imperij finibus nunc ingenteis arcus, excessurosq; templorum fastigium titulos, nunc menseis etiam, nec hos singulos, nomini Cæsarum dicabamus, patiebantur illi, & quasi meruissent, lætabantur. At nunc quis nostrum tanquam oblitus eius, de quo refertur, censendi officium principis honore consumunt? Tuæ moderationis hæc laus, constantia nostra, & tibi obsequimur, quòd in curiam non ad certamen adulationum, sed ad usum, minusq; iustitiæ conuenimus: hanc simplicitati tuæ, ueritatiq; gratiam relaturi, ut te, quæ uis uelle, quæ non uis, nolle credamus. Incipimus inde, desinimus ibi, à quo incipi, in quo desini sub alio principe non posset: nam plerosque ex decretis honoribus & alij non receperunt: nemo antè tantus fuit, ut crederetur noluisse decerni. Quod ego titulis omnibus speciosius reor, quando non trabibus, aut saxis nomen tuum, sed monumentis æternæ laudis inciditur. Ibit in secula fuisse principem, cui florenti, & incolumi nunquam nisi modici honores, sæpius nulli decernerentur. Et sanè si uelimus cum priorum temporum necessitate certare, uincemur. Ingeniosior est enim ad excogitandum simulatio ueritate, seruitus libertate, metus amore. Simul cum iam pridem nouitas omnis adulatione consumpta sit, non alius erga te nouus honor superest, quàm si aliquando de te tacere audeamus. Agè si quando pietas nostra silentium rupit, & uerecundiam tuam uicit, quæ, qualiaq; decernimus nos, tu non recusas, ut appareat non superbia, & fastidio te amplißi-

mos honores repudiare, qui minores non dedigneris. Pulchrius hos Cæsar, quàm si recusares omneis: nam recusare omneis, ambitionis: moderationis est eligere parcissimos. Quo temperamento & nobis, & ærario prodes, quòd sumptibus eius adhibes modum, & qui exhaustum non sis innocentium bonis repleturus. Stant igitur effigies tuæ, qualeis olim ob egregia in Remp. *merita priuatis dicabantur. Visuntur eadem è materia Cæsaris statuæ, qua Brutorum, qua Camullorum.* Nec *discrepat causa: illi enim reges, hostemq; uictorem mœnibus depulerunt: hic regnum ipsum, quæque alia captiuitas gignit, arcet, ac submouet, sedemque obtinet principis, ne sit domino locus, ac mihi intuenti sapientiam tuam, minus mirum uidetur, quòd mortales istos, caducosque titulos aut depreceris, aut temperes. Scis enim ubi uera principis, ubi sempiterna sit gloria: ubi sint honores, in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Arcus enim, & statuas, aras etiam, templaq; demolitur, & obscurat obliuio, negligit, carpitque posteritas: contrà contemptor ambitionis, & infinitæ potestatis domitor, ac frænator animus, ipsa uetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur, quàm quibus minime necesse est. Præterea ut quisque factus est princeps, extemplo fama eius, incertum bona an mala, cæterum æterna est.* Non *ergo perpetua principi fama, quæ inuitum manet, sed bona concupiscenda est: ea porrò non imaginibus & statuis, sed uirtute ac meritis prorogatur. Quinetiam leuiora hæc formam principis, figuramq;, non aurum melius, uel argentũ, quàm fauor hominũ exprimat, teneatq;: quod quidem prolixe tibi cumulateq; contingit, cuius lætissima facies & amabilis uultus in omnium ciuium ore, oculis, animo sedet.* Adnot*asse uos credo* Patres C. *iandudum me*

non

non eligere, quæ referam: propositum est enim mihi principem laudare, non principis facta. Nam laudabilia multa etiam mali faciunt, ipse laudari nisi optimus non potest. Quare non alia maior imperator Auguste gloria tua, quàm quòd agentibus tibi gratias nihil uelandum est, nihil omittendum est. Quid est enim in principatu tuo, quod cuiusquam prædicatio uel trãsilire, uel præteruehi debeat? quod momentum, quod imò temporis punctum, aut beneficio sterile, aut uacuum laude? num omnia eiusmodi, ut is optime te laudasse uideatur, qui narrauerit fidelißime? Quo fit, ut propè in immensum diffundatur oratio mea, & necdum de biennio loquor. Quam multa dixi de moderatione, & quanto plura adhuc restant, ut illud, quòd secundum consulatum recepisti, quia princeps & pater deferebat. At postquàm ad te imperij summam, & cũ omnium rerum, tum etiã tui potestatem dij transtulerint, tertiũ consulatum recusasti, cum agere tam bonum consulem posses. Magnum est differre honorẽ, gloriam maius. Gestum consulatum mirer, an non receptum? Gestus non in hoc urbis ocio, & intimo sinu pacis, sed iuxta barbaras genteis, ut illi solebant, quibus erat moris paludamento mutare prætextam, ignotasq; terras uictoria sequi. Pulchrum imperium, gloriosum tibi, cum te socij, atq; amici sua in patria, suis in sedibus adierunt. Decora facies consulis, multa post secula tribunal uiridi cespite extructũ, nec fascium tantum, sed pilorum, signorumq; honore circundatum: augebant maiestatem præsidentis diuersi postulantium habitus, ac dissonæ uoces, raraq; sine interprete oratio. Magnificum est ciuibus iura, quid hostibus reddere? speciosum certam fori pacem, quid immanes campos sella curuli, uictorisq; uestigio premere? imminere minacibus ripis tutum, quie-

tumq;

tumq́; , quid ſpernere barbaros fremitus? hoſtilemq́; terrorem non armorum magis, quàm togarum oſtentatione compeſcere? Itaque non te apud imagines, ſed ipſum præſentem, audientemq́; conſalutabant Imperatorem: nomen'que, quod alij domitis hoſtibus, tu contemptis merebare. Hæc laus acti conſulatus, illa dilati, quòd adhuc initio principatus, ut iam excuſatus honoribus, & expletus conſulatum recuſaſti, quem noui Imperatores deſtinatum alijs in ſe transferebant. Fuit etiam qui in principatus ſui fine conſulatum, quem dederat ipſe magna ex parte iam geſtum extorqueret, & raperet. Hoc ergo honore, quem & incipientes principes, & deſinentes adeò concupiſcunt, ut auferant: tu ocioſo, ac uacante priuatis ceßiſti. Inuidioſus'ne erat aut tibi tertius conſulatus, aut principi primus? Nam ſecundum Imperator quidem ſub Imp. tamen iniſti: nihilq́; imputari in eo uel honori poteſt, uel exemplo, niſi obſequiũ. Ita uerò quæ ciuitas quinquies, atque etiam ſexies conſules uidit, non illos qui expirante iam libertate per uim, ac tumultũ creabantur: ſed quibus ſepoſitis, & abſentibus in rura ſua conſulatus ferebantur: in hac ciuitate tertium conſulatũ princeps generis humani ut pergrauem recuſaſti? Tanto'ne Papyrius etiam & Quintus moderatior? Auguſtus & Cæſar & Pater patriæ? At illos Reſp. ciebat. Quid te non eadem Reſp. non Senatus? non conſulatus ipſe? qui ſibi tuis humeris attoli, & augeſcere uidetur? Non te ad exemplar eius uoco, qui continuis conſulatibus fecerat longum quendam, & ſine diſcrimine annum: ijs te confero, quos certum eſt, quoties conſules fuerunt, non ſibi præſtitiſſe. Erat in ſenatu ter conſul, cum tu tertium conſulatum recuſabas. Oneroſum neſcio quid uerecundiæ tuæ conſen-

ſus

ſus noſter indixerat, ut princeps toties conſul eſſes, quoties ſenator tuus nimia modeſtia, iſtud etiam priuatus recuſaſſes. An conſularis uiri, triumphalisq́; filius cum tertiò conſul creatur, aſcendit, non debitum hoc illi, non uel ſola generis claritate promeritum? Contigit ergo priuatis aperire annum, faſtosq́; reſerare: & hoc quoque redditæ libertatis indicium fuit, quòd conſul alius quàm Cæſar eſſet. Sic exactis regibus, cœpit liber annus. Sic enim ſeruitus pulſa, priuata faſtis nomina induxit: miſeros ambitionis, qui ita conſules ſemper, ut ſemper principes erant: quanquam non ambitio magis, quàm liuor & malignitas uideri poteſt, omneis annos poßidere: ſummumq́; illud purpuræ decus non niſi præcerptum, prefloratumq; tranſmittere. Tuam uerò magnanimitatem, an modeſtiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit expetito ſemper honore abſtinere, modeſtia cedere, benignitas per alios frui. Sed iam tempus eſt, te ipſi conſulatui præſtare, ut maiorem eum ſuſcipiendo, gerendoq́; facias. Nam ſæpius recuſare, ambiguam, ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem putes. Tu quidem ut maximum recuſaſti, ſed hoc perſuadere nemini poteris, niſi aliquando & non recuſaueris. Cum arcus, cum trophæa, cum ſtatuas deprecaris, tribuenda eſt uerecundiæ tuæ uenia: illa enim ſanè tibi dicantur. Cum uerò poſtulamus, ut futuros principes doceas inertiæ renunciare, paulisper delicias differre, paulisper, & ſaltem ad breuiſſimum tempus ex illo felicitatis ſomno, uelut excitator induere prætextam, quam cum dare poſſent, occuparint: aſcendere curulem, quam detineant: eſſe deniq;, quod concupierunt: nec ideo tantum uelle conſules fieri, ut fuerint. Ceßiſti alterum conſulatum, ſcio, illum exercitibus,

illum

illum prouincijs, illum etiam exteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audiuimus quidem te omne munus consulis obijsse, sed audiuimus. diceris iustißimus, humanißimus, patientißimus fuisse, sed diceris. æquum est aliquando nos iudicio nostro, nostris oculis, non famæ semper & rumoribus credere. Quousque absentes de absente gaudebimus? liceat experiri an aliquid superbiæ tibi ille ipse secundus consulatus attulerit: multum in commutandis moribus hominum medius annus ualet, in principum plus. Dicimus quidem, cui uirtus aliqua contingat, omnes inesse: cupimus tamen experiri, an nunc quoq; una, eademq; res sit bonus consul, & bonus princeps. Nam præter id, quod est arduum, duas, easq; simul capere potestates summas, tum inest utrique nonnulla diuersitas, cum principem quàm dißimilimum Consuli deceat. Atque ego uideo proximo anno consulatus recusandi hanc præcipuam fuisse rationem, quòd eum absens gerere non poteras: sed iam urbi, uotisque publicis redditus, quid est in quo magis sis approbaturus, quæ quantaq; fuerint quæ desiderabamus? Parum est ut in curiam uenias, nisi & conuocas: ut intersis senatui, nisi & præsides: ut censentes audias, nisi & perrogas. Vis illud augustißimum consul aliquando tribunal maiestati suæ reddere? ascende. Vis constare reuerentiam magistratibus, legibus autoritatem, modestiam postulantibus? adi. Quid enim interesset Reipublicæ, si priuatus esses, consulem te haberet tantum, an & senatorem? hoc nunc scito interesse, principem te habeat tantum, an & consulem. His tot tantisq; rationibus, quanquam multum reluctata uerecundia principis nostri, tandem tamen cessit. At quemadmodum cessit, non se ut priuatis, sed ut priuatos pareis sibi faceret. Recepit enim tertium consulatum

ſidatum, ut daret, nouerat moderationem hominum, nouerat pudorem, qui non ſuſtinerent tertiò conſules eſſe, niſi cum ter conſule. Bellorum iſtud ſocijs olim periculorum conſortibus, parce tamen tribuebatur, quod tu ſingularibus uiris, ac de te quidem bene, ac fortiter præſtitiſti, ſed in toga meritis, utriuſque cura, utriuſque uigilantia obſtrictus es Cæſar. Sed in principe rarum, ac propè inſolitum eſt, ut ſe putet obligatum: aut ſi putet, amet. Debes ergo Cæſar, & ſoluis. Sed cum ter conſules facis, non tibi magnus princ[illegible] non ingratus amicus uideris: quinetiam perquàm modica quædam ciuium merita fortunæ tuæ uiribus in maius extollis. Efficis enim ut tantum tibi quiſque præſtitiſſe uideatur, quantum à te recepit. Quid iſti benignitati precer? niſi ut ſemper obliges, obligeris: incertumq́; facias, [illegible]n magis expediat ciuibus tuis debere tibi, an præſtitiſſe. Equidem illum antiquum ſenatum contueri uidebar, cum ter conſule aſsidente, tertiò conſulem deſignatum rogari ſententiam cernerem. Quanti tunc illi, quantusq́; tu? Accidit quidem, ut corpora quamlibet ardua, & excelſa procerioribus admota decreſcant: item ut altiſsimæ ciuium dignitates collatione faſtigij tui, quaſi deprimantur: quantóque propius ad magnitudinem tuam aſcenderint, tantum etiam à ſua deſcendiſſe uideantur. Illos tamen tu quanquam non potuiſti tibi æquare cum uelles, adeò in edito loco collocaſti, ut tantum ſuper cæteros, quantum infra te cernerentur. Si unius tertium conſulatum eundem in annum, in qu[illegible] tuum contuliſſes, ingentis animi ſpecimen haberet[illegible] Vt enim felicitatis eſt, quantum uelis poſſe, ſic magnitudinis uelle, quantum poſſis. Laudandus quidem & ille, qui tertium conſulatum meruit, ſed magis ſub quo meruit. Magnus, memorandusq́;,

qui

qui tantum præmium cepit, sed maior qui capienti dedit. Quid? quòd duos pariter tertio consulatu collegas tui sanctitate decorasti? ut sit nemini dubium, hanc tibi præcipuam caussam fuisse extendendi consulatus tui, ut duorum consulatus amplecteretur, & collegam te uni daret. Vterque nuper consulatum alterum gesserat à patre tuo, id est quanto minus quàm à te datum, utriusque adhuc oculis pauloante dimißi fasces oberrabant, utriusque solennis ille lictorum, & prænuncius clamor auribus insederat, cum rursus curulis, rursusq; purpura, ut olim, cum hostis in proximo, & in summum discrimen adducta Respub. expertum honoribus uirum posceret, non consulatus hominibus ijsdem, sed ijdem homines consulatibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi uis, ut indulgentiam tuam necessitas æmuletur. Modò prætextas exuerant, resumant: modò lictores abire iusserant, reuocent: modò gratulantes amici recesserant, reuertantur. Hominis'ne istud ingenium est? hominis potestas? renouare gaudia, redintegrare lætitiam, nullam'que requiem gratulationis dare, neque alia repetendis consulatibus interualla permittere, nisi dum finiuntur? Facias ista semper, nec unquam in hoc opere aut animus tuus, aut fortuna lassetur. Des quamplurimis tertios consulatus: & cum plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen plureis, quibus debeas dare, supersint. Omnium quidem beneficiorum, quæ merentibus tribuuntur, non ad ipsos gaudium magis, quàm ad simules redũdat, præcipue tamen ex horum consulatu non ad partẽ aliquam senatus, sed ad totum senatum tanta lætitia peruenit, ut eundem honorem omnes sibi & dedisse & accepisse uideantur. Nempe enim hi sunt, quos senatus cum publicis sumptibus minuendis optimum quenq; præficeret, elegit equi-

dem

dem primos. Hoc est igitur, hoc est, quod penitus illos animo Cæsaris insinuauit. An parum sæpe experti sumus hanc esse rerum conditionem, ut Senatus fauor apud principem aut prosit, aut noceat? Non'ne paulò antè nihil magis exitiale erat, quàm illa principis cogitatio? hunc senatus probat, hic senatui charus est: oderat quos nos amaremus, sed & nos quos ille. Nunc inter principem, senatum'que dignißimi cuiusque charitate certatur: demonstramus inuicem, credimus inuicem, quodq́; maximum amoris mutui signum est, eosdem amamus. Proinde Patres c. fauete aperte, diligite constanter. Non iam dißimulandus est amor, ne noceat: non premendum odium, ne prosit: eadem Cæsar, quæ senatus probat, improbatq́; uos ille præsenteis, uos etiam absenteis in consilio habet, tertiò consules fecit, quos uos elegeratis, & fecit hoc ordine, quo electi à uobis erant. * *Magnus uterque uidetur, siue eosdem maxime diligit, quos scit nobis esse charißimos: siue illis neminem præfert, quamuis aliquem magis amet. Proposita sunt senioribus præmia, iuuenibus exempla: adeant, frequentent securas tandem ac patenteis domos. Quisquis probatos senatui uiros suscipit, hic maxime principem promeretur: sibi enim adcrescere putat, quod cuique adstruatur: nullamq́; in eo gloriam ponit, quòd sit omnibus maior, nisi maximi fuerint, quibus maior est. Persta Cæsar in ista ratione propositi, taleisq́; nos crede, qualis fama cuiusque est: huic aureis, huic oculos intende: ne respexeris clandestinas existimationes: nullisq́; magis quàm audientibus insidianteis susurros. Melius omnibus, quàm singulis creditur. Singulis enim decipere & decipi possunt: nemo omneis, neminem omnes fefellerunt. Reuertor iam ad consulatum tuum, etsi sunt quædam ad consulatum quidem*

*Magnum utrunq;

z pertin

pertinentia ante consulatum tamen, in primis quòd comitijs tuis interfuisti candidatus, non consulatus tantum, sed immortalitatis, & gloriæ & exempli, quod sequerentur boni principes, mali mirarentur. Vidit te populus Roma. in illa uetere potestatis suæ sede: perpessus es longum illud carmen comitiorum, nec iam irridendam moram: consulq; sic factus es, ut unus ex nobis, quos facis consules. Quotus quisque principum antecedentium honorem istum, aut consulatui habuit, aut populo? non alij marcidi somno, hesternaq; cœna redundantes comitiorum suorum nuncios opperiebantur? Alij sanè peruigiles & insomnes, sed intra cubilia sua illis ipsis consulibus, à quibus consules renunciabantur, exilia, & cædem machinabantur. O praua, & inscia ueræ maiestatis ambitio, concupiscere honorem, quem dedigneris: dedignari, quem concupiscas? cumq; ex proximis hortis campum, & comitia prospectes, sic ab illis abesse, tanquam Danubio, Rhenoq; dirimare, auerseris tu honori tuo sperata suffragia: renunciariq; te consulem iussisse contentus, liberæ ciuitati ne simulationem quidem serues? abstineas denique comitijs abstrusus, atque abditus, quasi illic tibi non consulatus detur, sed abrogetur imperium. Hæc persuasio superbissimis dominis erat, ut sibi uiderentur principes esse desinere, si quid facerent tanquam senatores. Plerique tamen non tam superbia, quàm metu quodam submouebantur: an stuprorum sibi, incestarumq; noctium conscij auspicia polluere, sacratumq; campum nefario auderent contaminare uestigio? non adeò deos hominesq; contempserant, ut in illa spatiosissima sede hominum, deorumq; coniectos in se oculos ferre, ac perpeti possent. Tibi contrà & moderatio tua suasit, & sanctitas, ut te & religioni deorum, & iudicijs hominum exhiberes.

Alij

Alij consulatum antè, quàm acciperent, tu & dum accipis, meruisti. Peracta erant solennia comitiorum, si principem cogitares: iamq; se omnis turba commouerat, cum tu mirantibus cunctis accedis ad consulis sellam: adigendum te præbes, in uerba principibus ignota, nisi cum iurare cogerent alios. Vides quàm necessarium fuit consulatum non recusare? non putassemus istud facturum te fuisse, si recusasses. Stupeo Patresconscript. necdum satis aut oculis meis, aut auribus credo, atque identidem me an audierim, an uiderim interrogo. Imperator ergo, & Cæsar, & Augustus Pontifex maximus stetit ante gremium consulis? seditq; consul principe ante se stante? & sedit inturbatus, interritus, & tanquam ita fieri soleret? quinetiam sedens stanti præbuit iusiurandum: & ille iurauit, expreßit, explanauitq; uerba, quibus caput suum domum suam, si scienter fefellisset, deorum iræ consecraret. Ingens Cæsar, & par gloria tua siue fecerint istud postea principes, siue non fecerint. Vlla'ne satis prædicatio digna est? idem tertiò consulem fecisse, quod primò? idem principem, quod priuatum? idem imperatorem, quod sub imperatore? Nescio iam nescio pulchrius'ne sit istud, quod præeunte nullo, an hoc quòd alio præeunte iurasti. In rostris quoque simili religione ipse te legibus subiecisti. Legibus Cæsar, quas nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius uis tibi licere, quàm nobis: sic fit ut nos tibi plus uelimus. Quod ego nunc primum audio, nunc primum disco: non est princeps supra leges, sed leges supra principem, idemq; Cæsari consuli, quod cæteris non licet, iurat in legem attendentibus dijs: nam cui magis, quàm Cæsari attendant? iurat obseruantibus ijs, quibus idem iurandum est, non ignarus alioqui nemini religiosius, quod iurauerit, custodiendum, quàm cuius

maxime intereſt non peierare. Itaque & abiturus conſulatu iuraſti te nihil contra leges feciſſe. Magnum hoc erat, cùm promitteres, maius poſtquam præſtitiſti. Iam toties procedere in roſtra, inaſcenſumq; illũ ſuperbiæ principum locum terere, hic ſuſcipere, hic ponere magiſtratus, quàm dignum te, quamq; diuerſum conſuetudine illorum, qui pauculis diebus geſtum conſulatum, imò non geſtum abijciebant per edictum? hoc pro concione, pro roſtris, pro iureiurando ſcilicet, ut primis extrema congruerent, utq; hoc ſolo intelligerentur ipſi conſules fuiſſe, quòd alij non fuiſſent. Non *tranſiliui* Patreſconſcripti Principis *noſtri conſulatum, ſed eundem in locum contuli, quicquid de iureiurando dicendum erat.* Neq; *enim ut in ſterili, ieiunáq; materia eandem ſpeciem laudis deducere, ac ſpargere, atque identidem tractare debemus.* Illuxe*rat primus conſulatus tui dies, quo tu curiam ingreſſus, nunc ſingulos, nunc uniuerſos adhortatus es reſumere libertatem, capeſſere quaſi communis imperij curas, inuigilare publicis utilitatibus, & inſurgere.* Omnes *ante te eadem iſta dixerunt, nemini tamen ante te creditũ eſt.* Erant *ſub oculis naufragia multorum, quos inſidioſa tranquillitate prouectos improuiſus turbo perculerat.* Quod *enim tam infidum mare, quàm blanditiæ principum illorũ, quibus tanta lenitas, tanta fraus, ut facilius eſſet iratos, quàm propitios habere?* Te *uero ſecuri, & alacres quò uocas, ſequimur.* Iubes *eſſe liberos? erimus: iubes, quæ ſentimus promere in medium? proferemus.* Neq; *enim adhuc ignauia quadam, & inſito torpore ceſſauimus.* Terror, *& metus, & miſera illa ex periculis facta prudentia monebat, ut à repub. (erat autem omnino nulla reſpublica) oculos, aureis, animos, auerteremus. At nunc tua dextera, tuiſq;*

promiſſis

promißis freti & innixi, obsepta diutina seruitute ora reseramus, frænatamq; tot malis linguam resoluimus. Vis enim taleis esse nos, qualeis iubes: nihilq; exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum, deniq; quod credentem fallere paret non sine periculo fallentis. Neq; enim unquam deceptus est princeps, nisi qui prius ipse decepit. Equidem hunc parentis publici sensum, cùm exhortatione eius, tum pronunciatione ipsa perspexisse uideor. Quæ enim illa grauitas sententiarum: quàm inaffectata ueritas uerborum? quæ adseueratio in uoce? quæ affirmatio in uultu? quanta in oculis, habitu, gestu, toto deniq; corpore fides? Tenebit ergo semper, quod suaserit: scietq; nos, quoties libertatem, quam dedit, experiemur, sibi parere: nec uerendum est, ne incautos putet, si fidelitate temporum constanter utamur, quos meminit sub malo principe aliter uixisse. Nuncupare uota & pro æternitate imperij, & pro salute ciuium imò pro salute principum, ac propter illos pro æternitate imperij solebamus. Hæc pro imperio nostro, in quæ sint uerba suscepta, operæpretium est adnotare, Si bene Remp. & ex utilitate omnium rexeris. Digna uota, quæ semper suscipiantur, semperq; soluantur. Egit cum dijs, ipso te autore Cæsar Respub. ut te sospitem, incolumemq; præstarent, si tu cæteros præstitisses: si contrà, illi quoq; à custodia tui corporis oculos dimouerent: teq; relinquerent uotis, quæ non palàm susciperentur. Alij se superstites reipub. optabant, faciebantq;. Tibi salus tua inuisa est, si non sit cum Reipub. salute coniuncta, nihil pro te pateris optari, nisi expediat optantibus, omnibusq; annis in consilium de te deos mittis, exigisq;, ut sententiam suam mutent, si talis esse desieris, qualis electus es. Sed ingenti conscientia Cæsar, pacisceris cum dijs, ut te, si mereberis, seruent: cum

ſcias, an merearis, neminem magis quàm deos ſcire. Non'ne uobis Patreſconſcript. hæc diebus ac noctibus agitare ſecum uidetur? Ego quidem in me, ſi omnium utilitas ita poſceret, etiam præfecti manum armaui: ſed ne deorum quidem aut iram, aut negligentiam deprecor, quæſo, imò & obteſtor, ne unquam pro me uota Reſpub. inuita ſuſcipiat, aut ſi ſuſceperit, inuita ne debeat. Capis ergo Cæſar ſalutis tuæ glorioſißimum fructum ex conſenſu deorum: nam cum excipias, ut ita demum te Dei ſeruent, ſi bene Rempublicam & ex utilitate omnium rexeris, certus es, te bene Rempublicam gerere, cum ſeruent. Itaque ſecurus tibi, & lætus dies erit, qui principes alios cura, & metu deſtinebat, cum ſuſpenſi, & attoniti, parumq; confiſi patientia noſtra, hinc atque inde publicæ ſeruitutis nuntios expectarent, ac ſi forte aliquos flumina, niues, uenti præpediſſent; ſtatim hoc illud eſſe credebant, quod merebantur: nec erat diſcrimen ullum pauoris, propterea, quòd cum à malo principe tanquam ſucceſſor timeatur, quiſquis eſt dignior, cum ſit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam ſecuritatem non mora nuntiorum, non literarum tarditas differt: ſcis tibi ubique iurari, cum ipſe iuraueris omnibus. Nemo hoc ſibi non præſtat: amamus quidem te inquantum mereris: iſtud tamen non tui facimus amore, ſed noſtri: nec unquam illuceſcat dies, quo pro te nuncupet uota non utilitas noſtra, ſed fides Cæſar. Turpis tutela principis, cui poteſt imputari. Queri libet, quòd in ſecreta noſtra non inquirant principes, niſi quos odimus. Nam ſi eadem cura bonis, quæ malis eſſet, quam ubique admirationem tui, quod gaudium exultationemq; deprehenderes? quos omnium cum coniugibus, ac liberis, quos etiam cum domeſticis aris, focisq; ſermones? Scires mollißimis iſtis auribus parci: & alioq

alioqui cum sint odium amorq; contraria, hoc perquam ,mile habent, quòd ibi intemperantius amamus bonos principes, ubi liberius malos odimus. Cepisti tamen & affectus nostri, & iudicij experimentum, quantum maximum præsens capere potuisti illo die, quo solicitudini, pudoriq; candidatorum ita consuluisti, ne ullius gaudium alterius tristitia turbaret: alij cum lætitia, alij cum spe recesserunt, multis gratulandum: nemo consolandus fuit. Nec ideo segnius iuuenes nostros exhortatus es, consulatum circum irent, senatui supplicarent, atque ita à principe sperent honores, si à Senatu petissent. Quo quidem in loco, si quibus opus exemplo, adiecisti, ut te imitarentur. Arduum Cæsar exemplmu, & quod imitari non magis quisq; candidatorum, quàm, principum possit. Quis enim uel uno die reuerentior Senatus candidatus, quàm tu? cùm omni uita, tum illo ipso tempore, quo iudicas de candidatis? An ali[illegible] à te quàm Senatus reuerentia obtinuit? ut iuuenibus clarissimæ gentis debitum generi honorem, sed antè quàm deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obscuratur, sed illustratur à principe: tandem illos ingentium uirorum nepotes illos posteros libertatis nec terret Cæsar, nec pauet: quinimo, festinatis honoribus amplificat, atq; auget, & maioribus suis reddit, si quid usquam stirpis antiquæ, si quid residuæ claritatis, hoc amplexatur, & refouet, & in usum Reip. promit. Sunt in honore hominum, in honore famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæsaris, cuius hæc intentio est, ut nobileis & conseruet, & efficiat. Præfuerat prouinciæ quæstor unus ex candidatis, in quem ea ciuitas amplissima reditus egregia constitutione fundauerat, hoc senatui allegandum putasti. Cur enim te principe, qui generis tui claritatem uirtute superasti, dete-

ſcias, an merearis, neminem magis quàm deos ſcire. Non'ne *uobis* Patreſcouſcript. *hæc diebus ac noctibus agitare ſecum uidetur? Ego quidem in me, ſi omnium utilitas ita poſceret, etiam præfecti manum armaui: ſed ne deorum quidem aut iram, aut negligentiam deprecor, quæſo, imò & obteſtor, ne unquam pro me uota* Reſpub. *inuita ſuſcipiat, aut ſi ſuſceperit, inuita ne debeat. Capis ergo* Cæſar *ſalutis tuæ glorioſiſsimum fructum ex conſenſu deorum: nam cum excipias, ut ita demum te* Dei *ſeruent, ſi bene* Rempu*blicam & ex utilitate omnium rexeris, certus es, te bene* Rempublicam *gerere, cum ſeruent.* Itaque *ſecurus tibi, & lætus dies erit, qui principes alios cura, & metu deſtinebat, cum ſuſpenſi, & attoniti, parumq; confiſi patientia noſtra, hinc atque inde publicæ ſeruitutis nuntios expectarent, ac ſi forte aliquos flumina, niues, uenti præpediſſent; ſtatim hoc illud eſſe credebant, quod merebantur: nec erat diſcrimen ullum pauoris, propterea, quòd cum à malo principe tanquam ſucceſſor timeatur, quiſquis eſt dignior, cum ſit nemo non dignior, omnes timentur.* Tuam *ſecuritatem non mora nuntiorum, non literarum tarditas differt: ſcis tibi ubique iurari, cum ipſe iuraueris omnibus.* Nemo *hoc ſibi non præſtat: amamus quidem te inquantum mereris: iſtud tamen non tui facimus amore, ſed noſtri: nec unquam illuceſcat dies, quo pro te nuncupet uota non utilitas noſtra, ſed fides* Cæſar. *Turpis tutela principis, cui poteſt imputari.* Queri *libet, quòd in ſecreta noſtra non inquirant principes, niſi quos odimus.* Nam *ſi eadem cura bonis, quæ malis eſſet, quam ubique admirationem tui, quod gaudium exultationemq; deprehenderes? quos omnium cum coniugibus, ac liberis, quos etiam cum domeſticis aris, fociſq; ſermones? Scires molliſsimis iſtis auribus parci:*

& alioq

& alioqui cum ſint odium amorq; contraria, hoc perquam ſimile habent, quòd ibi intemperantius amamus bonos principes, ubi liberius malos odimus. Cepiſti tamen & affectus noſtri, & iudicij experimentum, quantum maximum præſens capere potuiſti illo die, quo ſolicitudini, pudoriq; candidatorum ita conſuluiſti, ne ullius gaudium alterius triſtitia turbaret: alij cum lætitia, alij cum ſpe receſſerunt, multis gratulandum: nemo conſolandus fuit. Nec ideo ſegnius iuuenes noſtros exhortatus es, conſulatum circum irent, ſenatui ſupplicarent, atque ita à principe ſperent honores, ſi à Senatu petiſſent. Quo quidem in loco, ſi quibus opus exemplo, adieciſti, ut te imitarentur. Arduum Cæſar exemplum, & quod imitari non magis quiſq; candidatorum, quàm, principum poßit. Quis enim uel uno die reuerentior Senatus candidatus, quàm tu? cùm omni uita, tum illo ipſo tempore, quo iudicas de candidatis? An alij à te quàm Senatus reuerentia obtinuit? ut iuuenibus clarißimæ gentis debitum generi honorem, ſed antè quàm deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obſcuratur, ſed illuſtratur à principe: tandem illos ingentium uirorum nepotes illos poſteros libertatis nec terret Cæſar, nec pauet: quinimo, feſtinatis honoribus amplificat, atq; auget, & maioribus ſuis reddit, ſi quid uſquam ſtirpis antiquæ, ſi quid reſiduæ claritatis, hoc amplexatur, & refouet, & in uſum Reip. promit. Sunt in honore hominum, in honore famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæſaris, cuius hæc intentio eſt, ut nobileis & conſeruet, & efficiat. Præfuerat prouinciæ quæſtor unus ex candidatis, in quem ea ciuitas amplißima reditus egregia conſtitutione fundauerat, hoc ſenatui allegandum putaſti. Cur enim te principe, qui generis tui claritatem uirtute ſuperaſti, deterior

rior esset conditio eorum, qui posteros habere nobiles mererentur, quàm eorum, qui parenteis habuissent? O te dignum, qui de magistratibus nostris semper hæc nuncies, nec pœnis malorum, sed bonorum præmijs bonos facias. Accensa est iuuentus, erexitq́; animos ad æmulandum, quod laudari uidebat: nec fuit quisquam, quem non hæc cogitatio subiret, cum sciret quicquid à quoque in prouincia bene fieret, omnia te scire. Vtile est Cæsar, & salutare præsidibus prouinciarum hanc habere fiduciam, paratum esse sanctitati industriæ suæ maximum præmium, iudicium principis, suffragium principis. Adhuc autem quamlibet syncera, rectaq́; ingenia, etsi non detorquebat, hebetabat tamen misera, sed uera reputatio. Vides enim si quid bene fecero, nesciat Cæsar: aut si scierit, testimonium non reddet. Ita eadem illa seu negligentia, seu malignitas principum, cum malè consultis impunitatem, rectè factis nullum præmium polliceretur: nec illos à crimine, & hos deterrebat à laude. At nunc si bene aliquis prouinciam rexerit, huic quæsita uirtute dignitas offertur: patet enim omnibus honoris, & gloriæ campus: ex hoc quisque quod cupit, petat, & assecutus sibi debeat. Prouincijs quoque in posterum & iniuriarum metum, & accusandi necessitatem remisisti. Nam si præfuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur: & alioqui nihi magis prodesse candidato ad sequentes honores, quàm peractos optimè magistratus. Magistratus magistratu, honore honor petitur. Volo ego, qui prouinciam rexerit, non tantum codicillos amicorum, nec urbana coniuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta ciuitatum alleget. Næ suffragijs consularium uirorum urbes, populi, gentes inseruntur. Efficacissimum pro cādidato genus est rogandi, gratias

agere.

*agere. Iam quo adſenſu ſenatus, quo gaudio exceptum eſt, cum candidatis, ut quenq; nominaueras, oſculo occurreres: deuexus quidem in planum, & quaſi unus ex gratulãtibus. Te mirer magis, an improbem illos, qui effecerunt, ut illud magnum uideretur? cum uelut affixi curulibus ſuis manum tantum, & hanc cunctanter, & pigrè, & imputantibus ſimules promerent. Contigit ergo oculis noſtris inſolita facies, princeps & candidatus aequales & ſimul ſtantes, intueri'que parem accipientibus honorem qui dabat. Quod factum tuum à cuncto ſenatu quàm uera adclamatione celebratum eſt, tanto maior, tanto auguſtior. Nam cui nihil ad augendum faſtigium ſupereſt, hic uno modo creſcere poteſt, ſi ſeipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuae. Neque enim ab ullo periculo fortuna principum longius abeſt, quàm ab humilitate. Mihi quidem non tam humanitas tua, quàm intentio eius admirabilis uidebatur. Quippe cum orationi oculos, uocem, manum commodares, ut ſi alij eadem iſta mandaſſes, omnes comitatis numeros obibas: atque etiam cum ſuffragatorum nomina honore, quo ſolent, exciperentur, tu quoq; inter excipienteis eras, & ex ore principis ille ſenatorius adſenſus audiebatur: quod'que apud principem perhibere teſtimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur à principe. Faciebas ergo cùm diceres, optimos nec ipſorum modò uita à te, ſed iudicium ſenatus comprobabatur: ornari'que ſe non illos magis, quos laudabas, laetabatur. Nam quod precatus es, ut illa ipſa ordinatio comitiorum bene, ac feliciter eueniret nobis, reipub. non'ne tibi tale eſt, ut nos hunc ordinem uotorum conuertere debeamus? deos denique obſecrare, ut omnia quae facis, quaeq; facies, proſpere * cedant tibi, reipub. nobis, uel ſi breuius ſit optandum, ut uni tibi, in quo & reſp. & nos ſumus?* *cadant

Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia aduersa, alia secunda principi, & nobis: nunc communia tibi nobiscum tam læta, quàm tristia, nec magis sine te nos esse felices, quàm tu sine nobis potes. An si posses, in fine uotorum adiecisses, ut ita precibus tuis dij annuerent, si iudicium nostrum mereri perseuerasses? Adeò nihil tibi amore ciuium antiquius, ut antè à nobis, deinde à dijs, atq; ita ab illis amari uelis, si à nobis ameris. Et sanè priorum principium exitus docuit, ne à dijs quidem amari, nisi quos homines ament. Arduum erat has precationes tuas laudibus adæquare, adæquauimus tamen. Qui amoris ardor? qui stimuli? quæ faces, illas nobis acclamationes subiecerunt? Non nostri Cæsar ingenij, sed tuæ uirtutis, tuorumq; meritorum uoces fuerunt, quas nulla unquam adulatio inuenit, nullus cuiusquam terror expreßit. Quem sic timuimus, ut hæc fingeremus? quem sic amauimus, ut hæc fateremur? Nosti neceßitatem seruitutis, quando simile aliquid audisti, & quando dixisti. Multa quidem excogitat metus, sed quæ appareant quæsita ab inuitis: aliud solicitudinis, aliud securitatis ingenium est: alia tristium inuentio, alia gaudentium. Neutrum simulationes expresserint: habent sua uerba miseri, sua uerba felices, ut quæ iam maxime eadem ab utrisq; dicantur. Testis ipse es, quæ in omnium ore lætitia: non amictus cuiquam, non habitus, quem modò extulerat, inde resultantia uocibus tecta: nihilq; tantis clamoribus satis clausum. Quis tunc non è uestigio suo exiluit? quis exiluisse sensit? Multa fecimus sponte, plura instinctu quodam & imperio. Nam gaudio quoque cogendi uis inest. Num ergo modum ei tua saltem modestia imposuit? nam quantò magis à te reprimebatur, exarsimus, non contumacia Cæsar: sed ut in tua potestate est, an gaudeamus, ita inquantum

quantū nec in nostra. Comprobasti & ipse adclamationum nostrarum fidem lacrymarum tuarum ueritate. Vidimus humescenteis oculos tuos, demissumq; gaudio uultum, tantumq; sanguinis in ore, quantum in animo pudoris. Atque hoc magis incensi sumus, ut precaremur, ne quando tibi non eadem causa lacrymarum, utq; nonnunquam frontem tuam abstergeres. Hoc ipsum, has sedeis, nobis quasi responsuras interrogemus, uiderint'ne unquam principis lacrymas? at senatus saepe uiderunt. Onerasti futuros principes, sed & posteros nostros. Nam & hi à principibus suis exigent, ut eadem audire mereantur, & illi quòd non audiant indignabuntur. Nihil magis possum proprie dicere, quàm quod dictum est à cuncto senatu, O te felicem, quod cùm diceremus, non opes sed animum mirabamur. Est enim demum uera felicitas, felicitate dignum uideri. Sed cum multa illo die dicta sunt sapienter, & grauiter, tum uel in primis hoc, Crede nobis, crede tibi. Magna hoc fidacia nostri, maiore tamen tui diximus: alius enim fortasse alium, ipsum se nemo deceperit: introspiciat modò uitam, seq; quid mereatur, interroget. Proinde dabat uocibus nostris fidem apud optimum principem, quod apud malos detrahebat. Quamuis enim faceremus, quae amantes solent, illi tamen non amari se, credebant sibi. Super haec precati sumus, ut sic te amarent dij, quemadmodum tu nos. Quis hoc aut de se, aut principi diceret mediocriter amanti? Pro nobisipsis quidem haec fuit summa uotorum, ut nos sic amarent dij, quo modo tu. Est'ne uerum, quòd inter ista clamauimus? O nos felices. quid enim felicius nobis? quibus non iam illud optandum est, ut nos diligat princeps, sed Dij, quemadmodum princeps. Ciuitas religionibus dedita, semperq; deorum indulgentiam pie merita, nihil felicitati suae

putat

putat adstrui posse, nisi ut Dij Cæsarē imitentur. Sed quid singula consector, & colligo, quasi uerò aut oratione complecti, aut memoria consequi poßim, quæ uos P. C. *ne qua interciperet obliuio, & in publica acta mittenda, & incidenda in ære censuistis? Ante orationes principum tantum eiusmodi genere monimentorum mandari æternitati solebant: acclamationes quidem nostræ parietibus curiæ claudebantur: erant enim quibus nec senatus gloriari, nec princeps, possent. Has uerò & in uulgus exire, & posteris prodi cùm ex utilitate, tum ex dignitate publica fuit: primum, ut orbis terrarum pietatis nostræ adhiberetur testis & conscius: deinde, ut manifestum esset audere nos de bonis, malisq; principibus non tantum post ipsos iudicare: postremò, ut experimento cognosceretur, & ante nos gratos, sed miseros fuisse, quibus esse nos gratos probare antea non licuit. At qua contentione, quo nisu, quibus clamoribus expostulatum ne affectus nostros, ne tua merita supprimeres? denique, ut in posterum exemplo prouideres? Discant & principes adclamationes ueras, falsasq; discernere: habeantq; muneris tui, quòd iam decipi non poterunt. Non instruendum illis iter ad bonam famam, sed non deserendum: non submouenda adulatio, sed non reducenda est, certū est & quæ facere, & quæ debeant audire, si faciant. Quid nunc ego super ea, quæ sum cum toto senatu precatus, pro senatu precer, nisi ut hæreat animo tuo gaudium, quod tunc oculis protulisti? Ames illum diem, & tamen uincas: noua merearis, noua audias: eadem enim dici nisi ob eadem facta non possunt. Iam quàm antiquum, quàm consulare, quòd triduum totum senatus sub exemplo patientiæ tuæ sedit, cum interea nihil præter consulem ageres. Interrogauit*

quisq;

quisq; quod placuit, dissentire, discedere, & copiam iudicij sui Reip. facere, tutum fuit, consulti omnes, atq; etiam dinumerati sumus: uicitq; sententia non prima, sed melior. At quis antea loqui? quis hiscere audebat, præter miseros illos, qui primi interrogabantur? cæteri quidem defixi, & attoniti ipsam illam mutam, ac sedentariam adsentiendi necessitatem, quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus, solusq; censebat, quod sequerentur omnes, & omnes improbarēt, in primis ipse qui censuerat. Adeò nulla magis omnibus displicent, quàm quæ sic fiunt, tanquam omnibus placeant. Fortasse Imperator in Senatu ad reuerentiam eius componebatur, cæterum egressus, statim se recipiebat in principē: omniaq; consularia officia abigere, negligere, contemnere solebat. Ille uero ita consul, ut si tantum consul foret, nihil infra se putabat, nisi quod infra consulem esset: ac primum ita domo progrediebatur, ut illum nullus apparatus arrogantiæ principalis, nullius præcursorum tumultus detineret. Vna erat in limine mora consultare aueis, reuereriq; numinum monitus: nemo perturbabatur, nemo submouebatur: tanta uiatoribus quies, tantus pudor fascibus, ut plerūq; aliena turba subsistere & consulem & principem cogeret. Ipsius quidem officium tam modicum, tam temperatum, ut antiquus, aliquisq; magnus consul sub bono principe incedere uideretur. Iter illi sæpius in forum, frequenter tamen & in campum: nam comitia consulum obibat ipse, tantum ex renunciatione eorum uoluptatis, quantum prius ex destinatione capiebat. Stabant candidati ante curulem principis, ut ipse ante consules steterat, adigebanturq; in uerba, in quæ paulò antè ipse iurauerat princeps, qui tantum putat esse in iureiurando, ut illud & ab alijs exigat. Reliqua

qua pars diei tribunali dabatur. Ibi uero quanta religio æquitatis, quanta legum reuerentia? Adibat aliquis ut principem, respondebat se consulem esse. Nullius ab eo magistratus ius, nullius autoritas imminuta est, aucta etiam: siquidem pleraq; ad prætores remittebat, atque ita ut collegas uocaret: non quia populare, gratumq; audientibus, sed quia ita sentiebat. Tantum dignationis in ipso honore ponebat, ut non amplius esse censeret, quòd aliquis collega appellaretur à principe, quàm quòd prætor esset. Ad hæc tam aßiduus in tribunali, ut labore refici, ac reparari uideretur. Quis nostrum idem curæ, idem sudoris insumit? quis adeò expetitis honoribus aut deseruit, aut sufficit? Et sanè æquum est, tantum cæteris præstare consulibus ipsum, qui consules facit: quippe etiam fortunæ uidebatur indignum, si posset honores dare, qui gerere non posset. Facturus consules doceat, accepturisq; amplißimum honorem persuadeat scire se, quid sit, quod daturus sit, sic fit ut illi quoque sciant, quid acceperint. Quo iustius senatus, ùt susciperes quartum consulatum, & rogauit, & iußit: Imperij hoc uerbum, non adulationis esse: obsequio tuo crede, quod non alia in re magis aut senatus exigere à te, aut tu præstare senatui debes. Vt enim cœterorum hominum, ita principum illorum omnium, qui dij sibi uidentur, æuum omne & breue, & fragile est. Itaque optimum quenque niti, & contendere decet, ut post se quoque reipublicæ prosit, moderationis scilicet, iustitiæq; monimentis, quæ prima statuere consul potest. Hæc nempe intentio tua, ut libertatem reuoces, ac reducas. Quem ergo honorem magis amare? quod nomen usurpare sæpius debes, quàm quod primum inuenit recuperata libertas? Non est minus ciuile, & principem esse pariter & consulem, quàm tantum*

*etiam

tum

tum consulem. Habes etiam rationem uerecundiæ collegarum tuorum. Collegarum inquam: ita enim & ipse loqueris, & nos loqui uis: onerosa erit modestiæ illorum tertij consulatus sui recordatio, donec te consulem uideant. ·que enim potest non nimium esse priuatis, quod principi satis est. Annuas Cæsar optantibus, quibusq; apud deos esse consuesti, quorum potens es ipse uotorum compotes facias. Fortasse sufficiat tibi tertius consulatus, sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit, & induxit, ut te iterum, iterumq; consulem habere cupiamus. Remissius istud contenderemus, si adhuc non sciremus qualis esses futurus. Tolerabilius fuit experimentum tui nobis, quàm usum negari. Dabitur'ne rursus uidere consulem illum? audiet, reddet, quas proxime uoces? præstabitq; gaudium, quantum ipse percipiet? præsidebit lætitiæ publicæ, autor eius, & causa? tentabitq; affectus nostros, ut solet, cohibere, nec poterit? pietati Senatus cum modestia principis fœlix, speciosumq; certamen seu fuerit uicta, seu uicerit. Equidem incognitam quandam, proximaq; maiorem præsumo lætitiam. Quis enim est tam imbecilli ingenio, qui non tanto meliorem consulem speret, quanto sæpius fuerit? Alius labores, si non continuo desidiæ, ac uoluptati dedisset, ocio tamen, & quiete recreasset: hic consularibus curis exolutus, principaleis resumpsit: tam diligens temperamenti, ut nec consulis officium princeps, nec principis consul appeteret. Videmus ut prouinciarum desiderijs, ut singularum etiam ciuitatum precibus occurrat, nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora, adeunt statim, dimittuntur statim: tandemq; principis fores exclusa legationum turba non obsidet. Quid in omnibus cognitionibus, quàm mitis seueritas, quàm non

dissoluta clementia? non locupletando fisco sedes, nec aliud tibi sententiæ tuæ pretium, quàm bene iudicasse. Stant ante te litigatores non de fortunis suis, sed de tua existimatione soliciti: nec tam uerentur, quid de causa sua, quàm quid de moribus sentias. O ueri principis, atque etiam consulis, reconciliare æmulas ciuitates, tumentesq; populos nō imperio magis, quàm ratione compescere: intercedere iniquitatibus magistratuum, infectumq; reddere, quicquid fieri non oportuerit. Postremo uelocißimi syderis more omnia inuisere, omnia audire, & undecunq; inuocatum, statim uelut numen adesse, & adsistere. Talia esse crediderim, quæ ipse mundi parens temperat nutu, siquando oculos demisit in terras, & facta mortalium inter diuina opera numerari dignatus est, quibus nunc per te liber, solutusq; cœlo tantum uacat, postquam te dedit, qui erga omne hominum genus uice sua fungereris. Fungeris enim, sufficisq; mandanti, cum tibi dies omnis summa cum utilitate nostra summa cum tua laude condatur. Quòd siquando cum influentibus negotijs paria fecisti, instar refectionis existimas mutationem laboris. Quæ enim remißio tibi, nisi lustrare saltus? excutere cubilibus feras? superare immensa montium iuga, & horrentibus scopulis gradum inferre? nullius manu, nullius uestigio adiutū? atq; inter hæc pia mente adire lucos? & occursare numinibus? Olim hæc experientia iuuentutis, hæc uoluptas erat: his artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris, cursu: cum audacibus, robore: cum callidis, astu: nec mediocre pacis decus habebatur submota campis irruptio ferarum, & obsidione quadam liberatus agrestium labor. Vsurpabant gloriam istam illi quoq; principes, qui obire non poterant: usurpabant autem ita ut domitas, fractasq; claustris feras, ac deinde

in ipso

in ipsorum quidem ludibrium emissas mentita sagacitate colligerent. Huic par capiendi, quaerendiq; sudor, summusq;, & idem gratissimus labor inuenire. Enimuero siquando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille fluitantia uela aut oculis sequitur, aut manibus: sed nunc gubernaculis adsidet, nunc cum ualentissimo quoq; sodalium certat frangere fluctus, domitare uentos reluctanteis, remisq; transfretare obstantia freta. Quantum dissimilis illi, qui non Albani lacus ocium, Baianiq; torporem, & silentium ferre, non pulsum saltem, fragoremq; remorum perpeti poterat, quin ad singulos ictus turpi formidine horresceret? Itaq; procul ab omni sono inconcussus ipse, & immotus religato, reuinctoq; nauigio, non secus ac piaculum aliquod trahebatur: foeda facies, cum Pop. Rom. imperator alienum cursum, alienumq; rectorem uelut capta naue sequeretur. Nec deformitate ista saltem flumina carebant, atq; amnes, Danubius ac Rhenus tantum illud nostri dedecoris uehere gaudebant non minore cum pudore imperij, quòd haec Romanae aquilae, Romana signa, Romana deniq; ripa, quàm quòd hostium prospectarent: hostium, quibus moris est eadem illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis superflua, nunc liquida, ac deferentia lustrare nauigijs, nandoq; superare. Nec uerò laudauerim per se magnopere duritiem corporis ac lacertorum: sed si his ualidior toto corpore animus imperitet, quem non fortunae indulgentiae molliant, non copiae principales ad segnitiem, luxumq; detorqueant: tunc ego seu montibus, seu mari exerceatur, & laetum opere corpus, & crescentia laboribus mēbra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum ac deorum liberos, nec dignitate nuptiarum magis, quàm his artibus inclaruisse. Simul cogito, cùm sint ista lu-

dus, & auocamentum huius: illæ feriæ, & intentæ, & à quibus se in tale ocium recipit, uoluptates. Sunt enim uoluptates, quibus optime de cuiusque grauitate, sanctitate, temperantia creditur. Iam quis adeò dissolutus, cuius non occupationibus aliqua species seueritatis insidat? Ocio prodimur. An non plerique principes hoc idem tempus in aleam, stupra, luxum, conferebant? cum feriarum laxamenta curarum, uitiorum contentione supplerent. Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum esse patitur: principum uerò non modò domos, sed cubicula ipsa, intimosq; secessus recludit: omniaq; arcana noscenda famæ proponit, atque explicat. Sed tibi Cæsar nihil accommodatius fuerit ad gloriam, quàm penitus inspici. Sunt quidem præclara, quæ in publicum profers, sed non minora ea, quæ limine tenes. Est magnificum, quòd te ab omni contagione uitiorum reprimis, ac reuocas: sed magnificentius, quòd tuos. Quantò enim magis arduum est alios præstare, quàm se, tantò laudabilius, quòd cùm ipse sis optimus, omnes circa te similes tui effecisti. Multis illustribus dedecori fuit aut inconsultius uxor adsumpta, aut retenta patientius, ita foris claros domestica destruebat infamia: & ne maximi ciues haberentur, hoc efficiebat, quòd mariti minores erant. Tibi uxor in decus, & gloriam cedit. Quid enim illa sanctius? quid antiquius? Non'ne si pontifici maximo deligenda sit coniux, aut hanc, aut similem (ubi est autem similis?) elegerit quàm illa nihil sibi ex fortuna tua, nisi gaudium uendicat? quàm constanter non potentiam tuam, sed ipsum te reueretur? Idem estis inuicem quod fuistis, probatis ex æquo: nihil'que uobis felicitas addidit, nisi quòd scire cœpistis, quàm bene uterque uestrum felicitatem ferat. Eadem quàm modica cultu? quàm parca comitatu?

quàm

quàm ciuilis incessu? mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita instituit: nam uxori sufficit obsequij gloria. At cum uideat quàm te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non & ipsa cum silentio incedat? ingredientemq; pedibus maritum inquantum patitur sexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiam si diuersa tu facias. Sub hac uerò modestia uiri quantam debet uerecundiam uxor marito, fœmina sibi? Soror autem tua, ut se sororem esse meminit, ut in illa tua simplicitas, tua ueritas, tuus candor agnoscitur? ut si quis eam uxori tuæ conferat, dubitare cogatur, utrum sit efficacius, ad rectè uiuendum bene institui, aut filiciter nasci. Nihil est tam pronum ad simultates, quàm æmulatio, in fœminis præsertim: ea porrò maximè nascitur ex coniunctione, alitur æqualitate, exardescit inuidia, cuius finis est odium. Quo quidem admirabilius existimandũ est, quòd mulieribus duabus in una domo, pariq; fortuna nullum certamen, nulla contentio est. Suspiciunt inuicem, inuicem cedunt: cumq; te utraque effusissime diligat, nihil sua putant interesse, utram tu magis ames: idemq; utrique propositum, idem tenor uitæ, nihilq; ex quo sentias duas esse. Te enim imitari, te subsequi student: ideo utraq; mores eosdem, quia utraq; tuos habet. Inde moderatio, inde etiam perpetua securitas: neque enim unquam periclitabuntur esse priuatæ, quæ non desierunt. Obtulerat illis Senatus cognomen Augustarum, quod certatim deprecatæ sunt, quandiu appellationem Patris patriæ tu recusasses: seu quòd plus esse in eo iudicabant, si uxor, & soror tua, quàm si augustæ dicerentur. Sed quæcunque illis ratio tantam modestiam suasit, hoc magis dignæ sunt, quæ in animis nostris & sint, & habeantur Augustæ, quia non uocantur. Quid enim laudabilius fœminis, quàm si uerum honorem non in splendore titulorum, sed

in iudicijs hominum reponant: magnisq́; nominibus pares se faciant, etiam dum recusant? Iam etiam & in priuatorum animis exoleuerat priscum mortalium bonum amicitia, cuius in locum migrauerant adsentationes, blanditiæ, & peior ordo, amoris simulatio: etenim in Principum domo nomen tantum amicitiæ inane scilicet, irrisumq́; remanebat. Nam quæ poterat esse inter eos amicitia, quorum sibi alij domini, alij [illegible] ui uidebantur? Tu hanc pulsam & errantem redu[illegible] .Habes amicos, quia amicus ipse es: neque enim ut alia subiectis, ita amor imperatur: neque est ullus affectus tam erectus, & liber, & dominationis impatiens, nec qui magis uices exigat. Potest fortasse princeps inique, potest tamen odio esse nonnullis: etiam si ipse non oderit: amari, nisi ipse amet, non potest. Diligis ergo, cum diligaris, & in eo, quod utrique honestißimum est, tota gloria tua est, qui superior factus, descendis in omnia familiaritatis officia, & in amicum ex imperatore submitteris: imò tunc maximè imperator, cum amicum ex imperatore agis. Et enim cùm plurimis amicitijs fortuna principū indigeat, præcipuum est principis opus, amicos parare. Placeat tibi semper hæc secta, & cum alias uirtutes tuas, tum hanc constantißime teneas: nec unquam persuadeatur humile esse principi, nisi odisse. Iucundißimum est in rebus humanis amari, sed non minus amare: quorum utroque ita frueris, ut cum ipse ardentißime diligas, adhuc tamen ardentius diligaris. Primum, quia facilius est unum amare, quàm multos: deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adest facultas tanta, ut nemo poßit te, nisi ingratus, non magis amare. Operæpretium est referre, quod tormentūm tibi iniunxeris, ne quid amico negares: dimisisti optimum uirum, tibiq́ue charißimum inuitus, & tristis, & quasi retinere non posses

ses: quantum amares eum, desiderio expertus es, distra-ctus, separatusq́;, dum cedis, & uinceris. Ita quod fando inauditum, cum princeps, & principis amicus diuersa uelletis, id potius factum est, quod amicus uolebat. O rem memoriæ, literisq́; mandandam, præfectum prætorij non ex ingerentibus, sed ex subtrahentibus legere: eundemq́; ocio, quem pertinaciter amet, reddere: cumq́; sis ipse distentus imperij curis, non quietis gloriam cuiquam inuidere. Intelligimus Cæsar, quantum tibi pro laboriosa ista statione, & exercita debeamus, cum ocium à te tanquam res optima & petatur, & detur. Quam ego audio confusionem tuam fuisse, cum digredientem prosequereris? prosequutus enim nec temperasti tibi, quo minus exeunti in littore amplexus osculum ferres. Stetit Cæsar in illa amicitiæ specula, precatusq́; maria, celeremq́;, si tamen ipse uoluisset, recursum, nec sustinuit recedentem, non etiam atque etiam uotis, lacrymis sequi. Nam de liberalitate taceo: quibus enim muneribus æquari hæc cura principis, hæc patientia potest? qua meruisti, ut ille sibi nimium fortis, ac propè durus uideretur. Nec dubito, quin agitauerit secum, an gubernacula retorqueret: & fecisset, nisi quòd penè ipso contubernio principis felicius, iucundiusq́; est desiderare principem. Et ille quidem ut maxima fructus suscepti, ita maiore depositi officij gloria fruitur: tu autem facilitate ista consequutus es, ne quem retinere uidearis inuitum. Ciuile hoc erat, & parenti publico conuenientißimum nihil cogere: semperq́; meminisse, nullam tantam potestatem cuiquam dari posse, ut non sit gratior potestate libertas. Dignus es Cæsar, qui officia mandes deponere optantibus, qui petentibus uacationem inuitus quidem, sed tamen tribuas: qui ab amicis orantibus requiem, non te relinqui putes, qui semper

inuenias & quos ex ocio reuoces, & quos ocio reddas. Vos quoque, quos parens noster familiariter inspicere dignatur, fouete iudicium eius, quod de uobis habet. hic uester labor est. Princeps enim cum in uno probauit amare se scire, uacat culpa, si alios minus amat. Ipsum quidem, quis mediocriter diligat, cum leges amandi non det, sed accipiat? hic præsens, ille mauult absens amari, uterque ametur, ut mauult, nemo in tædium præsentia, nemo in obliuionem absentia ueniat: tenet quisque locum, quem semper meruit: faciliusq; est, ut oculis eius uultus absentis, quàm ut animo charitas excidat. Plerique principes, cum essent ciuium domini, libertorum erant serui, horum consilijs, horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos loquebantur, per hos præturæ etiam, & sacerdotia, & consulatus, imò & ab his petebantur. Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquam libertis habes, abundeq; sufficere his credis, si probi & frugi existimentur. Scis enim præcipuum esse indicium non magni principis magnos libertos. Ac primum neminem in usu habes, nisi aut tibi, aut patri tuo, aut optimo cuiquam principum dilectum, statimq; hos ipsos quotidie: deinde ita formas, ut se non tua fortuna, sed sua metiantur: & tanto magis digni, quibus honor omnis præstetur à nobis, quia non est necesse. Iustis'ne de causis S. P. Q. R. Optimi tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem, & in medio positũ, nouum tamen, scias neminem antè meruisse, quod non erat excogitandum, si quis meruisset. An satius fuit felicem uocare? quod non moribus, sed fortunæ datum est. Satius magnum? cui plus inuidiæ, quàm pulchritudinis inest. Adoptauit te optimus princeps in suum, Senatus in optimi nomen: Hoc tibi tam propriũ, quàm paternum, nec magis definite

nitè

nitè, distinctèq; designat, qui Traianum, quàm qui optimum appellat, ut olim frugalitate Pisones, sapientia Lælij, pietate Metelli monstrabantur: quæ simul omnia uno isto nomine continentur: nec uideri potest optimus, nisi qui est omnibus optimis in sua cuiusque laude præstantior. Meritò tibi ergo post cæteras appellationes hæc est addita, ut maior. Minus est enim Imperatorem & Cæsarem, & Augustum, quàm omnibus Imperatoribus, & Cæsaribus, & Augustis esse meliorem. Ideoq; ille parens hominũ deorumq; optimi prius, deinde maximi nomine colitur: quo præclarior laus tua, quem non minus constat optimum esse, quàm maximum. Adsecutus es nomen, quod ad alium transire non possit, nisi ut appareat in bono principe alienum, in malo falsum: quod licet omnes postea usurpent, semper tamen agnoscetur ut tuum. Etenim ut nomine Augusti admonemur eius cui primum dicatum est: ita hæc Optimi appellatio nunquam memoriæ hominum sine te recurret: quotiesq; posteri nostri optimum aliquem uocare cogentur, toties recordabuntur, quis meruerit uocari. Quantò nunc diue Nerua gaudio frueris, cum uides & esse optimum, & dici quem tanquam optimum elegisti? Quàm lætum tibi, quòd comparatus filio tuo uinceris? Neque enim alio magis approbatur animi tui magnitudo, quàm quòd optimus ipse non timuisti eligere meliorem. Sed & tu pater Traiane, nam tu quoque si non sydera, proximam tamen syderibus obtines sedem, quantam percipis uoluptatem, cum illum tribunum, illum militem tuum, tantum imperatorem tantum principem cernis: cumq; eo, qui adoptauit amicißimè contendis, pulchrius fuisse genuisse talem, an elegisse? Macte uterque ingenti in Rempub. meritò, cui hoc tantum boni contulistis, licet alteri uestrum filij uirtus triumpha-

lia, cœlum alteri dederit. Non *minor tamen uestra laus, quòd ista per filium, quàm si ipsi meruissetis. Scio Patres* C. *cum cæteros ciueis, tum præcipue consules oportere sic affici, ut se publice magis, quàm priuatim obligatos putent.* Vt *enim malos principes rectius, pulchriusq; est ex communibus iniurijs odisse, quàm proprijs: ita boni speciosius amantur ob ea, quæ generi humano, quàm quæ hominibus præstant.* Quia *tamen in consuetudinem uenit, ut consules publica gratiarum actione perlata, suo quoque nomine quantum debeant principi, profiteantur: concedite me non pro me magis munere isto, quàm pro collega meo* Cornuto Tertullo *consulari uiro fungi.* Cur *enim non pro illo quoque gratias agam, pro quo non minus debeo? præsertim cum indulgentissimus imperator in concordia nostra ea præstiterit ambobus, quæ si tantum in alterum contulisset, ambos tamen æqualiter obligasset.* Vtrunque *nostrum ille optimi cuiusque spoliator, & carnifex, stragibus amicorum, & in proximum iacto fulmine afflauerat: ijsdem enim amicis gloriabamur, eosdem amissos lugebamus: ac sicut nunc spes, gaudiumq;, ita tunc communis nobis dolor, & metus erat.* Habuerat *hunc honorem periculis nostris diuus* Nerua, *ut nos, etsi minus ut bonos, tamen promouere uellet: quia mutati seculi signum & hoc esset, quòd florerent, quorum præcipuum uotum antè fuerat, ut memoriæ principis elaberentur.* Non*dum biennium compleramus in officio laboriosissimo, & maximo, cum tu nobis optime principum, fortissime imperatorum consulatum obtulisti, ut ad summum honorem gloria celeritatis accederet.* Tantum *inter te & illos principes interest, qui beneficijs suis commendationem ex difficultate captabant: gratioresq; accipientibus honores*

arbitrab

arbitrabantur, si prius illos desperatio. & tædium, & similis repulsæ mora in notam quandam, pudoremq; uertissent. Obstat uerecundia, *quo minus percenscamus, quo utrunq; nostrum testimonio ornaris, ut amore recti, amore reipub. priscis illis consulibus æquaueris, meritò nec'ne, neutram in partem decernere audeamus: quia nec fas est affirmationi tuæ derogare, & onerosum confiteri uera esse, quæ de nobis præsertim tam magnifica dixisti.* Tu *tamen dignus es, qui eos consules facias, de quibus possit ista prædicare.* Tribuas *ueniam, quod inter hæc beneficia tua gratißimum est nobis, quòd nos rursus collegas esse uoluisti: ita charitas mutua, ita congruens tenor uitæ, ita una eademq; ratio propositi postulabat, cuius ea uis, ut morum similitudo concordiæ nostræ gloriam minuat: ac perinde sit mirum, si alter nostrum à collega, ac si à seipso dissentiat.* Non *ergo temporarium, & subitum est, quòd uterque collegæ consulatu tanquam iterum suo gaudet, nisi quòd tamen qui rursus consules fiunt, bis quidem, sed temporibus diuersis obligantur: nos duos consulatus accipimus simul, simul gerimus: alterq; in altero consul. sed iterum & pariter sumus.* Illud *uerò quàm insigne? quòd nobis præfectis ærario consulatum antè, quàm successorem dedisti?* Aucta *est dignitas dignitate, neque continuatus tantum, sed geminatus est honor, finemq; potestatis alterius tanquam parum esset excipere, præuenit.* Tanta *tibi integritatis nostræ fiducia fuit, ut non dubitares te salua diligentiæ tuæ ratione esse facturum, si non post maximum officium priuatos esse non sineres.* Quid *quòd eundem in annum consulatum nostrum contulisti?* Ergo *non alia nos pagina, quàm te consulem accipiet: & nostra quoque nomina addentur fastis, quibus ipse prescriberis. Tu comitijs nostris præsidere, tu*

*nobis sanctißimum illud carmen praeire dignatus es, tuo iudicio consules facti, tua uoce renunciati sumus, ut idem honoribus nostris suffragator in curia, in campo declarator existeres. Nam quòd eum potißimum mensem attribuisti, quem tuus natalis exornat, quàm pulchrum nobis? quibus edicto, quibus spectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio laetum, qui principem abstulit peßimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit? Nos sub oculis tuis augustior solito currus accipiet, nos inter secunda omina, & uota certantia, quae praesenti tibi conferentur, uehemur alacres, & incerti ex utra parte maior auribus nostris accidat clamor. Super omnia tamen praedicandum uidetur, quòd pateris consules esse, quos fecisti: quippe nullum periculum, nullus ex principe metus consulareis animos debilitat, & frangit: nihil inuitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet, manebitq; honori ueneratio sua, nec securitatem autoritate perdemus. Ac si quid fortè ex consulatus fastigio fuerit diminutum, nostra haec erit culpa, non seculi: Licet enim quantum ad principem, licet taleis consules agere, qualeis ante principes erant. Vllam'ne tibi pro beneficijs referre gratiam parem possumus, nisi tantum illã, ut semper nos meminerimus cõsules fuisse, & consules tuos? Ea sentiamus, ea censeamus, quae consularibus digna sunt. Ita uersemur in Rep. ut credamus esse remp. non consilium nostrum, non operam subtrahamus, nec disiunctos nos, & quasi dimissos consulatu, sed quasi adstrictos & deuinctos putemus: eundemq; locum laboris & curae, quem reuerentiae, dignitatisq; teneamus. In fine orationis praesides, custodesq; imperij, * Deos ego Consul pro rebus humanis, ac te praecipue Capitoline Iupiter precor, ut beneficijs tuis faueas, tantis'que addas muneribus perpetuitatem. Audisti, quae*

*Diuos ego Consules

sti quæ malo principi precabamur: exaudi, quæ pro dissimilimo optamus. Non te distringimus uotis (non enim pacem, non concordiam, non securitatem, non opes oramus, non honores) simplex, cunctaq́; ista complexum unum omnium uotum est, salus principis. Nec *uerò nouam tibi iniungimus curam: tu enim iam tunc illum in tutelam recepisti, cùm prædonis auidissimi faucibus eripuisti:* Neque *enim sine auxilio tuo cum altissima quæque quaterentur, hic qui omnibus excelsior erat, inconcussus stetit: præteritus est à pessimo principe, qui præteriri ab optimo non potuit.* Tu *clara iudicij tui signa misisti, cum proficiscenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore cessisti.* Tu *uoce* Imperatoris, *quid sentires, locutus, filium illi, nobis parentem, tibi pontificem maximum elegisti.* Quo *maiore fiducia ijsdem illis uotis, quæ ipse pro se nuncupari iubet, oro & obtestor, si bene* Rempub. *si ex utilitate omnium regit.* Primum *ut illum nepotibus nostris, ac pronepotibus serues: deinde ut quandoque successorem ei tribuas, quem genuerit, quem formauerit, similemq́; fecerit adoptato: aut si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti, monstres'que aliquem, quem adoptari in capitolio deceat.* Vobis Patres C. *quantum debeam, publicis etiam monimentis continetur.* Vos *mihi in tribunatu quietis, in pratura modestiæ, uos in istis officijs etiam, quæ è studijs nostris circatuendos socios iniunxeratis, cuncti constantiæ antiquissimum testimonium perhibuistis.* Vos *proximè destinationem consulatus mei his adclamationibus approbauistis, ut intelligam etiam atque etiam enitendum mihi, ut hunc consensum uestrum complectar, & teneam, & in dies augeam.* Etenim *memini tunc uerissime iudicari, meruerit quis honorem nec'ne, cum adeptus est.* Vos *modo fauete*

do fauete huic proposito, & credite, si cursu quondam prouectus ab illo insidiosissimo principe antequàm profiteretur odium bonorum, postquàm professus est, substiti: cum uiderem quæ ad honores compendia paterent, longius iter malui: si malis temporibus inter mœstos & paucnteis, bonis inter securos, gaudenteisq; numeror: si denique intantum diligo optimum principem, inquantum inuisus pessimo fui. Ego reuerentiæ uestræ sic semper inseruiam, non ut me consulem, & mox consularem, sed ut candidatum consulatus putem.

DIXI.

C. PLINII SECUNDI NOVOCOMENSIS DE VIRIS ILLUSTRIBUS LIBER.

DE PROCA REGE *Albanorum.*

ROCA *rex Albanorum Amulium & Numitorem filios habuit, quibus regnum annuis uicibus habendum reliquit, & ut alternis imperarent: sed Amulius fratri imperium non dedit.* Et *ut eum sobole priuaret,* Rheam Syluiam *filiam eius* Vestæ *sacerdotem præfecit, ut uirginitate perpetua teneretur: quæ à* Marte *compressa* Romulum & Remum *edidit. Amulius ipsam in uincula compegit. Paruulos in Tyberim abiecit, quos aqua in sicco reliquit. Ad uagitum lupa accurrit, eosq; uberibus suis aluit.* Mox Faustulus *pastor collectos* Accæ Laurentiæ

tiæ coniugi educandos dedit. Qui postea Amulio interfecto, Numitori auo regnum restituerunt. Ipsi pastoribus coadunatis, ciuitatem condiderunt, quam Romulus augurio uictor, quod ipse x i i. Remus v i. uultures uiderat, Romam uocauit: & ut eam prius legibus, quàm mœnibus muniret, edixit, ne quis uallum transiliret: quod Remus irridens, transiliuit, & à Fabio Celere centurione rastro fertur occisus.

DE ROMVLO ROMANORVM *rege primo.*

Romulus Asylum conuenis patefecit, & magno exercitu facto, cùm uideret conugia deesse, per legatos à finitimis ciuitatibus petijt: quibus negatis, ludos Consualia simulauit, ad quos cum utriusq; sexus multitudo uenisset, dato suis signo uirgines raptæ sunt: ex quibus cum unà pulcherrima cum magna omnium admiratione duceretur, Thalaßio eam duci responsum. Quæ nuptiæ, quia feliciter cesserunt, institutum est, ut omnibus nuptijs Thalaßij nomen inuocaretur. Cum fœminas finitimorum Romani ui rapuissent, primi Cenienses contra eos bellum sumpserunt. Aduersum quos Romulus processit, & exercitum eorum, ac ducem Acronem singulari prælio deuicit. Spolia opima Ioui Pheretrio in capitolio consecrauit. Sabini ob raptas bellum aduersus Romanos sumpserunt, & cum Romæ appropinquarent, Tarpeiam uirginem nacti, quæ aquæ causa sacrorum gratia hauriendæ descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitum suum in capitolium produxisset. Illa petijt, quod illi in sinistris manibus gerebant, uidelicet anulos, & armillas, quibus dolosè repromißis, Sabinos in arcem perduxit, ubi T. Tatius scutis eam obrui præcepit. Nam & ea in læuis habuerant. Romulus aduersus Tatium,

qui

qui montem Tarpeium tenebat, processit, ac in eo loco, ubi nunc Rom. forum est, pugnam conseruit: ibi Hostius Hostilius fortissime dimicans cecidit, cuius interitu consternati Romani fugere cœperunt. Tunc Romulus Ioui Statori ædem uouit, & exercitus seu sorte, seu diuinitus restitit. Tunc raptæ in medium processerunt, & hinc patres, inde coniuges deprecatæ pacem conciliarunt. Romulus fœdus percussit, & Sabinos in urbem recepit. Populum à Curibus oppido Sabinorum Quirites uocauit. Centum senatores ab ætate Patres appellauit. Treis equitum centurias instituit, quas suo nomine Ramnenses, à Tito Tatio Tatienses, à Lucumone Luceres appellauit. Plebem in triginta curias distribuit, easq; raptarum nomine appellauit. Cùm apud Capreæ paludem exercitum lustraret, nunquam comparuit. Vnde inter patres, & populum seditione orta, Iulius Proculus uir nobilis in concionem processit, & iureiurando firmauit, Romulum à se in colle Quirinali uisum augustiore forma, cum ad Deos abiret: eundemq; præcipere, ut seditionibus abstinerent, uirtutem colerent, futurum, ut omnium gentium domini existerent. Huius autoritati creditum est, ædes in colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro deo cultus, & Quirinus est appellatus.

DE NVMA POMPILIO, *Rom. rege secundo.*

Post consecrationem Romuli, cum diu interregno seditiones orirentur, Numa Pompilius Pomponij filius, Curibus oppido Sabinorum accitus, cùm adducentibus ciuibus Romam uenisset, ut populum ferum religione molliret, sacra plurima instituit, ædem Vestæ fecit, uirgines Vestales legit. Flamines treis, Dialem, Martialem, Quirinalem

nalem. Salios Martis sacerdotes, quorum primus Præsul uocatur, XII. instituit. Pontificem Maximum creauit. Portas Iano gemino ædificauit. Annum in XII. menses distribuit, additis Ianuario & Februario. Leges quoq; plurimas & utileis, & omnia iussu Egeriæ nymphæ, uxoris suæ se facere simulans. Ob hanc tantam iustitiam bellum ei nemo intulit. Morbo solutus in Ianiculo sepultus est, ubi post multos annos arcula cum libris à Terentio quodam exarata: qui libri, quia leueis quasdam sacrorum causas continebant, ex autoritate patrum cremati sunt.

DE TVLLO HOSTILIO
Rom. rege tertio.

TVllus Hostilius, quia bonam operam aduersum Sabinos nauauerat, rex creatus, bellum Albanis indixit, quod trigeminorum certamine finiuit. Albam propter perfidiam ducis Metij Suffetij diruit, Albanos Romam transire iußit. Curiam Hostiliam constituit, montem Cœlium urbi addidit. Et dum Numam Pompilium sacrificijs imitatur, Ioui Elicio litare non potuit, fulmine ictus cum regia conflagrauit. Cum inter Romanos, & Albanos bellum fuisset exortum, ducibus Hostilio & Suffetio, placuit rem paucorum certamine finire. Erant apud Romanos trigemini Horatij, tres apud Albanos Curiatij, quibus fœdere icto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt. Tres Albanorum uulnerati. Vnus Horatius quamuis integer, quia tribus impar erat, fugam simulauit, & singulos per interualla, ut uulnerum erat dolor, interfecit. Et cum spolijs onustus rediret, sororem obuiã habuit: quæ uiso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatijs erat, flere cœpit: frater eam occidit, qui apud duumuiros condemnatus, ad populum prouocauit, ubi patris lacrymis

crymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub Tigillum missus, quod nunc quoque uiæ suppositum Sororium appellatur. Metius Suffetius dux Albanorum, cum se inuidiosum apud ciueis uideret, quòd bellum solo trigeminorum certamine finisset, ut rem corrigeret, Veientes, & Fidenates aduersum Romanos incitauit. Ipse à Tullo in auxilium accersitus, aciem in collem subduxit, ut fortunam belli experiretur, ac sequeretur. Qua re Tullus intellecta, magna uoce ait, illud suo iussu Metium facere. Quare hostes territi, uictiq; sunt. Postera die Metius cum ad gratulandum Tullo uenisset, iussu ipsius quadrigis religatus, ac in diuersa distractus est.

DE ANCO MARTIO ROM.
rege quarto.

ANcus Martius Numæ Pompilij ex filia nepos, æquitate & religione auo similis, Latinos bello domuit. Auentinum & Ianiculum monteis urbi addidit. Noua mœnia oppido circundedit, syluas ad usum nauium publicauit. Salinarum uectigal instituit. Carcerem primus ædificauit. Hostiam, coloniam maritimis commeatibus opportunam in hostia Tyberis deduxit. Ius feciale, quo legati ad res repetendas uterentur, ab Equicolis transtulit, quod primus fertur Hesus excogitasse: his rebus intra paucos dies confectis, immatura morte præreptus, non potuit præstare, qualem promiserat, regem.

DE LVCIO TARQVINIO
Prisco Rom. rege quinto.

LVcius Tarquinius Priscus Lucumo Græci Demarathi filius, Corinthi tyrannidem fugiens, in Hetruriam commigrauit. Ipse Lucumo dictus, urbe Tarquinijs profugit, Romam petijt. Aduenienti aquila pileum

sustulit

sustulit, & cum altè subuolasset, reposuit. Tanaquil coniux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit. Tarquinius pecunia, & industria dignitatem, atque etiam Anci regis familiaritatem consecutus, à quo tutor liberis relictus, regnum intercepit, & ita administrauit, quasi iure adeptus fuisset. Centum patres in curiam legit, qui minorum gentium sunt appellati. Equitum centurias numero duplicauit, nomina mutare non potuit: Accij Nauij auguris autoritate deterritus, qui fidem artis suæ nouacula, & cote firmauit. Latinos bello domuit. Circum maximum ædificauit, ludos magnos instituit. De Sabinis, & priscis Latinis triumphauit: murum lapideum urbi circundedit. Filium XIII. annorum, quod in prælio hostem percußisset, prætexta, & bulla donauit: unde hæc ingenuorum puerorum insignia esse cœperunt. Pòst ab Anci liberis, immißis percussoribus, per dolum regno exutus est, & interfectus.

DE SERVIO TVLLIO rege sexto.

SEruius Tullius P. Corniculani, & Ocretiæ captiuæ filius, cum in domo Tarquinij Prisci educaretur, flammæ species caput eius amplexa est. Hoc uiso, Tanaquil summam ei dignitatem portendi intellexit. Coniugi suasit, ut ita eum, ut liberos suos educaret. Qui cum adoleuisset, gener à Tarquinio adsumptus est. Et cum rex occisus esset, Tanaquil ex altiore loco ad populum despiciens, ait; Priscum Tarquinium graui quidem, sed non letali uulnere accepto, petere, ut interim, dum conualescit, Seruio Tullio audientes essent. Seruius Tullius quasi precario regnare cœpit, sed rectè imperium administrauit. Hetruscos sæpe domuit, collem Quirinalem, & Viminalem & Exquilias urbi addi-

dit. Aggerem, fossasq; fecit. Populum in quatuor tribus distribuit, ac pòst plebi distribuit annonam, mensuras, pondera, classeis, centuriasq; constituit. Latinorum populis [illegible] suasit, uti exemplo eorum, qui Dianæ Ephesiæ ædem [illegible]sent, & ipsi ædem Dianæ in Auentino ædificarent. Quo effecto, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata est, respon sum somnio datum, eum populum summam imperij habiturum qui prius bouem illam immolasset. Latinus bouem in Auentinum egit, & causam sacerdoti Romano exposuit. Ille callidus, dixit prius cum uiuo flumine manus abluere debere. Latinus dum ad Tyberim descendit, sacerdos bouem immolauit. Ita imperium ciuibus, sibi gloriam facto, consilioq; uindicauit. Seruius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram habens, cum Tarquinij Superbi filios pari animo uideret, ut omnium menteis morum diuersitate leniret, ferocem miti, mitem feroci in matrimonium dedit. Sed mites seu forte, seu fraude perierunt. Feroces morum similitudo coniunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus, aduocato senatu regnum paternum repetere cœpit. Qua re audita, Seruius, dum ad curiam properat, iussu Tarquinij gradibus deiectus, & domum refugiens, interfectus est. Tullia statim in forum properauit, & prima coniugem regem salutauit, à qua iussa turba recedere, cum domum rediret, uiso patris corpore, mulionem euitantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit. Vnde uicus ille Sceleratus dictus. Postea Tullia cum coniuge in exilium acta.

DE TARQVINIO SVPERBO ROmanorum rege VII.

T*Arquinius Superbus cognomen moribus meruit. Occiso Seruio Tullio, regnum sceleste occupauit, tamen*

bello

bello strennuus, Latinos, Sabinosq; domuit, Suessam Pometiam Hetruscis eripuit. Gabios per Sextum filium simulato transfugio in potestatem redegit. Et ferias Latinas primus instituit. Lacus in Circo, & cloacam maximam fecit, ubi totius populi uiribus usus est: unde illæ fossæ Quiritum sunt dictæ. Cum Capitolium inciperet, caput hominis inuenit: unde cognitum est eam urbem caput gentium futuram: & cum in obsidione Ardeæ filius eius Lucretiæ stuprum intulisset, cum eo in exilium actus, ad Porsenam Hetruriæ regem confugit, cuius ope regnum retinere tentauit. Pulsus, Cumas cõcessit, ubi per summam ignominiam reliquum uitæ tempus exegit.

DE TARQVINIO COLLATINO.

T*Arquinius Collatinus sorore Tarquinij Superbi genitus, in contubernio iuuenum regiorum Ardeæ erat. Vbi cum forte in liberiore conuiuio coniugem suam unusquisque laudaret, placuit experiri. Itaque equis Romam petunt. Regias nurus in conuiuio, & luxu deprehendunt: exinde Collatiam petunt, Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt. Ita ea pudicißima iudicatur. Ad quam corrumpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam redijt, & iure propinquitatis in domum Collatini uenit, & in cubiculum Lucretiæ irrupit, pudicitiam expugnauit. Illa postero die aduocatis patre & coniuge, rem exposuit, & se cultro, quem ueste texerat, occidit. Illi in exitium regum coniurarunt, eorumq; exilio necem Lucretiæ uindicauerunt.*

DE IVNIO BRVTO PRIMO RO-
manorum consule.

I*Vnius Brutus sorore Tarquinij Superbi genitus, cum eandem fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob diuitias & prudentiam fuerat ab auunculo occi-*

sus,stultitiam finxit. Vnde Brutus dictus. Iuuenibus regijs Delphos euntibus ridiculi gratia comes adscitus, baculo sambuceo aurum infusum deo donum tulit. Vbi responsum est, eum Romæ summam potestatem habiturum, qui primus matrem oscularetur: ipse terram osculatus est. Deinde propter Lucretiæ stuprum, cum Tricipitino, & Collatino in exitium regum coniurauit. Quibus in exilium actis, primus consul creatus, filios suos, fratrisq́;, quòd cum Aquilijs, & Vitellijs ad recipiendum in urbem Tarquinios coniurauerant, uirgis cæsos securi percußit. Deinde in prælio, quod aduersus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte filio Tarquinij congressus, se ambo mutuis uulneribus occiderunt. Cuius corpus in foro positum, à collega laudatum, matronæ anno luxerunt.

DE HORATIO COCLITE.

PORsena rex Hetruscorum, cum Tarquinios in urbem restituere tentaret, & primo impetu Ianiculum cepisset, Horatius Cocles illo cognomine, quòd in alio prælio oculum amiserat, pro Ponte Sublicio stetit, & aciem hostium sustinuit, donec pons à tergo interrumperetur, cum quo in Tyberim decidit, & armatus ad suos tranauit. Ob hoc ei tantùm agri publice datum est, quantùm uno die circumarari potuisset: statua quoq; ei in Vulcanali posita.

DE MVTIO, QVI MANVM foculo immisit.

CVm Porsena rex urbem obsideret, Mutius Scæuola Cordus uir Romanæ constantiæ senatum adijt, & ueniam transfugiendi petijt; necem regis repromittens. Accepta potestate, in castra Porsenæ uenit, ibiq; purpuratum pro rege deceptus occidit. Apprehensus, & ad regem pertractus, dexteram aris imposuit, hoc supplicij ab

ea exi

ea exigens, quòd in cæde peccasset. Vnde cùm misericordia regis abstraheretur, quasi beneficium referens ait, trecentos aduersum eum simileis coniurasse. Qua re ille territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutio prata trans Tyberim data, ab eo Mutia appellata. Statua quoque ei honoris gratia constituta est.

DE COELIA VIRGINE.

Porsena Cœliam uirginem nobilem inter obsides accepit, quæ deceptis custodibus, noctu castris eius egressa, equum, quem sors dederat, arripuit, & Tyberim traiecit. À Porsena per legatos repetita, reddita. Cuius ille uirtutem admiratus, cū quibus optasset in patriam redire permisit. Illa uirgines, puerosq; elegit, quorum ætatem iniuriæ obnoxiam sciebat, huic statua equestris in foro posita.

DE MORTE FABIAE GENTIS.

Romani cùm aduersum Veienteis bellarent, eos sibi hosteis familia Fabiorum priuato nomine deposcit, & profecti trecentisex duce Fabio consule fuerunt. Cum sæpe uictores extitissent, apud Cremeram fluuium castra posuerunt. Veientes ad dolos conuersi, pecora ex aduerso in conspectu illorum posuerunt: ad quæ progressi Fabij, in insidias delapsi, ad unum occisione perierunt. Dies quo id factum, inter nefastos relatus. Porta, qua profecti fuerant, Scelerata est appellata. Vnus ex ea gente propter impuberem ætatem domi relictus, genus propagauit ad Q. Fabium Maximum, qui Hannibalem mora fregit, Cunctator ab obtrectatoribus dictus.

DE LVCIO VALERIO PVBLICOLA.

Lucius Valerius Volesi filius, primùm de Veientibus, iterum de Sabinis, tertiò de utrisque gentibus triumphauit: hic, quia in locum Tricipitini collegæ consulem

subrogauerat, & domum in Veleia tutißimo loco habebat, in suspicionem regni affectati uenit. Quo cognito, apud populum questus quòd de se tale aliquid timuissent, immisit qui domum suam diruerent. Secures etiam fascibus dempsit, eosq; in populi concione submisit. Legem de prouocatione à magistratibus ad populum tulit, hinc Publicola dictus. Cum diem obijsset, publice sepultus, & annuo matronarum luctu honoratus est.

DE AVLO POSTHVMIO.

T*Arquinius eiectus ad Manilium Tusculanum generum suum confugit, qui cùm Latio concitato Romanos grauiter urgeret, Aulus Posthumius dictator dictus, apud Regilli lacum cum hostibus conflixit. Vbi cùm uictoria nutaret, magister equitum equis frænos detrahi iußit, ut irreuocabili impetu ferrentur: ubi & aciem Latinorum fuderunt, & castra ceperunt. Sed inter eos duo iuuenes candidis equis insigni uirtute apparuerunt, quos dictator quæsitos, ut dignis muneribus honoraret, non reperit. Castorem & Pollucem ratus, communi titulo dedicauit.*

DE LVCIO QVINTIO
Cincinnato.

L*Vcius Quintius Cincinnatus filium Cæsonem petulantißimum abdicauit, qui & à censoribus notatus, ad Volscos & Sabinos confugit, qui duce Cœlio Graccho bellum aduersum Romanos gerebant, & Q. Minutium consulem in Algio monte obsidebant. Quintius Dictator dictus, ad quem mißi legati, nudum cum arantem trans Tyberim offenderunt, qui insignibus sumptis consulem obsidione liberauit. Quare à Minutio, & eius exercitu obsidionali corona donatus est. Vicit hosteis. Ducem eorum in deditionem accepit, & in triumphi die ante currum egit.*

Sextode

Sextodecimo die dictaturam, quàm acceperat, deposuit, & ad agriculturam reuersus: iterum post uiginti annos Dictator dictus, Spurium Melium regnum affectantem, à Seruilio Hala magistro equitũ occidi iußit. Domum eius solo æquauit: unde locus ille Aequimelium dictus.

DE MENENIO AGRIPPA ROMANÆ pacis insigni arbitro.

MEnenius Agrippa cognomento Lanatus, dux electus, aduersum Sabinos, de ijs triumphauit: & cum populus à patribus secesßisset, quòd tributum & militiam tolerare, nec reuocari posset, Agrippa apud eum, Olim, inquit, humani artus, cum uentrem ociosum cernerent, ab eo discordarunt, & suum illi ministerium negauerunt. Cum eo pacto & ipsi deficerent, intellexerunt uentrem acceptos cibos per omnia membra digerere: cum eo in gratiam redierunt. Sic senatus & populus, quasi unum corpus discordia pereunt, concordia ualent. Hac fabula populus regressus est. Creauit tamen tribunos plebis, qui libertatem suam aduersum nobilitatis superbiam defenderent. Menenius autem tanta paupertate decesßit, ut eum populus collatis quadrantibus sepeliret, locum sepulchro senatus publicè daret.

DE CNEO MARTIO Coriolano.

CNeus Martius captis Coriolis urbe Volscorum, Coriolanus dictus, ob egregia militiæ facinora à Posthumio optionem munerum accipiens, equum tantum, & hospitem sumpsit, uirtutis & pietatis exemplũ. Hic consul graui annona aduectum è Sicilia frumentum magno pretio, dãdum populo curauit, ut hac iniuria plebs agros, non seditiones coleret. Ergo à tribuno plebis Decio die dicta, ad Volscos concesßit, eosq; duce Actio Tullio aduersus Ro-

manos concitauit, & ad quartum ab urbe lapidem castra posuit. Cumq; nullis ciuium legationibus flecteretur, à Veturia matre, & Volumnia uxore matronarum numero comitata motus, omisso bello, ut proditor occisus est. Ibi templũ Fortunæ muliebri constitutum est.

DE LICINIO STOLONE PRIMO *consule ex plebe.*

FAbius Ambustus ex duabus filijs alteram Licinio Stoloni, alteram Aulo Sulpitio patritio coniugem dedit: quarum plebeia cum sororem salutaret, cuius uir tribunus militum consulari potestate erat, fasces lictorios foribus appositos indecenter expauit, à sorore irrisa, marito questa, qui adiuuante socero, ut primum tribunatum plebis aggressus est, legem tulit, ut alter consul ex plebe crearetur. Lex resistente Appio Claudio, lata tamen. Et primus Licinius Stolo consul factus, idem lege sanciuit, ne cui plebeio plus centum iugera agri habere liceret. Et ipse cùm iugera centum quinquaginta haberet, & altera emancipati filij nomine poßideret, in iudicium uocatus, & primus omnium sua lege punitus est.

DE VIRGINIO CENTVRIONE *filiæ occisore.*

POpulus Romanus cum seditiosos magistratus ferre non posset, Decemuiros legibus scribendis creauit, qui eas ex libris Solonis translatas duodecim tabulis exposuerunt. Sed cum pacto dominationis magistratum sibi prorogarent, unus ex ipsis Appius Claudius Virginiam Virginij centurionis filiam in Algido militantis adamauit: quam cum corrumpere non posset, clientem subornauit, qui eam in seruitutem deposceret, facilè uicturus, cum ipse esset accusator & iudex: pater re cognita, cùm ipso

iudicij die superuenisset, & filiam iam addictam uideret, ultimo eius adloquio impetrato, cum eam in secretum abduxisset, occidit, & corpus eius humero gerens, ad exercitum profugit, & milites ad uindicandum facinus accendit: qui creatis decem tribunis Auentinum *occuparunt.* Decemuiros *abdicare se magistratu praeceperunt, eosq; omnes aut morte, aut exilio punierunt.* Appius Claudius *in carcere necatus est.*

DE AESCVLAPIO RO- *mam aduecto.*

ROmani *ob pestilentiam responso monente, ad* Aesculapium Epidauro *accersendum decem legatos principe* Q. Voluminio *miserunt. Qui cum eò uenissent, & simulachrum ingens mirarentur, anguis è sedibus eius elapsus uenerabilis, non horribilis, per mediam urbem cum admiratione omnium ad nauem Romanorum perrexit, & se in* Volumnij *tabernaculo conspirauit.* Legati Deum *uehentes,* Antium *profecti sunt, ubi per mollitiem anguis proximum* Aesculapij *fanum petijt, & post paucos dies ad nauim redijt: & cum aduerso* Tyberi *subueheretur, in proximam syluam desiluit, ubi templum ei constitutum, & pestilentia mira celeritate sedata est.*

DE FVRIO CAMILLO VR- *bis* Rom. *liberatore.*

FVrius Camillus *cum* Phaliscos *obsideret, ac ludi literarum magister principum filios ad eum adduxisset, uinctum cum ysdem pueris in urbem redigendum, & uerberandum tradidit.* Statim Phalisci *se ei ob tantam iustitiam dediderunt.* Veios *decenni obsidione domuit, deq; ijs triumphauit.* Postmodum *crimini datum quòd albis equis triumphasset, & praedam inique diuisisset, die dicta ab* Apuleio

tribuno plebis damnatus, Ardeam concesẞit: mox cum Galli Senones relictis ob sterilitatem agris suis, Clusium Hetruriæ obsiderent, misẞi sunt Romani tres legati, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione desisterent. Ex ijs unus contra ius gentium in aciem processit, & ducem Senonum interfecit, Quo commoti Galli petitis in deditionem legatis, nec impetratis Romam petierunt, & exercitum Romanum apud Alliam fluuium occiderunt, die XVI. Kalend. Augusti, qui dies inter nefastos relatus Alliensis dictus. Victores Galli urbem intrauerunt, ubi mobilisẞimos senum in curulibus, & honorum insignibus primo ut deos uenerati, deinde ut homines despicati, interfecere. Reliqua iuuentus cum Manlio in Capitolium fugit, ubi obsessa Camilli uirtute liberata est, qui absens Dictator dictus, collectis reliquijs, Gallos improuisos internecione occidit. Populum Romanum migrare Veios uolentem retinuit. Sic & oppidum ciuibus, & ciueis oppido reddidit.

DE MANLIO CAPITOLINO.

Manlius ob defensum Capitolium, Capitolinus dictus, sexdecim annorum uoluntarium militem se obtulit. Trigintaseptem militaribus donis à suis ducibus ornatus, uigintitreis cicatrices in pectore habuit. Capta urbe autor in Capitolium fugiendi: quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendenteis deiecit. Patronus à ciuibus appellatus, & farre donatus est. Donum etiam in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, cum à senatu suppresẞisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos propria manu liberaret, regni affectati suspicione, in carcerem coniectus, populi consensu liberatus est. Rursus cum in eadem culpa, & grauius perseueraret, & reus factus, & ob conspectum Capitolij ampliatus, alio deinde loco

damnatus

damnatus, & de saxo Tarpeio præcipitatus. Domus diruta, bona publicata. Gentilitas eius Manlij cognomine iurauit, ne quis postea Capitolinus uocaretur.

DE CORNELIO COSSO.

Fidenates fidei Romanorum hostes, ut sine spe ueniæ fortius dimicarent, legatos ad se missos interfecerunt, ad quos Quintius Cincinnatus Dictator missus, magistrum equitum habuit Cornelium Cossum, qui Lartem Tolumniũ ducem sua manu interfecit. De eo spolia opima Ioui Pheretrio secundus ab Romulo consecrauit.

DE PVBLIO DECIO PATRE.

Decius Mus bello Samnitico sub Valerio Maximo, & Cornelio Cosso consulibus tribunus militum exercitu in angustijs Gauri montis insidijs hostium clauso, accepto, quod postulauerat, præsidio, in superiorem locum euasit, hosteis terruit. Ipse intempesta nocte per medias custodias somno oppressas incolumis euasit. Ob hoc exercitu ciuica corona de quercu, quæ dabatur ei, qui ciueis in bello seruasset: obsidionalis, quæ dabatur ei, qui obsidione ciueis liberasset, donatus est. Consul bello Latino collega Manlio Torquato positis apud Vescrim fluuium castris, cùm utrique consuli somnio obuenisset, eos uictores futuros, quorum dux in prælio cecidisset: cùm collato cum collega somnio conuenisset, ut cuius cornu in acie laboraret, dijs se manibus uoueret: inclinante sua parte, se & hosteis per Valerium pontificem dijs manibus deuouit. Impetu in hosteis facto, uictoriam suis reliquit.

DE PVBLIO DECIO FILIO.

Publius Decius Decij filius, primò consul de Samnitibus triumphauit. Spolia de ijs Cereri consecrauit. Iterum, & tertio consul multa domi militiæq; gessit. Quartò consu

consulatu cum Fabio Maximo, cum Galli, Samnites, Vmbri, Tusci contra Romanos conspirassent, ibi exercitu in aciem ducto, & cornu inclinante, exemplum patris imitatus, aduocato M. Liuio pontifice hastæ insistens & solennia uerba respondens, se & hosteis dijs manibus deuouit. Impetu in hosteis facto, uictoriam suis reliquit. Corpus à Collega laudatum, magnificè sepultum est.

DE TITO MANLIO TORQVATO.

Titus Manlius Torquatus ob ingenij, & linguæ tarditatem à patre rus relegatus, cum audisset ei diem dictam à Pomponio Trib. Pleb. noctu urbem petijt. Secretum colloquium à tribuno impetrauit, & gladio stricto, dimittere eum accusationem terrore multo compulit. Sulpitio dictatore tribunus militum Gallum prouocatorem occidit. Torquem ei detractum, ceruici suæ induit. Consul bello Latino filium suum, quòd contra imperium pugnasset, securi percussit. Latinos apud Veserim fluuium Decij collegæ deuotione superauit. Consulatum recusauit, quòd diceret neq; se populi uitia, neq; illum seueritatem suam posse sufferre.

DE MARCO VALERIO CORVINO.

Reliquias Senonum Camillus persequebatur, aduersum ingentem Gallum prouocatorem solus Valerius Trib. militum omnibus territis processit: coruus ab ortu solis galeæ eius insedit, & inter pugnãdum ora oculosq; Galli uerberauit: hoste deuicto Valerius Coruinus dictus: hic cum ingens multitudo ære alieno oppressa Capuam occupare tentasset, & ducem sibi Quintium necessitate compulsum fecisset, sublato ære alieno, seditionem compressit.

DE PONTIO THELESINO.

Caius Veturius, & Spurius Posthumius consules bellum aduersum Samnites gerentes à Pontio Thelesino

duce hostium per insidias seducti sunt. Nam ille simulatos transfugas misit, qui Romanis dicerent, Luceriam à Samnitibus obsideri in Apulia, quò duo itinera ducebant, aliud longius, & tutius: aliud breuius, & periculosius. Festinantibus itaque, cum insidias statuisset, qui locus furculæ Caudinæ uocatur, Pontius accitum patrem Herennium rogauit, quid fieri placeret. Ille ait: aut omneis occidendos, ut uires frangerentur: aut omneis dimittendos, ut beneficio obligarentur. Vtroque improbato consilio, omneis sub iugo misit ex fœdere: quod à Romanis improbatum est. Posthumius Samnitibus deditus, nec receptus.

DE LVCIO PAPYRIO CVRSORE.

LVcius Papyrius à uelocitate Cursor, cum consulem se aduersis omnibus aduersum Samnites progressum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romam regressus, edixit Fabio Rutiliano, quem exercitui præponebat, ne manum cum hoste consereret. Sed ille oportunitate ductus pugnauit. Reuersus cum securi ferire uoluit: ille in urbem confugit, nec supplicem Tribuni tuebantur. Deinde pater lacrymis, populus precibus ueniam impetrarunt. Papyrius de Samnitibus triumphauit. Idem Præneste cum pretorem grauißime increpuisset: Expedi, inquit, lictor secures: & cum eum metu mortis attonitum uidisset, incommodam ambulantibus radicem excîdi iußit.

DE QVINTO FABIO Rutiliano.

QVintus Fabius Rutilianus, primus ex ea familia ob uirtutem Maximus, magister equitum à Papyrio Cursore securi penè percussus. Primum de Apulis & Lucerinis, iterum de Samnitibus, tertiò de Gallis, Vmbris, Marsis, atque Tuscis triumphauit. Censor Libertinos Tribus

bus amouit. Iterum Censor fieri noluit, dicens non esse ex usu Reipub. eosdem Censores sæpius fieri. Hic primus instituit, uti equites Romani Idibus Quintilibus ab æde Honoris equis insidentes in capitolium transirent. Mortuo huic tantum æris populi liberalitate congestum, ut inde filius uisceratio nem, & epulas publice daret.

DE MARCO CVRIO Dentato:

MArcus Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphauit, quos usque ad mare superum perpacauit. Regressus in concione ait: Tantum agri cepi, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem: tantum porrò hominum cepi, ut fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabinis triumphauit. Tertio de Lucanis ouans urbem introiuit. Pyrrhum regem Epeirotarum Italia expulit: quaterna dena agri iugera uiritim populo diuisit. Sibi deinde totidem constituit, dicens neminem esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus, cum ipse in foco rapas torreret: Malo, inquit, hæc in fictilibus meis esse, & aurum habentibus imperare. Cum interuersæ pecuniæ argueretur, cadum ligneum, quo uti ad sacrificia consueuerat, in medium protulit: iurauitq; se nihil amplius de præda hostili in domum suam conuertisse. Aquam deinde Anienem manibus hostium in urbem induxit. Tribunus plebis patres autores fieri coëgit comitijs, quibus plebeius magistratus creabatur: ob hæc merita domus ei apud Tiphatam, & agri iugera quingenta publicè data.

DE APPIO CLAVDIO CAECO.

APpius Claudius Cæcus in Censura libertinos quoque in senatum legit, epulandi, decantandiq; ius tibicinibus

bus in publico ademit. Duæ familiæ ad Herculis sacra sunt destinatæ, scilicet Potitiorum & Pinariorum. Potitios Herculis sacerdotes pretio corrupit, ut sacra Herculea seruos publicos edocerent, unde cæcatus est. Gens Potitiorum funditus perijt. Ne consulatus cum plebeijs communicaretur, acerrime restitit: ne Fabius solus ad bellum mitteretur, contradixit. Sabinos, Samnites, Hetruscos bello domuit. Viam usque Brundusium strauit lapidibus, unde illa Appia dicta. Aquam Anienem in urbem induxit. Censuram solus omni quinquennio obtinuit. Cum de pace Pyrrhi ageretur, & gratia potentum per legatum Cineam pretio quereretur, senex & cæcus lectica in senatum latus, turpissimas conditiones magnifica oratione discussit.

DE PYRRHO REGE
Epeirotarum.

PYrrhus rex Epeirotarum materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus, cum imperium orbis agitans Romanos potenteis uideret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambigue respondit: Aio te Aeacida Romanos uincere posse: hoc dicto in uoluntatem tracto, auxilio Tarentinis uenit, bellum Romanis intulit, Leuinum consulem apud Heracleam Elephantorum nouitate turbauit. Cumq; Romanos aduersis uulneribus occisos uideret: Ego, inquit, talibus uiris breui orbem terrarum subigere potuissem. Amicis gratulantibus, Quid mihi cum tali uictoria, inquit, ubi exercitus robur amittam? ad uigesimum ab urbe lapidem castra posuit, captiuos Fabricio gratis reddidit. Viso Leuinij exercitu, eandem sibi ai[illegible] sum Romanos, quàm Herculi aduersus hydram fu[illegible]tunam. A' Curio & Fabricio superatus, Tarentum refugit, in Siciliam traiecit. Mox in Italiam Locros regressus,

pecun

pecuniam Proserpinæ auehere tentauit. Sed ea naufragio elata est. Tum in Græciam regressus, dum Argos oppugnaret, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigonum regem Macedoniæ delatum, magnifice sepultum.

DE VOLSINIIS.

Volsinij, Hetruriæ nobile oppidum, luxuria penè perierunt. Nam cùm temere seruos manumitterent, dum in curiam legerent, consensu seruorum oppreßi, cum multa indigna paterentur, clàm Roma auxilium petierunt. Missusq́; Decius Murana mox libertinos omneis aut in carcere necauit, aut dominis in seruitutem restituit.

DE APPIO CLAVDIO

Caudace.

Appius Claudius uictis Volsiniensibus cognomento Caudax, frater Cæci fuit, Consul ad Mamertinos liberandos missus, quorum arcem Carthaginienses, & Hiero rex Syracusanus obsidebant. Primo ad explorandos hosteis fretum piscatoria naui traiecit, & cum duce Carthaginensium egit, ut præsidium arce deduceret: Rhegium regressus quinqueremem hostium copijs pedestribus cepit, phalangem in Siciliam traduxit. Carthaginienseis Messana expulit. Hieronaregem prælio apud Syracusas in deditionem accepit: qui eo periculo territus Romanorum amicitiam petijt, eiśque postea fidelißimus fuit.

DE CNEÒ DVILLIO ET HImilcone *Pœnorum duce.*

Cneus Duillius primo Punico bello dux contra Carthaginienseis missus, cum uideret eos multum mari posse, classem magis ualidam, quàm decoram fabrefecit: & quas Coruos uocauere, manus ferreas cum irrisu hostium primus instituit. Quibus inter pugnandum hostium naueis

naueis apprehendit, qui uicti, & capti sunt. Himilco dux claßis Carthaginem fugit, & à senatu quæsiuit, quid faciendum censerent: omnibus ut pugnaret, adclamantibus: Feci, inquit, & uictus sum: sic pœnam crucis effugit. Nam apud Pœnos dux malè re gesta puniebatur. Duillio concessum est, ut prælucente funali, & præcinente tibicine, à cœna publice rediret.

DE ATTILIO CALATINO.

Attilius Calatinus dux Romanorum aduersus Carthaginienseis missus, maximis & munitißimis ciuitatibus, Aetna, Drepano, Lilybæo hostilia præsidia deiecit. Panormum cepit, totamq; Siciliam peruagatus, paucis nauibus magnam hostium classem, duce Hamilcare, superauit. Sed cum ad Camerinam ab hostibus obsessam festinaret, à Pœnis in angustijs clausus est, ubi tribunus militum Calpurnius Flamma acceptis trecentis in superiorem locum euasit. Consulem liberauit: ipse cum trecentis pugnans cecidit, & postea ab Attilio semianimis inuentus, & sanatus, magno postea terrori hostibus fuit. Attilius gloriosè triumphauit.

DE MARCO ATTILIO REGVLO.

Marcus Attilius Regulus consul, fusis Salentinis triumphauit, primusq; Romanorum ducum in Africam classem traiecit, quassatas, duce Hamilcare, naueis longas treis & sexaginta accepit. Oppida ducenta, & hominum ducenta millia cepit: absente eo coniugi eius, & liberis ob paupertatem sumptus publicè dati. Mox arte Xanthippi Lacedæmonij mercenarij militis captus, in carcerem missus, legatus de permutandis captiuis Romam missus, dato iureiurando, ut si non impetrasset, ita demum rediret, in senatu conditionem dissuasit, reiectisq; à se coniuge & libe-

ris, Carthaginem regreſſus, ubi in arcam ligneam coniectus, clauis introrſum adactis, uigilijs ac dolore punitus eſt.

DE Q. LVCTATIO CATVLO.

QVintus Luctatius Catulus primo Punico bello trecentis nauibus aduerſum Pœnos profectus, ſexcentas eorum naueis commeatibus, & alijs oneribus impeditas duce Himilcone apud Egates inſulas inter Siciliam & Africam depreſſit, finemq; bello impoſuit. Pacem petentibus hac conditione conceſſit, ut Sicilia, Sardinia, & cæteris inſulis intra Italiam, Africamq; decederent, Hiſpania citra Hiberum fluuium abſtinerent.

DE HANNIBALE CARTHAginienſi duce.

HAnnibal Hamilcaris filius, undecim annos natus à patre aris admotus, odium in Romanos perenne iurauit. Exinde ſocius, & miles in caſtris patris fuit, mortuo eo cauſam belli quærens, Saguntum Romanis fœderatam intra ſex menſeis euertit. Tum Alpibus patefactis, in Italiam traiecit. P. Scipionem apud Ticinum, Sempronium Longum apud Trebiam, Flaminium apud Thraſimenum, Paulum & Varronem apud Cannas ſuperauit. Cumq; urbem capere poſſet, in Campaniam diuertit, cuius delitijs clanguit. Et cùm ad tertium ab urbe lapidem caſtra poſuiſſet, tempeſtatibus repulſus primum à Fabio Maximo fruſtratus, deinde à Valerio Flacco repulſus, à Graccho & Marcello fugatus, in Africam reuocatus, à Scipione ſuperatus, ad Antiochum regem Syriæ confugit, cumq; hoſtem Romanis fecit: quo uicto ad Pruſiam Bithyniæ regem conceſſit. Vnde Romam legatione repetitus, hauſto, quod ſub anuli gemma habebat, ueneno, abſumptus eſt: poſitus apud Libyſſam in arca lapidea, in

qua

qua hodie quoque inscriptum est: HANNIBAL HIC SITVS EST.

DE Q. FABIO MAXIMO.

QVintus Fabius Maximus Cunctator, ut Verrucosus à uerruca in labris, ita Ouicula à clementia morum, Consul de Liguribus triumphauit. Hannibalem mora fregit. Minutium magistrum equitum imperio æquari sibi passus est, & nihilominus periclitanti subuenit. Hannibalem in agro Falerno inclusit. Manlium Statilium transfugere ad hosteis uolentem, equo & armis donatis retinuit, & Lucano cuidam fortißimo ob amorem mulieris infrequenti, eandem emptam dono dedit. Tarentum ab hostibus recepit. Herculis signum inde translatum in Capitolio dedicauit. De redemptione captiuorum cum hostibus pepigit: quod pactum cum à senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus uendidit, & fidei satisfecit.

DE P. SCIPIONE NASICA.

PVblius Scipio Nasica à senatu uir optimus iudicatus, matrem deûm hospitio recepit: cum aduersum auspicia consulem se à Graccho nominatum comperisset, magistratu se abdicauit. Censor statuas, quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul Delminium urbem Dalmatarum expugnauit: imperatoris nomen à militibus, & ab senatu triumphum recusauit oblatum. Eloquentia primus, iuris scientia consultißimus, ingenio sapientißimus fuit, unde uulgò Corculum dictus.

DE MARCO MARCELLO.

MArcus Marcellus Viridomarum Gallorum ducem singulari prælio fudit, spolia legit apud Nolam, Hannibalem primus locorum angustia adiutus uinci docuit.

Syracusas per treis annos expugnauit, & cum per calumniam triumphus ei à senatu negaretur, de sua sententia in Albano monte triumphauit. Quinquies consul, insidijs Annibalis deceptus occubuit, & magnificè sepultus. Ossa Romam remissa, à prædonibus intercepta perierunt.

DE LIVIA CLAVDIA, *uirgine Vestali.*

HAnnibale Italiam deuastante, ex responso librorum Sibyllinorum mater deum è Peßinunte accersita, cum aduerso Tyberi ueheretur, repente in alto stetit: & cum moueri nullis uiribus posset, ex libris cognitum est, castißimæ demum fœminæ manu moueri posse. Tum Claudia uirgo Vestalis falso incestu suspecta, deam orauit, ut si pudicam sciret, sequeretur. Et zona imposita nauem mouit. Simulachrum matris deûm aduexit. Templum ædificauit Nasica, qui uir optimus iudicabatur.

DE MARCO PORTIO CATONE.

MArcus Portius Cato genere Tusculanus à Valerio Flacco Romam solicitatus, tribunus militum in Sicilia, quæstor sub Scipione fortißimus, Prætor iustißimus fuit. In prætura Sardiniam subegit. Vbi ab Ennio Græcis literis institutus, consul Celtiberos domuit. Et ne rebellare possent, literas ad ciuitates singulas misit, ut muros diruerent, cum unaquæque sibi soli imperari putaret, fecerunt. Syriaco bello tribunus militum sub Marco Attilio Glabrione occupatis Thermopylarum iugis, præsidium hostium depulit. Censor L. Flaminium consularem senatu mouit, quòd ille in Gallia ad cuiusdam scorti spectaculum eductum quendam è carcere in conuiuio iugulari iußisset. Basilicam suo nomine primus fecit. Matronis ornamenta erepta Oppia lege repetentibus restitit. Accusator aßiduus malorum,

Galbam octogenarius accusauit. Ipse quadragies quater accusatus, gloriosè absolutus. Carthaginem delendam censuit. Post octoginta annos filium genuit. Imago huius funeris gratia produci solet.

DE CLAVDIO NERONE, ET Hasdrubale fratre Hannibalis.

HAsdrubal frater Hannibalis ingentibus copijs in Italiam traiecit: actumq; erat de Romano imperio, si coniungere Hannibali copias potuisset. Sed Claudius Nero, qui in Apulia cum Hannibale castra coniunxerat, relicta in castris parte, cum delectis ad Hasdrubalem properauit, & se Liuio collegæ apud Senam oppidum, & Metaurum flumen coniunxit: amboq; Hasdrubalem uicerunt. Nero regressus, pari celeritate, qua uenerat, caput Hasdrubalis ante uallum Hannibalis proiecit. Quo ille uiso, uinci se fortuna Carthaginis confessus est: ob hæc Liuius triumphans, Nero ouans, urbem introierunt.

DE PVBLIO CORNELIO Scipione Africano.

PVblius Scipio ex uirtutibus cognominatus Africanus, Iouis filius creditus: nam antè quàm conciperetur, serpens in lecto matris eius apparuit. Et ipsi paruulo draco circunfusus nihil nocuit. In capitolium intempesta nocte cunti nunquàm canes allatrauerunt. Nec hic quicquam prius cœpit, quàm in cella Iouis diutißimè sedisset, quasi diuinam mentem accepisset. Decem & octo annorum patrem apud Ticinum singulari uirtute seruauit. Clade Cannensi nobilißimos iuuenes Italiam deserere cupienteis sua autoritate compescuit. Reliquias incolumeis per media hostium castra Canusium perduxit. Vigintiquatuor annorum prætor in Hispaniam missus, Carthaginem, qua die uenit, cepit. Virgi-

nem pulcherrimam, ad cuius aspectum concurrebatur, ad se uetuit adduci, patriq; eius, ac sponso restitui iußit. Hasdrubalem, Magonemq; fratres Hannibalis Hispania expulit. Amicitiam cum Syphace Maurorum rege coniunxit. Masinissam in societatem recepit. Victor domum regressus, consul ante annos factus, concedente collega in Africam classe traiecit. Hasdrubalis & Syphacis castra una nocte perrupit. Reuocatum ex Italia Hannibalem superauit. Victis Carthaginensibus leges imposuit. Bello Antiochi legatus fratri fuit, captum filium gratis recepit. A' Petilio Acteo Tribuno Pl. repetundarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit: Hac die, inquit, Carthaginem uici, quasi bonum factum, in capitolium eamus, & dijs supplicemus. Inde in uoluntarium exilium conceßit, ubi reliquam egit ætatem. Moriens ab uxore petijt, ne corpus suum Romam referretur.

DE LIVIO SALINATORE.

Liuius Salinator primò consul de Illyrijs triumphauit: deinde ex inuidia peculatus reus ab omnibus tribus excepta Metia, condemnatus: Iterum cum Claudio Nerone inimico suo consul, ne Resp. discordia malè administraretur, amicitiam cum eo iunxit, & de Hasdrubale triumphauit. Censor cum eodem collega omneis tribus, excepta Metia, ærarias fecit. Stipendio priuauit eo crimine, quòd aut prius se iniuste condemnassent, aut postea tantos honores non rectè tribuissent.

DE T. QVINTIO FLAMINIO.

Titus Quintius Flaminius, Flaminij, qui apud Trasimenum perijt, filius, consul Macedoniam sortitus, ducibus Charopis principis pastoribus prouinciam ingreßus, regem Philippum prælio fudit, castris exuit:

filium

filium eius Demetrium obsidem accepit, quem pecunia multatum in regnum restituit. A Nabide quoq; Lacedæmonio filium obsidem accepit. Liberos etiam Græcos Nemeæ per præconem pronunciauit. Legatus etiam ad Prusiam, ut Hannibalem repeteret, missus.

DE Q. FVLVIO NOBILIORE.

QVintus Fuluius Nobilior consul Etolos, Ambraciotasq; superauit. Vnde ouans urbem introijt. Consul Achæos, qui bello Macedonico interfuerant, post Antiochũ defecerant, prælijs frequentibus uictos, & in Ambraciam oppidum coactos, in deditionem accepit, tamen signis, tabulisq; pictis spoliauit, de quibus triumphauit. Quam uictoriam per se magnificam Marcus Ennius amicus eius insigni laude celebrauit.

DE L. SCIPIONE ASIATICO.

SCipio Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africa uirtutis nomine à fratre laudatus, consul Antiochum regem Syriæ legato fratre apud Sipylum montem, cum arcus hostium pluuia hebetati fuissent, uicit, & regni relicti à patre parte priuauit, hinc Asiaticus dictus. Pòst reus pecuniæ interceptæ, ne in carcerem duceretur, Gracchus trib. pl. intercessit. M. Cato censor, equum ei ignominiæ causa ademit.

DE ANTIOCHO REGE SYRIAE.

ANtiochus Syriæ rex nimia opum fiducia bellum Romanis intulit, specie Lysimachiæ repetendæ, quàm à maioribus suis in Thracia conditam Romani possidebant, statimq; Græciam, insulasq; eius occupauit. In Euboëa luxuria elanguit, aduentu Attilij Glabrionis exercitus Thermopylas occupauit. Vnde industria Marci Catonis electus, in Asiam refugit, nauali prælio, cui Han-

nibalem præfecerat à L. Aemilio Regillo superatus, filium Scipionis Africani, quem inter nauigandum ceperat, patri remisit: qui ei, quasi pro reddenda gratia suasit, ut amicitiam Romanam peteret. Antiochus spreto consilio, apud Sipylum montem cum L. Scipione conflixit. Victus, & ultra Taurum montem relegatus à sodalibus, quos temulentus in conuiuio pulsauerat, occisus est.

DE CNEO MANLIO VOLSONE.

CNeus Manlius Volso, missus ad ordinandam Scipionis Asiatici prouinciam, cupiditate triumphi bellum Pisidis & Gallogræcis, qui Antiocho affuerant, intulit. His facilè uictis, inter captiuos uxor regis Ortiagontis centurioni cuidam in custodiam data, à quo ui stuprata de iniuria tacuit. Et pòst impetrata redemptione, marito adulterum centurionem interficiendum tradidit.

DE LVCIO AEMILIO PAVLO Macedonico.

LVcius Paulus Aemilius filius eius, qui apud Cannas cecidit, primo consulatu, quem post treis repulsas adeptus erat, de Liguribus triumphauit. Rerum gestarum ordinem in tabula pictum publicè posuit: iterum consul Persem Philippi filium, regem Macedonum apud Samothracas cepit: quem uictum fleuit, & assidere sibi iussit, tamen in triumphũ duxit. In hac lætitia duos filios amisit. Et progressus ad populum, gratias fortunæ egit, quòd si quid aduersi reipub. imminebat, sua esset calamitate decisum. Ob hæc omnia & à populo, & à senatu concessum est, ut ludis Circensibus triũphali ueste uteretur. Ob huius licentiam & paupertatem post mortem eius dos uxori nisi uenditis possessionibus non potuit exolui.

DE T. SEMPRONIO GRACCHO.

Titus Sempronius Gracchus nobilißima familia ortus, Scipionem Asiaticum quamuis inimicum, duci in carcerem non est passus. Prætor Galliam domuit, consul Hispaniam, altero consulatu Sardiniam: tantumq; captiuorum adduxit, ut longa uenditione res in prouerbium ueniret: SARDI VENALES. *Censor libertinos, qui rusticis tribus occuparant, in quatuor urbanas diuisit: ob quod à populo collega eius Claudius (nam ipsum autoritas tuebatur) reus factus, & cum eum duæ classes condemnassent, Tiberius iurauit, se cum illo in exilium iturum.* Ita reus ab*solutus est.* Et cum in domo Tyberij duæ angues è geniali *thoro serpsissent, responso dato, eum de dominis periturum, cuius sexus anguis fuisset occisus.* Amore Corneliæ coniugis *marem iußit interfici.*

DE P. SCIPIONE AEMILIANO.

Publius Scipio Aemilianus Pauli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus, in Macedonia cum patre agens, uictum Persem tam pertinaciter persequutus est, ut media nocte in castra redierit. Lucullo in Hispaniam legatus, apud Intercatiam oppidum prouocatorem singulari prælio uicit. Muros hostilis ciuitatis primus ascendit. Tribunus in Africa sub Tito Manilio Imperatore cohortes octo obsidione uallatas consilio & uirtute seruauit, à quibus corona obsidionali donatus. Cum ædilitatem peteret, consul ante annos ultro factus, Carthaginem intra sex menses deleuit. Numantiam in Hispania, correcta prius militum disciplina, fame uicit, hinc Numantinus dictus. Caio Lælio plurimum usus. Ad reges adeũdos missus, duos secum præter eum seruos duxit. Ob res gestas superbus, Gracchũ iure occisum uideri respondit, obstrepente populo: Taceant, inquit, quibus Italia nouerca est, non mater: & addidit,

Quos sub corona uendidi. Censor Mummio collega segniore in senatu ait: Vtinam mihi collegam aut dedissetis, aut nō dedissetis. Suscepta Agrariorum causa, domi repente exanimis inuentus, obuoluto capite elatus, ne liuor in ore appareret. Huius patrimonium tam exiguum fuit, ut XXXII. libras argenti, duas & semulibram auri reliquerit.

DE AVLO HOSTILIO
Mancino.

AVlus Hostilius Mancinus prætor aduersum Numantinos uetantibus auibus, & nescio qua uoce reuocante, profectus, cum ad Numantiam uenisset, exercitum Pompeij acceptum prius corrigere decreuit, inde solitudinem petit. Eo die Numantini forte solenni nuptu filias locabant, & unam speciosam duobus competentibus pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hostis dextram attulisset. Profecti iuuenes abscessum Romanorum in modum fugæ properantium cognoscunt, rem ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus uiginti millia Romanorum ceciderunt. Mancinus autore Tiberio Gracchο quæstore in leges hostium fœdus percußit: quo per senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in castra deductus, præturam postea consequutus est.

DE LVCIO MVMMIO
Achaico.

LVcius Mummius deleta Achaia Achaicus, aduersus Corinthios missus, uictoriam alieno labore quæsitam intercepit. Nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudisset, & duce Critolao priuasset, cum lictoribus, & paucis equitibus in Metelli castra properauit, Corinthios apud Leucopetram uicit duce Dioneo, qui domum refugit, eamq; incendit, coniugem interfecit, & se in ignem

ignem præcipitauit, excepto ipso, nemo interijt. Mummius Corinthum signis, tabulisq; spoliauit, quibus cum totam replesset Italiam, in domum suam nihil contulit.

DE Q. CAECILIO METELLO *Macedonico.*

QVintus Cæcilius Metellus, à domita Macedonia Macedonicus: prætor Pseudophilippum, qui idem Andriscus dictus est, uicit. Achæos bis prælio fudit, triumphandos Mummio tradidit. Inuisus plebi ob nimiam seueritatem: & ideo tertio post duas repulsas, consul ægre factus, Arbachos in Hispania domuit. Apud Contrebiam oppidum cohortes loco pulsas redire, & locum recipere iussit. Cum omnia proprio, & subito consilio ageret, amico cuidam quid acturus esset roganti: Tunicam, inquit, meam exurerem, si eam consilium meum scire existimarem. Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulchrum latus est. Ex quibus treis consuleis, unum etiam triumphantem uidit.

DE Q. CAECILIO METELLO *Numidico.*

QVintus Cæcilius Metellus Numidicus, qui de Iugurtha rege triumphauit, Censor Quintium, qui se Tiberij Gracchi filium mentiebatur, in censum non recepit. Idem in legem Apuleiam per uim latam iurare noluit. Quare in exilium actus Smyrnæ exulauit. Claudia deinde rogatione reuocatus, cum ludis forte literas in theatro accepisset, non prius eas legere dignatus est, quàm spectaculum finiretur. Metellum sororis suæ uirum laudare noluit, quòd is olim suum iudicium, & leges detrectarat.

DE QVINTO METEL- *lo pio.*

Qvintus Metellus Pius Numidici filius: Pius, quia patrem lacrymis, & precibus aßiduè ab exilio reuocauit. Prætor bello sociali Q. Pompedium Marsorum ducem interfecit. Consul in Hispania Herculeios fratres oppreßit. Sertorium Hispania expulit. Adulescens in petitione præturæ & pontificatus consularibus uiris prælatus est.

DE TIBERIO GRACCHO.

Tiberius Gracchus Africani ex filia nepos, Quæstor Mancino in Hispania fœdus eius flagitiosum probauit. Periculum deditionis eloquentiæ gratia effugit. Tribunus plebis legem tulit, ne quis plus mille agri iugera haberet. Octauio collega intercedente, nouo exemplo magistratu abrogauit. Deinde tulit, ut ea familia, quæ de Attali hæreditate erat, ageretur, & populo diuideretur. Deinde cum prorogare sibi potestatem uellet, aduersis auspicijs in publicum proceßit, statimq; capitolium petijt, manum ad caput referens, qua salutem suam populo commendabat: hoc nobilitas ita accepit, quasi diadema posceretur. Segniterq; cessante Mutio consule, Scipio Nasica sequi se iußit, qui saluam Rempu. uellent, Gracchum in capitolium persequutus oppreßit. Cuius corpus Lucretij ædilis manu in Tyberim missum, unde ille Vispillo dictus. Nasica ut inuidiæ subtraheretur, per speciem legationis in Asiam ablegatus est.

DE CAIO GRACCHO.

Caius Gracchus pestilentem Sardiniam quæstor sortitus, non ueniente successore, sua sponte disceßit. Asculanæ & Fregellanæ defectionis inuidiam sustinuit. Tribunus plebis agrarias & frumentarias leges tulit: colonos etiam Capuam, & Tarentum mittendos censuit.

Triumuiros agris diuidendis se & Fuluium Flaccum, & C. Crassum constituit, Minutio Rufo tribuno plebis legibus suis abrogante, in capitolium uenit: ubi cum Attilius præco Opimij consulis in turba fuisset occisus, in forum descendit, & imprudens concionem à tribuno plebis auocauit. Quare accersitus, cum in senatum non uenisset, armata familia Auentinum occupauit. Vbi ab Opimio uictus, dum à templo Dianæ desilijt, talum intorsit, & Pomponio amico apud portam trigeminam, P. Lectorio in ponte sublicio persequentibus resistente, in lucum Furinæ peruenit: ibi uel sua uel serui Euphori manu interfectus, caput à Septumuleio amico Gracchi ad Opimium relatum, auro expenso fertur, propter auaritiam infuso plumbo grauius effectum.

DE MARCO LIVIO DRVSO.

Marcus Liuius Drusus genere & eloquentia magnus, sed ambitiosus, & superbus, ædilis munus magnificentißimum dedit: & ibi Rubrio collegæ quædam de utilitate reipublicæ suggerente: Quid tibi, inquit, cum Repub. nostra? Quæstor in Asia nullis insignibus uti uoluit, ne quid ipso esset insignius. Trib. plebis Latinis ciuitatem, plebi agros, equitibus curiam, senatui iudicia permisit. Nimiæ liberalitatis fuit. Ipse etiam professus, nemini se ad largiendum præter cœlum & cœnum reliquisse. Ideoq; cum pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulsam Mauritaniæ principem ob regis simultatem profugum accepta pecunia Bocho prodidit, quem ille elephanto obiecit. Adherbalem filium regis Numidarum obsidem domi suæ sumpsit, redemptionem eius occulte à patre sperans. Cæpionem inimicum actionibus suis resistentem, ait se de saxo Tarpeio præcipitaturum. Consuli legibus Agrarijs resisten

ſtentia,ita collum in comitio obtorſit,ut multus ſanguis effflueret è naribus:quæ ille luxuria comprobans, morti iam detrudi ſe dicebat.Deinde ex gratia in inuidiam uenit.Nam plebs acceptis agris gaudebat, expulſi dolebant, equites lecti lætabantur.Senatus permiſsis iudicijs exultabat,ſed ſocietatem cum equitibus ægre ferebat.Vnde Liuius anxius, ut Latinorum poſtulata differret, qui promiſſam ciuitatem flagitabant,repente in publico concidit ſiue morbo comitiali,ſeu hauſto caprino ſanguine, ſemianimis domum relatus.Vota pro illo per Italiam publicè ſuſcepta ſunt:& cum Latini conſulem in Albano monte interfecturi eſſent, Philippum admonuit,ut caueret. Vnde in ſenatu accuſatus, cum domum ſe reciperet,immiſſo inter turbam percuſſore, corruit.Inuidia cædis apud Philippum,& Cæpionem fuit.

DE CAIO MARIO PATRE.

CAius Marius ſepties conſul, Arpinâs, humili loco natus, primis honoribus per ordinem functus, legatus Metello in Numidia, criminando conſulatum adeptus, Iugurtham captum ante currum egit: in proximum annum conſul ultro factus. Cymbros in Gallia apud aquas Sextias,Theutonas in Italia in campo Caudio uicit, de'que his triumphauit. Vſque ad ſextum conſulatum per ordinem factus, Apuleium Saturninum Tribunum plebis, & Glauciam Prætorem ſeditioſos ex ſenatuſconſulto interemit, & cum Sulpitia rogatione prouinciam Syllæ eriperet, armis ab eo uictus, Minturnis in palude latuit.Inuentus, & in carcerem coniectus, immiſſum percuſſorem Gallum uultus autoritate deterruit, acceptaq; nauicula in Africam traiecit: ibi diu exulauit. Mox Cinnana dominatione reuocatus, ruptis ergaſtulis, exercitum fecit: cæ-

ſisq;

fisq; inimicis iniuriam ultus septimo consulatu, ut quidam ferunt, uoluntaria morte deceßit.

DE CAIO MARIO FILIO.

Caius Marius filius uigintiquinque annorum consulatum inuasit, quem honorem tam immaturum mater fleuit: hic patri sæuitia similis, curiam armatus obsedit, inimicos trucidauit, quorum corpora in Tybcrim præcipitauit. In apparatu belli, quod contra Syllam parabatur, apud Sacriportum uigilijs & labore defessus, sub dio requieuit, & absens uictus, fugæ, non pugnæ, interfuit. Præneste refugit, ubi per Lucretium Offellam obsessus, tentata per cuniculum fuga, cum omnia septa intelligeret, iugulandum se Pontio Thelesino præbuit.

DE LVCIO CORNELIO CINNA.

Lucius Cornelius Cinna flagitiosißimus rempublicam summa crudelitate uastauit. Primo consulatu legem de exulibus reuocandis ferens, ab Octauio collega prohibitus, & honore priuatus, urbe profugit: uocatisq; ad pileum seruis, aduersarios uicit. Octauium interfecit. Ianiculum occupauit. Iterum & tertio consulem se ipse fecit. Quarto consulatu cum bellum contra Syllam pararet, Ancone ob nimiam crudelitatem ab exercitu lapidibus occisus est.

DE C. FIMBRIA.

C. Fimbria sæuißimus quippe Cinnæ satelles, Valerio Flacco consuli legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus, corrupto exercitu, ducem interficiendum curauit. Ipse correptis imperij insignibus, prouinciam ingressus, Mithridatem Pergamo expulit. Ilium ubi tardius portæ patuerunt, incendi iußit, ubi Mineruæ templum inuiolatum stetit, quod diuina maiestate seruatum nemo dubitauit. Idem Fimbria militiæ principes securi percuß

percußit: mox à Sylla Pergami oppreſſus, corrupto exercitu deſertus ſemet occidit.

DE VIRIATO LVSITANO.

Viriatus genere Luſitanus, ob paupertatem primo mercenarius, deinde alacritate uector, audacia latro, ad poſtremum dux, bellum aduerſum Romanos ſumpſit, eorum'que imperatorem Claudium Vnimanum, deinde C. Nigidium oppreßit. Pacem à Popilio maluit integer petere, quàm uictus: & cum alia dediſſet, & arma retinerentur, bellum renouauit. Cœpio cum uincere aliter non poſſet, duos ſatellites pecunia corrupit, qui Viriatum humi depoſitum perimerent. Quæ uictoria, quia empta erat, à ſenatu non probata.

DE MARCO AEMILIO SCAVRO.

Marcus Aemilius Scaurus nobilis, pauper: nam pater eius, quamuis patritius, ob paupertatem carbonarium negotium exercuit. Idem primo dubitauit, honores peteret, an argentariam faceret: ſed eloquentiæ conſultus ex ea gloriam peperit. Primo in Hiſpania Corniculum meruit. Sub Horeſte in Sardinia ſtipendia fecit. Aedilis iuri reddendo magis, quàm muneri edendo ſtuduit. Prætor aduerſus Iugurtham, tamen eius pecunia uictus Conſul legem de ſumptibus, & libertinorum ſuffragijs tulit. P. Decium prætorem tranſeunte ipſo, ſedentem iußit adſurgere, eiq; ueſtem ſcidit, ſellam concidit: ne quis ad eum in ius iret, edixit. Conſul Ligures, & Gantiſcos domuit, atque de his triumphauit. Cenſor Aemiliam ſtrauit, Pontem Miluium fecit. Tantum'que autoritate potuit, ut Opimium contra Gracchum, Marium contra Glauciam, & Saturninum priuato conſilio armaret. Idem filium ſuum, quia præſidium deſeruerat, in conſpectum ſuum uetuit accedere. Ille ob hoc

hoc dedecus mortem sibi consciuit. Scaurus senex cum à Vario tribuno plebis argueretur, quasi socios, & Latium ad arma coëgisset, ad populum ait, Surius Sucronensis Aemilium Scaurum ait socios ad arma coëgisse. Scaurus negat. utri potius credendum putatis?

DE L. APVLEIO SATVRNINO.

LVcius Apuleius Saturninus Trib. plebis seditiosus, ut gratiam Marianorum militum pararet, legem tulit, ut Veteranis centena agri iugera in Africa diuiderentur. Intercedentem Bæbium collegam, facta per populum lapidatione, submouit. Glauciæ prætori, quòd is eo die, quo is concionem habebat, ius dicendo partem populi aduocasset, sellam concidit, ut magis popularis uideretur. Quendam Libertini ordinis subornauit, qui se Tiberij Gracchi filium fingeret. Ad hoc testimonium Sempronia soror Gracchorum producta, nec precibus, nec minis adduci potuit, ut dedecus familiæ agnosceret. Saturninus Aulo Memmio competitore interfecto Trib. plebis refectus, Siciliam, Achaiam, Macedoniam nouis colonis destinauit, & aurum dolo, an scelere Cæpionis partum ad emptionem agrorum conuertit. Aqua & igni interdixit ei qui in leges suas non iurasset. Huic legi multis nobilibus abrogantibus, cùm tonuisset: Iam, inquit, nisi quiescitis, grandinabit. Metellus Numidicus exulare, quàm iurare maluit. Saturninus tertiò Trib. plebis refectus, ut satellitem suum Glauciam prætorem faceret, Mummium competitorem eius in campo Martio necandum curauit. Martius senatusconsulto armatus, quo cẽsetur, ne quid Respub. detrimenti caperet, darent operam consules, Saturninum & Glauciam in Capitolium persequutus obsedit, maximoq; astu incisis fistulis in deditionem accepit: nec deditis fides seruata est. Glauciæ fracta ceruix. Apuleius cum

in curiam fugisset, lapidibus, & tegulis desuper interfectus. Caput eius Rabirius quidem senator per conuiuia in ludibrium circuntulit.

DE LVCIO LVCVLLO.

LVcius Lucullus nobilis, disertus, & diues, munus quæstorium amplissimum dedit. Mox per Murænã in Asia classem Mithridatis, & Ptolemæũ regem Alexandriæ consuli Syllæ conciliauit. Prætor Africam iustissimè rexit. Aduersus Mithridatem missus, collegam suum Cottam Calcedoniæ obsessum liberauit. Cizicou obsidione soluit. Mithridatis copias ferro & fame afflixit, eum'que regno suo Ponto expulit. Quem rursum cum Tigrane rege Armeniæ subueniente magna felicitate superauit. Nimius in habitu, maxime signorum & tabularum amore flagrauit. Pòst cùm alienata mente desipere cœpit, tutela eius M. Lucullo fratri permissa est.

DE L. CORNELIO SYLLA.

COrnelius Sylla in fortuna felix dictus, cum paruulus à nutrice ferretur, mulier obuia, Salue inquit, puer tibi, & Reipub. tuæ felix. Et statim quæsita, quæ hæc dixisset, non potuit inueniri. Hic quæstor Marij Iugurtham à Bocho in deditionem accepit. Bello Cimbrico, & Theutonico legatus bonam operam nauauit. Prætor inter ciucis ius dixit, prætor Ciliciam prouinciam habuit. Bello sociali Samnitcis, Hirpinosq; superauit. Ne monimenta Bochi tollerentur, Mario restitit. Consul Asiam sortitus, Mithridatem apud Orchomenum, & Chæroneam prælio fudit. Archelaum prælio præfectum eius Athenis uicit, portum Peiræũ recepit, Medos, Dardanos in itinere superauit. Mox cùm rogatione Sulpitia imperium eius transferretur, ad Mariũ in Italiam regressus corruptis aduersariorum exercitibus,

citibus, Carbonem Italia expulit. Marium apud Sacriportum, Thelesinum apud portam Collinam uicit. Mario Præneste interfecto, felicem se edicto appellauit. Proscriptionis tabulas primus proposuit. Nouem millia deditorum in uilla publica cecidit. Numerum sacerdotum auxit. Tribunitiam potestatem minuit, Repub. ordinata dictaturam deposuit. Vnde spe deceptus Puteolos concessit, & morbo, qui Phthiriasis uocatur, interijt.

DE MITHRIDATE REGE PONTI.

Mithridates rex Ponti, oriundus à septem Persis, magna ui animi, & corporis, ut sex iuges equos regeret: duarum & uiginti gentium ore loqueretur: bello sociali dißidentibus Romanis, Nicomedem Bithynia, Ariobarzanem Cappadocia expulit: literas per totam Asiam misit, ut quicunque Romanus esset, certa die interficeretur: & factum est. Græciam, insulasq; omneis, excepta Rhodo, occupauit. Sylla eum prælio uicit. Classem eius proditione Archelai intercepit. Ipsum apud Orchienum oppidum fudit, & opprebit, & potuit capere, nisi aduersum Marium festinans, qualemcunque pacem componere maluisset: deinde cum Cabiris resistentem Lucullus fudit. Mithridates post à Pompeio nocturno prælio uictus, in regnum confugit. Vbi per seditionem popularem à Pharnace filio in turre obsessus, uenenum sumpsit. Cum id tardius biberet, quia aduersum uenena multis antea medicaminibus corpus firmauerat, immissum percussorem Gallum Sithocum autoritate uultus territum reuocauit, & in cædem suam manum trepidantis adiuuit.

DE CN. POMPEIO MAGNO.

Cneus Pompeius Magnus ciuili bello Syllæ partes sequutus, ita egit, ut ab eo maxime diligeretur. Sicili-

liam ſine bello à proſcriptis recepit. Numidiam Iarbæ ereptam, Maſiniſſæ reſtituit, uigintiſex annos natus triumphauit. Lepidum acta Syllæ reſcindere uolentem, priuatus Italia abrogauit. Prætor in Hiſpaniam proconſuli miſſus Sertorium uicit. Mox piratas intra quadrageſimum diem ſubegit. Tigranem ad deditionem, Mithridatem ad uenenum compulit. Deinde mira felicitate rerum in Septentrione Albanos, Colchos, Heniochos, Caſpios, Hiberos: nunc in Orientem Parthos, Arabas, atque Iudæos cum magno ſui terrore penetrauit. Primus in Hircanum, Rubrum, & Arabicum mare uſque peruenit. Mox diuiſo orbis imperio, cum Craſſus Syriam, Cæſar Galliam, Pompeius urbem obtineret, poſt cædem Craßi Cæſarem dimittere exercitum iußit. Cuius infeſto aduentu urbe pulſus, in Pharſalia uictus, ad Ptolemæum Alexandriæ regem fugit. Huius latus ſub oculis uxoris, & liberorum, à Septimio Ptolemæi præfecto mucrone confoſſum eſt. Iamq; defuncti caput gladio præciſum, quod uſque ad ea tempora fuerat adoratum. Truncus Nilo iactus, à Seruio Codro rogo inuſtus, humatusq; eſt, inſcribente ſepulchro: HIC SITVS EST MAGNVS P. Caput ab Achilla Ptolemæi ſatellite, Aegyptio uelamine inuolutum, cum anulo Cæſari præſentatum eſt. Qui non continens lacrymas, illud plurimis, & pretioſißimis odoribus cremandum curauit.

FINIS.

SVETONII TRANQVILLI DE ILLVSTRIBVS GRAMMATICIS LIBER.

RAMMATICA *olim Romæ ne in usu quidem, nedum in honore ullo erat; rudi scilicet, ac bellicosa etiam tum ciuitate, necdum magnopere liberalibus disciplinis uacante. Initium quoque eius mediocre extitit. Siquidem antiquißimi doctorum quidem, & poëtæ, & oratores semigræci erant:* Liuium *&* Ennium *dico, quos utraque lingua domi, forisq; docuisse adnotum est.* Nihil *amplius quàm Græcè interpretabantur.* Ac *si quid* Latine *ipsi composuissent, prælegebant.* Nam *quod nonnulli tradunt, duos libros de literis, syllabisq;, item de metris ab* eodem Ennio *editos, iure arguit* L. *Cotta, non poëtæ, sed posterioris* Ennij *esse, cuius etiam de augurandi disciplina uolumina feruntur.*

DE CRATETE MALLOTE PRIMO *grammatico in Vrbe.*

PRimus *igitur quantum opinamur, studium grammaticæ in urbem intulit Crates Mallotes Aristarchi æqualis, qui missus ad Senatum ab Attalo rege inter secundum, ac tertium bellum punicum sub ipsam* Ennij *mortem, cum in regione palatij prolapsus in cloacæ foramen crus fregisset, per omne legationis simul & ualetudinis tempus plurimas ἀκροάσεις subinde fecit, aßidueq; disseruit, ac nostris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen imitati, ut carmina parum adhuc diuulgata, uel defunctorum ami-* *Id est, auscultationes.*

D 3 *corum*

corum, uel si quorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo, commentandoq; etiam cæteris nota facerent, ut C. Octauius Lampadio Næuij Punicum bellum, quod unico uolumine, & continenti scriptura expositum, diuisit in septem libros: ut postea Q. Vargunteius annalcis Ennij, quos certis diebus in magna frequentia pronuntiabat, ut Lælius, Archelaus, Vectius: Q. Philocomus Lucilij Satyras familiaris sui, quas legisse apud Archelaum Pompeius Lenæus, apud Philocomum Valerius Cato prædicant. Instruxerunt, auxeruntq; ab omni parte grammatica Lælius Lanuuinus gener Q. Aelij, Seruius Clodius, uterque eques Romanus, multiq;, ac uarij & in doctrina & in Rep. usus.

DE LAELIO PRAECONINO *siue Istilone.*

Laelius cognomine duplici fuit, nam & Præconinus, quòd pater eius præconium fecerat, uocabatur: & Istilo, quòd orationes nobilissimo cuique scribere solebat. Tantus optimatum fauor, ut Q. Metellum Numidicum in exilium comitatus sit. Seruius cum librum soceri nondum editum fraude intercepisset, & ob hoc repudiatus pudore ac tædio secessisset ab urbe, in podagræ morbum incidit, cuius impatiens ueneno sibi perunxit pedes, & enecuit ita, ut parte ea corporis quasi præmortui uixerit: post hoc magis ac magis & gratia, & cura artis increuit, ut ne clarissimi quidem uiri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberent. Vtq; temporibus quibusdam super x x. celebres scholæ fuisse in urbe tradantur. Pretia grammaticorum tanta, mercedesq; tam magnæ, ut constet Luctatium Daphnidem, quem Lenæus Melissus per cauillationem nominis πανὸς ἄγημα dicit, ducentis milibus nu-

id est, Panis agmen.

mûm

mûm Q. Catulo emptum ac breui manumissum. L. Apuleium ab Eficio Caluino equite Roma. prædiuite quadringenis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in prouincias quoque Grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia Togata, inter quos Octauius Teucer, & Siscennius Iacchus, & Oppius Cares, hic quidem ad ultimam ætatem, & cum iam non gressu modò deficeret, sed & uisu.

DE GRAMMATICORVM *appellatione.*

Appellatio grammaticorum Græca consuetudine inualuit, sed initio literati uocabantur. Cornel. quoque Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito: literatos quidem uulgò appellari ait eos, qui aliquid diligenter, & acutè, scienterq; possint aut dicere, aut scribere. Cæterum proprie sic appellandos poëtarum interpretes, qui à Græcis Grammatici nominentur, eosdem literatos uocitatos. Messala Coruinus in quadam epistola non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut literatore Catone: significat enim hauddubie Valerium Catonem poëtam simul, grammaticumq; notissimum. Sunt qui literatum à literatore distinguant: ut Græci grammaticum, à grammatista: & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment: quorum opinionem Orbilius etiam exemplis confirmat. Nam apud maiores ait, cùm familia alicuius uenalis produceretur, non temere quem non literatum in titulo, sed literatorem inscribi solitum esse, quasi non perfectum literis, sed imbutum. Veteres grammatici & Rhetoricam docebant, ac multorum de utraq; arte commentarij feruntur, secundum Literatus. Literator.

quam consuetudinem posteriores quoque existimo, quanquam iam discretis professionibus, nihilominus uel retinuisse, uel instituisse, & ipsos quædam genera institutionum ad eloquentiam præparandam, ut problemata, periphrases, elocutiones, ethologias, atque alia hoc genus, ne scilicet sicci omnino, atque aridi, pueri rhetoribus traderentur: quæ quidem omitti iam uideo desidia quorundam & infantia: non enim fastidio putem. Me quidem adolescentulo, repeto, quendam principem nomine, alternis diebus declamare, alternis disputare, nonnullis uerò manè disserere, post meridiem remoto pulpito declamare solitum. Audiebam etiam memoria patrum, quosdam è grammaticis statim ludo transisse in forum, atq; in numerum præstantißimorum patronorum receptos. Clari professores, & de quibus prodi poßit aliquid duntaxat à nobis, ferè hi fuerunt.

DE SAEVIO NICANORE.

SAeuius Nicanor *primus ad famam, dignationemq́; docendo peruenit, fecitq́; præter commentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, satyram quoq;, in qua libertinum se, ac duplici cognomine esse hoc indicat: Sæuius* Nicanor *Marci libertus: negabit Sæuius Posthumius idem. At M. docebit. Sunt qui tradant ob infamiam quandam eum in Sardiniam seceßisse, ibiq́; diem obijsse.*

DE AVRELIO OPILIO.

AVrelius Opilius *Epicurei cuiusdam libertus, Philosophiam primò, deinde Rhetoricam, nouißime grammaticam docuit: dimissa autem schola Rutilium Rufum damnatum in Asiam sequutus, ibidem Smyrnæ simulq́; consenuit, composuitq́; uariæ eruditionis aliquot uolumina, ex quibus nouem unius corporis, qui quia scriptores, ac poëtas sub clientela musarum iudicaret, non absurdè & scripsisse, & se*

& fecisse se ait ex numero diuarum: & appellatione huius cognomen in plerisq; indicibus, & titulis per unam literam scriptum animaduerto: Verum ipse id per duas effert in Paraßichidæ libellis, qui inscribitur Pinax.

DE M. ANTONIO GNIPHONE.

Marcus Antonius Gnipho ingenuus in Gallia natus, sed expositus, à nutritore suo manumissus, institutusq; Alexandriæ quidem, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionysij Scithobrachionis, quod equidem non temere crediderim, cum temporum ratio uix congruat. Fuisse dicitur ingenij magni, memoriæ singularis, nec minus Græce, quàm Latine doctus, præterea comi, faciliq; natura: nec unquam de mercedibus pactus, eoq; plura ex liberalitate discentium consequutus: docuit primum in diui Iulij domo pueri adhuc, deinde in sua priuata: docuit autem & Rhetoricam ita, ut quotidie præcepta eloquentiæ traderet. Declamaret uero non nisi nundinis. Scholam eius claros quoq; uiros frequentasse aiunt. In his M. Ciceronem, etiam cum pretura fungeretur. Scripsit multa, quamuis annum ætatis quinquagesimum non accesserit, etsi Atteius Philologus duo tantum uolumina de Latino sermone reliquisse eum tradit: nam cætera scripta discipulorum eius esse, non ipsius, in quibus & suum alicubi reperiri nomen.

DE M. POMPILIO.

Pompilius Andronicus natione Syrus, studio Epicureæ sectæ, desidiosior in profeßione Grammaticæ habebatur, minusq; idoneus ad tuendam scholam. Itaque cùm se in urbe non solùm Antonio Gniphoni, sed cæteris etiam deterioribus postponi uideret, Cumas transijt, ibíque in ocio uixit, & multa composuit. Verum adeò inops, atque egens, ut coactus sit, præcipue illud opusculum annalium

elenchorum sexdecim millibus numûm cuidam uědere: quos libros Orbilius suppressos redemisse se dixit, uulgandosq; curasse nomine autoris.

DE ORBILIO.

ORbilius Pupillus Beneuentanus morte parentum una atque eadem die inimicorum dolo interemptorum destitutus, primo apparituram magistratibus fecit, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit, functusq; militia, studia repetit, quæ iam inde à puero non leuiter attigerat: ac professus diu in patria, quinquagesimo demum anno Romam consule Cicerone transijt, docuitq; maiore fama, quàm emolumento: nanque iam persenex pauperem se, & habitare sub tegulis quodam scripto fatetur: librum etiam, cui est titulus Perialogos edidit, continentem querelas de iniurijs, quas professores negligenter ab ambitione parentum acciperent. Fuit autem naturæ acerbæ non modò in antisophistas, quos omni sermone lacerauit, sed etiam in discipulos, ut Horatius significat, plagosum eum appellans, & Domitius Marsus scribens,

Siquos Orbilius ferula, scuticaq; cecîdit.

Ac ne principum quidem uirorum insectatione abstinuit: siquidem ignotus adhuc, cùm iudicio frequenti testimonium diceret, interrogatus à Varrone diuersæ partis aduocato, quid nam ageret, & quo artificio uteretur: Gibberosos se de sole in umbram transferre respondit: quòd Muræna gibber erat. Vixit propè ad centesimum ætatis annum, amissa iam pridem memoria, ut uersus Bibaculi docet:

Orbilius ubi nam est literarum obliuio.

Statua eius Beneuenti ostenditur in capitolio ad sinistrum latus marmorio habitu sedentis ac palliati, appositis duobus scrinijs. Reliquit filium Orbilium & ipsum grammaticum

ticum professorem.

DE ATTEIO PHILOLOGO.

Atteius Philologus libertinus Athenis natus, hunc Capito Atteius iurisconsult. inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grammaticum fuisse ait. De eodem Asinius Pollio in libro, quo Sallustij scripta reprehendit, ut nimia priscorum uerborum affectatione oblita, ita tradit: In eam rem adiutorium ei fecit maxime quidam Atteius prætextatus nobilis grammaticus Latinus, declamantium deinde adiutor, atque præceptor. Ad summam Philologus ab semet nominatus, ipse ad Lælium Hermam scripsit, se in Græcis literis magnum processum habere, & in Latinis nonnullum. Audisse Antonium Gniphonem, eius'que Hermam postea docuisse. Præcepisse autem multis & claris iuuenibus, in quibus Appio quoque & Pulchro Claudijs fratribus, quorum etiam comes in prouincia fuerit. Philologi appellationem adsumpsisse uidetur: quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi uendicauit, multiplici, uariaq; doctrina censebatur: quod sanè ex commentarijs eius apparet, quanquam paucissimi extent: de quorum tamen copia sic altera ad eundem Hermam epistola significat: Hylen nostram alijs memento commendare, quam omnis generis coëgimus, uti scis, octingentos in libros. Coluit postea familiarissime C. Sallustium, & eo defuncto Asinium Pollionem, quos historiam componere aggressos: alterum breuiario rerum omnium Romanorum, ex quibus, quas uellet, eligeret, instruxit: alterum præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse antiqua eum uerba, & figuras solitum esse colligere Sallustio, cum sibi sciat nil aliud suadere, quàm ut noto, ciuiliq; & proprio sermone

mone utatur, uitetq́; maxime obscuritatem Sallustij, & audaciam in translationibus.

DE VALERIO CATONE.

Valerius Cato, ut nonnulli tradiderunt, Bursenni cuiusdam libertus ex Gallia, ipse libello, cui est titulus Indignatio, *ingenuum se natum ait, & pupillum relictum, eoq́; facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio: docuit multos, & nobileis, uisusq́; est peridoneus præceptor, maxime ad poëticam tendentibus, ut quidem apparere uel his uersiculis potest:*

Cato grammaticus Latina Siren,
Qui solus legit, ac facit poëtas.

Inscripsit præter grammaticos libellos etiam poëmata, ex quibus præcipue probantur Lydia & Diana.

Lydiæ Ticida meminit,
Lydia doctorum maxima cura liber.
Dianæ Cinna,
Secula permaneat nostri Diana Catonis.

Vixit ad extremam senectam, sed in summa pauperie, & penè inopia, abditus modico gurgustio, postquàm Tusculana uilla creditoribus cesserat, ut autor est Bibaculus:

Si quis fortè mei domum Catonis,
Depictas minio assulas, & illos
Custodes uidet hortulos Priapi,
Miratur quibus ille disciplinis
Tantam sit sapientiam assequutus,
Quem tres calculi, & selibra farris,
Racemi duo, tegula sub una
Ad summam propè nutriant senectam.
Et idem rursus.
Catonis modo Galle Tusculanum

Tota creditor urbe uenditabat.
Mirati sumus unicum magistrum,
Summum grammaticum, optimum poëtam
Omneis soluere posse quæstiones,
Vnum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en iecur Cratêtis.

DE CORNELIO EPICADO.

Cornelius Epicadus L. Cornelij Syllæ Dictatoris Libertus, Calatorq; sacerdotio augurali, filio'que eius Fausto gratißimus fuit: quare nunquam non utriusque se libertum edidit. Librum autem, quem Sylla nouißimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse suppleuit.

DE L. TABERIO.

Taberius Hiera suo hero emptus de Catasta, & propter literarum studium manumissus, docuit inter cæteros Brutum, & Caßium. Sunt qui tradant, tanta eum honestate præditum, ut temporibus Syllanis proscriptorum liberos gratis, & sine mercede ulla in disciplinam receperit.

DE CVRTIO NITIA.

Curtius Nitia hæsit Gn. Pompeio, & C. Memmio: sed cum codicillos Memmij ad Pompeij uxorem de stupro pertulisset, proditus ab ea, Pompeium offendit, domo'que ei interdictum est. Fuit & M. Ciceronis familiaris, in cuius epistola ad Dolabellam hæc de eo legimus: *Omnino mihi literæ magis sunt expetendæ à te, quàm à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare, nisi forte scire uis, me inter Nitiam nostrum & Vidium iudicem esse. Profert alter, opinor, duobus uersiculis expensum Nitiæ, alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquam Criticus antiquus iudicaturus sum, Vtrum sint* Id est, expungit.

Id est, Poëta, an iniecti. τοῦ ποιητοῦ, ἂν παρεμβεβλημένοι. Item ad Atticum: De Nitia quod scribis, si ita me haberem, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum haberem: sed mihi solitudo. & recessus prouincia est, quod quia ferebat Sicca, eo magis illum desidero. Præterea nosti Nitiæ nostri imbecillitatem, molliciem, consuetudinem uictus. Cur ego illi molestus esse uelim, cùm mihi ille iucundus esse non posßit? Voluntas tamen eius mihi grata est. Huius de Lucilio libros etiam satyra comprobat.

DE LENAEO.

Lenæus Pompeij Magni libertus, & penè omnium expeditionum comes, defuncto eo filijsq; eius, schola se sustentauit: docuitq; in carinis ad Telluris ædem, in qua regione Pompeiorum domus fuerat. Ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, ut Sallustium historicum, quòd eum oris improbi, animo inuerecundo scripsisset, acerbißima satyra lacerauerit, Lastaurum, & lurconem, & nebulonem, popinonemq; appellans, & uita, scriptisq; monstrosum: præterea priscorum, Catonisq; uerborum ineruditißimum furem. Traditur autem puer adhuc catenis subreptus refugisse in patriam, perceptisq; liberalibus disciplinis, pretium domino suo retulisse. Verum ob ingenium atque doctrinam gratis manumissus.

DE Q. CAECILIO.

Q. Cæcilius Epeirota Tusculi natus, libertus Attici Satrij equitis Rom. ad quem sunt Ciceronis epistolæ, cum filiam patroni nuptam M. Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se contulit, uixitq; unà familiarißimè, quod ipsi Gallo inter grauißima crimina ab Augusto obijcitur. Post deinde damnationem, mortemq; Galli, scholam aperuit: sed ita, ut paucis, & tan

& tantum adolescentibus præciperet, prætextato nemini, nisi si cuius parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur Latine ex tempore disputasse, primusq; Vergilium, & alios poëtas nouos perlegere cœpisse, quod etiam Domitij Marsi uersiculus indicat:

Epeirota tenellorum nutricula uatum.

DE VERRIO FLACCO.

VErrius Flaccus libertinus docendi genere maxime inclaruit: nanque ad exercitanda discentium ingenia, æqualeis inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed & præmio, quod uictor auferret: id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior: quare ab Augusto quoque nepotibus eius præceptor electus, transijt in palatium cum tota schola. uerum ut neque amplius posthac discipulum reciperet. Docuit'que in atrio Catilinæ domus, quæ pars palatij tunc erat, & sextertia centena in annum accepit: decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos publicaret.

DE CRASSITIO.

LVcius Craßitius genere Tarentinus, ordinis Libertini, cognomine Pasides, mox Pansam se transnominauit. Hic initio circa scenam uersatus est, dum Mimographos adiuuat: deinde in pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito adeò inclaruit, ut hæc de eo scriberentur:

Vni Craßitio se credere Smyrna probauit.
Desinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Craßitio se dixit nubere uelle,
Intima cui soli nota sua extiterint.

Sed cum edoceret iam multos, ac nobileis, in his Iulium

Anton

Antonium triumuiri filium, ut Verrio quoque Flacco compararetur, dimissa repente schola, transijt ad Q. Septimij philosophi sectam.

DE SCRIBONIO.

SCribonius Aphrodisius Orbilij seruus atque discipulus, mox à Scribonia Libonis filia, quæ prior Augusti uxor fuerat, redemptus, & manumissus: docuit, quo Verrius tempore. cuius etiam libros de orthographia rescripsit, non sine insectatione studiorum, morumq; eius.

DE C. IVLIO HIGINO.

CAius Iulius Higinus Augusti libertus, natione Hispanus (etsi nonnulli Alexandrinum putant, & à Cæsare puerum Romam aduectum Alexandria capta) studiosè, & auidè imitatus est Cornelium Alexandrum grammaticum Græcum, quem propter antiquitatis notitiam Polyhistorem multi, quidam Historiam uocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ, nec eo secius plurimos docuit: fuitq; familiarißimus Ouidio poetæ, & C. Licinio consulari historico, qui eum admodum pauperem decessisse tradit, & liberalitate sua quoad uixit sustentatum. Huius libertus fuit Iulius Modestus, in studijs atque doctrina uestigia patroni sequutus.

DE C. MELISSO.

CAius Melissus Spoleti natus, ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, cura & industria educatoris sui altiora studia percepit, ac Mecœnati pro grammatico muneri datus est: cui cum se gratum, & acceptum in modum amici uideret, quanquam adserente matre, permansit tamen in statu seruitutis, præsentemq́ue conditionem ueræ origini anteposuit: quare citò manumissus, Augusto insinuatus est, quòd eleganter curam ordinand

nandarum bibliothecarum in Octauiæ porticu suscepit, atq; ut ipse tradit, sexagesimum ætatis annum agens, libellos ineptiarum, qui nunc iocorum scribuntur, componere instituit absoluit'que centum & quinquaginta, quibus & alios diuersos postea addidit, fecit & nouum genus Togatarum, inscripsitq; Trabeatas.

DE M. POMPONIO Marcello.

MArcus Pōponius Marcellus sermonis Latini exactor modestißimus, in aduocatione quadam (nam interdū & causas agebat) solœcismum ab aduersario factum usque adeò arguere perseuerauit, quoad Caßius Seuerus interpellatus iudicibus dilationē petijt, ut litigator suus alium Grammaticum adhiberet, quando non putat is cum aduersario de iure, sed sibi de solœcismo controuersiam futuram. Hic idem cum ex oratione Tiberiū reprehendisset, affirmante Atteio Capitone, & esse illud Latinum, & si non esset, futurum certe: Iam inde mentitur, inquit, Capito. Tu enim Cæsar ciuitatem dare potes hominibus, uerba non potes. Pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum epigrammate ostendit:

Qui caput ad læuam didicit,
Glossemata uobis præcipit,
Os nullum uel potius pugilis.

DE Q. RHEMMIO PA-læmone.

RHemmius Palæmon, Veicetinus mulieris uerna primò, ut ferunt, Textrinum, deinde herilem filium dum comitatur in scholas, literas didicit: postea manumissus docuit Romæ, ac principem locum inter Grammaticos tenuit, quanquam infamis omnibus uitijs, palam'que & Tiberio, & mox Claudio prædicantibus, nemini munus institutio-

nem puerorum, uel iuuenum committendam. Sed capiebat homines cùm memoria rerum, tum facilitate sermonis: nec non etiam poëmata faciebat ex tempore. Scripsit ex uarijs, nec uulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut M. Varronem porcum appellaret: secum & natas, & morituras literas iactaret. Nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed præsagiente Vergilio, fore quandoq; omnium poëtarum, ac poematum Palæmonem iudicem. Gloriabatur etiam latrones quondam sibi propter nominis celebritatem parsisse. Luxuriæ ita indulsit, ut sæpius in die lauaretur: nec sufficeret sumptibus, quanquam ex schola quadragena annua caperet, ac non multò minus ex re familiari, cuius diligentißimus erat, cum & officinas promercalium uestium exerceret, & agros adeò coleret, ut uitem manu eius institutam satis constet CCCLXV. uasa edidisse: sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres usque ad infamiam oris, dictoq; non infaceto notatum ferunt cuiusdam, qui cum in turba osculum sibi ingerentem, quanquam refugiens deuitare non posset: Vis tu, inquit, magister quoties festinantem aliquem uides abligurire?

DE MARCO VALERIO PROBO.

Marcus Valerius Probus Berrytius diu centuriatum petijt, donec tædio ad studia se contulit. Legerat in prouincia quosdam ueteres libellos apud grammatistam, durante adhuc ibi antiquorum memoria, necdum omnino abolita, sicut Romæ. Hos cum diligentius repetere, atque alios deinceps cognoscere cuperet, quamuis se contemni, magisque opprobrio legentibus, quàm gloriæ & fructui esse animaduerteret, nihilominus in proposito mansit, multaq; exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curauit. Soli huic, nec ulli præterea grammatices parti dedi

ti deditus: hic non tam discipulos, quàm sectatores aliquot habuit: nunquàm enim ita docuit, ut magistri personam sustineret. Vnum uel alterum, uel cũ plurimos treis, aut quatuor pomeridianis horis admittere solebat: cubansq; inter longos, ac uulgares sermones legere quædam, idq; perraro: nimis pauca & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem syluam obseruationum sermonis antiqui.

SVETONII TRANQVILLI DE CLARIS RHETORIBVS LIBER.

HETORICA *quoque apud nos perinde atq; grammatica fere recepta est, paulò etiam difficilius. Quippe quàm constet nonnunquam etiam prohibitam exerceri: quod ne cui dubium sit, uetus, item Censorium edictum subijciam. Fannio Strabone, M. Valerio Messala consulibus, M. Pomponius prætor Senatum consuluit, quòd uerba facta sunt de Philosophis, & Rhetoribus. S. Consu. de ea re ita censuerunt: ut M. Pompo. prætor animaduerteret, curaretq;, ut si ei è republica, fideq; sua uideretur, uti Romæ ne essent. De ijsdem interiecto tempore Cn. Domitius Aenobarbus, L. Licinius Crassus Censores ita edixerunt, Renuntiatum est nobis, esse homines, qui nouum genus disciplinæ instituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat, eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adulescentulos totos dies desidere. Maiores nostri quæ liberos suos discere, & quos*

in ludos itare uellent, instituerunt. Hæc noua, *quæ præter consuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neque placent, neque recta uidentur.* Quapropter & *ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eò uenire consueuerunt, uidetur faciendum, ut ostendamus nostram sententiam nobis non placere.* Paulatim & *ipsa utilis, honestaq; apparuit, multiq; eam præsidij causa, & gloriæ appetiuerunt.* Cicero *ad præturam usq;* Græce *declamauit,* Latine *uerò senior quoque & quidem consulibus* Hircio & Pansa, *quos discipulos, & grandeis prætextatos uocabat.* Gn. Pompeium *quidam historici tradiderunt sub ipsum ciuile bellum, quo facilius* C. Curione *promptissimo iuueni causam* Cæsaris *defendendi contradiceret, repetisse declamandi consuetudinem:* M. Antonium, *item* Augustum *ne* Mutinensi *quidem bello omisisse.* Nero Cæsar & *primo imperij anno, publicè quoq; bis antea declamauit: plerique autem oratorum declamationes ediderunt.* Quare *magno studio hominibus iniecto, magna etiam professorum, ac doctorum profluxit copia: adeoq; floruit, ut nonnulli ex infinita fortuna in ordinem senatorium, atque ad summos honores processerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec singulis eadem semper fuit, quando uario modo quisque discipulos exercuerunt: nam & dicta præclare per omnes figuras, per casus, & apologos aliter atq; aliter exponere, & narrationes tum breuiter & presse, tum latius & uberius explicare consueuerant.* Interdum Græcorum *scripta conuertere, ac uiros illustreis laudare, uel uituperare: quædam etiam ad usum communis uitæ instituta, dum utilia & necessaria, dum perniciosa & superuacanea ostendere. Sæpe fabulis fidem firmare, aut demere, quod genus* θέσεις, & ἀνασκευὰς, & κατασκευὰς Græci *uocant, donec sensim hæc exoluerunt, & ad controuersiam*

siam uentum est. Veteres controuersiæ aut ex historijs trahebantur, sicut sanè nonnullæ usque adhuc, aut ex ueritate, ac re, si qua fortè recens accidisset. Ita locorum etiam appellationibus adiectis proponi solebant. Sic certe collectæ, editæq; se habent, ex quibus non alienum fuerit unam, & alteram exempli causa ad uerbum referre. Aestiuo tempore adolescentes urbani cum Hostiam uenissent, littus ingreßi piscatores trahentes rete adierunt, & pepigerunt, bolum quanti emerent, numos soluerunt, diu expectauerunt, dum retia extraherentur: aliquando extractis, piscis nullus infuit, sed sporta auri obsuta: tum emptores bolum suum aiunt, piscatores suum. Venalitij cum Brundusij gregem uenalium è naui educerent, formoso, & pretioso puero, quòd portitores uerebantur, bullam, & prætextam togam imposuere, facile fallaciam celarunt. Romam uenitur, res cognita est: petitur puer, quòd domini uoluntate fuerit liber in libertate. Olim autem eas appellationes Græci συντάξεις uocabant. Mox controuersias quidam, sed aut fictas, aut iudicialeis. Illustres professores, & quorum memoria aliqua extet, non temere alij reperientur, quàm de quibus tradam.

DE L. PLOTIO GALLO.

LVcius Plotius Gal. de hoc Cicero in epistola ad M. Ticinnium sic refert: Equidem memoria teneo pueris nobis primum Latine docere cœpisse L. Plotium quendam, ad quem cum fieret concursus, quòd studiosißimus quisque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctißimorum hominum autoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutißime uixit) M. Cœlius in oratione, quàm pro se de ui habuit, significa-

bat dictasse à Cratino accusatori suo actionem, subtractoq́; nomine ordearium eum rhetorem appellat, deridens ut inflatum, ac leuem, & sordidum.

DE L. OCTACILIO PILITO.

Lucius Octacilius Pilitus seruisse dicitur, atque etiam hostiarius uetere more in catena fuisse, donec ob ingenium, ac studium literarum manumissus accusanti patrono subscripsit: deinde Rhetoricam professus, Cn. Pomp. Magnum docuit, patris eius res gestas, nec minus ipsius compluribus libris exposuit. Primus omnium Libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestißimo quoque scribi solitam. Ad id tempus Epidius calumnia notatus, ludum docēdi apperuit, docuitq́; inter cæteros M. Antonium, & Augustum, quibus quondam C. Canutius obijcientibus sibi, quod in rep. administranda potißimum consularis Isaurici sectam sequeretur: Malle respondit, Isaurici esse discipulum, quàm Epidij calumniatoris. Hic Epidius ortum se ab Epido Nunciono prædicabat, quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulò pòst cum cornibus exisse, ac statim non comparuisse, in numeroq́; deorum habitum.

DE SEXTO CLODIO.

Sextus Claudius è Sicilia Latinæ simul, Græceq́; eloquentiæ professor, malè oculatus, & dicax par oculorum. In amicitia M. Antonij triumuiri extitisse se aiebat, eiusdem uxorem Fuluiam, cui altera bucca inflatior erat, acumen styli tentare dixit, nec eo minus, imò uel magis ob hoc Antonio gratus: à quo mox consule ingens etiam cōgiarium accepit, ut ei in Philippicis Cicero obijcit: Tu uerò adhibes ioci caussa magistrum suffragio tuo, & compotorū tuorū Rhetorē, cui cōceßisti, ut in te quæ uellet,

diceret

diceret, salsum omnino hominem, sed materia facilis & in te & in tuos dicta dicere. At quanta merces rhetori est data audite, audite P.C. & cognoscite Reipu. uulnera. duo millia iugerum campi Leontini Sex. Clo. rhetori adsignasti, & quidem immunia, ut pro tanta mercede nihil sapere disceres.

DE C. ALBVTIO SILO.

CAius Albutius Silus Nouariensis, cum ædilitate in patria fungeretur, cum fortè ius diceret, ab ijs contra quos pronunciabat, pedibus è tribunali detractus est: quod indigne ferens, statim contendit ad portam, & inde Romam, receptusque in Planci oratoris contubernium: cui declamaturo mos erat prius aliquem, qui antè diceret, excitare. Suscepit eas parteis, actaque ita impleuit, ut Planco silentium imponeret, non audenti in comparationem se dimittere. Sed ex eo clarus propria auditoria instituit: solitus proposita controuersia sedens in opere & calore, demum prouectus consurgere, ac perorare, declamare, aut gemere uario modo splendide atque adornate. Tum ne usquequaque scholasticus existimaretur, circuncise ac sordide, & tantummodo triuialibus uerbis egit & causas, uerum rarius, dum amplissimam quanquam sectatur, nec alium in ulla locum quàm perorandi: postea renunciauit foro partim pudore, partim metu. Nam cum in lite quadam centumuirali aduersario, quem ut impium erga parentes incessebat, iusiurandum quasi per figuram sic obtulisset, Iura per patris, matrisq; cineres, qui inconditi iacent, & alia in hunc modum, arripiente eo conditionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui inuidia negotium afflixit. Et rursus cognitione cædis Mediolani apud L. Pisonem proconsulem defendens reum, cum cohiberent lictores nimias laudantium uoces, ita ex

canduiſſet, & deplorato Italiæ ſtatu, quaſi iterum in formam prouinciæ redigeretur: M. inſuper Brutum, cuius ſtatus in conſpectu erat, inuocaret legum ac libertatis autorem, & uindicem, penè pœnas luit. Iam autem ſenior ob uitium Vomicæ Nouariam rediJt, conuocataq; plebe, cauſis propter quas mori deſtinaſſet, diu ac more concionantis redditis, abſtinuit cibo.

FINIS.

IVLII OBSEQVENTIS AB ANNO

Vrbis conditæ quingenteſimoquinto, Prodigiorum liber imperfectus.

L. SCIPIONE, C. *Lælio Coſ.*

IVNONIS *Lucinæ templum fulmine ictum ita, ut faſtigium, ualuæq; deformarentur. In finitimis pleraq; de cœlo icta. Nurſiæ ſereno nimbi orti, & homines duo exanimati. Tuſculi terra pluit. Mula Reate perit. Supplicatio per decem pueros patrimos, matrimos, totidemq; uirgines habita.*

M. MESSALA, C. LIVIO COSS.

LVce inter horam tertiam & quartam tenebræ ortæ, in Auentino lapidum pluuiæ nouendiali expiatæ, in Hiſpania proſperè militatum. Sacrum nouendiale factum, quòd in Piceno lapidibus pluit, ignesq; cœleſtes multifariam orti, leui afflatu complurium ueſtimenta aduſſerunt.

Aedes Iouis in capitolio fulmine icta. In Vmbria semimas duodecim ferme annorum natus, aruspicumq; iussu necatus. Galli, qui alpeis transierunt in Italiam, sine prælio eiecti.

M. CLAVDIO, Q. FAB. LA-
beone Coss.

IN *area Vulcani per biduum, in area Concordiæ totidem diebus sanguinem pluit. In Sicilia insula noua maritima. Hannibal in Bithynia ueneno perijt. Celtiberi subacti.*

L. AEMILIO PAVLO, CN.
Bæbio Pamphilo Coss.

PRocellosa *tempestate strages in urbe facta, signa ænea in capitolio deiecit. Signa in circo maximo cum columnis euertit. Fastigia templorum aliquot à culmine abrupta dissipauit. Mulus tripes Reate natus. Aedes Apollinis Caietæ fulmine ictæ. In area Vulcani, & Concordiæ sanguinem pluit. Hastæ Martis motæ. Lanuuij simulachrum Iunonis sospitæ lacrymauit. Pestilentiæ Libitina non sufficit. Ex Sibyllinis supplicatum, cum sex mensibus non pluisset. Ligures prælio uicti, deletiq;.*

Q. FVLVIO, C. MAN-
lio Coss.

NImbis *continuis in capitolio signa aliquot deiecta fulmine, Romæ & circa plurima decussa. In lectisternio Iouis terræmotu deorum capita se conuerterunt. Luna cum integumentis, quæ Ioui erant apposita, decidit. De mensa oleas mures præroserunt.*

M. IVNIO, CN. MANLIO. COSS.

INcendio *circa forum cum plurima essent deusta, ædes Veneris sine ullo uestigio cremata. Vestæ penetralis ignis extinctus. Virgo iussu M. Aemilij pontificis maximi flagro cæsa, negauit. Vlterius interitorum supplicationibus habitis,*

in Hispania, & Histria bella prospere administrata.

C. CLAVDIO, L. PETELLIO COSS.

CVm immolassent uictimas consules, iecur extabuit. Cornelius ex monte Albano rediens, membris captus, ad aquas Cumanas mortuus. Petellius contra Ligures dimicans, occisus est.

M. LEPIDO, Q. MVTIO COSS.

GRaui pestilentia hominum, boumq; cadauera non sufficiente Libitina, cum iacerent, ulterius non apparuit. Celtiberi deleti.

Q. AEMILIO PAETO, M. Iulio Coss.

ROmæ aliquot loca sacra, profana'que cœlo tacta. Anagniæ terra pluit. Lanuuij fax ardens in cœlo uisa. Calatiæ in agro publico per triduũ & duas noctcis sanguis manauit. Rex Illyrici Gentius, & Macedoniæ Perses deuicti.

M. MARCELLO, P. SVLPItio Coss.

IN Cãpania multis locis terra pluit. In Prænestino cruenti ceciderunt imbres. Veienti lana ex arboribus nata. Terracinæ in æde Mineruæ mulieres tres, quæ operatæ sedebant, fulmine exanimatæ. Ad locum Libitinæ in statua equestri ænea ex ore, & pede aqua manauit diu. Galli Ligures deleti. Comitia cum ambitiosissime fierent, & ob hoc Senatus in Capitolio haberetur, miluus uolans mustellam raptã de cella Iouis, in medio consessu patrum misit. Sub idem tempus ædes Salutis de cœlo tacta. In colle Quirinali sanguis terra manauit. Lanuuij fax in cœlo nocte conspecta, fulmine pleraq; discussa. Cassini & sol per aliquot horas noctis uisus. Theani Sidicini puer cum quatuor manibus, & totidem pedibus natus. Vrbe strata, pax domi forisq; fuit.

CN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS.

PEstilentia,fameq; ita laboratum,ut ex Sibyllinis populus circa compita,sacellaq; operaturus sederit. In æde Penatium ualuæ nocte sua sponte adapertæ, & lupi Exquilijs,& in colle Quirinali meridie apparuerunt, exagitatiq; fuerunt. Vrbe lustrata,nihil triste accidit.

T. GRACCHO, M. IVVENTIO Coss.

CApuæ nocte sol uisus. In agro Stellati fulgure ueruecum de grege pars exanimata. Terracinæ pueri trigemini nati. Formijs duo soles interdiu uisi,cœlum arsit. Concij homo ex speculo acie orta combustus. Gabijs lacte pluit. Fulmine pleraq; decussa in palatio. In tēplum Victoriæ cygnus inlapsus,per manus capientiū effugit. Priuerni puella sine manu nata. In Cephalenia turba in cœlo cantare uisa. Terra pluit. Procellosa tempestate tecta diruta,stragesq; agrorum facta,crebrò fulminauit. Nocte species solis Pisauri adfulsit. Cere porcus hummanis manibus & pedibus natus,& pueri quadrupedes, & quadrumanes nati. Ad forum Esij bouem flamma ex ipsius ore nata non læsit.

P. SPIPIONE NASICA, GN. Martio Coss.

ANagniæ cœlum nocte arsit,fulmine pleraque decussa. Frusinone bos loquutus. Reate mulus tripes natus. Gn. Octauius legatus in Syria per Lysiam tutorem Antiochi pueri in gymnasio occisus.

L. LENTVLO, C. MARTIO COSS.

PRocellosa tempestate in Capitolio ædes Iouis & circa quaßata. Pontis maximi tectum cum columnis in Tymberim deiectum. In Circo Flaminio porticus in ædem Iunonis reginæ & fortunæ tacta,& circa, & ædificia pleraque

raque dißipata, Taurus ad immolationem cùm duceretur, ob hæc ipsa corruit. Dalmatæ Scordis superati.

L. OPIMIO, QVINTO Posthumio Coß.

IN prouinciam proficiscens Posthumius consul, cum immolaret, in plurimis uictimis caput in iocinore non inuenit, profectusq; post diem septimum æger Romam relatus, expirauit. Consæ arma in cœlo uolare uisa, fulmine pleraq; decussa. A' Gallis & à Lusitanis Romani per arma grauiter uexati.

M. CL. MARCELLO, L. VALERIO Flacco Coß.

TVrbinis ui in campo columna ante ædem Iouis decussa cum signo aurato: cumq; aruspices respondissent magistratuum & sacerdotum interitum fore, omnes magistratus se protinus abdicauerunt. Quòd Ariciæ lapidibus pluerat, ita supplicatio habita, quòd Romæ multis locis species togarum uisæ adpropinquantium oculos eludebant. In Lusitania uarie, in Gallia prospere pugnatum.

SP. POSTHVMIO, L. PISONE COSS.

VAsto incendio Romæ, cum regia quoque ureretur, sacrarium, & ex duabus altera laurus ex medijs ignibus inuiolata est, Pseudophilippus deuictus.

P. APHRICANO, ET Lælio Coß.

AMiterni puer tribus pedibus, una manu natus. Romæ & circa fulmine pleraque icta. Cere sanguinis riui terra fluxerunt, & nocte cœlum ac terra ardere uisum. Frusinone aurum sacrum mures adroserunt. Lanuuij inter horam tertiam & quintam duo discolores circuli solem cinxerunt rubente alter, alter candida linea. Stella arsit per dies

dies trigintaduos: & cùm Carthago obsideretur, in captiuos Romanorũ per Hasdrubalem barbaro more sæuitum; mox Carthago per Aemilianum diruta.

APPIO CLAVDIO, P. METELLO COSS.

A*Miterni puer tribus pedibus natus. Cauræ sanguinis riui è terra fluxerunt. Cùm à Salaßis illata clades esset Romanis, decemuiri pronuntiauerunt se inuenisse in Sibyllinis, quoties bellum Gallis illaturi essent, sacrificari in eorum finibus oportere.*

L. METELLO, Q. FAB. Maximo Coß.

F*Ames & pestilentia cum essent, per decemuiros supplicatum. Lunæ androgynus natus, præcepto aruspicum in mare deportatus. Tanta fuit Lunensibus pestilentia, ut iacentibus in publicum paßim cadaueribus, qui funerarent, defuerint. In Macedonia exercitus Romanus prælio uexatus, aduersus Viriatum dubie dimicauit.*

CN. COEPIONE, C. LAELIO COSS.

P*Ræneste & in Cephalenia signa de cœlo cecidisse uisa. Mons Aetna ignibus abundauit, prodigium maioribus hostijs quadraginta expiatum. Annus pacatus fuit Viriato uicto.*

M. AEMILIO, C. HOSTILIO. Mancino Coß.

C*Vm Lanuuij auspicarentur, pulli è cauea in syluam Laurentinam euolarunt, neque inuenti sunt. Præneste fax ardens in cœlo uisa, sereno intonuit. Terracinæ, M. Claudius prætor in naue fulmine conflagrauit, Lacus Fucinus per milia paßuum quinq; quoquò uersum inũdauit. In Græcostasi & comitio sanguine fluxit. Exquilijs equuleus cum quinque pedibus natus. fulmine pleraque decußa. Hostilius*

Mancinus

Mancinus consul, in portu Herculis cum conscendrret nauem petens Numantiam, uox improuiso audita, manc Mancine. cumq; egressus, postea nauem Genuæ conscendisset, anguis in naui inuentus, è manibus effugit, ipse consul deuictus, mox Numantinis deditus.

L. FVRIO, ATTILIO SARRANO COSS.

Regium penè totum incendio consumptum, sine ullo humanæ fraudis, aut negligentiæ uestigio. Puer ex ancilla quatuor pedibus, manibus, oculis, auribus, & duplici obscœno natus. Puteolis in aquis calidis riui manarunt sanguine: fulmine pleraque deiecta: puer aruspicum iussu crematus, cinisq; eius in mare deiectus. Ab Achæis exercitus Romanus cæsus.

SERVIO FLACCO, Q. CALPVRNIO COSS.

Mons Aetna maioribus solito arsit ignibus. Romæ puer solidus, posteriore naturæ parte genitus. Bononiæ fruges in arboribus natæ. Bubonis uox primum in Capitolio, dein circa Vrbem audita. Quæ auis præmio posito ab aucupe capta, combustaq;, cinis eius in Tyberim dispersus. Bos loquutus. In Numantia res malè gestæ. Exercitus Romanus oppressus.

P. AFRICANO, C. FVLVIO COSS.

In Amiterno sol noctu uisus; eiusq; lux aliquandiu fuit uisa. Bos loquutus & nutritus publicè, sanguine pluit. Anagniæ seruo tunica arsit, & intermortuo igne nullum flammæ apparuit uestigium. In Capitolio nocte auis gemitus simileis hominibus dedit. In æde Iunonis Reginæ scutum Ligusticum fulmine tactum. Fugitiuorum bellum in Sicilia exortum: coniuratione seruorum Italia oppressa. Tiberius Gracchus legibus ferendis occisus. Proditum est memoria Tiberium Gracchum, quo die pe-

rijt, tristia neglexisse omina, cum domi & in Capitolio sacrificanti dira portenderentur: domoq́; exiens sinistro ad limen offenso pede decusserit pollicem, & corui fragmentum tegulæ ante pedes eius proiecerunt ex stillicidio. In lacu Romano lacte riui manarunt. Lunæ terra quatuor iugerûm spatio in profundum abijt, & mox de cauerna lacum reddidit. Ardeæ terra pluit. Minturnis lupus uigilem laniauit, & inter tumultum effugit. Romæ bubo, & alia auis ignota uisa. In æde Iunonis Reginæ clausis per biduum ualuis infantis uox audita. Scuta nouo sanguine maculata. Puella quadrupes nata. In agro Ferentino Androgynus natus, & in flumen deiectus. Virgines ter nouenæ cauentes, Vrbem lustrauerunt. In Italia multa millia seruorum, quæ coniurauerant, ægre comprehensa, & supplicio consumpta. In Sicilia fugitiui Romanos exercitus necauerunt. Numantia diruta.

APPIO CLAVDIO, M. Perpenna Coss.

R*Eate mulus cum quinque pedibus natus. Romæ in agro Cortasi lacte pluit. Lupus & canis Hostiæ pugnantes, fulmine exanimati. Grex ouium in Apulia, prætor populi Romani uno ictu fulmine exanimatus. Terracinæ fereno nauis uelum fulmine exanimatum in aqua deiectum, & impensas omneis, quæ ibi erant, ignis absumpsit. Publius Crassus aduersus Aristonicum dimicans, occisus. Apollinis simulachrum lacrymauit per quatriduum. Vates portenderunt Græciæ fore exitium, unde deductum esset: sacrificatum tum à Romanis, donáque in templo posita. Phrygia recepta. Asia Attali testamento legata Romanis. Antiocho regi Syriæ ingenti exercitu dimicanti, hirundines in tabernaculo nidum fecerunt: quo prodigio neglecto prælium commi*

commisit, & à Parthis occisus est, M. Fuluij Flacci triumuiri dissensione in legibus ferendis angues duo nigri in cella Mineruæ allapsi, ciuilem cædem portenderunt.

M. AEMILIO, L. AVRE-
lio Coss.

NOcturna tempestate in Capitolio aliquot templa concussa sunt. Romæ & circa fulmine pleraque deiecta sunt. Aetna mons terræmotu ignes super uerticem late diffudit, & ad insulam Liparas mare efferbuit, & quibusdã adustis nauibus uapore plerosq; naualeis exanimauit. Piscium uim magnam exanimem dispersit, quos Liparenses auidius epulis appetentes contaminatione uentris consumpti, ita, ut noua pestilentia uastarentur insulæ. Quod prodigium aruspicum responso, seditionem, quæ post tempora patuit, portendit.

P. PLAVTIO, M. FVL-
uio Coss.

IN arboribus fruges natæ sunt. Oleo & lacte in Veiente pluit. Bubo in Capitolio uisus. Arpis lapideus imber triduo apparuit. Locustarum ingenti agmine in Africâ, quæ à uento in mare deiectæ, fluctibusq; eiectæ, odore intolerabili Cyrenis mortifero uapore grauem pestilentiam fecerunt pecori, hominum D C C C. millia consumpta tabe proditum est. Fregellæ, quæ aduersus Romanos coniurauerunt, dirutæ. Ligures Sallyes trucidati.

C. CASSIO LONGINO, C.
Sextilio Coss.

IN Græcostasi lacte pluit. Fulmine Crotone grex ouium cum cane, & tribus pastoribus exanimatus. Saturæ uitulus biceps natus, tumultus in urbe fuit, Graccho leges ferẽte.

CN. DOMITIO, C. FANNIO COSS.

In foro

IN foro Vessano androgynus natus, in mare delatus est. In Gallia tres soles, & tres lunæ uisæ. Vitulus biceps natus. Bubo in Capitolio uisus, & ex incendio catena consumpta. Sallyes & Allobroges deuicti.

L. OPIMIO, Q. FABIO
Maximo Coss.

GRex luporum limites, qui in agrorum diuisione per C. Gracchum depositi erant, dissipauit. Ipse Gracchus in Auentino occisus.

L. AVRELIO, ET L. CAECILIO Coss.

ANdrogynus in agro Romano annorum octo inuentus, & in mare deportatus. Virgines ter nouenæ in urbe cantarunt.

M. CATONE, QVINTO
Martio Coss.

CAtone Consule immolante exta tabuerunt, caput iocinoris inuentum non est. Lacte pluit, terra cum mugitu tremuit. Examen apum in foro consedit. Sacrificium ex Sibyllinis.

L. CAECILIO, L. AVRELIO COSS.

FVlmine Romæ & circà pleraque tacta. Præneste lacte pluit. Hastæ Martis in regia motæ. Priuerni terra septẽ iugerũ spatio in cauerna descdit. Saturniæ androgynus annorum decẽ inuentus, & mari demersus. Virgines uigintiseptem urbẽ carmine lustrauerũt. Reliquũ anni in pace fuit.

M. ACILIO, C. PORCIO COSS.

POmpeius Eluius eques Romanus, à ludis Romanis cum in Apuliã reuerteretur, in agro Stellati filia eius uirgo, equo insidens, fulmine icta, exanimataq́; uestimento deducto in inguinibus exerta lingua per inferiores locos, ut ignis ad

os emicuerit. Responsum infamiam uirginibus, & equestri ordini portendi, quia equi ornamenta dispersa erant. Tres uno tẽpore uirgines Vestales nobilissimæ cum aliquot equitibus Romanis *incesti pœnas subierunt: ædes* Veneri Verti*cordiæ facta.*

C. CAECILIO, CNEO
Papyrio Coss.

A Lbanus mons nocte ardere uisus. Aedicula & signum de cœlo tacta. Ara Salutis *interrupta.* Terra *in* Lucanis *&* Priuernati *late hiauit. In* Gallia *cœlũ ardere uisum.* Cimbri, Theutoniq; *Alpes transgressi, fœdam stragem* Romanorum, *sociorumq; fecerunt.*

P. SCIPIONE, L. CALpurnio Coss.

M Axima pars urbis exusta cum æde matris magnæ. Lacte per triduum pluit, hostijsq; expiatum maioribus. Iugurthinum *bellum exortum.*

SERGIO GALBA, M. SCAVro Coss.

A Vis incendiaria, & bubo in Vrbe *uisæ. In* Latomijs *homo ab homine adesus.* Ex Sibyllinis *in insula* Cimolia *sacrificatum per triginta ingenuos patrimos, & matrimos, totidemq; uirgines.* Multa *millia hominum, intumescente* Pado *& stagno* Aretino, *obruta.* Bis *lacte pluit.* Nursiæ *gemini ex muliere ingenua nati, puella integris omnibus membris, puer à parte priore aluo aperto, ita ut nudum intestinũ conspiceretur. Idem posteriore natura solidus natus, qui uoce missa, expirauit.* Contra Iugurtham *prosperè dimicatum.*

Q. SERVILIO COEPIONE,
Attilio Sarrano Coss.

A Miterni cum ex ancilla puer nasceretur, Aue dixit.

P. SAR

P. SARRANO, C. ATTILIO COSS.

IN agro Perusino & Romæ locis aliquot lacte pluit. Inter multa fulmine icta, Atellis digiti hominis quatuor tanquam ferro præcisi: argentum signatum afflatu fulminis diffluxit. In agro Trebulano mulier nupta ciui Romano fulmine icta, nec exanimata. Fremitus cœlestis auditus, & pila cœlo cadere uisa, sanguine pluit. Romæ interdiu fax sublime uolans conspecta in æde Larum flamma à fastigio ad summum columen penetrauit innoxia. Per Cœpionem consulem senatorum & Equitum iudicia communicata, cætera in pace fuerunt.

P. ATILIO ET COR. MANILIO COSS.

TRebulæ Mutuscæ antè quàm ludi committerentur, canente tibicine angues nigri aram circundederunt, desinente cantare, dilapsi: postero die exorti à populo lapidibus enecati, foribus templi adapertis simulachrum Martis ligneum capite status inuentum. À Lusitanis exercitus Romanus cæsus.

C. MARIO, C. FLACCO COSS.

BVbo extra Vrbem uisus, bos loquuta. Trebulæ Mutuscæ simulachrum in templo, quod capite adoperto fuit, opertum inuentum. Nuceriæ ulmus uento euersa, sua sponte erecta in radicem conualuit. In Lucanis lacte, Lunæ sanguine pluit. Arimini canis loquutus, arma cœlestia tempore utroque ab ortu, & occasu uisa pugnare, & ab occasu uinci. Aruspicum responso populus stipem Cereri, & Proserpinæ tulit. Virgines uigintiseptem dona canentes tulerunt. Luna interdiu cum stella ab hora tertia usque ad horam septimam apparuit. À fugitiuis & desertoribus in Turinis regiones uastatæ. Cimbri alpes transgreßi per Hispaniam uastatam iunxerunt se Theuto-

nis.Lupus Vrbem intrauit.Fulminis ictu uultures super tur rem exanimati.Hora diei tertia solis defectus lucem obscurauit.Examen apium ante ædem Salutis consedit. In comitio lacte pluit.In Piceno tres soles uisi. In agro Vulsiniensi flamma e terra orta, cœlumq́; uisa contingere. In Lucanis duo agni equinis pedibus nati,alter siminino capite.In Tarquiniensi lactis riui terra scaturienti exorta, aruspicum responso signa oleaginea duo armata statuta, supplicatumq́;. In Macedonia Thraces subacti.

CAIO MARIO, Q. LVCTATIO COSS.

NOuendiale sacrum fuit,quòd in Tuscis lapidibus pluerat.Vrbs Aruspicum iussu lustrata. Hostiarum cinis per decemuiros in mare dispersus, & per dies nouem circa omnia templa per magistratus & municipia pompa ducta supplicantum.Hastæ Martis in regia sua spõte motæ.Sanguine circa amnem Anienem pluit. Examen apium in foro Boario,in sacello consedit. In Gallia, in castris lux nocte fulsit.Puer ingenuus Ariciæ flamma comprehensus,nec ambustus. Aedes Iouis clusa fulmine icta, cuius expiationem, quia prius monstrauerat Aemilius Potensis Aruspex præmium tulit,cæteris celantibus, quòd ipsis, liberisq́; exitium portenderetur.Piratæ in Sicilia à Romanis deleti, Theutoni à Mario trucidati.Ancylia cum crepitu sua sponte mota, seruusq́; Seruilij Cæpionis matris Idææ se præcidit,& trans mare exportatus,ne unquam Romæ reuerteretur. Vrbs lustrata,capra cornibus ardentibus per urbem ducta, porta Næuia emissa, relictaq́;. In Auentino luto pluit. Lusitanis deuictis,Hispania ulterior pacata.Cimbri deleti.

CAIO MARIO, L. VALERIO COSS.

FAx ardens Tarquinijs latè uisa, subito lapsu cadens. Sub occasu solis, orbis clypei similis ab occidente ad orien

orietem uisus præferri. In Piceno terræmotu domicilia ruinis prostrata, quædam conuulsa sede sua inclinata manserunt. Fremitus armorum ex inferno auditus. Quadrigæ auratæ in foro à pedibus sudauerunt. Fugitiui in Sicilia prælijs trucidati.

M. ANTONIO, AVLO
Posthumio Coss.

BVbone in urbe uiso, urbs lustrata, nimbis & procella plurima dissipata, fulmine pleraque tacta. Lanuuij in æde Iunonis Sospitæ, in cubiculo deæ sanguinis guttæ uisæ. Nursiæ ædes sacra terræmotu disiecta. Lusitani rebellantes subacti. Sextius tribunus plebis de agris diuidendis populo, cùm repugnantibus collegis pertinaciter legem ferret, corui duo numero in alto uolantes, ita pugnauerunt supra concionem, ut rostris, unguibusq; lacerarentur. Aruspices sacra Apollinis litanda, & de lege quæ ferebatur, supersedendum pronuntiarunt. Fremitus ab inferno ad cœlum ferri uisus, inopiam, famemq; portendit. Populus stipem, matronæ thesaurum, & uirgines dona Cereri & Proserpinæ tulerunt. Per uirgines uigintiseptem cantitatum. Signa cupressea duo Iunoni Reginæ posita. In Lusitania prosperè à Romanis pugnatum.

QVINTO METELLO, TVLLIO
Didio Coss.

BVbone in Capitolio supra deorum simulachra uiso, cum piaretur Taurus uictima exanimis concidit, fulmine pleraque decussa. Hastæ Martis in regia motæ. Ludis in theatro, creta candida pluit, fruges & tempestates portendit bonas. Sereno tonuit. Apud ædem Apollinis decemuiris immolantibus caput iocinoris non fuit, sacrificantibus anguis ad aram inuentus. Item androgynus in mare deportatus

tatus. In Circo inter pila militum ignis fusus. Hispani pluribus prælijs deuicti.

CNEO CORNELIO, LENTVLO, P. Licinio Coß.

SVpplicatum in urbe, quod androgynus inuentus, & in mare deportatus erat. Pisauri terræ fremitus auditus. Muri pinnæ sine terremotu paßim deiectæ, ciuiles portendêre discordias. Nursinæ simulachrum Iouis in partem sinistram conuersum. Cupressea simulachra Iunonis reginæ posita per uirgines uigintiseptem, quæ urbem lustrauerunt. Celtiberi, Medi, Dardani subacti.

CNEO DOMITIO, C. Caßio Coß.

LVpus urbem ingressus, in domo priuata occisus. Bubo in Capitolio occisus. Fulmine pleraq; decussa. Signa aurata Iouis cum capite, columnaq; disiecta. Fesulis sanguine terra manauit. Aretij mulieri è naso spicæ farris natæ, eadem farris grana uomuit, Vrbe lustrata. Ptolemæus rex Aegypti Cyrenis mortuus, S.P.Q.R. hæredem reliquit.

P. CRASSO, Q. SCAEVOLA COSS.

CEre lacte pluit. Lebadiæ Eutichydes in templum Iouis Trophonij digressus, tabulam æneã extulit, in qua scripta erant, quæ ad res Rom. pertinerent. Fulmunis afflatu pleraque animalia exanimata. Venafri hiatu terra alte subsedit. Vultures canẽ mortuũ laniãtes occisi ab alijs, & comesi uulturibus. Agnus biceps, puer tribus manibus, totidẽq; pedibus natus. At hastæ Martis in Regia motæ. Androgynus Vrbino natus, in mare deportatus, pax domi forisq; fuit.

C. LAELIO, L. DOMITIO COSS.

NOuendiale sacrum fuit, quòd in Volsca gente, lapidibus pluerat. Vulsinijs Luna noua decidit, & non nisi

nisi postero die hora tertia comparuit. Puella biceps, quadripes, quadrimana, gemina fœmina natura, mortua nata. Auis incendiaria uisa, occisaq;. In Vestinis, in uilla lapidibus pluit. Fax in cœlo apparuit, & totum cœlum ardere uisum. Terra sanguine manauit, & concreuit. Canes saxa, tegulas uulgo roserunt. Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri ueste, pallida facie, interdiu ambulare gregatim uisa. Per Nasicam Hispaniæ principes, qui rebellabant, supplicio consumpti, urbibus dirutis.

C. VALERIO, M. HERENNIO COSS.

ROmæ & circa fulmine pleraque decussa, ancilla puerum unimanum peperit. Fregellis ædes Neptuni nocte patefacta. Maris uituli cum exta demerentur, gemini uitelli in aluo eius inuenti. Aretij signum æneum Mercurij sudauit. In Lucanis gregem ueruecum cum pasceretur, & nocte in stabulo flamma circundata nihil adußit. Carseolis torrens sanguinis fluxit. Lupi in urbem ingreßi: Præneste lana uolitauit. In Apulia mula peperit. Miluus in æde Apollinis Romæ comprehensus. Herennio consuli bis immolanti, caput iocineris defuit. In sacro nouendiali cœna Deæ posita, à cane adesa antè, quàm delibaretur. Vulsinijs prima luce flamma cœlo enucare uisa, cum in unum coisset, os flammæ ferrugineum ostendit, cœlum uisum descendere, cuius hiatu uertices flammæ apparuerunt: Lustrationibus prosperè expiatum: nam totus annus domi forisq; tranquillus fuit.

C. CLAVDIO, M. PERPENNA COSS.

BVbo in æde Fortunæ equestris comprehensus, inter manus expirauit. Fesulis fremitus terræ auditus. Puer ex ancilla natus sine foramine naturæ, qua humor emittitur. Mulier duplici natura inuenta. Fax in cœlo uisa:

Bos loquuta. Examen apium in culmine priuatæ domus con ſedit. Volaterris ſanguinis riuus manauit, Romæ lacte pluit. Aretij duo androgyni inuenti. Pullus gallinaceus quadripes natus. Fulmine pleraq; icta. Supplicatio fuit, populus Cereri & Proſerpinæ ſtipem tulit. Virgines uigintiſeptem carmen canentes urbem luſtrauerunt. Medorum in Macedonia gens prouinciam cruentè uaſtauit.

L. MARTIO, SEX. IVLIO COSS.

Libius Troſo, P. Tarquinius leges ferentes, cum bellum Italicum conſurgeret, prodigia multa apparuerunt Vrbi. Sub ortu ſolis globus ignis à Septemtrionali regione cum ingenti ſono cœli emicuit. Aretij frangentibus panes cruor è medijs fluxit. In Veſtinis per dies ſeptem lapidibus teſtiſq; pluit. Aenariæ terræ hiatu flamma exorta in cœlū emicuit. Circa Rhegium terræmotu pars urbis, muríque diruta. In Spoletino colore aureo globus ignis ad terram deuolutus, maiorq; factus è terra ad orientem ferri uiſus magnitudinem ſolis obtexit. Cuius in arce ſimulachrum Apollinis ſudauit, Aedis Pietatis in circo Flaminio clauſa, fulmine icta. A' Sylo per ludos Romani trucidati, cum ex agris in Vrbem pecora armentaq; Latini agerent, ſtrages hominum paßim facta: armenta in tantam rabiem concitata ſunt, ut uaſtando ſuos hoſtile imaginarentur bellum, lacrymanteſq; multis affectibus calamitatem præſagirent ſuis.

LVCIO IVLIO CAESARE,
P. Rutilio Coß.

Metella Cæcilia ſomnio Iunonem Soſpitam profugientem, quòd immunde ſua templa fœdarentur, cùm ſuis precibus ægre reuocatam diceret, gregem matronarum ſordidis obſcœniſq; corporis coinquinatum miniſterijs, in quo etiam ſub ſimulachro Deæ cubile canis confœtuerat, com-

mund

mundatum supplicationibus habitis, pristino splendore restituit. A' Picētibus Romani barbaro more excruciati. Vbiq; in Latio clades accensa. Lucilius Lupus spretis religionibus, cum in extis caput non inuenisset iocinoris, amisso exercitu, in prælio occisus.

L. SYLLA, Q. POMPEIO COSS.

Pompeius Sylo in oppidum Bouianum, quod ceperat, triumphans inuectus, omen uictoriæ hostibus ostendit: quia triumphus in Vrbem uictricem, non uictam induci solet: proximo prælio amisso exercitu, occisus. Mithridati aduersus socios bellum paranti, prodigia apparuerunt. Stratopedo, ubi Senatus haberi solet, corui uulturem tundendo, rostris occiderunt. In eundem locum sydus ingens cœlo demissum, Isidis species uisa, fulmine petere. Lucū Furiarum cum Mithridates succenderet, risus exauditus ingens sine autore. Cùm aruspicum iussu uirginem Furijs immolaret, è iugulo puellæ risus ortus turbauit sacrificium. Claßis Mithridatis in Thessalia à Romanis in prælio amissa. Cinna & Mario per bella ciuilia crudeliter sæuientibus, Romæ in castris Gneij Pompeij cœlum ruere uisum, arma signaq; tacta, milites exanimati. Ipse Pompeius afflatus sydere interijt. Lectum eius populus diripuit, corpus unco traxit, quòd discrimine ciuili perseuerasset periclitanti patriæ non succurrere, cum & imperium, & maximos haberet exercitus. Peiræum Sylla cum oppugnaret, unus miles eius aggerem ferens, exanimatus fulmine. Aruspex respondit, Diuturno labore, quòd caput iacentis in oppidum uersum esset, introitum & uictoriam Romanis significare. Post breue tempus, Athenæ & Peiræum à Sylla capta. Ilio à C. Fimbria incenso, cum ædes quoque Mineruæ deflagrasset, inter ruinas simulachrum antiquißimum

mum inuiolatum ſtetit, ſpem'que reſtitutionis oppido portendit.

L. SCIPIONE, C. NORBANO COSS.

PEr *Syllana tempora inter Capuam, & Vulturnum, ingens ſignorum ſonus, armorum'que horrendo clamore auditus, ita, ut uiderentur duæ acies concurrere per plures dies. Rei miraculo intus conſiderantibus, ueſtigia equorum, hominumq́;, & recentes protritæ herbæ, & uirgulta uiſa, molem ingentis belli portendêre. In Hetruria Cluſij, materfamiliæ uiuum ſerpentem peperit, qui iuſſu aruſpicum in profluentem deiectus, auerſa aqua natauit. Lucius Sylla poſt quintum annum uictor, in Italiam reuerſus, magno terrori fuit inimicis. Aedituis Capitolium una nocte conflagrauit. Syllæ crudelitate fœda proſcriptio principum fuit. Centena millia hominum conſumpta Italico, ciuiliq́; bello relata ſunt.*

MARCO AEMILIO, D. BRVTO COSS.

DIdius Lælius legatus Pompeij, *cum prodigium* Romæ *erat factum, in lecto uxoris duo angues conſpecti, in diuerſumq́; lapſi. Proxime Pompeio in caſtris ſedenti accipiter ſuper caput acceſſerat, in Hiſpania aduerſus Sertoriũ inter pabulatores occiſus.*

CNEO OCTAVIO, C. SCRIBONIO COSS.

REate *terræmotu ædes ſacræ in oppido, agriſq́; commotæ. Saxa, quibus forum ſtratum erat, diſcuſſa. Pontes interrupti.* Ripæ *labentis fluminis in aquam prouolutæ, fremitus inferni exauditi: & poſt paucos dies, quæ concuſſa erant, corruerunt. Saxum uiuum cum prouolueretur,*

retur, in præcipiti rupe immobile ſtetit. A Sertorio in Hiſpania exercitus Romani cæſi. Aduerſum Medos uarie dimicatum.

L. AVRELIO, L. OCTAVIO COSS.

SErtorio in Hiſpania exercitum ducenti, tale prodigium eſt factum. Scuta equitum parte exteriore, iaculaq́; , & pectora equorum cruenta uiſa: quod proſperum ſibi interpretatus eſt Sertorius, quia exteriora hoſtili ſanguine maculari ſolent. Continua ei prælia cum ſucceſſu fuerunt. Cyzicum Mithridates cum oppugnaret, Ariſtagoræ, qui in ſummo magiſtratu erat, Proſerpina in quiete uiſa eſt dicere aduerſus tibicines, ſe tibicinem comparaſſe. Poſtero die turres hoſtium uento deſiectæ ſunt. Ad immolandum bos ſacra iniuſſa de montibus per hoſtium claſſem adnatauit, ſeq́; ad aras percutiendam obtulit.

M. CAESONE, C. ANTONIO Coſſ.

FVlmine pleraq; decuſſa, ſereno Vargunteius Pompeius de cœlo exanimatus. Trabis ardẽs ab occaſu ad cœlum extenta. Terræmotu Spoletum totum concuſſum, & quædam corruerunt. Inter alia relata biennio antè in Capitolio Lupam Remi & Romuli fulmine ictam, ſignumq́; Iouis cum columna diſiectum, aruſpicum reſponſo in foro repoſitum. Tabulæ legum æneæ literis liquefactis. Ab his prodigijs Catilinæ nefaria conſpiratio cœpta.

QVINTO METELLO, L. Afranio Coſſ.

DIe toto antè ſereno, circa horam undecimam nox ſe intendit, deinde reſtitutus fulgor turbinis ui tecta deiecta, ponte ſublapſo, homines in Tyberim præcipitati. In agris pleræque arbores euerſæ radicibus: Luſitani,

Gallæci deuicti.

M. CIC. CAIO ANTONIO COSS.

CVm in agro Pistoriensi Catilinam deuicisset, laureatos fasces in prouinciam tulit, ibi à Dardanis oppressus, amisso exercitu profugit. Apparuit eum hostibus portendisse uictoriam, cùm ad eos laurum uictricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. Lupi in urbe uisi, nocturni ululatus flebiles canum auditi. Simulachrum Martis sudauit, fulmen tota urbe peruagatum, pleraq; deorum simulachra decußit, homines exanimauit. Vrbs lustrata, propter dictaturam Pompeij ingens seditio in urbe fuit.

CNEO DOMITIO, APPIO Claudio Coß.

MArcus Crassus ad Parthos profectus, cùm Euphratem transiret, multa prodigia neglexit. Cùm etiam coorta tempestas signifero signum arreptum mersisset gurgiti, & offundente nimborum caligine prohiberentur transire, pertinaciter perseuerans, cum filio & exercitu interijt.

L. PAVLO C. MARCELLO COSS.

MVla pariens, discordiam ciuium, bonorum interitum, mutationem legum, turpes matronarum partus significauit. Incendium, quo maxima pars Vrbis deleta est, prodigij loco habitum. Inter Cæsarem, & Pompeium bella ciuilia exorta. Aduersus Cæsarem Pompeius Macedonia, cum inuitatis gentibus amicis instrueret aciem, à Dyrrhachio uenientibus, aduersa fuerunt fulmina, examen apium in signis portendit. Nocturni terrores in exercitu fuere. Ipse Pompeius pridie pugnæ die uisus in theatro suo ingenti plausu excipi, mox acie uictus, in Aegypto occisus: eo ipse die plerisque locis signa sua sponte conuersa. Clamorem,

crepitumq; armorum Antiochiæ, bis ut curreretur in muros, auditum: indeq; sonum tympanorum Pergami. Palma uiridis Trallibus in æde Victoriæ sub Cæsaris statua inter coagmenta lapidum magnitudine maturæ enata. C. Cornelius augur Patauij eo die cum aueis admitterent, proclamauit rem geri, & uincere Cæsarem.

C. CAESARE, M. LEPIDO COSS.

Decimæ legionis Aquilæ Gn. Pompeij filio, quæ fulmina tenebant, uisæ dimittere, & in sublime auolare, ipse adolescens Pompeius uictus, & fugiens occisus.

CAIO CAESARE, M. ANTONIO COSS.

Cæsari dictatori exta sine corde inuenta. Calpurnia uxor somniauit, Fastigium domus, quod sicut erat adiectum, ruisse. Nocte cum ualuæ cubilis clausæ essent, sua sponte apertæ sunt, ita, ut lunæ fulgore, qui introuenerat, Calpurnia excitaretur. Ipse Cæsar uigintitribus uulneribus in Curia Pompeiana à coniuratis confossus.

M. ANTONIO, P. DOLABELLA COSS.

C. Octauius testamento Cæsaris patris Brundusij se in Iuliam gentem adsciuit. Cumq; hora diei tertia ingenti circunfusa multitudine Romam intraret, Sol, puri ac sereni cœli orbe modico inclusus, extremæ lineæ circulo, qualis tendi arcus in nubibus solet eam circunscripsit. Ludis Veneris genitricis, quos pro Collegio fecit, stella hora undecima crinita sub septentrionis sydere exorta, conuertit omnium oculos. Quod sydus, quia ludis Veneris apparuit, diuo Iulio insigne capitis consecrari placuit. Ipsi Cæsari monstrosa malignitate Antonij consulis

sulis multa perpesso, generosa fuit ad resistendum constantia. Terræmotus crebri fuerunt, fulmine naualia pleraq; tacta: turbinis ui simulacrum, quod M. Cicero Plebiscito ante cellam Mineruæ pridie, quàm in exilium iret, posuerat, dissipatum membris pronum iacuit, fractis humeris, brachijs, capite, dirum ipsi Ciceroni portendit. Tabulæ æneæ ex æde Fidei turbine euulsæ. Aedis Opis ualuæ fractæ. Arbores radicitus, & pleraque tecta euersa. Fax cœlo ad occidentem uisa ferri. Stella per dies septem insignis arsit.. Soles tres fulserunt, circaq; solem imum corona spicæ similis in urbem emicuit, & postea in unum circulum sole redacto, multis mensibus languida lux fuit. In æde Castoris nominum literæ quædam Antonij & Dolabellæ consulū excussæ sunt, quibus utrisque alienatio à patria significata. Canum ululatus nocte ante pontificis maximi domum Lepidi auditi: ex his maximus à cæteris laniatus, turpem infamiam Lepido portendi. Hostiæ, grex piscium in sicco reciproco maris fluxu relictus. Padus inūdauit; & intra ripam refluens, ingentem uiperarum uim reliquit: inter Cæsarem & Antonium ciuilia bella exorta.

CAIO PANSA, HIRCIO COSS.

CAesari cum honores decreti essent, & imperium aduersus Antonium, immolanti duplicia exta apparuerunt. Sequutæ sunt eum res prosperæ. C. Pansa Cons. statua equestris Antonij domi corruit: equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit. Quidam è populo sanguine uictimarum prolapso respersam cruore palmam proficiscenti dedit. Funesta hæc ipsi prodigia fuerunt. Qui mox aduersus Antonium dimicans, in mortem uulneratus est: armorum, telorumq; species à terra uisa cum fragore ad cœlum ferri: signa legionis, quæ relicta à Pansa ad urbis

ad urbis præsidium erant, ueluti longo situ inductis araneis uenire uisa, fulmine pleraque icta. In castris Cæsaris luce prima, in culmine prætorij super linteum consedit Aquila, inde circunuolantibus minoribus auibus excita, de conspectu abijt. Oraculo Apollinis uox audita, lupis rabies hyeme, æstate frumentum non demessum. Veteranis Cæsari consulatum flagitantibus terribilis tumultus Romæ fuit. Cæsar cum in campum Martium exercitum deduceret, sex uultures apparuerunt, conscendenti deinde rostra, creato consuli iterum sex uultures conspecti, ueluti Romuli auspicijs nouam urbem condituro signum dederunt. Reconciliatione inter Cæsarem, Antonium, Lepidum facta, fœda principum fuit proscriptio.

M. LEPIDO, MVNATIO
Planco Coss.

MVla Romæ ad Duodecimportas peperit. Canis æditui mortua à cane tracta, Lux ita fulsit, ut tanquam die orto ad opus surgeretur. In Mutinensi uictoriæ Marianæ signum meridiem spectans, sua sponte conuersum in Septentrionem hora quarta, cùm hæc uictimis expiarentur, soles tres circiter hora tertia diei uisi, mox in unum orbem contracti. Latinis in Albano monte cùm sacrificaretur, ex humo, à pollice Iouis cruor manauit. Per Caßium & Brutum in prouincijs direptionibus sociorum bella gesta. Notatum est prodigij loco fuisse, quod P. Titius prætor propter dissensiones collegæ magistratum abrogauit, & ante annum est mortuus. Constat neminem, qui magistratum collegæ abstulerat, annum uixisse: abrogauerunt autem hi: Lucius Iunius Brutus consul, Tarquinio Collatino: Tib. Gracchus, M. Octauio Cecinnæ: P. Tarquinius, P. Marullo: Tullius Bruto, & Caßio, pugnam aduersus Cæsarem,

& Ant

& Antonium molientibus. In castris Caßij examen apium consedit, locus, aruspicum iussu, interclusus, interius ducto uallo. Vulturum, & aliarum alitum, quibus strages cadauerum pabulo est, ingens uis exercitum aduolauit. Puer in pompa Victoriae cultu cùm ferretur, ferculo decidit. Lustrationi lictor peruersis fascibus lauream imposuit. Brutianis in praelium egredientibus, Aethiops in porta occurrit, & à militibus confossus, Caßius & Brutus interierunt.

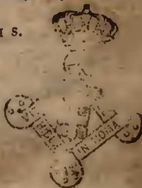
C. FVRNIO, C. SYLLANO Coß.

SVb Appennino, in uilla Liuiae uxoris Caesaris, ingenti motu terra intremuit. Fax coelestis à meridiano ad Septentrionem extenta, luci diurnae similem in nocte fecit. Turris hortorum Caesaris ad portam Collinam de coelo tacta. Insidijs Romanorum Germani circumuenti, sub M. Lolio legato grauiter uexati.

PAVLO FABIO, QVINTO Elio Coß.

IN Germania, in castris Drusi examen apium in tabernaculo Hostilij Rutilij praefecti castrorũ consedit, ita ut funem praependẽtem, praefixamq; tentorio lanceam amplecteretur. Multitudo Romanorum per insidias subiecta est.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIUM, *quæ toto opere continentur.*

Dion

Libo

Plausus

Sardus

FINIS.

